

Compendio de Historia de la Universidad de Deusto

Geometriae
liber primus
§. I. De
rectis
liber secundus

RELECTIO REGVLAE,
Possessor malæ fidei. de regulis iuris,
lib. 6. Autore. D. Couarruias Toletano, Au-
ditore in Granatensi Præto-
rio Regio.

AD MAGNIFICENTISSIMUM AC
Iuris Vtriusque Consultissimum. D. Martinum à
Velasco, Caroli Caesaris Hispaniarum
Regis, in eius summo Senatu
Consiliarium.

01688

SALMANTICÆ,
Excudebat Andreas à Portonariis.
M. D. LIII.

REGV...
Possessor m...
lib. d. Amore D. Comar...
diore in Granatens...
rio Regio.

M. D. MAGNIFICENTISSIMO...
Iure...
V...
Regio...
Consiliarius.

M. D. LIII...
M. D. LIII

Licentiatus Christophorus Gutierrez

de Mo ya, Vicarius Generalis Salmanticensis, iudicio
Doctori Didaco Couarruias a Ley...
ua, in Granatensi Prætorio.

Confiliario Regio

Dignissimo

S.

V. V. M. omnia Conciliorum Decreta reipublicæ
Christianæ plurimum conducant, illud tamen v-
num, inter cætera summo Consilio videtur mihi
constitutum, Couarruias Doctissime, quo cau-
tum est, ne cuiusquam scripta in lucem prodeant,
quæ non prius fuerint Iudicum calculis approba-

ta. Sic enim & communi Christianæ reipublicæ utilitati, & scri-
ptorum nomini optimè consultum arbitror. Etenim neq; illa hæ-
reticorum, aut scriptitantium multitudine opprimetur, quò minùs
eruditissimorù hominum scriptis fruatur, & ad veram ac firmam
doctrinam aspiret: neq; quisquam erit tam impudicus, qui vel glo-
riæ approbatissimorum hominum detrahere, vel scripta illa audeat
impugnare, quæ sciat publica autoritate approbata. Ea quippe est
aliquorum nostri temporis peruersitas, vt inter semen Euangeli-
cum zizania disseminare non dubitèt: ea rursus aliorum impuden-
tia vt quo peritior quisquam est, quo literis clarior, quoq; pluribus
virtutis & eruditionis ornamētis illustrior, eo magis illius gloriam
audeant denigrare, ac si accessurum sibi foret quicquid iniquè ab
aliis detractum volunt. quorù audaciam meritò sanè sacrum Con-
cilium videtur cohibuisse. Cùm igitur iuxta huius Concilij Decre-
tum ad nos allata sint eximix tuæ eruditionis testimonia, quæ in
communem omnium vtilitatem velles literis mandari: cognoui non
solum publicam autoritatem tibi presidio futuram aduersus detra-
ctorum linguas, verùm etiam multò firmitus munimentum tuis
operibus inesse, quod ora quantumuis impudentissimorum homi-
num possit obturare. Idq; nimirum est, eximia quædam, & singu-
laris doctrina orthodoxæ fidei nimum consona, quam, si quispiam
alius inter Iuriconsultos, cum eloquentia ita coniunxisti, vt vnico
typo vtriusq; imaginem accuratissimè expresseris. Neq; enim meo

judicio

judicio illa hoc solo nomine commendantur, quod nihil in eis desideretur, quod ad perfectam Juris cognitionem spectet, sed verborum elegantia, orationis etiam ornatus, atque splendor collaudantur. Quare libentissimè cuicumque typographorum copiam fecimus eudendi hæc tua scripta quæ præterquam quod solo auctoris nomine probatissimis quibusque erunt iucundissima, scio tum vtriusque Juris peritia, tum vtriusque linguæ eruditione, fore apud vniuersos satis commendata. Nec possum mihi non gratulari quod nescio quam aspirante fortuna ad id dignitatis euectus sim, vt quæ me teste quondam Salmantice profitebaris, & quæ omnibus sunt probatissima, meo potissimum calculo debeant confirmari: verum longè magistoti Hispaniæ gratulor quod te nacta sit Jurisperitorum facundissimum, qui eam politiori literatura possis illustrare. Cura igitur vtralem te reipublicæ literariæ patronum exhibeas,
qualem iam pridem omnes conceperamus. Vale.

Salmantica,

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Ad Magnificentissimum ac Juris vtriusque Consultissimum. D. Martinum à Velasco, Caroli Cæsaris, Hispaniarum Regis, in eius summo Senatu Consiliarium, Didaci Couarruias à Leyua Toletani, Regii Granatensis Curie Auditoris in Commētarios Regulæ, Possessor.
 Præfatio.

FATEOR SANE, VIR MULTIS NOMINIBUS Ornatisime, nihil mihi felicius in hac scribendi alea contingere potuisse, quam quod te grauisimorum & denique eruditissimorum auctorum censorem acerrimum, meorum tandem studiorum, quæ hæctenus publica fecerim, vindicem habuissem. Liceret enim mihi hoc à te beneficium impetrare, pro tuo insigni candore, quo à primis adolescentiæ annis ita tibi omnes iuris vtriusque professores deuinxisti, vt nemo sibi ipsi placere valeat, qui non sit tuam egregiam expertus eruditionem. Ipse verò singulari quodam iure id obtinerem vtique, quod domus illa toto percelebris orbe, illustre sanctissimi Saluatoris collegium te alumnū habuerit, & me, indignum quantum, annis decem in idem sodalitiū, ac literarium susceperit contubernium. Quam equidem nactus occasionem cum Pincie iter Tridentum ipse parares, minimè erubui, tuum toto tunc orbe celebratissimum iudicium, etsi intempestiuè, feliciter tamen interpellare, quo Epitomen, quam in Quartum Decretalium edere constitueram, vel probares, vel refelleres: aut me ipsum eorum admoneres, quæ forent eo in opusculo castiganda. Hanc verò summè à me optatam operam scio equidem haud recusares, nisi te, de summa rerum agere conatus Carolus Cæsar, Hispaniarum Rex Inuictissimus, ad Tridentinam Synodum ire iussisset. Apud quam adeo prudenti solertiq; animo, Cæsaris, imò totius Christianæ reipub. negotia peragere aggressus es, vt planè testatissimum feceris, maximam de te, ac de tua indole omnes meritò expectationem semper habuisse. Ea verò synodo, multis, proh dolor, de causis intermissa, Rex ipse, quò vndique Hispanorum regimini, & publicæ vtilitati te deditissimum haberet, Regio supremoque Prætorio conscriptum ex Italia in Hispaniam iure optimo tibi patriam dilectissimam, redire iussit. Hunc autem felicissimum tuis omnibus reditum, ita ipse animo gratissimum habui, vt mihi amici omnes hac de causa gratulari minimè cessauerint, illud alacri iudicio cogitantes, te meorum omnium operum patronum, censoremque, à me quidem optatissimum futurum. Id equidem vt statim agere constituas, breues hosce Commentarios in Regulā, Possessor. tuo nomini primū à me dicatos suscipias obsecro. Hos etenim cum olim Salmantice titulum de Regulis iuris, interpretarer, edere decreueram: quo in tractatu de Præscriptionibus. questiones quasdam, iuxta propriam sententiam desinirem, non sanè ab

aliorum. Auctorum iudicio admodum distinctam, sed breviori, ni fallor, compendio à iuris naturalis, diuini, & humani legibus deductam. Nec me fallit post tot doctissimorum virorum hoc in tractatu diligentissimas Lucubrations, fore quidem vt hæc quæ modo à nobis eduntur, inanes existimentur: quippe quæ rem à multis iamdiu toties examinatam, repetant iterum. Ipse tamen eo animo Relectionem istam in ordinem redigi, vt quædam facilius possent intelligi, quæ tot rationum & auctorum conflictu omnibus quidem obuia, ægerrimè tandem percipiebantur: aliquot autem, quæ meo iudicio non satis ad iuris normam ab aliis tradita fuere, nostram opinionem & secundum eam veram interpretationem assequerentur. Denique tuum nactus hac in parte, sicut & in omnibus, patrociniū, minimè potui continere, quin & opus istud publicum ac priuatum aliorum iudicium experiretur. Scio enim satis tuo nomine munitum ac tutum esse ab his calumniis, quæ solent plurimum synceris ac candidis auctoribus nocere. Quod si intellexero tibi etiamnum hoc placere, æquissimam mei laboris & industriæ mercedem ex eo consequutum esse opinabor. Vale Iuris

Prudentiæ Clarissimum Columen: è Granata,
Calendis Octobris. Anno
M. D. LIII.

Regiæ leges quæ præcipuè in hoc opere declarantur.

- Regia. l. 6. tit. 29. par. 3. fo. 29. col. 1. & inde.
- Regia. l. vlti. tit. 13. lib. 3. Ordin. fol. 29. col. 4. num. 4. & fol. 34. col. 1. vers. secundò.
- Regia. l. 41. Tauri. fol. 32. col. 1. vers. testes.
- Reg. l. 3. & 4. tit. 13. lib. 3. Ordin. fol. 73. col. 4. nu. 1.
- Regia. l. 63. Tauri. fol. 74. col. 4. num. 2.
- Regia lex Caroli. V. de mercedib⁹ famulorum. fol. 75. col. 2. vers. ad idem.
- Reg. l. 1. tit. 13. lib. 3. Ordin. fol. 80. col. 1. num. 7.
- Regia. l. 65. Tauri. fol. 86. col. 1. num. 8.

Loca Iuris Ciuilis in hac Relectione peculiariter explicata.

- L. 2. C. de seruit. & aqua. fol. 12. col. 2. num. 8.
- §. Quorum. Institut. de interdētis. fol. 17. col. 1. 4.
- L. vit. C. de sacros. eccle. fol. 27. col. 1. vers. primū.
- L. Cū de in re verso. ff. de vsur. fol. 35. col. 3. nu. 2.
- L. nihil. C. de vsuca. pro herede. fo. 41. col. 3. nu. 3.
- L. Si vir. ff. de vsuca. pro donat. fol. 56. co. 2. nu. 10.
- L. nunquam. in prin. ff. de vsuca. fo. 56. co. 3. & 4.
- L. nec vsu fructuarium. C. de vsufruct. fol. 63. col. 1. num. 2.
- L. & generaliter. ff. de noxalib. fol. 66. co. 1. nu. 8.
- L. nam hoc natura. ff. de condēt. in debit. fol. 87. col. 2. in fin. cum sequent.
- L. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiuran. fol. 89. col. 3. num. 4.

Loca Iuris Canonici aut declarata nouiter aut emendata.

- C. sicut. 16. q. 3. fol. 20. col. 1.
- C. quicumq; 16. q. 3. fol. 21. col. 1. num. 2.
- C. si virgo. 34. q. 2. fol. 50. col. 3. num. 4.
- C. cura. de iure patronat. fol. 66. col. 4. num. 1.
- C. nobis. de iure patronat. fol. 68. col. 3. & sequē.
- C. cū longè. 63. distin. fo. 69. col. 2. vers. olim. & col. 4. num. 6.
- C. 1. de præscriptionib. fol. 80. col. 3. num. 8.
- C. placuit vt quicumq; episcopi. 16. q. 3. fol. 80. col. 3. num. 8.
- ¶ Sunt præterea loca Doctorum aut explicata aut notata diligentius, quæ in propriis elementis initialibus nominum, inuenies.

Index rerum quæ in hac relectione tractantur, maximè insignium.

A

- Actio & exceptio, sunt relatiua. fol. 2. col. 3. numero. 4.
- Actiones & contractus bonæ fidei, vnde ita appellati: fo. 43. col. 3. & fol. 44. col. 4. num. 4.
- Actiones personales, quomodo iure Regio præscribantur: fol. 73. col. 4. num. 1. & sequen.
- Actiões personales an possint præscribi cū mala fide: fol. 75. col. 4. num. 4.
- Actiones temporales qualiter perpetuētur: fo. 85. col. 2. num. 6.
- Actiões redhibitoria & quanto minoris, an tempore legibus definito, excludātur, etiam iure Canonico: fol. 78. col. 3. num. 5.
- Actiões personales quo tempore contra ecclesiam præscribantur: fol. 23. col. 3.
- Actus corporeus an sit ad acquirendam possessionem, necessarius: fol. 8. col. 3. vers. tertio.
- Adquisitio possessionis quid sit: fo. 8. col. 1. nu. 1.
- Admonitio Rom. Pontificis, quando interrum pat præscriptionem: fol. 85. col. 1.
- Æquitas & rigor quomodo distinguantur: folio. 43. col. 4. num. 3.
- Animi mutatio nunquam præsumitur: fol. 15. col. 3. num. 1. & fol. 16. col. 3. num. 3.
- Annua præstatio vniformis, an longo tempore inducat tituli & causæ præsumptionem: fol. 35. col. 3. num. 1.
- Annua præstatio ratione redditus per triginta annos facta, redit⁹ adquisitionē præscriptione affert: fol. 36. col. 1. num. 3.
- Annua præstatio tēporis immemorialis, etiā sine causæ allegatione inducit annui redditus adquisitionem: fol. 36. col. 2. num. 4.
- Annua præstatio à Vasallis domino facta, non inducit ius exigendi: fol. eod. col. 3. nu. 5.
- Aquilius Iuriscons. primus formulam de dolo malo protulit: fol. 47. col. 3. vers. his deniq;.
- Afinina detentio: fol. 8. col. 4.

B

- Bartoli sententia in. l. seruitutes. 2. ff. de seruitut. fol. 6. col. 2. vel. 8.
- Bartoli doctrina in. l. sed si lege. §. scire. ff. de petitione hæredit. fol. 53. col. 1. num. 6.
- Bartoli locus in. l. naturaliter. num. 11. ff. de vsu. cap. fol. 60. col. 2.

Bona fides fingit omne & dolum excludit: fol. 43. col. 1. num. 1.
 Bona fides interdum quod æquum bonumq; est, significat: fol. 43. col. 3. num. 2.
 Bonæ fidei cōtractus, vnde ita appellati: fol. 44. col. 4. num. 4.
 Bonæ fidei cōtractus, an iure Canonico à stricti iuris cōtractibus distinguatur? fol. 46. col. 3. num. 5.
 Bonæ fidei cōtractus cur sint ipso iure nulli, si dolum det causam cōtractui, nō ita stricti iuris: fol. 46. col. 3. num. 6.
 Bonæ fidei possessor quis dicatur? fol. 49. col. 2. numero. 1.
 Bona fides & mala an habeant medium? fol. 49. col. 3. num. 2.
 Bona fides ad factum pertinet: fo. 53. co. 2. vers. 1.
 Bona fides absq; titulo dari potest: fol. 57. col. 2. numero. 1.
 Bona fides in dubio præsumit, etsi nō sit titulus, nisi cōtrariū probet: fo. 57. col. 4. nu. 2. cū seq.
 Bona fides quo tempore sit necessaria ad præscriptionem: fol. 83. col. 1. num. 3.
 Captus ab hostibus, quando vsucapiat ea que antè possidebat: fol. 19. col. 2. vers. hinc planè.
 Caroli. V. lex de mercedibus famulorum: folio 75. col. 2. vers. ad idem.
 Centenaria præscriptio necessaria est cōtra Romanam ecclesiam: fol. 23. col. 4. nu. 6.
 Centenaria præscriptio an sit necessaria in iis rebus, quæ Principis, vt Principis, sunt? fol. 26. col. 4. num. 9.
 Centenariæ præscriptionis & immemorialis differentiæ: fol. 31. col. 1. num. 6.
 Centenaria præscriptio quomodo probetur? fol. 32. col. 4. num. 8.
 Centenaria præscriptio an probetur, probata immemoriali: fol. 33. co. 2. num. 9.
 Centenaria præscriptio non requirit titulum: fol. 41. col. 2. vers. quartò.
 Citatio quando interrumpat præscriptionem: fol. 84. col. 4. vers. Quarta.
 Civilis possessio quid? fol. 9. col. 3. num. 4.
 Civilissima possessio: fol. 8. col. 3. & fol. 19. col. 1.
 Civilis interruptio præscriptionis, quibus modis accidat: fol. 84. col. 1. num. 4.
 Clerici an possint prohiberi statuto laicorum, à pascuis communibus: fol. 40. col. 3.
 Collegialis ecclesiæ autor vel dotator nō habet i ea ius presentandi rectorē vel platū: fo. 68. co. 3.
 Concilium Toletanū duodecimum: fol. 69. col.

4. vers. cū longè.
 Confessio pristinæ possessionis an inducat præsentis præsumptionē: fol. 16. col. 1. num. 2.
 Consuetudo an requirat scientiam Principis? fol. 14. col. 4.
 Consuetudo iurisdictionē dare pot. fo. 28. co. 3.
 Consuetudo & præscriptio differunt: ibidem.
 Conscientia quid? fol. 43. col. 2.
 Contestatio litis apud iudicem non competentem, non interrumpit præscriptionem: folio 84. col. 2. vers. secunda.
 Cōtractus & actiones bonæ fidei, vnde ita appellati: & quæ differant à stricti iuris? fol. 43. col. 3. & fol. 44. col. 4. & deinceps.
 Cōtractus bonæ fidei an distinguant à stricti iuris cōtractibus, iure Canonico? fo. 46. co. 3. nu. 5.
 Cōtractus bonæ fidei quare sint ipso iure nulli dolo dante causam cōtractui, non item stricti iuris: fol. 46. col. 3. nu. 6.
 Cōtractus dolo initus apud veteres efficax erat nisi in bonæ fidei iudiciis: fol. 47. col. 3. vers. his deniq;.
 Cōtractus bonæ fidei an distinguantur à cōtractibus stricti iuris, in materia doli dantis causam, in foro conscientie? fol. 49. col. 1.
 Contrariorum quomodo sit eadem disciplina? fol. 49. col. 4. & quomodo in eis argumenta ducantur? fol. 50. col. 4. vers. verum.
 Culpa quomodo in iure accipiat: fol. 53. col. 3.
 Custodia rei aliud est à detentione: fol. 9. col. 1.
 Dativane sit an nativa actio, quæ præscriptione per restitutionē extincta, veteri domino cōpetit: fol. 93. col. 1. nu. 4. & quid id referat?
 Declinatio iurisdictionis an sit propriè exceptio? fol. 3. col. 2. vers. quintò.
 Decretum iudicis non defendit præscribentem cum mala fide: fol. 66. col. 2.
 Defensio qua differat ab exceptione? fol. 2. col. 3. & 4. num. 4.
 Definitio per effectus an aliquando sit admittenda? fol. 4. col. 4. nu. 1. & fol. 5. col. 1.
 Definitio præscriptionis ex Canonistarū, vulgariq; significatione: fol. 6. col. 3. num. 4.
 Denuntiatio Euāgelica non est admittēda contra eū qui præscripsit: fol. 97. col. 1. vers. tertio.
 Detentio Animina quæ? fol. 8. col. 4.
 Differentia emancipationis & patriæ potestatis in quibus sublata sit hodie? fol. 41. col. 4.
 Dini locus vitiosissimus, emēdatus: fo. 83. col. 1. numero. 3.
 Dolus dans causam cōtractui bonæ fidei, cur cum

eum nullū faciat ipso iure: fol. 46. col. 3. nu. 6.
 Dolus dans causam cōtractui an tollat consensum? fol. 48. col. 2. & 3.
 Domini quo tempore adquirant contra Vasallos ea quæ iure communi non debentur: fol. 37. columna. 1. vers. tandem.
 Domini non possunt cogere Vasallos ire ad sua molendina: fo. 38. col. 4. num. 7.
 Domini qualiter acquirere possint ius cogendi subditos, vt ad sua tantum molendina accedant: fol. 37. col. 2. num. 6.
 Dominium adquisitionem præscriptione, sitne vile, an directum: fo. 88. col. 1. nu. 2. & sequentib.
 Dominium vile adquisitionem præscriptione, quos effectus habeat: fol. 91. col. 2. num. 6.
 Dominium vile adquisitionem per præscriptionē, an tolli possit per principem sine causa: fol. 93. col. 4. num. 5.
 Dominium directū apud veterem dominū manens post rem præscriptē ab alio, quos effectus habeat: fol. 94. col. 1. & sequentib.
 Dominus vetus rei præscriptæ, potest agere contra eum, qui nec præscripsit, nec causam habet ab eo qui præscripsit: fo. 92. col. 4. num. 3.
 Dominus vetus an possit impedire confiscationem rei præscriptæ ob delictum præscribentis: fo. 94. col. 2. num. 6.
 Dominus vetus an possit rem ab alio præscriptā vi clamue rapere, aut compensationis ratione detinere: fo. 97. col. 2. vers. quintò.
 Dubitans an habeat bonam fidem: fo. 50. col. 2. num. 3. & ibi an possit vsucapere?
 Dubium duplex: fo. 51. col. 2.
 E.
 Ecclesia contra ecclesiam, iure veteri, præscribat tringinta annis: fo. 19. col. 4. nu. 1. & quid iure posteriori? fol. 21. col. 2. vers. verum. nu. 3.
 Ecclesia hæres instituta an possit detrahere falcidiam delegatis alteri ecclesiæ: fo. 22. col. 4.
 Ecclesiarum res mobiles, vsucapiuntur triennio: fol. 23. col. 2. num. 5.
 Ecclesia Romana centum annorum privilegio utitur, in præscriptionibus: fol. 23. col. 4. numero. 6.
 Ecclesiæ collegialis cōstructor vel dotator, quod ius patronatus habeat: fol. 68. col. 3.
 Ecclesia restituitur aduersus præscriptionē etiā quadragenariam, ex causa ordinaria: fol. 99. co. 3. num. 4.
 Emancipationis & patriæ potestatis differentia in quibus hodie sublata: fo. 41. col. 4.
 Emphyteuta quam possessionem habeat? fo. 9. col. 4. cū seq. & fol. 11. col. 3. vers. quæ ob re.
 Emphyteuta nō potest dici quasi proprietarius

contra lafon: fol. 91. col. 2. num. 2.
 Emptor bonæ fidei quis dicatur? fol. 49. col. 3. vers. & in iudicio: fol. 44. co. 1.
 Episcopus quomodo præscribat partem alienę diocesis quam ad Catholicam vnitatem reduxerit? fo. 80. col. 3. num. 8.
 Errans in iure an habeat malam fidem, & an possit præscribere: fol. 52. co. 1. num. 3. cū sequen.
 Error iuris an in anime iudicio vsucapionem impediatur: fol. 55. col. 1. num. 8.
 Error iuris maximè dubij & perplexi non impedit præscriptionem: fol. 56. col. 1. num. 9.
 Error iuris cum errore facti cōtingens, an proficit vsu capienti? fol. 56. col. 2. num. 10.
 Exceptio & præscriptio, qua ratione differant: fol. 2. col. 2. num. 3. & fol. 3. col. 3.
 Exceptio quid sit? fol. 2. col. 3. num. 4. & fo. 3. columna. 3.
 Exceptio & defensio quid differant: fo. 2. col. 4.
 Exceptio propriè actionis est exclusio, non intentionis: fo. 3. col. 1. vers. tandem. & col. 2.
 Feudatarius quam possessionem habeat? fol. 11. col. 3. vers. quam ob rem.
 Ficta possessio que, & an sufficiat ad præscriptionem: fol. 18. col. 1. num. 5.
 Ficta mala fides: fol. 64. col. 3.
 Fides quid? fol. 43. col. 2. & col. 3.
 Filius suus hæres præscribere non potest pro herede: fol. 41. col. 3. num. 3.
 Filius suus hæres præscribit titulo pro herede, quoties habet hereditatem ex capite, vnde agnati: fol. 42. col. 1. num. 4.
 Filius suus hæres repudians hereditatem simpliciter, an possit eam postea accipere, ex vnde agnati? fol. 42. col. 2. num. 5.
 G.
 Glossa. in. l. 3. ff. de vsucapi. fol. 6. col. 2. vers. sexto.
 Glossa. in. l. 1. §. videndum. ff. de successor. edict. fol. 42. col. 2. num. 5.
 H.
 Hæres eius qui precario rogavit, an intelligatur domino possidere? fol. 63. col. 3. num. 3.
 Hæres tringinta annis præscribit rem à defuncto mala fide possessam: fo. 64. col. 1. num. 4. & quid in hoc casu si inuētarium fecerit? fo. 64. col. 3. num. 5.
 Hæres heredis potest præscribere rem possessam mala fide à primo defuncto: fo. 65. columna. 3. vers. sexto.
 Hæres præscribit etiā cum mala fide contra legatarium: fol. 79. col. 1. vers. nonò.
 Hispaniæ reges, quo iure possint Episcopos nominare: fo. 66. col. 1. num. 5.

I N D E X.

I.

Ia sonis sententiæ tres improbatæ. fol. 30. col. 4. & sequentibus.
 Ignorantia iuris humani, an & quando habeat culpam. fol. 53. col. 2. num. 7.
 Ignorantia iusta quando det maioribus restitutionem aduersus præscriptionem. fol. 97. col. 4. & 3. per totum.
 Ignorantia hæc quomodo probetur. fol. 100. col. 4. ad finem.
 Immemorialis præscriptio. fol. 14. col. 2. versi. tertio. & fol. 36. col. 2. & fol. 38. col. 2. num. 4.
 Immemorialis præscriptionis & ceterariæ descriptio. fol. 31. col. 1. num. 6. & fol. 33. col. 3. & c.
 Immemorialis præscriptio quomodo probetur. fol. 31. col. 4. num. 7.
 Immemoriali probata, an probata videatur centenaria præscriptio? fol. 33. col. 2. nu. 9.
 Immemorialis præscriptio, quid efficiat in Vassallorum oneribus, quæ impositiones vocantur? fol. 35. col. 1. num. 1. & fol. 36. col. 3. num. 5.
 Immemorialis præscriptio titulum non requirit. fol. 41. col. 2. versi. tertio.
 Immemorialis præscriptio non procedit cum mala fide. fol. 59. col. 1. num. 4.
 Immunitas à soluendis indictionibus & collectis, quo tempore præscribatur. fol. 24. col. 4. numer. 8.
 Impositiones dominorum, quæ vocantur, quomodo præscribantur. fol. 35. col. 1. num. 1.
 Interdictum Vnde vi, exigit possessionem tempore spoliationis. fol. 17. col. 1. num. 4. & an sufficiat spoliatum probare se olim possedisse. ibidem.
 Interruptio præscriptionis quid differat à nonnullis aliis similibus terminis? fol. 82. col. 1. num. 1.
 Interruptio præscriptionis alia naturalis, alia civilis. fol. 82. col. 2. versi. interrupto.
 Interruptionis præscriptionum effectus. fol. 85. col. 2. num. 6.
 Interruptio præscriptionis, quo ad possessionem habet effectum & quo ad proprietatem, & de contrario. fol. 86. col. 1. num. 8.
 Ipso iure, quid significet. fol. 47. col. 1. & c.
 Iudicis decretum & auctoritas, minimè defendit præscribentem cum mala fide. fol. 66. columna. 2.
 Iurisdictio præscriptione potest acquiri. fol. 28. columna. 2. num. 1. & quo tempore. fol. 29. col. 1. num. 3.
 Iurisdictio, meri, & misti imperii quasi possessio, causam habet continuam. fol. 29. col. 1. numero. 3.

Iurisdictio aduersus inferiores à Principe, præscribitur tempore ordinario. fol. 30. col. 3. num. 5.
 Iuris error an afferat bonam fidem? fol. 52. columna. 1. numero. 5. vbi & an præscribenti proficit?
 Iuris error in animæ iudicio, vsucapionem an impedit? fol. 55. col. 1. num. 8.
 Iuris error prodest regulariter, quo ad fructus. fol. 55. col. 3. & c.
 Iuris ignorantia. vide, ignorantia iuris.
 Iuris error maximè dubij, non impedit præscriptionem. fol. 56. col. 1. num. 9.
 Iuris error cum errore facti coniunctus, an inducat bonam fidem ad præscriptionem. fol. 56. col. 2. num. 10.
 Ius patronatus in ecclesia libera, non potest præscriptione quæri à laicis. fol. 67. columna. 2. numero. 2.
 Ius patronatus quanto tempore præscribatur? fol. 71. col. 1. num. 7.
 Ius patronatus potest in ecclesia habente patronos, contra eos præscriptione haberi. fol. 71. col. 3. num. 8.
 Ius strictum, quod appelletur. fol. 43. col. 4. & fol. 44. col. 1.
 Ius subtile. eod. fol. & col. 3.
 Ius summum. ibid. col. 3.
 Ius summarie executionis prius præscribitur, manente actione personali. fol. 74. columna. 1. versi. vnde.

L.

Legata pauperibus, quadraginta annis præscribuntur. fol. 21. col. 3. versi. imò. & legata ecclesiis. ibidem.
 Leges civiles de præscriptionibus cum mala fide, an procedant iure canonico. fol. 75. col. 4. numer. 3.
 Et an sint vel in foro seculari seruandæ? fol. 77. col. 2. num. 4.
 Lex non potest privati consensum inducere, si is non sit. fol. 79. columna. 2.
 Lex humana qua ratione possit vsucapionem & præscriptionem inducere. fol. 87. col. 1. num. 1.
 Lex humana an possit dominium directum ab vno in alium transferre? fol. 90. columna. 2. numero. 5.
 Lex de præscriptionibus non est pœnalis. fol. 96. col. 4. versi. secundò.
 Libertas à soluendis indictionibus & collectis, quo tempore præscribatur. fol. 24. col. 4. num. 8.
 Litis contestatio, quas præscriptiones, & quando in

I N D E X.

columna. 1. num. 4.

P

do interrumpat. fol. 84. col. 2. & sequenti.
 Longum tempus quod dicatur. fol. 72. col. 3.
 M
 Mala fidei præsumptio an tollatur triginta annis? fol. 58. col. 2. num. 3.
 Mala fides respectu vnus, an impediatur præscriptionem respectu alterius. fol. 60. col. 1. num. 5. & quid si sit respectu vnus iuris, aut partis? fol. 61. col. 1. versi. Primus.
 Mala fides authoris an & quando noceat successoribus? fol. 61. col. 4. per totum. §.
 Mala fides defuncti non nocet hæredi triginta annis præscribenti. fol. 64. col. 1. num. 4.
 Mala fides defuncti præsumpta, vel ficta, non nocet hæredi. fol. 65. col. 4. num. 6.
 Mala fides defuncti, an successori singulari noceat. fol. 65. col. 4. num. 7.
 Mala fides quocumque tempore ante perfectam præscriptionem contingens, eam interumpit. fol. 82. col. 2. num. 2. adeò vt nec ea recedente, præscriptio continuetur. fol. eod. col. 3. & 4.
 Maioribus quando detur aduersus præscriptionem restitutio ex causa iustæ ignorantie. fol. 97. 4. versi. Maioribus. & fol. 98. col. 1. num. 1. & sequentibus.
 Medium an sit inter bonam & malam fidem. fol. 49. col. 3. num. 2.
 Merum imperium præscriptione acquiritur. fol. 28. col. 2. num. 1.
 Minoribus datur restitutio contra præscriptionem etiam quadragenariam. fol. 99. col. 3. versi. secundò. & num. 4.
 Missus in possessionem ex causa noxali vel damni infecti, an præscribat mala fide? fol. 66. col. 1. num. 8.
 Mistum imperium præscriptione quæritur. fol. 28. col. 2. num. 1.
 N
 Naturalis possessio quid? fol. 9. col. 3. num. 4.
 Naturalis possessio quam præscriptionem possit efficere? fol. 11. col. 2.
 Negatio simplex petitionis, non est exceptio. fol. 3. col. 2. versi. quartò.
 O
 Oblitio post quod tempus præsumitur? fol. 16. columna. 4.
 Oblitio in facto proprio contingit ex temporis antiquitate. fol. 57. col. 2. versi. primum.
 Officium iudicis triginta annis præscribitur. fol. 99. col. 4. versi. quartò.
 Olim possessor, præsumitur hodie possidere. fol. 15. col. 3. num. 1. & 2. & an post decennium? fol. 16. col. 3. num. 3.
 Et quid quo ad interdictum vnde vi. fol. 17.

Pañtum cur iure civili non tollatur per pactum; sed tuitione prætoris. fol. 47. col. 2.
 Pacta quæ iuri præstare dicuntur Ciceroni? ibid. Parochiani possunt præscribere ius presentandi in ecclesia libera. fol. 68. col. 2. num. 3.
 Patris potestatis & emancipationis differentia in quibus hodie sublata? fol. 41. col. 4.
 Patronus ecclesiæ collegialis non habet ex constructione aut dotatione ius presentandi rectorum vel prælatum. fol. 68. col. 3. vide, ius patronatus.
 Pauperibus legata quo tempore præscribantur? fol. 21. col. 3. versi. imò.
 Possessionis adquisitio quid sit? fol. 8. col. 1. num. 1.
 Possessionis retentio quid sit? fol. eod. col. 3. nu. 2.
 Possessio civilissima quæ. fol. 8. columna. 3. & 4.
 Possessio quid? fol. 9. columna. 1. num. 3.
 Possessio quando sit facti & quando iuris? folio eodem. col. 1. & 2.
 Possessio an rectè diuidatur in naturalem & civilem? fol. 9. col. 3. num. 4.
 Possessio quæ sit sufficiens ad præscriptionem? fol. 11. columna. 1. num. 7. & fol. 18. col. 4.
 Possessionis probationes. fol. 15. col. 3. num. 1. & per totum. §.
 Possessio ficta an sufficiat ad præscriptionem? fol. 18. col. 1. num. 5.
 Possessio quandoque plurimum facti, quado plurimum iuris habet. fol. eodem. col. 4. num. 6.
 Possessor bonæ fidei quis dicatur? fol. 49. col. 2. n. 1.
 Possessor olim, hodie præsumitur possessor. vide, olim.
 Possessio triennis iuxta regulam cancellariæ obtenta, defendit possessorem exceptione. fol. 72. col. 4. num. 10.
 Possessio triennis non defendit possessorem, aduersus quem agitur de spolio. fol. 72. col. 4. versi. quinta.
 Possessio triennis etiã bona fide obtenta, non dat titulum. fol. 72. col. 1. versi. sexta. nec redditur in conscientia. ibid. nec impedit quominus episcopus possit exigere titulum. ibid. versi. octaua.
 Prælati iure veteri triginta annis præscribantur res alterius episcopatus. fol. 20. & 21.
 Præscribere quid significet? fol. 1. col. 3. num. 1. & fol. 3. col. 3.
 Præscriptio exceptionem significat. ibidem.
 Præscriptio non tantum de dilatoria, sed & de peremptoria exceptione dicitur. fol. eodem. columna. 4. num. 2.

Præscribere

INDEX.

Præscribo domum, aut fundum, an latinè dicatè fo. 4. col. 2. num. 6. Præscripta actio apud Imp. quid significet? fol. eodem, col. 2. ad extremum. Præscriptionis, ex Canonistarum vulgariq; significatione, definitio. fo. 6. col. 3. num. 4. Præscriptionis iustitia. fol. 7. col. 2. num. 5. Præscribèdis iuribus incorporalibus an & quando sit necessaria scientia & patientia. fo. 12. col. 1. numero. 8. Præscriptio immemorialis. fol. 14. columna. 2. versic. tertio. Præscriptionum tempora varia. fo. 19. colum. 4. & per totum. Præscriptio & consuetudo differunt. fol. 28. col. 2. nume. 2. Præscriptio iurisdictionis, meri, mistiq; imperij ius dare potest. fo. 28. col. 2. num. 1. & quo tempore. fo. 29. col. 1. nume. 3. Præscriptionis immemorialis & centenariæ discrimen. fo. 31. col. 1. nume. 6. Præscriptio immemorialis quomodo probetur? fo. 31. col. 4. num. 7. Præscriptio non acquirit ea quæ à mera voluntate procedunt. fo. 37. col. 2. versic. quibusdam. Præscriptio. 10. vel. 20. annorū tituli allegatione & probationem requirit. fo. 41. col. 1. num. 2. Præscriptio. 30. vel. 40. annorum non requirit titulum, sed bonam fidem. fol. eod. columna. 2. versic. secunda conclusio. Præscriptio immemorialis nunquam requirit titulum. fol. eodem, versic. tertia. Præscriptio centenaria titulum non exigit. ibid. versic. quarto. Præscriptio cum mala fide, nullo tempore procedit. fol. 39. col. 1. num. 4. Præscriptio iuris patronatus quanto tempore fiat. fo. 71. col. 1. num. 7. vid. ius patronatus. Præscriptio merè odiosa sola citatione interruptitur. fol. eod. & col. versic. quarta conclusio. Præscriptio contra Romanam ecclesiam, non interruptitur per Bullam cœnæ Dñi. fo. 87. col. 1. Præscriptio semel interrupta, an cessante interruptione, nõ possit institui. fo. 87. col. 2. nu. 7. Præscriptiones an sint iustè legibus humanis introductæ? fol. 87. col. 1. num. 1. Præscriptione acquiraturne dominium directū an vtile? fo. 88. col. 1. nume. 2. Præscriptione an derogetur iuri naturali, si ea acquiratur dominium directum. fo. 90. colum. 2. numero. 5. Præscriptio, an & quando tribuat actionem præscribenti contra veterè dominum? fol. 91. col. 4. numero. 1.

Præscriptio an det proprietatem rei præscriptæ? fo. 92. col. 2. num. 2. Præscriptione per restitutione rescissa, an sit dativa an nativa actio, quæ veteri domino competit. fo. 93. col. 1. num. 4. Præscriptio defendit etiam in animæ iudicio eū, qui post præscriptione scit rem alienā fuisse. fol. 95. col. 1. num. 1. Et quid in ea præscriptione, quæ perfecta est sine vlla domini negligentia? fol. 96. col. 3. nu. 3. Præscriptio anni & diei, non admittitur in iudiciis. fol. 80. col. 1. & 2. Præscriptio tum non procedere, tum dormire ac cessare, tum interrupti dicitur. fol. 82. col. 1. nume. 1. Præscriptionum triplex causa, quod aut fauorabilis est, aut odiosa, aut mista. fol. 84. colum. 1. nume. 4. Præscriptio. 10. vel. 20. annorum, per litis contestationem interruptitur. fol. 84. col. 2. versic. secundò. Præscriptio. 30. vel. 40. annorum cum bona fide procedens, sola interruptitur contestatione. fol. 84. col. 4. Præscriptam rem potest qui præscripsit sine peccato cōtra veterem dominum defendere. fol. 97. col. 2. versic. quartò. Præscriptiois exceptio etiā ab arbitratore admittenda est. fol. 97. col. 3. nume. 4. Præstatio annua, vide annua. Præsumptio ex annua præstatione longo tempore, titulum inducens, admittit probatione in contrarium. fol. 35. col. 4. versic. secundò. Præsumptio iuris communis contra præscribentem, facit esse titulum necessarium, vbi aliàs non esset. fol. 41. col. 3. in principio. Præsumptio malæ fidei an tollatur triginta annis? fol. 58. col. 2. nume. 3. Prætoris Romani officium circa ius dicendum. fol. 45. col. 2. & fo. 47. col. 1. Principis secularis res, quo tempore præscribantur? fol. 24. col. 2. num. 7. & sequen. Principis res multis modis considerantur. ibid. Præiudicium an & quando quis possit vti aduersus habentē idem præiudiciū? fol. 21. col. 4. nu. 4. Probatis extremis, præsumuntur media. fol. 15. colum. 4. Probatio immemorialis præscriptionis. fol. 31. colum. 4. nume. 7. Proprietas an quærat præscriptione. fo. 92. colum. 2. num. 2. Publiciana actio an iure Pontificio admittatur? fo. 79. col. 3. num. 6.

Q

INDEX.

Quadragesima præscriptio an rescindatur in integrum restitutione? fo. 98. col. 1. nu. 2. & quid in reliquis. ibidem. Quadriennium datum ad petendam in integrum restitutionem, non currit ignorantia. fol. 98. col. 2. num. 3. & fol. 100. col. 1. versic. Quintò. & col. 4. versic. Nonò. Quæ possessio sit ad præscriptionem necessaria? fol. 101. col. 1. num. 7. Quanto minoris actio, an præscribatur cum mala fide, & iure canonico? fol. 78. col. 3. num. 5. Quasi possessio quid sit & an vnico actu constituitur? fol. 19. col. 3. num. 6. & col. 4. Quasi possessio iurium incorporalium, quomodo constituitur? fol. 2. col. 1. num. 8. Ratio legis inducētis præscriptionem, an in animæ iudicio cesset? fol. 95. col. 4. num. 2. Ratione legis cessante, quando cesset lex? fol. eodem & ceteris. Redhibitoria actio an præscribitur cum mala fide etiam iure canonico? fol. 78. col. 3. num. 5. Reges Hispaniæ quo iure possunt Episcopos nominare. fol. 69. col. 1. num. 5. Regula Cancellariæ de triennali possessore, examinatur. fol. 72. col. 4. nume. 10. Res mobiles ecclesiarum vsucapiuntur triennio. fol. 23. col. 2. numero. 5. Res principis secularis multis modis considerantur. fol. 24. col. 2. nume. 7. & ibi quo tempore præscribantur? Res principi debita in signum recognitionis, præscribi non possunt. fol. eodem. colum. 4. versic. secunda. Res fisco principis delatæ, quo tempore præscribantur. fo. eodem. colum. 3. Restitutio in integrum, quando habeat locum contra præscriptionem. fol. 96. col. 3. nume. 3. & fol. 98. col. 1. num. 1. & sequentib. Retentio possessionis quid sit? fol. 8. columna. 3. numero. 2. Romana ecclesia non patitur nisi centenariam præscriptionem. fo. 53. col. 4. nume. 6. & fol. 34. col. 1. & sequenti. Rusticis etiam nocet annua præstatio, vt inducat tituli præsumptionem. fol. 35. columna. 4. versic. Tertio. S

3. col. 2. in principio. & col. 4. num. 5. Statutorum exceptiones excludunt, interpretatio. fol. 3. col. 1. versic. Primum apparet. Statutum vt ciues ad alia quam ad Reip. molendina non tant, an fieri possit? fol. 38. colum. 4. nume. 7. Statutum huiusmodi vt iam validum sit, an præiudicet ecclesiæ molendinis? fol. 39. col. 5. numero. 8. Statutū illud dicitur contra libertatem ecclesiasticam, quo tollitur id ecclesiis, quod iure cōmuni est concessum. fol. 39. col. 2. Statutum prohibens importari vinum extra territorium collectum, an comprehendat clericos & ecclesias? fol. 39. col. 3. Statutum prohibens bona alienari, in eum quæ subditus non sit, non comprehendit ecclesias. fol. 40. col. 1. Statuto laicorum an possint clerici prohiberi pascuis communibus? fol. 40. col. 3. Strictum ius quod appelletur? fol. 43. colum. 4. & fol. 44. col. 1. & 2. Subditi possunt præscribere exemptionem aduersus principem. fol. 25. col. 4. Successor vniuersalis nõ potest præscribere rem à defuncto mala fide possessam. fol. 62. col. 1. numero. 1. Successor in dignitate vel officio, potest præscribere rem, à præcessore mala fide possessam. fol. 65. col. 3. versic. septimò. Summarie executionis ius præscribitur, manente actione personali. fol. 74. col. 1. versic. vnde. Summum ius. fol. 43. colum. 4. & fol. 44. col. 1. & 2. T

Titulus

INDEX I

Titulus quid sit ibidem. fol. 1. col. 1. num. 1.
 Titulatio nulla est differentia inter ius Canonicum & civile. fol. 4. col. 1. num. 2.
 Titulus beneficii canonicus an possit prescriptio ne queri? & an teneatur quis Episcopo exigi ti ostendere. fol. 72. col. 1. num. 9.
 Triginta annorum prescriptio, an rescindatur per restitutionem a maioribus, ex iusta ignorantia causa? fol. 99. col. 4. versic. quarto. & fo. 100. col. 3. versic. octavo.
 Triennalis possessio in beneficiis, quam vim habeat? fol. 72. col. 4. num. 10.
 Triennalis possessio etiam bona fide obtenta, non dat titulum canonicum, nec reddit tutum in conscientia, nec impedit Episcopum quominus possit eum exigere. fol. 73. col. 1. versic. sexta. cum sequentibus.
 V
 Vassalis onera imposita a dominis, quo pacto acquirantur prescriptione, vel amittantur? fol. 35. col. 1. num. 1.
 Venditor quando teneatur detegere vitia rei quam vendit, remissive. fol. 78. col. 4.
 Vetus dominus rei prescripta, potest agere contra eum qui nec prescripsit, nec ius ab eo habet qui prescripsit. fol. 92. col. 4. num. 3.
 Vnicus actus sufficit ad constituendam quasi

possessionem iuris incorporalis. fol. 10. col. 4.
 Voluntarij actus, quasi possessionem non inducunt. fol. 37. col. 2.
 Vsufructus definitio a Iurifcon. tradita, definitio. fol. 4. col. 4. num. 1.
 Vsufructus & prescriptio quomodo differunt. fol. 5. col. 3. versic. secundum.
 Vsufructus rerum etiam immobilium adquisitio nem complectitur iure fororum, & quid iure Caesarum? fol. 5. col. 4. num. 2.
 Vsufructus iustitia. fol. 7. col. 2. num. 5.
 Vsufructus non interruptitur litis contestatione. fol. 84. col. 2. versic. Prima.
 Vsufructus an sit iuste legibus humanis introducta. fol. 87. col. 2. num. 1.
 Vsufructus triennalem a longi temporis prescriptione male distingui, quo ad dominij acquisitionem. fol. 89. col. 1. num. 3.
 Vsufructus vel prescriptio an derogetur iuri nature, si ex eis transferatur dominium directum. fol. 90. col. 2. num. 5.
 Vsufructus an habeat naturalem possessionem? fol. 10. col. 2. num. 5. & num. sequenti. & fol. 11. col. 3.

FINIS

Errata quae inter castigandum sefellere, sic corrigantur.

Folio 3. col. 4. versic. ab imo. 13. plenè.
 Fol. 7. col. 3. versic. a sum. 11. sic.
 Eodem fo. col. 4. versic. a summo. 4. publicarum.
 Fol. 14. col. 3. versic. a sum. 2. & 3. procedit.
 Fol. 16. col. 1. versic. ab imo. 6. columna.
 Fol. 17. col. 2. versic. a sum. 16. & 17. dicta.
 Fol. 27. col. 1. versic. ab imo. 9. centenaria.
 Fol. 36. col. 2. versic. ab imo. 4. dominis.
 Eodem fol. col. 3. versic. a sum. 8. aliaue.
 Fol. 37. col. 2. versic. ab imo. 14. eaue.
 Fol. 43. col. 2. versic. ab imo. 14. agit.
 Fo. 49. col. 4. versic. a sum. 17. nam contrar. & c.
 Fol. 55. col. 1. versic. a sum. 5. non.

Fol. 62. col. 2. versic. a sum. 14. profecto.
 Fol. 67. col. 4. versic. ab imo. 15. incapaces.
 Fol. 71. col. 4. versic. ab imo. 2. Bald.
 Fol. 75. col. 4. versic. penulti. Bonifacius.
 Fol. 80. col. 1. versic. a sum. 13. videtur scribendum, ab aliquo per annum & diem, titulo & c.
 Fol. 81. col. 4. versic. ab imo. 14. non est.
 Fol. 85. col. 2. versic. ab imo. 4. dele. 16. & versic. ab imo. 2. legito. 16. q. 3.
 Fol. 90. col. 2. versic. ab imo. 4. numero.
 Fol. 91. col. 1. versic. ab imo. 11. perstringunt.
 Fol. 93. col. 2. versic. vltimo. Nec.

Huius relectionis summa.

PRIMA PARS in principio tractat de dictionum significatione: atque explicat & distinguit prescriptionem ab exceptione. Quid item verbum hoc prescribo significet.

§. Primus, idemque vnicus agit de definitione Iurifconsulti: de qua definitione prescriptionis: de vsucapionis & prescriptionis discrimine: ac deinde iustitiam vsucapionis explicat.

SECUNDA pars, de possessione in genere, & de ea, quae ad prescriptionem est necessaria.

§. Primus eandem prosequitur materiam: & de probatione possessionis, praesertim an olim possessor, hodie praesumatur possessor: & de possessione ficta.

§. Secundus agit de possessione & prescriptione adversus ecclesiam necessaria: item quae prescriptio sit adversus fiscum, ac principem saecularem sufficiens.

§. Tertius, de iurisdictionis prescriptione, atque item quid immemorialis a centenaria differat: & quo pacto utraque probetur.

§. Quartus late inquirat, & examinat quo pacto possint domini

& nobiles habentes Vasallos acquirere prescriptione annuas praestations: aliaque onera a subditis exigenda.

§. Quintus breviter expendit titulum prescriptionibus necessarium.

§. Sextus explicat bonae fidei significationem tam in tractatu de prescriptionibus, quam in materia de contractibus bonae fidei.

§. Septimus continet quid dicendum sit de bonae fidei possessore in hoc tractatu: & de dubitante an res sit sua, an aliena: item de errante iuris quidem errore.

§. Octavus tradit an mala fides absque titulo contingere valeat: & an bona fides in dubio praesumenda sit: Quid item de immemoriali prescriptione an possit procedere cum mala fide: & an mala fides respectu vnius impediatur prescriptionem respectu alterius.

§. Nonus tractat an mala fides successoribus noceat: & an missus in possessionem ex causa noxali prescribat cum scientia rei alienae.

§. Decimus qualiter ius patronatus ecclesiasticum prescriptione acquiri possit: & de beneficii ecclesiastici titulo: ubi item explicatur ius regum Hispaniarum quo ad presentationem episcoporum.

§. Undecimus, de legibus saecularibus prescriptionem cum mala fide probantibus: & inibi Regiae constitutiones examinantur.

§. Duodecimus, de interruptione prescriptionum agit, praesertim de ea

de ea quæ ob malam fidem procedit.

TERTIA Relectionis pars in initio expendit rursus iustitiam vsucapionis, & præscriptionis, & an per eam adquiratur dominium directum.

§. Primus tradit effectus, qui procedunt ab ea controuersia qua tractatur, an per præscriptionem adquiratur dominium directum: imò eos,

Summæ Relectionis finis.

qui deducuntur à dominio directo, quod manet post præscriptionem penes priorem dominum.

§. Secundus. An præscriptio iuxta leges humanas perfecta & finita reddat quem tutum in animæ iudicio.

§. Tertius, de restitutione in integrum aduersus perfectam præscriptionem concedenda maioribus ex causa iustæ ignorantie.

RELECTIO REGVL. Possessor malæ fidei. de Regulis Iuris. Libro. 6.

POSSESSOR MALAE fidei vlllo tempore non præscribit.

ANNIS ab hinc quatuor cum Salmanticae titulum de Regulis Iuris publice interpretarer: in huiusq; Regulæ interpretationem sese Vsucapionis & præscriptionis tractatus obtulisset: plures Iuris vtriusq; locos, eorūq; Cōmentarios ea, quæ potui diligentia relegi, præsertim quæ Frāciscus Balbus omnium latissimè in tract. de Præscriptio. & in. l. Celsus. ff. de vsucapio. & ordine eleganti distinxit, ac digessit. Ex quibus aliquot ipse vidi non ita ad amussim fuisse tradita, quod & examen aliorum possent effugere, cēsuraq; omninò auertere: siquidem vt variis allegationibus, perplexisq; Doctorum nomenclaturis ornata exponuntur: ita quo ad eorum perfectā cognitionem quædam desideratur enucleatio, quæ radicitus à naturalis, diuini, & humani Iuris principiis rem ipsam explicet. Quam ob rem tunc ordinario Lectoris munere quædam exposui, quæ modò paulò maturiùs elaborata in publicum emittere constitui, eo quidem animo, vt publicæ vtilitati consultū esse velim, eiq; omni conatu, quem his in rebus semper præstitimus, inseruire. Igitur in huius regulæ breui relectione tres partes constituiam. Quarum prima dictionis significationem: eiusque in hac specie cognitionem habebit. Secunda quæ ad legitimam præscriptionem iure requisita sint, præsertim de bona vsucapientis fide tractabit. Tertia præcipuos vsucapionis effectus, eiusq; commoda explicabit.

A Prima

Primæ partis Relectionis

Prima Relectionis pars.

- 1 Præscribere non aliud est quam excipere: atque ideo verbale nomen præscriptio exceptionem significat.
- 2 Præscriptio non tantum de dilatoria, sed & de peremptoria exceptione dicitur.
- 3 Exceptio, & præscriptio qua ratione differant.
- 4 Exceptionis definitio latè examinatur, & quo pacto differat à defensione.
- 5 An exceptio solutionis sit verè, & propriè exceptio?
- 6 An hic loquendi vsus apud nos frequentissimus, præscribo domum, præscripsi fundum, latinitati congruat?

Primæ partis Relectionis Initium.

Præscribere idè plerunque significat quod excipere. l. q. agnitis. ff. de exceptio. l. 3. ff. de præuaricat. Nam si reus, inquit Iuriscōsultus, accusatori idè præscribit, quòd dicat se ab alio accusatum, & absolutum. Quintilianus libr. 7. cap. 6. cū ex præscriptione lis pèdeat, de ipsa re quæri non est necesse: ignominioso patri filius præscribit: de eo solo iudicatio est an liceat. Vnde forsan hæc significatio deducta est, quod sicut actionibus proponendis certa forma, ità etiam exceptionibus præscriberetur: id est sta-

tueretur, vt docet Alciat. libr. 4. dispū. cap. vlt. nam præscribere idem est quod legem ponere, ac constituere. Cicero lib. 3. officio. atq; si etiã hoc natura præscribit, vt homo homini, quicumq; sit, ob eam causam quòd is homo sit, consultum velit, necesse est secundum eandem naturam omnium vtilitatem esse communem. Hinc & verbale nomen præscriptio nihil aliud est, quam exceptio, qua quis aduersarij intentionem generaliter alioqui verã in eo casu, de quo agitur, non procedere allegat: secundum Alciat. in l. si quis. C. de pact. & in repet. l. vlt. de quinq; pedum præscriptione. C. fin. regundo. qui censet præscriptionem ab exceptione differre, quòd exceptio generale nomen sit conueniens cuicumque defensionis, quæ aduersus actionem, vel intentionem obiicitur: præscriptio verò sit exceptio, quæ etsi intentio vera fuerit, nihilo minus agentem repellit, vt moratoria præscriptio. l. secunda. C. de precibus Imperat. offer. quo in loco gloss. exponit dilatoriam exceptionem. Sic & in l. ità demum. C. de procuratoribus. dicitur præscriptio militiæ, qua miles officio procuratoris fungi prohibetur. optimus textus in l. secunda: & in l. si maritus. 2. §. penultimo. ff. de adulter. vbi præscriptio appellatur exceptio, quæ ante litis contestationem obiicienda est ad repellendum accusantem, sicuti & in l. qui agnitis. dicitur præscri-

De præscriptio. Initium.

præscriptio exceptio litis finitæ: quæ si ea repellat agentem statim in initio litis ante contestationem. cap. 1. de exceptio. libro. 6. eodem sensu in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtilit. pub. dicitur exceptio mendacij aduersus principis rescriptum præscriptio. text. optimus in l. præscriptionem fori. C. de exceptio. nec tantum intelligas præscriptionem dici exceptionem dilatoriam: nam & exceptio peremptoria præscriptio rectè dicitur. dicta. l. 2. C. de precib. Imperat. offer. l. Titia cum testamēto. §. Caius. & l. cum pater. §. pater qui filio. ff. de legat. 2. l. peremptorias. C. sent. rescind. nō posse. l. præscriptionem. C. de exceptio. Hinc & Fortunatianus Rhetor inquit, præscriptionem à translatione differre ex eo quòd præscriptio actionem extinguat: trãslatio verò differat. eidem subscribit Alciat. in dicto cap. vlt. Sed & Quintilianus libro. 3. cap. 8. non dixit præscriptionem trãslationem esse, sed videri manifestam esse translationem in præscriptionibus: tametsi ex eo appareat translationem speciem fore præscriptionis. Neq; ignoro, inquit, multa transferri, cum in omnibus ferè causis, in quibus cecidisse quis formula dicit, hæc sunt quæstiones: an huic: an cum hoc: an hac lege: an apud hunc: an hoc tēpore liceat agere: & si qua sunt talia. Hæc Quintilia. Qui planè insinuat translationem esse, quam vulgò dilatoriam exceptionem dici-

mus: & hanc præscriptionem etiam appellari. quemadmodum & ex Iuriscōsultorum locis paulò ante præcitatis manifestissimum fit. Præscriptio tandè exceptio est non tantum dilatoria, sed & peremptoria: quod modò adnotauimus: & probatur, quia in hac specie, quam tractamus, præscriptio nihil aliud est quam exceptio, quæ ex vsu temporis, & ex vsucapione insurgit, & oritur. l. emptor. C. de præscriptionibus longi temporis. l. 3. ff. de diuers. & tempo. præscriptio. dum dicitur longæ possessionis præscriptio, & in l. in vitium. ff. eodem titu. dicitur exceptio longæ possessionis. Quasi domino actione rei vendicationis, vel personali vtenti initio præscribatur à reo, qui si tempore legitimo se possedisse probat, mox absoluitur. Etenim nemo negare poterit præscriptionem istam, quæ ex longi temporis possessione deducitur, peremptoriam exceptionem esse. Quo fit, vt præscriptio exceptionem dilatoriam, & peremptoriam significet. Atque ideo penes quosdam maximè controuersum est, an sit discrimen aliquod inter exceptionem, & præscriptionem: Nam nullam esse differentiam inter hæc duo tenuerunt Faber & Aretinus in princip. Instit. de exceptionib. Iuniores, maximè Detius in Rubrica, de exceptionibus. colum. 1. Et probatur in Rubrica, C. de exceptionibus seu præscri-

ptionibus. Et in Pandectarum libris titulo de exceptionibus, & præscriptionibus. Nam sicut exceptio dilatoria, vel peremptoria est, ita & præscriptio ad vtranque refertur: quemadmodum satis compertum est ex his, quæ modò tradidimus. Idem potissimè probabitur, si examinaverimus quid verè sit exceptio. Et Panormit. in Rub. de exceptioni. inquit, exceptio est actionis, vel intentionis exclusio.

4 Siquidem exceptio aliquando actionem excludit: vt si quis contra me actionem habeat ex empto: ego verò non nego emptionis contractum, sed actioni ex empto actori competenti obiicio exceptionem doli, exceptionem metus, aliàmue similem ad actionis exclusionem. Intentionem verò exceptio excludit quoties actor agit sine actione petens à me rem, quam dicit, me illi vendidisse: at ipse excipio venditionem ipsam negans: quippe qui verè non vendiderim. Vnde cum actor egerit sine actione, exceptio aduersus eum proposita intentionem excludit. vtitur ad definitionis comprobationem Panormita. autoritate Iurisperiti in l. secunda. ff. de exceptionibus. dum inquit, Exceptio actioni cuiusque rei opponi solet ad excludendum id, quod in intentionem deductum est. Verùm contra Panormita. illud in primis adducitur quòd actio, & exceptio correlatiua sint: vt pater & fi-

lius: maritus, & vxor. l. siquidem. C. de exceptionibus. notat expressim Bald. in l. in rebus. C. de iure doti. ad finem. igitur etsi exceptio sit actionis exclusio: intentionis tamen esse rectè non potest: cum actio deficiat, cui opponatur, & quam exceptio præmittit. Deinde ad hæc & aduersus Panormita. est gloss. insignis in cap. primo, de litis contestatio. in. 6. quæ differentiam constituit inter exceptionem & defensionem scribens exceptionem propriè dici actionis exclusionem: defensionem autem esse intentionis repulsam. quam opinionem sequuntur inibi Dominic. & Franc. Felin. in Rubri. de exceptionib. colum. 1. Angel. in princip. Instit. de exceptioni. colum. 3. Georg. Natan in Cle. nen. sæpe. de verbo. significatio. colum. 75. eamq; dicit communem esse Socin. Rubri. de exceptionibus. Quæ quidem sententia in hunc sanè sensum est accipienda, vt quælibet exceptio propriè defensio dici valeat: non tamè quælibet defensio dici exceptio possit: sed tantum ea quæ actioni opponitur: sicuti Detius adnotauit in dicta Rubri. de exceptionib. colum. 3. probaturq; in l. siquidem. & in l. si quis. C. de exceptionib. l. 1. C. de iuris & facti ignoran. cap. significauerunt. de exceptionibus. Sensit eadem gloss. in dict. cap. primo, dum subdit: Huiusmodi em defensiones non propriè dicuntur exceptiones. Quasi velit excep-

ptiones

tiones propriè dici posse defensiones: non autem econtrariò quælibet defensiones exceptiones dici.

Tandem ex antiquioribus Azo in Summa. C. de except. huius est sententiæ, vt existimet, exceptionem propriè actionis exclusionem esse: non quidè intentionis, idemq; Doctor. frequentiori calculo probârunt: atq; ita esse hanc communem opinionem constat: & eam defendit communem esse asseuerans Deti. in dict. Rub. de except. colum. 2. non oberit text. in dict. l. 2. imò huic sententiæ patrociniabitur. Eius etenim sensus est, quòd exceptio opponitur actioni ad excludendum id quod per eam actionem actor intendit: non tamen ex hoc probat text. exceptionem dici cum quid opponitur ad exclusionem intentionis absque actione in iudicium deductæ. Hinc sanè plura poterunt inferri: quæ hîc explicabimus.

Primum apparet interpretatio statutorum, quæ exceptiones excludunt. Nam ea tantum exceptio excluditur censetur, quæ actioni alioqui competenti opponitur: non quæ intentioni tantum agentis sine actione obiicitur: ea etenim admittenda erit, nisi ex verbis legis, aut mente legislatoris aliud possit constare, & præsumi secundum Bald. in l. peremptorias. C. senten. rescind. non poss. num. 38. eundem in l. sancimus. colum. 3. C. de donat. & Felin. in dict. Rub. de exceptioni.

Secundò deducitur solutionis obiectionem, quæ agenti ex mutuo, vel aliunde ad pecuniam opponitur non esse verè exceptionem sed defensionem quidem: quæ intentioni agentis sine actione obiicitur. gloss. singularis in dict. cap. 1. de litis conc. verb. defensionis. quæ probat ex eo quòd solutio actionem ipso iure omnino extinguat. Instit. quib. mod. tollit. obligat. in prin. tametsi Soci. in Rub. ff. de excepti. quo ad solutionis obiectionem velut Panormit. sententiam veram esse, vt tandem solutionis exceptio intentionem agentis excludat. Cum ex prænotatis constet eam non esse propriam exceptionem.

Tertiò inferitur exclusionem actionis simul & intentionis propriè exceptionem dici: exclusionem verò intentionis tantum, non esse veram exceptionem. quod Deti. in dict. Rubrica, de exceptionibus. expressim asserit.

Quartò planè deducitur, negationem simplicem petitionis ab actore propositæ non esse, nec propriè posse dici exceptionem secundum Bald. in dicta. l. peremptorias. col. 5. Soci. in dict. Rub. de except. Bal. Feli. & Deti. in Rubri. de exceptio. quo in loco Deti. testatur hanc opinionem communem esse.

Quintò hinc apparet, declinationem iurisdictionis non esse propriè exceptionem: quia aduersus actionem ea minimè proponatur. gloss. in verbo, exceptiones. in cap.

A 3 Quoniã

Quoniam contra. de probationib. quam inibi sequitur Panormita. scribens, ab statuto loquēte de exceptionibus minimè comprehendi declinatoriam exceptionē. cum ea verè exceptio non sit. Sed huic corollario manifestissimè refragatur textus in. l. præscriptione. C. si contra ius vel utilita. publi. & in. l. vltima. C. de exceptionibus. vnde verius est, quòd exceptio sit generale nomen, peremptoriam, & dilatoriam etiam ad iudicis iurisdictionem pertinentem completens. quod latè discutiunt Angelus Aretinus in princip. Inst. de exceptio. Socin. in. l. 2. colum. 2. ff. eodem titu. Detius in dicto cap. quoniam contra. numero. 26. & sequentibus, vbi gloss. opinionem veram esse censet, quoties ex mente legis aliud possit colligi. Cuius rei varia contingere poterunt exempla.

Sextò colligitur ex his exceptionem, & præscriptionem minimè differre. Nam quemadmodum exceptio ad peremptoriam, & dilatoriam, etiam fori refertur: ita & præscriptio has omnes continet, & significat: sicuti probatum hætenus extat.

Septimò inde palàm est, præscriptionem non tantum dici exceptionem, quæ ex longæ possessionis cursu procedat: sed & omnem aliam, quæ aliunde actionem possit excludere.

Octauò, vt quod modò adnota

uimus de solutionis exceptione re etius forsan intelligatur, omnibus exactè præuisis, inferendum esse opinor, ad veræ exceptionis rationem non esse præcisè necessarium, actionem modò auctori competere per exceptionem tamen excludendam: sed satis esse quòd actio auctori iure, & verè competeret, nisi ex eo, quod deductum est in exceptionem, sublata foret: ita quidem vt non sit necessarium actionem ipso iure non esse sublatam, sed ope exceptionis eam posse submo- ueri: Nam & si actio ipso iure sublata fuerit per id, quod excipiens allegat, modò ea prius competierit agenti, verè in hac specie nomen exceptionis aptum, & proprium esse apparet, distinctum profectò ab exclusione solius intentionis.

Etenim quoties quis agit proponensea, quæ si vera sint, actionem habet, reus verò proposita negat: tunc excluditur intentio, nec propriè à reo excipitur: si quidem auctor plene probans obtinebit: nec vlla exceptione conuincitur: solumquæ tractatur in iudicio an sit verum quod auctor in propriam intentionem deduxit, nec de alicuius exceptionis vi à reo oppositæ disputandum erit: atque tunc auctore non probate simpliciter reus omninò absoluitur.

At si quis agat actione, quæ & si vera fuerit, ab eoque probata, excluditur tamen exceptione procedenti ab eo, quòd actionem ipsam

ipsam iam olim veram, & competetem, extinxit: de exceptionis iuribus agendum est: alioqui auctor obtinebit: & ideò verè in hoc casu exceptionis nomen conuenit, & proprium esse censet. Quo fit, vt exceptio solutionis verè & propriè sit exceptio: quia etsi vera sit intentio auctoris mutuum probantis, solutione quidem excluditur, reusquæ absoluitur. Sic & in præscriptione: cum & si auctor probauerit, quod intendit, nempe rem petitam eius fuisse, & ad eius dominiū pertinuisse: tamen longi temporis possessione a reo probata, ipse possessor absoluitur. In summa de intentionis exclusionetractatur, quoties iudicialis disputatio vertitur super eo, an auctor vera in eius petitione iudici enarrauerit. de exceptione autem agitur, cum & si vera sint, quæ ab auctore proposita fuerit: tamen de his, quæ ex aduerso per reum obiiciuntur disputatio est, & controuersia iudicialis: non de his, quæ ab auctore fuerit deducta. Sic sanè non refert an actio extincta fuerit ipso iure vel non: modò discutienda sint ea, quæ in exceptione per reum fuerint allegata. quod sensit Deci. in dict. Rub. de except. num. 4.

Nec tamen diffiteor iam diu receptum esse, vt ipsius tantum intentionis exclusio exceptio dicatur saltem ex lata dictionis significatione. Sic etiam obtinuit ex-

ceptiones à præscriptionibus distinguui: quando quidem præscriptiones solū ad eas exceptiones referuntur, quæ ex possessione longi temporis oriuntur.

Vltimò illud non est prætermittendum, non satis placere Latine linguæ censoribus vsū loquendi apud Pontificias constitutiones, & iuris vtriusquæ interpretes frequentissimum: cum rem præscribi dicimus, dicendumquæ esset rem vsucapi. Nam præscribere hoc in tractatu nihil aliud est quam excipere: idquæ verbum datio iungitur: quemadmodum & veteres Iurisconsulti loquuti sunt adhuc ætate Iustiniani.

Nusquam etenim dixere fundum, agrum, aliam uerem præscribi, sed vsucapi: nec apud Latinæ Linguæ synceros auctores vsquam verbum præscribo iuxta hunc loquendi modum reperitur secundum Alciat. in dict. l. quinq; pedum. C. fin. regundo. in princ. Oldendorpiū libro variarum lectionū, tit. de præscrip. co. 3. Eguinari. in. §. quod autem. Inst. de vsucap. Cora. in. l. seruitutes. 4. ff. de seruit. num. 9. & Iacobum Spiegel in Lexico Iuris ciuili, dictione, vsucapio. Nā quod in. l. si non cōuitij. C. de iniuriis. dictū est, præscriptam esse actionem, exponendū erit, id est, actionem temporis exceptione sublata fuisse. Sic & Iurisconsultus in. l. ei à quo. ff. de vsucapio. dum

dicit, ideòq; longi temporis præscriptio non durabit, quia possessione locator non retinuerit: non appellat ipsam vsucapionem præscriptione: sed ipsam longi temporis exceptionem. Quasi exceptio, quæ ratione longi temporis per ipsum vsum conficitur, interruptione quadam possessionis minimè duret, nec perfectionem accipiat. Eodem ferè sensu intelligendus est tex. in l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur. cuius intellectum trademus. 3. huius Relectionis parte. in principio.

Igitur hoc præludio significationem vocis, de qua hac in Relectione acturimus, breuiter prænotauimus, vtcumq; eam iuxta receptum à iuris vtriusq; interpretibus vsum, ab exceptione distinguètes. Modò in eo Paragrapho, qui statim sequitur, definitionem vsucapionis trademus, deq; eius iustitia tractabimus.

Ex. §. sequenti.

- 1 Definitio Iurisconsulti, quæ de vsucapione tractat, defenditur. Et inibi an res congruè definiatur per effectus?
- 2 Vsucapio an rebus etiam immobilibus conueniat iuxta iuris Casarij responsa?
- 3 Præscriptionis, & vsucapionis discrimen consideratur.
- 4 Definitio præscriptionis expèditur, veraq; traditur ad materiæ cognitionem.
- 5 Vsucapionis iustitia ex summa æquitate & rectitudine deducitur.

Definitionem præscriptionis tractantes variis vtuntur eiusdè descriptionibus. Sed & eorum quidam eam mutuatur à Iurisconsulto in l. 3. ff. de vsucapio. dum is inquit, Vsucapio est acquisitio domini per cõtinuationem temporis lege definiti. Aduersus quam definitionem illud adducitur, quòd in ea effectus vsucapionis describatur. at nihil definiri debet per effectum: cum causatum à causa differat: secundum Bar. in l. 1. ff. de appell. Qui definitionem appellationis à quibusdam traditam hac ratione improbat, quòd appellationem per effectus definirint dicentes, appellationem esse, prioris sententiæ rescissionem. Etenim isthac definitio falsa omninò est: cū etiam si ex appellatione sequatur quandoq; prioris sententiæ, à qua prouocatum est, reuocatio: non tamen ipsa appellatio est illa quidem reuocatio sententiæ. quod satis patet, & vt diximus, quia causatum à causa differt. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procurat. l. & an eadem ff. de except. rei iudi. Igitur non rectè Iurisconsultus definiuit vsucapionem, dum eam per effectum cognoscendum esse tradidit: siquidem ab vsucapione procedat

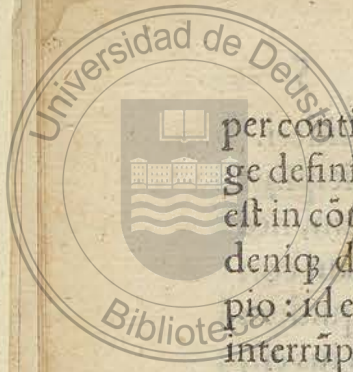
cedat domini acquisitio.

Cæterum ad huius definitionis defensionem adnotandum est ex Detio in Rub. de probatio. 4. col. definitionem alicuius rei non rectè per effectus concipi: quando hi effectus remoti sunt à re ipsa, nec inseparabiliter ei adherent, nec necessariò ex ea sequuntur: quemadmodum in exemplo appellationis ex Barto. diximus. Nam tunc incongrua omninò est definitio per effectus, qui rem ipsam minimè demonstrant essentiali quadam demonstratione, quæ necessaria est ad congruam, & perfectam definitionem. vnde definiri quid non debet per accidentales proprietates, sed per essentielles. At effectus, qui adherent rei inseparabiliter, semper, & necessariò: proprietates quadam essentielles censentur eiusdem rei, non accidentales: & ideò per hos effectus congruè res sapissimè definitur. textus optimus in l. bona autem. §. bonorum igitur. ff. de bono. poss. quo in loco Iurisconsultus dixit bonorum possessionem esse ius retinendi. Est quidè ius retinendi effectus procedens à bonorum possessione, sed ita ei adherens semper ac necessariò, vt proprietates essentialis potius ipsius quàm accidentalis esse videatur. Sic Bart. cui cæteri frequentiori suffragio accessere in l. 1. ff. de adquiren. poss. scribit possessionem esse ius insisten-

di rei non prohibita possideri. Nec enim Barto. definiuit ipsius possessionis acquisitionem, nec item ipsius retentionem, aut continuationem: sed ipsam quidem possessionem quatenus ea ius est, & effectus habet deductos ab apprehensione, & retentione: qui deniq; effectus possessioni, prout ea ius est, adeò adheret, quod proprietates eius sint essentielles.

Eadem ratione procedit quod de actione Iustinianus tradit scribens: Actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debet. Nam etiam si actionis effectus in hac definitione cõtineatur, is tamen eam perfectam efficit, quippe qui adeò actioni cohareat, vt ei' proprietates substantialis sit. vnde deducitur vsucapionis definitionem à Iurisconsulto traditam, non ex hoc iure improbari, quòd vsucapionis effectus, id est, acquisitio domini, eidè adscriptus fuerit. Est etenim acquisitio domini adeò propria vsucapionis, quòd eius substantialis proprietates hac sit, quoties dominium acquiritur per tẽpus à lege definitum, atq; ideò potius ad proprietatem, quàm ad effectum pertinet.

Præterea iuxta quorundam interpretationem Iurisconsultus in dic. l. 3. definiuit ipsum actum vsucapionis potius quàm ius ex vsucapione procedens: ita quidè authore Iurisconsulto vsucapionis actus est acquisitio domini

per continuationem temporis lege definiti. is ergo vsucapit, qui est in cōtinua rei possessiōe. Hinc deniq; dicitur interrupta vsucapio: id est ipse actus vsucapionis interrūpitur. quod satis est ad effugiendam obiectionem, quam Iuriconsulti definitioni opposuimus. Præsertim quòd secundum Imolam ibi & Alciat. in Rubr. de præscript. num. 17. inibi definitur à Iuriconsulto dictio: effectum significans, nempe vsucapio: quæ est adquisitio per vsum: id est possessionem: & sic quatenus vsucapio ius est, non qua ex parte factum continet. Nam & Cicero in Topicis, vsucapionem ius esse quoddã incorporeum existimat. vnde vltima hæc respōsio eadem est cum prima. Hinc primū constat, præscriptiōes aduersus actiones personales, nō comprehendi sub ea definitione, quam ex dict. l. 3. explicuimus.

Secundò infertur iuxta præmissam definitionem aliter distingui vsucapionem à præscriptione, quam vulgus doctorū, & interpretum distinxerint. Est enim vsucapio ipsa adquisitio dominij per vsum & sic possessionem: Præscriptio autem verè est exceptio, quæ oritur ab ipsa vsucapione: ab ipsa, inquam, dominij acquisitione ac tandem à longa possessione, vel ab ea quæ legibus definita sit.

Tertiò patet Iuriconsulti definitionem pertinere ad eam adqui-

sitionem dominij, quæ per vsum & possessionem lege definitam fit: non ad actiones personales, quarum quidem præscriptiones, vel potius exceptiōes, quæ eis ex tempore opponuntur iure Pandectarum non dicuntur vsucapiones: nec de eis tractat titulus ille singularis. ff. de vsucapio.

Quartò hinc deducitur vsucapionem generaliter secundū propriam dictionis significationem accipi, & iure accipiendam esse, vt & rerum immobilium acquisitionem cōprehendat: nec id quidem ante Iustiniani tempora solum, quod omnes fatètur. Sed & ipsius Iustiniani etate vsu receptissimum fuit. quod probatur Inst. de vsucapionib. in principio. quo in loco vsucapio non semel ad res immobiles refertur. idem cōstat ex l. vnica. C. de vsucap. transformanda. vbi vsucapionem rerum quidem Italicarū immobilium transformandam esse censet Imperator in longi temporis, decem vel viginti annorum item vsucapionem. Nec inibi vsucapio immobilium transformatur in vsucapionem mobilium: sed temporis angustia, quæ olim sufficiebant ex lege duodecim Tabularum, excluduntur, longioraq; spatia requiruntur ad acquirendas res per temporis vsum, & possessionem. Eadem significatio constat & apud Ciceronem in Topicis. Tametsi quandoq; apud Iust-

nianum

nianum vsucapio, & longi temporis præscriptio, veluti diuersa nomen in. §. Item nobis. & in. §. ex his. Inst. per quas personas nobis acquirit. quæ quidã loca ipse ita interpretãda fore censeo, vt longi temporis præscriptio ad exceptionem à longi temporis possessione ortã referatur: & ita distinguatur ab vsucapione, quæ in rebus mobilibus & immobilibus in vniuersum adquisitionem dominij significat. ex Pandectis plures auctoritates, vt prædixi, adduci possunt, quibus appareat, vsucapionem ad mobilia referri: sed præsertim id constat in. l. non solum. §. si dominus. &. §. si mihi. l. furtum. iuncta leg. quare. & item. l. si solum. ff. de vsucapionibus. l. qui fundum possidebat. §. seruus. & §. qui bona fide. ff. pro emptore. & alibi sapissimè.

Quintò palam est, à iuris vtriusq; doctoribus propria quidẽ auctoritate, contemptis iuriscōsultorum, & adhuc ipsius Iustiniani responsis, commentum esse, quòd vsucapio à præscriptione in hoc differat, vt vsucapio mobilibus, præscriptio rebus immobilibus cōueniat. Hæc etenim est communis omnium interpretum doctrina, aliena profectò ab ipsis iuriconsultis: & deniq; à Iustiniano, qui minimè voluit dictionis significationem propriam, & veram mutare, sed tantum temporis angustias tollere, nè domini rebus propriis ita cele-

ri cursu temporis, & possessione breui iniquè priuarentur.

Sextò hinc procedit intellectus eius, quod Accursius scripsit in dicta lege. 3. ff. de vsucapio. dicens vsucapionem quandoq; largè adsumi, nempe cum ad res immobiles refertur. Nam si veram significationem vsucapionis rectè expendamus, propriè vsucapio ad mobiles, & immobiles res erit referenda.

Septimò ex his aperitur sensus ad ea, quæ Panormitanus & Felinus tradidère in Rubrica de præscriptionibus: dum censent vsucapionem genericè sumptam, etiam ad mobilia referri. Etenim id verum est in hunc sanè modū, vt vsucapio non tantum de mobilibus, sed & de immobilibus prædicetur: tametsi postmodum in vsucapionem immobilium, & vsucapionem mobilium distinguantur. differunt siquidem hæc vsucapiones tanquã species diuersæ sub eodem contentè genere.

Octauò libet ex his perpendere Barto. sententiam in. l. seruitutes. in. 2. ff. de seruituti. & Imolæ, in dicta. l. 3. quibus & alij accessere, existimantes vsucapionem commune verbum esse mobilibus & immobilibus rebus, saltē iure Pandectarum. Nam non solum eo tempore, sed & etate Iustiniani, ac modò quidem apud latinæ linguæ Censores hæc dictio acquisitionem dnij per vsum & possessionem

nem rerum mobilium, vel immobilium significat. Postremò ex his, quæ hîc, & proximo Paragrapho adnotauimus constat quid præscriptio, quid vsucapio sit apud iuriconsultos, iurisq; Cæsarij constitutiones. verum quia summi pontifices, & Canonû, ac Decretorû iuris Canonici conditores, deinde iuris vtriusq; interpretes præscriptionem secundum aliam significationem accepere, non equidem vt tantum exceptionem significet, vel vsucapionem triennalem, aut longi temporis: sed eo planè sensu, vt & ad actiones reales, & personales, atq; omnia ea, que tẽpore acquiruntur, referenda sit, oportet hac in specie de eius definitione tractare. Illud tamen præfari libet hac in parte nõ esse agendum de definitione præscriptionis quatenus ea dictio exceptionem quamlibet significat, sed quatenus in specie ista iuri ex ratione tẽporis, aut longæ possessionis quæsito accommodatur.

Et Panorm. post alios in rubr. de præscript. inquit, præscriptio est ius quoddam ex tempore congruens, 4 legum autoritate vim capiens, negligentiibus pœnam inferens, & finem litibus imponens. quam definitionem cõmunem esse testatur Bald. de præscript. in princi. 2. col. aliqua expones ad ei? probationem. Hæc verò definitio mihi non placet, quippe quæ nimis longa sit, & deinde præmittat præscriptionem esse institutam in pœnã negligenti-

tium: cum plerûq; etiam aduersus ignorantem, & inscium procedat, ac vim propriam habeat: sicuti inferius disputabitur. Deinde definitio, vt ea congrua sit, breuiter & cõpendio quodam debet rei substantiam per essentialia explicare: secundum Aristot. lib. 6. Topicor. Bart. in. l. i. ff. de testamen. Cardi. in cap. perpendimus. de senten. excõmu. At isthæc Panor. definitio nec breuis est, nec explicat rei substantiam per essentialia, sed per effectus longè ab ipsamet re distantes, ac remotos: quemadmodũ ex ea constat. Quãobrem ex pluribus definitionibus quæ in hoc tractatu traduntur ad huius rei cognitionem ipse potius probarem definitionem glos. in Sũma. 16. q. 3. Nec enim hîc vsucapionem definimus, cuius iuriscõsulti meminere, siue ea sit triennalis, siue longi temporis: sed tantum præscriptionem. Est enim, inquit glos. Præscriptio exceptio ex tempore legibus definito substantiam capiens. Nam etsi glos. omiserit verbum illud: legibus definito: & prætereà addiderit: & actioni in rem, vel personali obiicitur. Ego hanc vltimam partem à definitione tollendam esse censui: quia ad definitionem essentiã, & substantiam non pertineat. Addidi illa verba: legibus definito ex eo quod tempus sufficiens non sit nisi & id habeat ea, quæ iure sunt ei accessoria, & requisita, vt legitima sit præscriptio. Eandem prædictæ glos. definitionem

nem tradidit Goffredus in Sũma, titu. de præscriptio. eamq; defendit Alciat. in Rubri. de præscript. numero. 4. & in. l. vt sunt. ff. de verborum significa.

Diximus sanè in hac definitione præscriptionem exceptionem esse: quia id satis probauimus in præcedenti Paragrapho: Exceptio autem non tantum ad hanc, quam tractamus, pertinet, sed & ad oēs alias, quarũ in iure passim mētio fit: atq; ideò exceptio vt genus ponitur in hac definitione. Item diximus, ex tempore legibus definito, vt ex his verbis manifesta sit tota præscriptionis vis: siquidem tẽpus necessariũ est ad præscriptionem: & id est, quod intrinsecus, & pro rei substantia, ex propria eius natura omninò requiritur: cum absq; tempore nulla detur vsucapio, nec deniq; præscriptio in ea significatione, qua Decretorum, & iuris Pontificij authores vtuntur. Sed tamen tempus quandoq; & regulariter sufficiens non est ad vsucapionem, & præscriptionem: imò à iure Canonico, & Ciuili statutum est, fore necessarium quandoque titulum, & ferè semper bonam fidem: sicuti statim in secũda huius Relectionis parte tractabimus: vnde tempus à legibus definitum, id est, cui extrinsecus accesserint ea, quæ iure requiruntur, præscriptionem perfectam efficit. Nam & iure Pontificio, ac Cæsareo tempore hac in specie accedunt titulus, bona fides, ipso-

rumq; mensium, & annorum numerus, vt ex tempore ita quidem instructo, ipsa vsucapio, præscriptioe procedat. Non oberit huic definitioni, quod non tantum exceptio, sed & actio realis quidem ad vendicationem rei vsucaptæ ex tempore legitimo frequenter oritur: quia qui rem aliquam vsucapit, eam poterit demum actione reali vindicare, & agere veluti dominus: nõ quidem ex præscriptione, sed ex iure dominij, quod per vsucapionem, & longi temporis possessionem adquisiuit: quod mihi probatissimum est ex ipsorum Iurisperitorum locis, & in vltima huius Relectionis parte longius probabitur. Hactenus de definitione, vt saltem hinc videas Lector candide, quantum referat definitionum proprias, & genuinas significationes absq; latinitatis vitio obseruare.

Cæterum vsucapionis iustitia ex pluribus constat: præsertim autoritate legis iustæ, quæ sufficiens est. 5 Quòd autem lex sit iusta patet: Quia per principem iuste statuitur id, quod est necessarium, vel utile ad pacificum subditorum conuictũ, & Reipublicæ quietem: cap. erit autẽ lex. 4. dist. Sed vsucapio est hui? modi: quippe quæ necessaria, vel utilis reipublicæ sit: igitur lex vsucapionem instituens maximè innititur iustitiæ. Consequens, & maior argumētatiõis pars manifesta sunt. Minor probat autoritate iuricon

iuriconsulti in. l. i. ff. de vsucapio. Bono publico, inquit Caius, introducta est vsucapio: ne scilicet quarundam rerum diu, & ferè semper incerta dominia essent, cū sufficeret dominis ad inquirendas res suas statuti temporis spatium. Ex quo illud certū est, quod cessante huiusmodi acquisitione per vsucapionē, incertus semper esset possessor, an res, quam fortè ab alio emit, sua sit necne. Inde & curā illius abiiciet, eamq; perire sinet, veritus ne quando verus dominus eā sibi auferat, quod maximum inferret damnum Reipublicæ: sicuti & Theophilus explicat in princip. Insti. de vsucapio. Quin & ipsa vsucapio summopere ad minuendas lites pertinet. l. vlti. ff. pro suo. vsucapio rerum, inquit Neratius, etiam ex aliis causis concessa, interim propter ea, quæ nostra esse existimantes possideremus, constituta est, vt aliquis litium finis esset. Sic & iustitiā iuris ciuilis hac in re defendit Cōra. de contractib. q. 15. conclu. 4. Marcus Cicero in oratione pro Cecinna, vsucapionem scribit esse finem sollicitudinis, ac periculi litium. idē Cicero lib. 2. de officiis summè laudat Aratum Sicyoniū quod is iniquū esse fuerit arbitratus, res olim alienas à possessoribus post quinquaginta possessiones annorū auferri: propterea quod tam longo spatio multa hæreditatib; multa emptionibus, multa dotibus tenebantur. Igitur hanc summam æquita-

tem, conuenientem quidem communi vitæ societati, cuius conseruatio legum omnium, principū, ac rerum pulicarum est finis, & cui lege naturæ omnes submittimur, & seruire tenemur, admittere iustissimè iubemur. Quo fit, vt & summi Christiani orbis præfules, & pontifices, quibus potissima cura est, ne quid fiat animarū spirituali salutis aduersū, vsucapionē legitimo tempore perfectam iustam esse dñij acquisitionē passim statuerint.

Ex secunda Relectionis parte.

- 1 Adquisitio possessionis quid sit?
2 Retentio possessionis definitur.
3 Possessionis definitio traditur. Et qualiter possessio sit ius.
4 Possessio an rectè distinguatur in naturalem, & ciuilem?
5 V usufructuarius an habeat naturalem? & numero sequenti.
6 Quasi possessio quid sit?
7 Quæ possessio sit necessaria? & sufficiens ad prescriptionem?
8 In prescribendis iuribus incorporalibus an sit necessaria scientia, & patientia?

Secunda Relectionis pars.

G I M V S in huius relectionis parte prima satis breuiter de prescriptionis, & vsucapionis cognitione: ex qua potissimum deduximus, partem ferè præcipuam præ

prescriptionis tempus esse: cum ex eo semper constituatur: atq; idè tractaturus hac in parte de tempore possessionis, de titulo, deq; bona fide ad perfectā prescriptionis vim iure Pontificio, & Cæsario requisiti, illud in primis adnotandum esse censeo, possessionem fore semper necessariam ad vsucapionem: nam sine possessione prescriptio non procedit: quemadmodum regula iuris dicitur: cui prænotandū est tria esse maximè differētia. Acquisitionem possessionis: eius retentionem: & ipsam possessionem, vt est in esse producta. ita etenim hæc considerat post alios Francis. à Ripa in Rubr. de caus. posses. & pro. columna. 3. ex Bartolo & doctoribus in. l. i. ff. de acquiren. posses. quæ quidem obiter explicabimus, & veluti per transennam, ne ieiuna nimis sit hac in specie possessionis ad vsucapionem necessaria resolutione.

Adquisitio possessionis est apprehensio rei vera, vel ficta, cū adminiculo animi veri, vel ficti, & iuris. Apprehensio ponitur loco generis. Rei dicitur, vt comprehendat corporales res, & incorporales: nam sicuti in corporalibus acquiritur possessio, ita in incorporeis quasi possessio acquiritur, quod notatur in. l. 3. in princip. ff. de acquiren. posses. leg. si seruus. §. si in corporales. ff. de acquiren. rerum domi. gloss. in cap. Cū ecclesia Sutrina, de caus. posses. & proprietate. Igitur cū se-

pissimè detur apprehensio quasi possessionis in rebus incorporalibus, oportuit ita, acquisitionem possessionis definire, vt ea comprehenderet quasi possessionis apprehensionem. Vera quidem apprehensio dicitur: quia frequentissimè apprehensio possessionis fit per actum verum corporis sine fictione. l. prima. ff. de acquiren. possessione. Ficta: quia quandoq; possessio acquiritur sine vera apprehensione per actum à lege, Canone, vel consuetudine illi adæquatū: vt per constitutum. l. quod meo. ff. de acquiren. posses. cap. 2. de consuetudini. l. quisquis. C. de donatio. Cum animi adminiculo dictum est ex eo quod absq; animo non potest adquiri possessio. l. quemadmodum. ff. de acquiren. posses. Ficti: quia solet sufficere animus fictus ad adquirendum possessionem: quanuis animus verus deficiat, vt in ea possessione, quæ ciuillissimam doctores appellant: quæ acquiritur lege Regia, ex leg. 45. Tauri: de qua nos aliqua adnotauimus libro tertio Variarum resolutionum, cap. 5. numero. 6. Item diximus in definitione, & iuris. Quasi adminiculum iuris necessarium sit ad acquisitionem possessionis ex eo, quia si ius resistat, quæri possessio non potest. l. qui vniuersas. Paragrapho. i. ff. de acquiren. posses.

Primò hinc deducitur, quod possessio dū capitur pro acquisitione est

Secundæ partis Relect.

est factū, nō ius. l. 1. §. adipiscimur. & §. si vi. ff. de acquir. poss. l. 1. §. si Sequola. ff. si quis testamē. lib. esse iuss. fuer. l. 3. in pri. ff. de bono. poss. Secundo patet, non esse præcisè necessariam pedum, nec manuum positionem ad acquirendam possessionem, sed satis esse eam oculis, & affectu capere: non enim requiritur corporeus tactus ipsius rei. l. 1. §. si iusserim. l. quod meo. §. per veditorem. ff. de acquir. poss. l. clauibus. ff. de contrah. empt. & hæc quidē illatio absq; vlla iuris fictione procedit: quod ipse explicui libro. 3. variar. resolu. cap. 16. num. 10. & sequentibus.

Tertiò inde constat, quandoque possessionem adquiri absq; aliquo actu corporeo, etiam acquirentis oculorum: vt seruum. l. 1. C. de acquir. possel. l. 2. ff. pro solut. & per procuratorem. l. 1. §. Item adquirimus. Aliquando quidē absq; actu corporeo nec acquirentis, nec alterius eius nomine: sicuti apparet in possessione ciuillissima.

Retentio possessionis est legitima detentatio corporea, & mentalis, vel mentalis tantum, vera vel ficta gratia rem possidendi. In hac verò definitione dicitur legitima: quia si ius resistat tali detentationi, possessio nō retinetur etiam à pupillo: vt in re sacra, notat Alexan. in. l. pupillū. ff. de acquir. possel. Itē is qui peregre, ac lōge proficiscitur nemine domi relicto perdit naturalem, cū illa mentalis detentio non sit

sufficiens, nec legitima ad retinendam naturalem possessionē. l. clam possidere. §. qui ad nūdinas. ff. de acquir. possel. Eodem modò habēs tunc per ingressum naturalem, etiā si habeat animum possidēdi ratione veri dominij, nō habet ciuilem, quia ea penes alium sit, nec eam interim potest habere: nō etenim est legitima detentio ad hunc effectū: siquidem duo non possunt eandē rem in solidum possidere. Dictū est præterea: mentalis tantum: ex eo quòd ciuilis possessio solo animo retineatur. dict. §. qui ad nundinas. Vera, quia regulariter proprius animus requiritur. l. 1. C. de acquir. possel. ficta: quia quandoq; possessio retinetur per seruum, filiū, aut procuratorem: item & ciuillissima possessio ipsius fictiōis causa. Gratia rem possidendi: diximus: quia detinens rem sine animo possidendi non possidet: quippe qui nec habeat animum possidendi ciuilliter, nec naturaliter. l. 3. §. in amittenda ff. de acquir. possel. vnde hæc detentio dicitur propriè asinina: secundum cōmunem in. l. 1. in principi. ff. de acquir. possel. Scribit etenim Theophilus Inst. quib. mod. tollit. obligat. quod tenere est naturaliter detinere, id est rei corporaliter tantum insistere: possidere autem est animo domini detinere: quod idē Theophilus adnotauerat Inst. per quas personas nobis acquir. eiusq; hac in re adnotationem laudat Viglius in præfatione Græcarum Institutu-

Initium.

9

stitutionum: statim tamen Theophili sententiam interpretabimur. Sed & aliud est detentatio naturalis alicuius rei: aliud est ipsius rei custodia. Nam custodia animo cōseruatur: si quis clausam domum relinquat iuxta cōmunem sententiam authore Aretino, in. l. si colonus. ff. de acquir. possel. quia etiam absens dicitur custodire: sicuti Barto. explicat in dicta. l. 1. in princip. q. vltima.

Hinc apertissimi iuris est, quòd possessio quatenus accipitur pro retentione, factum est. l. deniq; ff. ex quibus caus. maior. l. pupillum. ff. de acquir. possel. quia animo retinetur, & animus est quid facti. l. bonæ fidei. ff. de acquir. rerum dominio.

Possessio autem est ius insistendi rei non prohibita possideri. sic Barto. in dicta. l. 1. visum est, cui cæteri magis cōmuniter accesserunt, vt inibi testatur Ripa, numero. 26. tradit idem Ripa in Rubr. de caus. possel. colum. 1. & 2. ius autem dicitur loco generis, non vt Barto. opinatur loco differentia. Insistendi, dictum est: quia possessio principaliter operatur facultatem tenēdi ipsam rem: vnde differt ab aliis iuribus, seruitutum scilicet, ac similibus: oportet tamen rem non esse prohibitam possideri. Etenim tūc minimè tractandum est de possessione, quæ in eadem re adquiri nō potest.

Ab hac definitione planè deduci

tur possessionē postquam iam est acquisita, & perfecta ius esse, quod Barto. & doct. cōmuniter in dicta. l. 1. fatentur: & probat elegans sententia Innocenti. in cap. episcopi. de rebus ecclesi. dicens ex hoc quòd delegatus habens à Papa iurisdictionem ad cognoscendum de iure alicuius rei, non tantum poterit sententiam dicere circa illius rei dominium, & proprietatem: sed & circa possessionem. Eodem modo si dederit summus Pontifex mandatum alicui vt cuidam ecclesie faciat restitui bona, quæ iniquè, & male fuerint alienata, eaq; curet vt ad ius, & proprietatem ecclesie reuertatur, poterit hic iudex tractare, & cognoscere de restitutione illarum rerum, quæ non tantum à dominio ecclesie fuerint ablata, sed & earum quarum sola possessione fuerit ecclesia priuata, & spoliata. Hanc sententiam Innocenti. sequuntur Roma. in singulari. 600. Alexand. cōsi. 15. lib. 2. Feli. in rubr. de rescriptis. 3. col. Abbas in cap. 1. 2. col. de in int. restitu. idē Abb. in dicto cap. Episcopi. Detius in. l. nō alienat. ff. de regulis iuris. Ludoui. Gomeci. in regu. de non toll. iure quæsito. quest. 5. quorum sententia cōmunis est secundum Iasonē in. l. 1. in principi. nu. 31. ff. de acquir. possel. Ripa, in rubri. de caus. possel. col. 1. & 2. qui eam itidem probat, & veram esse censent. Deniq; possessionem ius esse probat tex. in. l. peregre. ff. de acquir. possel. & in

B cap.

cap. dilecto. de verb. signific. & alibi pluribus in locis, quorum iuniores meminere in dicta. l. i. præsertim inibi Herculanus, nume. 38. dicens Barto. opinionem communem esse, idem fatetur eam sequutus Corasi. in præludiis, ad. §. nihil commune. colu. 2. ff. de acquiren. possess. qui & Innocet. decisionem sequitur.

Præter hæc est adnotandum ad faciliorem huius tractatus intellectum, possessionem duplicem esse: civilem, & naturalem: quemadmodum Ioannes relatus ab Accursio in dicta. l. i. distinxit, cuius distinctio probatur per Dinum in dicta regu. sine possessione. nume. 15. & per alios magis communiter in dicta. l. i. ut fatentur nouiores ibi: præsertim Ripan umer. 28. Et idem in Rubri. de caus. possess. & proprietate. nume. 18. Est etenim civilis possessio, possessio apta producere civiles effectus respectu veri domini. Ponitur in definitione possessio loco generis: item apta dicitur, quia non semper hos effectus producit: quippe quæ sit civilis possessio penes verum dominum. Sic eos non producit in male fidei possessore. l. clā. §. quāuis. ff. de acquiren. possessio. veri domini diximus, quia per eam ratione præscriptionis acquiritur verum dominium: quod statim examinatur. Naturalis autem est possessio apta producere civiles effectus respectu alicuius iuris à vero dominio separati. Qualis est emphyteu-

ta, & Vasalli: nam & per hanc utile dominium præscribitur. l. comperit. C. de præscript. trig. vel quadragin. anno. Dicitur apta: quia non est præcisè necessarium, quod actu producat hos effectus: siquidē naturalis obtenta à male fidei possessore non producit eas: nec naturalis usufructuarij: cum ipse non præscribat per illam dominium verum, nec ius usufructus: sed per civilem quasi possessionem illius iuris. gloss. in. l. ait prætor. §. item ei. ff. ex quic. caus. maior. Barto. in. l. naturaliter. ff. de acquir. possess. in princ. & ibi docto. maximè Iason. idem tenent Corset. in singu. verb. usufructus. Alex. in. l. i. num. 40. ff. de acquir. poss. in princ. & ibidem alij doct. Contra Barto. inibi, cuius opinio communiter reprobatur ut fatetur ibi Ripa nume. 54. & idem in dict. rubr. de caus. possess. nume. 21. vnde procedit naturalis possessio, & producit civiles effectus in emphyteuta respectu emphyteusis: quod tradit Alex. in. l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. poss. nu. 6. & Feli. in cap. causam. de præscript. tradit Balbus de præscript. in vltima parte. 3. partis principalis. illud tamen est aduertendū quod civilis, quæ in usufructuario datur non est principalis respectu veri domini, & idem secundū cōmunē doctorū distinctionem propriè civilis non est, quia consideratur minus principaliter respectu iuris à vero dominio separati: quale est ius usufructus. Sic & Rogerius dixit

dixit feudatarium, & emphyteutam habere civilem possessionem ratione iuris, quod habent in re. Et licet frequentissimo interpretū consensu Rogerij opinio in dicto §. ex contrario: reprobata fuerit: profecto defendi poterit, si consideremus hanc civilem possessionem, cuius meminit Rogerius, esse impropriam, ac minimè principalem. Cum iuxta communem distinctionem vera & propria civilis possessio ea sit, quam modò definiuimus. Huc etiā pertinet quod Theophilus scribit Insti. per quas personas nobis acquiritur. §. idem placet. de usufructuario tractans: constituit etenim rationem cur usufructuarius usufructu non possit, dicens: Primum, quia non possidet. Est autem possessio animo dominantis possidere: hic verò tantum habet ius vtendi & fruendi. Hæc Theophilus, qui distinxit civilem possessionem à naturali eodem modo, quo doctores paulò antè citati distinxerunt, ut quibusdam forsitan ita Theophili sententiam intelligentibus videbitur. At ipse Theophilus inibi, & apertius in. §. Item per acceptilationem. Insti. quibus modis tollitur obligatio. sensit, si diligenter eius verba examinētur, possessionem in hoc à detentatione differre, quod tenere sit naturaliter detinere: possidere verò sit animo domini detinere: vnde cum in dict. §. idem placet: hoc ipsum quo ad usufructuariū adnotauerit, planè

præmittit usufructuariū suo nomine rem ipsam detinere: non autem possidere, nec civiliter, nec naturaliter: tametsi Iacob. à Rauenna in. l. i. ff. de acquiren. possessio. Guillelmus de Cuneo in. l. licet. C. eo. titu. Cumanus, Bald. Roma. & Aretin⁹ in. l. naturaliter. in principio. ff. de acquiren. possess. non viso, ut opinor Theophillo, planè asseuerent, usufructuariū rem ipsam naturaliter possidere nomine domini: non autem proprio. Quib⁹ ad stipulatur text. in. l. certè. §. is qui rogauit. ff. de precar. quo in loco Iurisconsultus scribit, usufructuariū, colonum, & inquilinū esse in prædio: non tamen id possidere. Par igitur ius est hac in re coloni, & inquilini cum usufructuario: & tamen colonus, & inquilinus dubio procul rem ipsam detinent proprio nomine: possident autem nomine domini. Quo fit, non omninò probari apud Theophilum distinctionem cōmunem possessionis civilis, & naturalis. Non inficior creberrimo ferè omnium consensu in dicta. l. naturaliter. per text. ibi probatum esse, quod usufructuarius naturaliter possideat. Sed illam naturalem possessionem Theophilus interpretatur vel nomine domini, vel esse detentationem quandam naturalem. Hæc diximus ad intellectum civilis, & naturalis possessionis, quemadmodum à nostris distinguuntur: quorū opinio facilioris doctrinæ cau-

sa poterit admitti. Nam perpenso iuris rigore verior apparet sententia Azonis existimantis, vnicam tantum possessionem esse, quæ solum qualitate, non autem specie differentiæ distinguatur: ita quidem ut possessio, quæ verè naturalis est, si per ius civile absque corporis insistentiâ probetur, & admittatur ad civiles effectus, dicetur civilis qualitate quadam iuris civilis ei præbentis auctoritatem, eamque approbantis, quam opinionem Azonem sequuti veriores esse censent Ripa in præcitatæ locis: Socin. colu. 9. & Zasius in dicta. l. 1. ff. de acquirend. possess. Alciat. in l. quæstio est. ff. de verb. significat. Ioann. Corasi. in l. naturaliter. §. nihil commune. in Præludiis, numero. 6. & sequentibus. Albericus in l. licet. C. de acquirend. possessio. & alij, qui ab his nominatim citantur.

Verum quia plerisque placet quasi possessionem à possessione distinguere, peculiarique, & propria definitione cognoscendam esse. Sic enim placet Theophilo in princip. de interdicit. vbi censet, possessionem esse corporalis rei detentionem. Quasi possessionem verò incorporalis rei usum, Latius, & specialius poterit quasi possessio definiri, ut sit ius exercendi actum convenientem iuri incorporali vero vel præterito, procedens ex sufficienti usu illius. Huiusmodi censetur quasi possessio iuris eligendi, & similium: capitulum ecclesia. de causis possessio. &

proprietat. dictum est exercendi: non detinendi: quia sola corporalia detinentur. l. tertia. §. ex contrario. ff. de acquirend. possessi. Diximus in hac definitione, vero vel præterito: ex eo, quod ad acquirendam quasi possessionem iuris incorporalis non est necessarium ipsum ius prius constitutum fuisse, secundum Innocentium in cap. 1. de caus. possess. & proprietat. Bartolū in l. 3. §. vnde vi. ff. de vi & vi armat. Detium in consi. 136. Contra decisionem Rotæ. 11. in antiquis. Dictum deinde est, esse ius procedens ex sufficienti usu: ad differentiam iurium ipsorum, ex quibus competit facultas exercendi suos proprios actus. Vnicus autem actus sufficiens est ad constituendam quasi possessionem iuris incorporalis secundum communem, quam tradit Ripa in cap. cum Ecclesia. de caus. possessio. & proprietat. numero. 52. & sequentibus. textus optimus in cap. cōsultationibus. gloss. Panormita. & alij in cap. si verò. de iure patronat. Calderi. consi. 12. eodem titu. Abbas in consi. 54. parte prima. idem Abbas in cap. cum olim. 3. notabili, de caus. possessio. & proprietat. Deti. cōsi. 129. & consi. 149. col. 2. Ioan. Milis, verbo, patronus ex vnica præsentatione. Soci. consi. 258. col. 1. libro. 1. Alexand. consilio 74. colum. 3. libro. 4. & ibi Carolus Molinæus. Abbas in cap. primo, de religio. domib. versicu. & hæc faciunt, quorum ea est resolutio, quod

ex

ex vnica præsentatione acquirat quis quasi possessionem iuris patronatus ecclesiastici, quo ad præsentationem. Et est communis opinio: sicuti fatetur Lambertinus de iure patrona. 2. libro. 1. parte, tertia quæstio. principa. articu. 11. modo ex ea præsentatione sequuta fuerit episcopi institutio, & institutus beneficij possessionem habuerit: quod explicant Detius in dictis responsis: Rochus Curtius de iure patrona. verb. competens. quæstio. 14. latè Ripa in dicto cap. cum ecclesia. numero. 91.

His quidem prænotatis patet, possessionem à Bartolo in dicta. l. prima dictam corporalem esse vere naturalem, atque ita sub definitione possessionis naturalis comprehendit: si vera sunt, quæ ex communi omnium traditione exposuimus.

Est igitur necessaria possessio ad prescriptionem: & denique omnium consensu sufficit civilis, & naturalis simul: quod negari non potest. Civilis verò sola erit item sufficiens ad prescriptionem veri dominij: & id probatur ex eius definitione, ad idem. l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acquirenda possessione. l. serui. §. vltimo. ff. de furtis. & in l. in accessionibus. ff. de diuers. prescript. notat Dinus, nume. 29. in dicta regula, sine possessione. Barto. in l. 1. nume. 8. ff. de acquirend. possess. & post alios Balbus in vltima parte 3. partis principa. quorum opinio cō-

munis est in l. clā possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquirend. possess.

Naturalis autem possessio sola, iuxta definitionem communem non est sufficiens ad præscribendum verum ipsius rei dominium: cum naturalis possessio non obtineatur animo veri dominij. Quod si ea veri dominij animo habeatur, contingere non potest vsucapio interim dum absens habet civilem. Etenim incipit prescriptio ab eo die, quo absens civilem amisit: sicuti adnotarunt glossa, & omnes in dicto. §. qui ad nundinas. gloss. singula. in l. 1. versicu. prescriptionem. C. de seruis fugit. vbi Iason & doctor. Panormita. colu. 2. & Felinus, nume. 6. & 7. in cap. vigilanti. de prescriptio. idem Abbas consil. 62. libr. 2. colum. 8. Alexand. in l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acquirend. possess. col. 2. Dinus optimè in dicta reg. sine possessione. col. vltim. Sufficiet tamen hæc sola naturalis possessio ad prescriptionem alicuius iuris à vero dominio separati: nempe ad ius Emphyteusis, vel feudi: vt tradunt Alexand. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acquirend. possess. nume. 6. Felinus in cap. Causam. de prescript. Et Franciscus Balb. in dicta vltima parte 3. partis principa. notatur in l. comperit. C. de prescript. 30. vel. 40. anno. At in vsufructuario dictum superius est ex frequentiori doctor. sententia, ipsum non præscribere ius vsus fructus per naturalem possessionem

B 3 sionē

tionem sed per civile quasi possessionem illius iuris usufructus. Ego vero, si admittenda est illorum opinio, qui probare conantur, usufructuarium rem possidere naturaliter nomine domini habentis proprietatem, & nomine proprio tantum habere rei detentationem quantum attinet verum, & directum rei dominium, profecto non video qua ratione possit usufructuarius distinguere in his possessionibus ab emphyteuta, Feudatario, & similibus, qui ius habent segregatum à vero dominio: præsertim quod iuxta opinionem Rogerij, etiam emphyteuta & similes habent quandam possessionem civilem respectu illius iuris à dominio vero distincti: deinde quaeritur quoniam pacto emphyteuta habens naturalem nomine domini, possit præscribere nomine proprio ius illud emphyteutis à vero dominio satis distincti: Etenim licet Alexan. in dicto. §. ex contrario: & alij, quorum modò meminimus, velint, emphyteutã præscribere ius illud emphyteutis ex naturali rei possessione: id verum esse non potest, cum illa possessio obtineatur nomine domini veri, & respiciat verum dominium, nõ ius emphyteutis, nec similia iura separata à dominio directo, veroque.

Quam ob rem in usufructuario, emphyteuta, & feudatario facilioris doctrinæ causa, forsàn magis congruit constituere quandam quasi possessionem, naturalem quidem,

& civilem respectu illius iuris omninò à vero dominio distincti, quæ quidem quasi possessio est sufficiens ad præscriptionem illius iuris à vero dominio separati: unde ad præscriptionem necessaria possessio est, sufficitque quandoque civilis sola. Naturalis autem sola, ac per se subsistens, civili per alterum obtenta, non sufficit ad præscribendum dominium verum ipsius rei. l. adquiretur. ff. de acquirendo rerum dominio. §. ultimo. l. Celsus. §. Iulianus. ff. ad exhiben. l. prima. §. penultimo. ff. de acquire. possessio. tenent Dinus in dicta regula, sine possessione. numero. 30. Doctor. præsertim Alexand. in dicto. §. ex contrario. numero. 6. Et probatur satis vrgenter ex eo, quod civilis possessio sola, naturali per alterum obtenta, est sufficiens ad præscriptionem dominij veri, vt superius traditum est: ergo naturalis hunc effectum habere nõ poterit, nè sequatur absurdum quod duo in solidum possint eandem rem quo ad dominium idem vsucapere. l. si vt certo. §. duobus. ff. commodat. l. quod contra. §. vni duo. ff. de regul. iuris. l. hereditate. §. pater. ff. de castrenf. pecul. Hæc quidem planè obtinent præmissa communi distinctione possessionis civilis à naturali. Etenim si Azonis opinio probanda est, constabit euidenter, possessionem naturalem, quæ animo veri domini obtinetur, ad præscriptionem omninò sufficere.

Quasi

Quasi possessio iurium incorporaliũ etiam sufficiens est ad præscriptionem ipsorum iurium. l. 1. & 2. C. de seruitu. & aqua. l. vltima. C. de præscriptioni. longi temporis. l. si quis diuturno. ff. si seruitus vendicet. l. 1. §. denique. & l. 2. ff. de aqua pluua arcend. in principio. à quibus iuribus hoc deduxere Dinus in dicta regul. sine possessione. in princip. quem ibi docto. passim sequuntur, & vbi quæ materiam istã tractauerunt.

Sed præter hæc in præscribendis iuribus incorporalibus necessaria est scientia, & patientia eius contra quem præscribitur, aut illius, qui iura illa tradere potest. Cum horum iurium incorporalium quasi possessio non aliter acquiratur, nec retineatur, quàm per patientiam eius contra quem acquiratur, vel retinetur. l. quoties. in. 1. §. vltimo. & l. quoties. in. 2. ff. de seruit. hoc ipsum expressim constat in. l. 2. C. de seruitu. & aqua. quæ apertissimè requirit scientiam eius contra quem seruitus præscribitur. optimus tex. in leg. si à te emero. ff. si seruit. vendi. his accedit, quod seruitutes non aliter constituuntur quàm per traditionem, vel patientiam. l. si ego. §. primo. ff. de publiciana. l. 1. ff. de seruitu. rustic. prædio. vnde sequitur scientiam necessariam esse, cum absque ea nec contingat traditio, nec patientia. l. qui patitur. ff. mandati. nec enim pati proprie dicitur is, qui omninò ignorat. l. 1. §. scientiam.

ff. de tributoria: atque ita hanc opinionem quod sit necessaria scientia & patientia illius aduersus quem præscribitur, vt præscriptio procedat in iuribus incorporalibus, tenuerunt Innocentius in cap. 2. de in int. resti. idem in cap. bonæ. in. 24 de post. prælat. Bartolus in. l. 1. §. denique. ff. de aqua pluua arcend. & Barto. & doctor. in dicta. l. 2. idem Bartolus in. l. 1. §. 1. ff. de itinere actûque priuat. Abba. in cap. de quarta. ad finem: & ibi Felinus, numero. 41. de præscriptio. Alexand. consil. 16. libr. 5. numero. 13. Panormita. & ibi latè Ripa in dicto cap. cum ecclesia. de caus. possess. nume. 64. Antoni. in cap. peruenit. colum. 5. de censibus. Ioann. Lupi in cap. per vestras. 2. notabi. §. sed est pulchra. numer. 33. de donat. int. vir. & vxor. quorum sententia communis est dubio procul: Nam & ipse Panormita. in dicta cap. de quarta. eam fatetur communem esse: & eandem sequuntur omnes hi, quos ad huius opinionis intellectus & limitationes statim citabo.

Cæterum Longouallius in repetitio. l. imperium. ff. de iuris. omni. iudic. 4. parte, artic. 2. licet fateatur, neminem hætenus huic sententiæ contradixisse, eam falsam fore censet pluribus rationibus, sed præsertim authoritate textus in. l. vltima C. de præscriptio. longi temporis. vbi Imperator primùm statuens in vsucapione rerum corporalium scientiam non requiri, subiicit idẽ

B 4 iuris

iuris esse in usufructu, & cæteris
seruitutibus. igitur in eo respon-
so probatur, scientiam eius contra
quem præscribitur non esse neces-
sariam in præscriptione iurium in-
corporalium. Saltem illud negari
non potest, quasi possessionem
iurium incorporalium adquiri per
vsum absque scientia eius, cui vsum
ille vel præiudicat, vel competit.
Item est textus optimus in. l. pri-
ma. §. primo. ff. de itinere actûq;
priuato. quo probatur, vsum ser-
uitutis sufficere, vt quis experiri
possit interdicto illo de itinere, a-
ctûq; priuato: & vt Bartolus ibi
censet, non est quo ad istam effe-
ctum necessaria scientia illius, cui
vsum ille præiudicat. Et tamen. l.
ultima eodem titulo, vult ita de-
mum interdictum illud compe-
tere, si quis ius seruitutis possideat:
consequitur ergo etiam iurium in-
corporalium quasi possessionem
adquiri absque scientia illius, in
cuius præiudicium quasi posside-
tur. Denique ad improbationem
cõmunis sententiæ contendit Lon-
gouallius, quasi possessionem iu-
rium incorporalium adquiri absq;
scientia illius, qui tradere poterat:
respondetq; ad omnia loca, quæ
videntur patientiam exigere ad cõ-
stituendam quasi possessionem iu-
rium incorporalium, quod is de-
mum patiatur, qui non impedit:
quemadmodum is consentit, qui
nõ dissentit, etiam si ignoras sit. l.
secunda. §. voluntatem. ff. solut. ma-

tri. Quæ quidẽ solutio falsa est per
ea, quæ inibi Iuriconsultus scribit
dicens, furiosum, & amentem eo
consentire, quòd non dissentiat: &
hic consensus est à lege præsum-
ptus: at eum, qui sapiat non aliter
consentire, quàm si vel expressim
consentiat, vel tacitè: cum sciens nõ
contradixerit. Sed & responsio Lõ-
gouallij ad. l. 2. C. de seruitutib. &
aqua, etsi fuerit Hugulini Docto-
ris Antiqui, falsa tamen est, maxi-
mamq; infert violentiam Impera-
toris responso: dum supplendam
esse dictionem, maximè, falsò tra-
dit. Itaq; nouissimè Ioann. Corasij.
in. l. quoties. in. 2. ff. de seruit. nume-
ro. 1. sententiam cõmunem à Lon-
gouallij impugnationibus defendere
conatur, eam sequutus.

Ego verò, etsi breuiter, eandem
disputationem resolvere curabo, vt
hæc q̄stio ad Theoricã, & praxim
expeditior sit. Primũ etenim cõmu-
nem opinionem veram esse opinor,
& probari omninò in dict. l. 2. C.
de seruit. & aqua. Deinde cõseo in
his iuribus incorporalibus patiẽtiã
illius, qui tradere: & constituere ea
põt, pro traditione haberi: quod sa-
tis cõpertum est: & idèd quoties de
traditiõe seruitutis tractatur, patiẽ-
tia illius qui tradere tenetur, suffi-
cit, eamq; ipse præstare debet. l. quo-
ties in. 1. §. vlti. l. quoties. in. 2. ff. de
seruit. sic seruitutes cõstituuntur per
traditionem, vel patiẽtiã. l. 1. ff. de
seruitu. rusti. prædior. ad finem. l. si
ego. §. 1. ff. de Publici. l. 3. §. dare.
ff. de

ff. de usufruct. non quòd traditio
differat in hac specie à patientia,
nec patientia à traditione quoties
de constituenda seruitute agitur:
sed quòd traditio exponatur per
ipsam patientiam, ita quidem, vt
dum Iuriconsultus dixit in dicta
l. prima per traditionem vel patien-
tiam, secundum Accursium inibi
exponamus, id est patientiam. Ete-
nim hæc interpretatio frequentissi-
ma est, quoties dictio, vel, ponitur
inter duo, quæ idem significant.
iuxta. l. primam, & ibi Accursij. ff.
de pact. traditur in cap. secundo de
rescriptis. & in. l. vtrum. ff. de re-
bus dubiis. l. secunda. ibi, quadru-
pedem vel pecudem. & ibi Accur-
sij. ff. ad. l. Aquili. Barto. in. l. vbi pa-
ctum. in princip. C. de transactio.
Aut patientia referenda erit ad do-
minũ verum fundi seruiantis: tra-
ditio autem ad eum, qui in alieno
fundo, quem tamen possidet, serui-
tutem alicui constituit. vt docet
gloss. in dic. l. si ego. in princ. igitur
si de constituenda seruitute, vel ea
tradenda ex consensu constituẽtis
agatur: tunc necessaria est scientia,
& patientia illius ad hanc expres-
sam constitutionem, vel traditio-
nem. At si tractemus de adquiren-
da seruitute per vsucapionem, &
præscriptionem: tunc quasi posses-
sio illius necessaria est, & hæc ad-
quiritur, ac retinetur per vsum ser-
uitutis absque scientia illius, con-
tra quem præscribitur: modò is nõ
impedierit eiusedẽ seruitutis vsum.

l. & si fortè. §. i. ff. si serui. vendi.
dicta. l. quoties. in. 2. siquidem qua-
si possessio iuris incorporalis, nihil
aliud est, quàm vsum seruitutis. Vn-
de mihi potius placet quasi posses-
sionem iurium incorporalium ad-
quiri per vsum sufficientem absq;
scientia illius, cui præiudicium fi-
at. Nam huius sententiæ vel Bar-
to. author est in dicta. l. prima. §. 1.
ff. de itinere actûq; priuato. dum af-
ferit ad interdictum illud non esse
necessarium vsum seruitutis scien-
te domino prædij, & tamen neces-
saria est quasi possessio seruitutis. l.
vlt. ff. eod. tit. vel ipse loquitur con-
tra tex. in dicta. l. vlti. quod magis
consonum est: quia Barto. expres-
sim fatetur nume. 10. quasi posses-
sionem in his iuribus non adquiri
per vsum: nisi sciente, & patiente il-
lo, cuius præiudicium vertitur: tam
etsi Ripa in dicto cap. cum eccle-
sia. nume. 64. sequatur Bart. senten-
tiam, quæ dicit ad interdictum
de itinere actûq; priuato sufficere
solum vsum, nec requiri quasi pos-
sessionem. Sed & Paulus Castren-
sis dum in. d. l. 2. asseuerat seruitutẽ
posse adquiri præscriptione longi
temporis decem, vel viginti anno-
rum cum titulo, etiã absq; scientia
illius, contra quẽ præscribitur: palã
fatetur, quasi possessionem seruitutis
adquiri posse per vsum absq; scien-
tia illius, cui præiudiciũ fit: cum a-
lioqui absque possessione præscri-
ptio nõ procedat. l. sine possessiõe.
ff. de vsucapi. Ergo quasi possessio
B 5 seruitu-

seruitutis acquiritur: & aliorum iurium incorporalium absq; scientia, & patientia illius, cuius præiudicium ex vsu tractatur. Nec enim alicubi probatur, ad acquisitionem quasi possessionis iurium incorporalium requiri vel patientiam, & scientiam, vel saltem titulum: cum & sapissimè absq; titulo, & patientia procedat horum iurium præscriptio, quæ absq; quasi possessione procedere nequit vllò casu. Et ideò ex præmissis apparet, quasi possessionem iurium incorporalium procedere ab vsu illorum, & sufficienti exercitio, etiam absq; scientia & patientia illius, in cuius præiudicium possidetur.

Verùm præter hæc opinor, regulariter non sufficere ad præscriptionem iurium incorporalium eorum quasi possessionem, nisi adsit scientia, & patientia illius contra quem præscribitur. tex. in dict. l. 2. quæ peculiari quadam ratione hanc scientiam exigit, eò quòd iura incorporalia propriè non possideantur: & seruitutes plerunq; & frequentius absq; titulo præscribatur aduersus communem vsucapionis, & præscriptionis naturam. Quo fit, vt semper siue adsit præscriptioni seruitutis titulus, vel non: siue sit tempus ordinarium, siue immemorabile, necessaria sit quasi possessio, quæ separatim ab aliis; q; ad præscriptionem requiruntur, constituenda est, & perfecta quidè: alioqui nec vllò momento sufficiens est, & præscri-

ptio cessat, aut interruptitur, vel minimè initium assumit, nec defectum possessionis vel quasi supplet ipse titulus, nec immemorabile tempus in his, quæ possunt possideri, aut quasi possideri absq; titulo: veluti res temporales. Atq; ita communis opinio ad interpretationem dict. l. 2. C. de seruit. & aqua. in praxi recipienda est, & vbiq; seruanda, sequentibus tamen intellecta limitationibus.

Primò sententia communis non procedit vbi agitur de præscribenda libertate aduersus olim constitutam seruitutem: etenim tunc sufficit quasi possessio, nec est necessaria scientia, nec patientia illius contra quem præscribitur. tex. elegans in l. si partem. §. si per fundum. ff. quemadmo. seruit. amitt. quem ita omnes iuris vtriusq; Doctoris interpretantur in fauore libertatis, quæ vnicuique rei adest præsumptione quadam iuris, & præterea quia res ad priorem statum, & communem redit. Ex quo forsan erit intelligendus tex. in cap. Si de terra. de privilegiis. quo responsum est, privilegium validum quidem de non soluendis decimis tolli præscriptione triginta annorum, quibus habentes privilegium decimas exoluerunt. procedit enim ea responsio etiã si solutio facta sit ab ignorantibus se privilegium habere: cum hinc non sit necessaria scientia illorum contra quos præscribitur ea quidè præscriptione, quæ rem constituit,

stituit, & reducit in pristinum statum, quem habebat iure communi: atq; ita etiam si generali quadam ratione vtantur Panormita. & Anchar. inibi illum tex. intellexere. & Felin. in cap. vigilant. de præscriptio. contra Hostien. & Cardin. in dict. cap. si de terra. existimantes ad decisionem illius capitis esse necessariū, quòd solutio fiat ab his qui sciunt se privilegiū habere eos eximens à solutione decimarum.

Secundò text. in dict. l. 2. eiusq; communis interpretatio non obtinet in præscriptione seruitutis cum titulo iuxta l. si ego. §. primo. Et ibi gloss. ff. de publici. Nam in præscriptione seruitutis, quoties titulus non concurrat cum quasi possessione, est necessaria scientia, & patientia illius contra quem præscribitur: at si præscribens titulum habeat: nempe constitutionem seruitutis ab eo factam, qui rei dominus non erat: tunc non est necessaria scientia nec patientia domini ad præscriptionem longi temporis decem, vel viginti annorum. l. vlt. C. de præscript. longi temp. quam ita intellexere Paul. Castrenf. & ibi Alberi. in dicta. l. 2. idem Paulus Castren. in l. seruitutes. la magna: & ibi Ioann. Corasi. nume. 40. Antoni. in cap. peruenit. 5. colum. de censib. Felin. in dict. cap. de quarta. colum. penulti. Cæpola in tracta. de seruitut. vrba. prædio. cap. 20. colū. 2. Ioan. Francif. à Ripa in dict. cap. cum ecclesia Sutrina. numero. 64.

De caus. poss. & prop. Iason in l. 3. §. ex contrario. nume. 31. ff. de adqui. possid. in l. prima. numero. 65. in princip. eo. titu.

Tertiò, supra scripta Docto. opinio minimè locum obtinet in præscriptione tanti temporis, cuius initium memoria hominum excedit. Nam vbi hæc præscriptio probata fuerit, non est necessaria scientia illius, contra quem præscribitur. gloss. & ibi Angel. in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æsti. Bald. in cap. primo. colum. secunda. quæ sint regalia. Imola in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de publica. & vectig. Saly. in l. secunda. C. noua vectig. & idem Imol. & Roma. in l. prima. §. denique. ff. de aqua pluui. arcend. Antoni. in cap. peruenit. de censib. Deti. consil. 85. Iason in l. Imperium. ff. de iurisdic. omnium iudic. colum. 9. versic. circa primum dictum. Alexand. consil. 16. libr. 5. nume. 15. & ibi Carol. Moli. Iacob. de sancto Georgio in tracta. de feudis. versic. cum mero & misto Imperio. colum. vltima. Curtius Iunior consil. 158. numero. 12. Antoni. Rube. consil. 21. colum. vltima. Franciscus Balb. de præscriptionib. 2. part. 3. partis. q. 6. nu. 22. Feli. in cap. de quarta. col. penult. in cap. cū nobis. col. 1. de præscripti. Quorum opinionem fatentur comunè esse eam sequuti Alex. consil. 6. lib. 1. nume. 4. & Andreas Tiraquellus in tract. de nobilitate, cap. 14. nu. 4. idem asseuerant Deti. Balb.

Balbus, & pleriq; ex præcitatæ auctoribus, quorum sententia procecit propter vim huius temporis immemorialis, quod privilegij vim habet. dict. §. ductus aquæ. & cap. super quibusdam. de verb. signifi. tametsi contrarium adnotauerint Barto. in dict. §. in omnibus vectigalibus. idem in l. 1. §. deniq; ff. de aqua pluuiæ arcend. Paul. Castren. in dict. l. seruitutes. colum. vlt. Roma. conf. 218. Bald. conf. 352. lib. 1. & conf. 340. lib. 5. Albert. Brunus consil. 66. col. 1. Ripa in dic. cap. cum ecclesia. de caus. poss. nume. 67. idem lib. 2. respons. cap. 26. Et profectò si ad quasi possessionem iurium incorporalium est necessaria scientia & patientia, ego non video qua ratione isthæc posterior sententia improbari possit: siquidem immemorialis præscriptio requirit continuam vel nunquam interruptam possessionem, aut quasi possessionem. hæc etenim ante omnia probanda est, & præterea immemoriale tempus, quorum prius probari nequit, nisi scientia & patientia probeat secundum communem, quæ exigit pro ratione intrinsecæ qualitatis ad quasi possessionem scientiam, & patientiam: atque ideò vera est hæc vltima opinio, sicuti hac ratione veram esse censet Aymon Sauilli. in tracta. de antiq. temp. 4. part. cap. absolutis. nume. 15. vel concedendum erit, quod superius adnotauimus, quasi possessionem iurium incorporalium adquiri absq; scientia, & patientia il-

lius contra quem quasi possessio adquirenda est. Qui verò tenent posteriorem sententiam respondent ad tex. & gloss. in dict. §. ductus aquæ. quòd inibi agitur de consuetudine, quæ perfectè inducitur, etiam absq; scientia Principis, vel superioris. tex. in dict. cap. vlt. de consuet. vbi Panormi. & Docto. communiter aduersus gloss. ibi ita adnotarunt: & est communis opinio secundum Rochum in dict. cap. vlti. Quarto requisito consuetudinis. fol. 36. colum. 1. & Corne. consil. 155. lib. 4. col. penult. scientia etenim tacita Principis, qui statuit, consuetudine, & moribus posse leges tolli, sufficiens est, vt leges hoc modo tollantur. Sed tamen etiam si Principis scientia necessaria sit in præscriptione, vel foret in consuetudine, sufficeret regulariter scientia magistratum, qui eo loci exercent nomine Principis iurisdictionem secundum Barto. in dict. §. in omnibus. Abb. in dict. cap. cum nobis. Areti. in l. more. 2. colum. ff. de adquir. hæred. Iacobi. in tract. de feudis. verb. cum mero & misto Imperio. col. 5. Balbus de præscriptio. 5. part. principa. col. 10. versi. Secunda quæstio est an requiratur scientia. Et Tiraquel. in dict. cap. 14. nume. 3. latè Aymon in tracta. de Antiquit. temp. 4. part. cap. absolutis. nume. 23. quo in loco meminit aliorum, qui contrariam sententiam probare conantur: eum legito. Nam & Ioan. Lup. in cap. per vestras. 2. not.

§. 1. nu.

§. 1. num. 39. Bar. opinionem improbat post Saly. in l. vectigalia. C. noua vectigalia institui non posse.

Deniq; mihi magis placet communis opinio, quæ habet, scientiam non requiri in præscribendis his iuribus incorporalibus, quoties præscriptionis tempus memoriam hominum excedit, siue præscriptionis iure, siue ad privilegij probationem tempus hoc allegetur. nisi tractetur de adquirendis iuribus incorporalibus, quorum vsui, & exercitio ius resistit: tunc etenim exigere ego scientiam Principis, aut eius qui eum vsum permittere potest: quod sensit Carol. Molinæ. in dicto consil. Alexan. 6. lib. primo, litera. A. & deducitur ab his, quæ tradidit gloss. in cap. penult. de filiis presbyte. Dominic. in Sūma, 11. dist. & Rochus Curtius in dict. quarto requisito. 3. limitatione. quod in specie ipse adnotauit. §. secundo, huius partis. versi. tertia species. Nec video iuste posse negari quòd & responsio iurisconsulti in dicto. §. ductus aquæ. habeat locum non tantum in consuetudine: sed & in præscriptione propter tantum temporis vsu: & vim, quam habet immemorialis præscriptio. Imò fortassis etiam si scientia necessaria sit, eadè præsumetur ex tantum temporis vsu, simul & aliquot coniecturis, quæ huic præsumptioni suffragentur: secundum Saly. in leg. auctoritatem. C. vnde vi. versi. quæro de quæstione facti. Deciū

conf. 185. col. 6. Aymonem in tracta. de antiquit. temporis. 4. part. cap. absolutis. nume. 15. Nam & hi qui communem sententiam veram esse censent, facillimè admittent hæc assertionem: licet contrariæ opinionis auctores, præmittant, non tantum fore necessariam scientiæ allegationem: sed etiam eius probationem. vnde utilis semper erit scientiæ allegatio etiam in his præscriptionibus, quarum tempus memoriam hominum excedit: quòd si ea probari potuerit, controuersia cessat: sin autem non probetur, obseruandum erit, quæ opinio ex his iustiore habeat causam.

Ex. §. sequenti.

- 1 *Olim possessor, hodie possessor præsumitur.*
- 2 *Confessio præterite possessionis, an inducat presentis possessionis præsumptionem?*
- 3 *Olim possessor, an præsumatur hodie post decennium possidere?*
- 4 *Olim possessor, an præsumatur hodie possidere quo ad interdictum Vnde vi?*
- 5 *Possessio ficta, an sufficiat ad præscriptionem?*
- 6 *Possessio quandoq; habet plurimum iuris, quãdoq; plurimum facti: & huius distinctionis examinatio.*

§. primus.

Actenus tractauimus de possessione quæ ad præscriptionem necessaria est: modò superest de probatione possessio

possessionis agere. Nam olim possessor, hodie possessor præsumitur. gloss. Bart. & Docto. in l. siue possidetis. C. de probat. Notant Panor mit. in cap. accedentibus. de priuilegiis. Anto. Abb. & alij in cap. cum ad sedem. de restit. spoliat. Rota in nouis. 120. Alex. conf. 133. colum. 2. lib. 1. Barto. in l. Celsus. ff. de vsucapio. Et inibi Balb. in. 4. parte. q. 1. quorum opinio communis est, vt constat ex Ripa in cap. cum ecclesia. de caus. poss. & propriet. num. 23. & Alciat. de præsumptio. reg. 2. præsumptio. 21. Et probatur ex eo quòd amissio possessionis semel acquisitæ cõsistat in animo: animi verò mutatio nunquam præsumitur. cap. maiores. §. vlti. de baptismo. l. sancimus. C. de testa. quauis Dinus in reg. semel malus. de reg. iur. in. 6. ad finem, multis rationibus probare conetur, olim possessorem non præsumi nunc possidere. Sed & communis sententia probatur in cap. olim. in. 3. de restit. spoliat. quem ad hoc commendat Panormit. ibi, & in cap. olim. in. 1. colum. 5. eod. tit. & in cap. cum ecclesia. de caus. poss. & propri. colum. 4. Est tamen ea opinio intelligenda, modò præsens etiam possessio allegata fuerit: alioqui præsumptio ni locus non est secundum Barto. & alios modò citatos, qui huic limitationi accessere, ea ratioe quòd præsumptio iuris procedens à facto proprio allegari debeat omninò. l. si adulterium cum incestu. §. idem

Pollioni. ff. de adul. Barto. num. 14. in l. cum quid. & ibi Docto. ff. si cert. peta. Abb. & Feli. in cap. afferre. de præsumpti. qua ratione, & aliis authoribus nuncupatim adductis hanc limitatione, quæ itidem frequentiori Doctorum calculo recepta est, examinaui in cap. Rainuntius. §. 11. de testament. colū. 3. quo in loco ea, qua potui diligentia expendi Regiam. l. 10. tit. 14. part. 3. quæ in hac materia singularis est. tandè communis opinio Doctorum in praxi admittenda erit: tametsi Alexan. conf. 133. lib. 1. & Burgenfis in cap. peruenit. colum. 2. de empt. & vendit. tenuerint, non esse necessariam allegatione præsentis possessionis. Præmissa tamen communis sententia, si allegatio præsentis possessionis prætermissa fuerit: tunc probatur continua possessio eo ipso quòd præsentis temporis, & antiqui probatur possessio. Nam probata possessione temporum extremorum, initij quidem & finis, præsumitur ipsa possessio medio tempore continua. gloss. in cap. volumus. 16. q. 4. & in cap. cum ecclesia. de caus. poss. & propri. Felin. in proemio Gregoriano col. vlt. Abbas in dict. cap. cum ad sedem. de rest. spoliat. Balb. in dict. l. Celsus. 4. part. q. 1. Alciat. in dict. reg. 2. præsumpt. 22. post Bar. in eadem. l. Celsus. col. penult. eundem in l. sicut. ff. quib. mod. pig. vel hypot. solua. idem adnotauit gloss. in Clemen. 1. de iureiu. verb. immediatus. quorum sen-

rum sententia communis est. si quidem probatis extremis, media præsumuntur. capit. inter dilectos. & inibi Abb. & Feli. de fide instrum. cap. accedens. vbi gloss. de conuers. coniugat. glo. penulti. verbo, sine speciali. & ibi Imola in capit. ex parte. in. 3. de rescript. leg. talis scriptura. vbi Bal. ff. de lega. 1. Cæterum possessio præsens, modò allegata sit, præsumitur, non tantum quando per veram probationem constat allegantem olim possedisse: sed vt vbi ex aduersarij confessione apparet hæc antiqua possessio. textus singularis in capit. præterea. in. 2. de transactio. vbi si monachi confiteantur, se olim fuisse subditos, condemnantur tanquam si de præsentis cõfessi essent. glossa ad idem in l. certum. §. primo. ff. de confes. quæ asseuerat, præsumi fundum hodie actoris esse, si reus confiteatur eum olim actoris fuisse: nisi reus probet eundem fundum modò actoris non esse: quam glossam ita intellèxere Dinus, Alber. & Cumanus. ibi Baldus in dicto. capit. præterea. Alciatus in regula. 2. de præsumpt. præf. 12. Quauis Antoni. & Imola in capit. secundo delib. oblat. Felin. in cap. scribam. de præsumpt. cum in vltima distingere velint assertionem factam in libello ab ea, quæ fit in confessione, vt tandem in assertionem libelli obtineat prædicta præsumptio: non in confessione, quæ strictè est acci-

pienda: nec extensionem patitur in præiudicium, vel damnum ipsius confitentis: vt sensit decisio Rotæ in nouis. 325. Et enim hæc restrictio falsa est. nam tex. in dicto cap. præterea. in confessione loquitur. Imò & si quis confiteatur actorem olim dominum fuisse: at neget hodie dominum esse: minime videtur fateri actoris intentionem, nec damnabitur vt confessus: sed interim, dum non probauerit actorem hodie dominum non esse, habet actor præsumptionem iuris ex veteri dominio per reum concessio: quod expressim Bald. eleganter adnotauit in l. vnica. C. de conf. numero. 89. sensit idem in l. siquidem. C. de transactio. sensere Dinus, Albericus, & Cumanus. in dicta. l. certum. §. primo: sic intelligentes glossam ibi. idem obiter docuit Alciatus, in dicta præsumptio. 12. numero secundo, versiculo, possent concordari. glossa enim in dicta. l. certum. dum contrariam sententiam quibusdam probare videtur, tantum asserit, non posse reum confitentem dominium præteriti temporis condemnari vt confessum: non tamen negat ex ea confessione deduci præsumptionem iuris ad dominium præsentis temporis, nisi contrarium probetur. Hæc verò, quæ diximus de probatione possessionis continuæ ad præscriptione per præsumptione præterite possessionis, procedunt quoad decē-

ad decennij tempus, eiusq; præscrip-
 3 ptionem: nam ad probandum præ-
 scriptionem viginti, vel triginta an-
 norum, oportet probari extremita-
 tem, & initium cuiuslibet decen-
 nij: quemadmodum visum est Ma-
 thesilano, notab. 117. Cui accessere
 Felin. in cap. inter dilectos. de fide
 iustrumen. 3. colū. Francif. Balb. in
 dict. l. Celsus. 4. part. q. 1. Ripa in di-
 cto cap. cum ecclesia. num. 23. Qui-
 bus ea suffragatur ratio, quod ani-
 mus, quo possessio retinetur, non
 præsumitur durare ultra decennium.
 l. furtum. & l. fundi. ff. de vsucap.
 l. peregrè. ff. de acqui. poss. vnde ul-
 tra decennium progredi non de-
 bet præsumptio continuæ posses-
 sionis, quæ procedit à præsumptio-
 ne animi adhuc durantis: sicuti di-
 ctū est in principio huius paragra-
 phi. Ad idem facit quod civilis pos-
 sessio, à qua præscriptio procedit,
 non præsumitur ultra decem annos
 durare, & continuari segregata qui-
 dem à naturali. dic. l. peregrè. quod
 gloss. in specie voluit in. l. 1. C. de
 feru. fugit. quam dicit siugul. Frā.
 in dic. reg. sine possessione. notant
 Barto. in dict. l. Celsus. col. 3. & ibi
 Balb. idem in tract. de præscriptio.
 in vltima parte. 3. part. principi. Felin.
 in cap. vigilant. de præscript. num.
 6. & 7. Alciat. dict. præsumpt. 21. nu-
 me. 12. Iason in. l. sancimus. C. de te-
 stament. idem in. l. clam possidere.
 §. qui ad nundinas. num. 19. ff. de ad-
 quir. poss. Bart. in. l. si de eo. §. si for-
 tè. ff. de acquirend. possessio. idem

Barto. Bald. & Salyce. in dicta. l.
 prima. & Dinus in regula, sine pos-
 sensione. colum. vltima, de regul.
 iur. optimè Curti. Senior consil.
 24. vnde apparet veram esse opinio-
 nem Mathesilani: vt quidam opi-
 nantur. Andreas tamen Alciatus
 in dicta regula. 2. præsumpt. 22. ad-
 uersus Mathesilanum indistinctè
 censet priorem sententiam veram
 esse: & præsumi olim possessorem,
 & hodie possidere, etiam post de-
 cem, aut viginti annos: & præter-
 eà probata possessione extremo-
 rum per idem tempus cōtinuatio-
 nem possessionis præsumi. Ad cu-
 ius opinionis, & quæstionis reso-
 lutionem ego arbitror sententiam
 Mathesilani magis communem ef-
 se. deinde censeo contrariam de-
 fendi posse, & forsan esse verio-
 rem. Nam vbi possessio civilis so-
 la per aliquem retinetur absq; na-
 turali, eadem possessio non durat
 ultra decennium: quia ad id vsq;
 tempus, animus, quo solo hæc pos-
 sessio civilis retinetur, durare præ-
 sumitur: atque ita hac in specie Di-
 nus, Accursius, Bar. & alij loquun-
 tur: nempe vbi constat, quem olim
 civilem solam habuisse naturali a-
 missa: etenim eo casu olim posses-
 sor, hodie possessor præsumit, mo-
 dō tempus non transferit maius,
 longiusue decennio: tametsi per
 quod tempus præsumatur obli-
 uio, iudicis arbitrio relinquen-
 dum sit, iuxta gloss. in dicta. l. fur-
 tum. ff. de vsucapio. Cuius opinio

commu-

communis est secundum Socinum
 consil. 2. lib. 3. colum. 3. At si constet,
 olim quendam possedisse natura-
 liter, & ciuilitè, præsumendum e-
 rit, eandem possessionem ciuilem
 quidem, & naturalem per eum cō-
 tinuo tempore obtentam fuisse, &
 ita modō possidere ciuilitè, & na-
 turaliter. Et ideò in hac specie, cum
 non tractemus de ea tantū posses-
 sione, quæ solo animo retinetur:
 nihil refert trāsierint decem, an vi-
 ginti anni: cum præsumatur natu-
 raliter, & ciuilitè continuo posse-
 disse eum, qui olim, vt constat, na-
 turalem, & ciuilem possessionem
 habuit, nec apparet naturalem re-
 tenta ciuili amisisse: quod etsi bre-
 uiter, satis sensit Alciat. in dict. præ-
 sumptio. 22.

Ex his demum infertur quid di-
 cendum sit hac in quæstione quo
 4 ad interdictum vnde vi. Etenim
 apertissimi iuris est, vt locum obti-
 neat interdictum vnde vi, & spolia-
 tus sit ante omnia restituendus, ne-
 cessarium esse quod agens eo inter-
 dicto probet se possedisse, & spo-
 liatum fuisse tūc cū possideret. tex.
 celebris in. l. 1. §. interdictum autē.
 ff. de vi, & vi armat. & in cap. sub-
 orta. de re iudica. gloss. & commu-
 nis in cap. olim. in. 1. de restit. spo-
 liat. verb. restitutionē. glos. in cap.
 cum ad sedem. eodem titu. Detius
 optimè in consil. 125. tex. in cap. con-
 sultationib. de offi. deleg. Sufficit
 tamen allegare hanc possessionem
 illius quidem tēporis, quo spoliū

contigit: & probare spoliatū olim
 possedisse: nam ex eo præsumitur
 & tempore spoliatiōis adhuc pos-
 sessionem habuisse secundum cō-
 munem opinionem, quam in hoc
 paragrafo adnotauimus: sed in
 specie ita responderūt Abb. & Imo-
 la in dicto cap. cum ad sedē. Rota
 in nouis. 124. Abb. in cap. olim. in. 3.
 de resti. spoli. per tex. inibi, qui hoc
 expressim probat. idē Abb. in cap.
 cum ecclesia. col. 4. de caus. posses.
 idem in dicto cap. suborta. qui cē-
 set in eodem capite hanc opinionē
 probari: quam esse communem fa-
 tetur eam sequutus Alciatus in di-
 da regula. 2. præsumpt. 21. ad finem.
 idem asserunt Imola in dict. cap.
 cū ad sedem. & Ripa in dicto cap.
 cum ecclesia. numero. 23. quæ qui-
 dem sententia satis probari videtur
 in dicto cap. olim. vbi est huius opi-
 nionis authoritas probatissima: &
 in dicto cap. suborta. Etiam si text.
 in dicta. l. 1. §. interdictum autē. ibi
 tunc, maximè refragetur: ex quo
 Oldra. consil. 1. col. 1. gloss. in dicto
 cap. cum ad sedē. Curtius Senior
 consil. 70. col. 2. adnotarunt fore ne-
 cessariam probationem possessio-
 nis illius temporis, quo spoliatio
 contigerit. Quibus responderi po-
 terit, satis hanc possessionem pro-
 bari præsumptiōe iuris ex eo, quod
 probata fuerit preteritēporis pos-
 sessio nec probatū fuerit cōtrariū:
 sicuti paulò antè explicuimus.

Sed expressim quod ad interdi-
 ctum vnde vi nō sufficiat hæc iuris

C præ-

sumptio: imò sit necessaria probatio possessionis eo tempore, quo spoliatio contigerit, tenent Innoc. in cap. qualiter. in. 2. de accusat. Lupus allegat. 52. Areti. in. §. quadrupli. de actionib. numer. 26. Ripa in dicto cap. cum ecclesia. per tex. in ibi, nume. 32. Antoni. Rubeus conf. ultimo. col. 2. Mihi sanè communis opinio potior videtur ob eius auctoritatem: & quia spoliati facilius erit hanc iuris præsumptionem eludere per contrariam probationem, si verè spoliatus agens interdicto vnde vi non possidebat tempore spoliationis. Non obstat tex. in dicto cap. cum ecclesia. cum ibi non probetur esse necessarium quòd proximis, & ultimis electionibus quis interfuerit, vt sit in quasi possessione eligendi. Nam etsi gloss. id asserere videatur: nec ad quasi possessionem adquirendam iuris eligendi requiruntur tres electiones, quod præcedenti Paragrapho adnotauimus, nec oportet probari quod quis ultimæ electioni affuerit: siquidem præsumitur continua quasi possessio ex eo, quod prioribus præsens fuerit: modò nõ constet ultimæ electioni, cū commodè posset, non interfuisse: quod est maximè obseruandum. Quin & in interdicto vti possidetis vera est communis opinio ita quidem, vt olim possessor præsumat hodie possessor: quod notant Bald. in. l. 1. nu. 12. C. vti possidet. Paulus Castrens. in. l. nõ ignorabit. C. ad exhibe.

Alexand. Conf. 88. nume. 3. & nu. 30. lib. 5. nec oberit text. in. §. quorū. Institut. de interdict. vbi probatur in interdicto retinendæ necessariam esse probationem possessionis tempore litis contestationis: quasi necessaria sit eius temporis possessio. Nam is text. vel eum intellectum habet, vt ex probatione præteritæ possessionis, & allegatione possessionis obtentæ litis contestationis tempore possessio præsumatur iuxta communem sententiam: vel est intelligendus Iustiniani locus in rebus corporalibus: non in incorporalibus, in quibus satis erit probare possessionem certi temporis, & proximi, ante litem motam: vt explicat Ioan. Faber in. §. Retinendæ. nu. 23. Inst. de interdict. Etenim fat erit hæc probatio, vt actor obtineat in hoc interdicto vti possidetis. idq; forsan alibi oportunius tractabitur.

Verum & si ad præscriptionem possessio necessaria sit, nec sufficiat detentatio: tamen secundum materiam subiectam testium responsa interpretanda sunt. Nam si testis de conductore agens responderit, eum possedisse: hæc responsio non ad veram possessionem, sed ad detentationem referenda est. At si extra istum casum testis responderit Titium rem detinuisse: ea detentatio ad possessionem erit referenda: glossa optima in capitu. pontificis. 7. quæstio. 1. Abbas. in cap. cum ad sedem. de resti. spoliat. numero. 21.

Imola

Imola in. l. 3. §. ex contrario. ff. de adquiren. posses. Alexander post alios in. l. stipulatio ista. §. hæc quoq; de verb. obligatio. vnde oportet aduertere omninò ad testium responsa, vt ea intelligantur inspecta testis persona, eiusq; qualitate, & communi verborum significatione, quæ in ea prouincia obtinuit.

De possessione ficta, & quæ legis tantum humane vim, & auctoritatem habet, dubium est an sufficiat, & sit conueniens initium præscriptionis. Roma. etenim in figul. 410. tenet eam non sufficere. idem probant Felinus in cap. illud. col. vltima de præscriptio. Balbus, in tracta. de præscript. 3. parte princip. in fine. sed gloss. in cap. contingit. de dolo & cont. quam ibi docto. communiter sequuntur tenet, possessionem, cuius tex. ille meminit, sufficere ad præscriptionem, si possessor bonani fidem habeat, nec de sint ea, quæ ad præscriptionem alioquin necessaria sunt. Quod probatur ex eo, quia possessio adquisita ministerio tantum legis ciuilibus, vel Canonice, aut consuetudinis absq; actu corporeo, vera tamè possessio est, nec quo ad effectus differt à vera possessione naturali quidem, & ciuili: sicuti à nobis traditum est lib. 3. variar. resolut. cap. 5. & probat text. elegans in dict. cap. contingit. Quo fit, vt nisi aliud humana lege statutum fuerit, planè dicendum sit, Fictam possessionem, id est actu ficto acquisitam

ministerio legis tantum, ad vsucapionem vel præscriptionem sufficere, modò adsint alia adminicula, quæ iure ad perfectam præscriptionem requiruntur. Atq; ita apud medubia est Romani sententia: veriorq; contraria opinio apparet ex his, quæ modò diximus. Imò à iure ciuili multa statuta sunt circa possessionem, quæ ad præscriptionem requiritur, ex quibus apparet non semper propriam, & veram possessionem requiri. Cuius rei testimonium nobis exhibet. l. 1. §. Scæuola. ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuerit. qua responsum est, hæreditatem iacentem non possidere. Et tamen hæreditas iacens quo ad effectum præscriptionis censetur possessionem à defuncto captam continuare, & obtinere. l. cæpta. & l. nunquam. §. vacuum. & l. iusto. §. non dum adita. ff. de vsucapio. nec ista possessio in hæredem transit secundum Barto. & alios in. l. cum hæredes. in princip. ff. de acquirend. possessione. Hæc verò possessio, quæ à iure constituitur apud hæreditatem iacentem, hunc præter alios effectum habet: tametsi impropria sit satis: nec ficta dici valeat: cum sit impossibilis possessionis continuatio per hæreditatem iacentem, quæ animo, & corpore caret, quod explicat Zasius libro secundo, singularium responsio. capitu. 27. vnde mirum non erit, quandoq; fictam, & impropriam possessionem ad præscriptionem

C 2 nem

nem sufficere: atq; ita hæres accipiens hæreditatem, & possessione rerû eiusdem, præscriptionem continuatione quadã possessionis perficit, & perficere potest: modo possessio illa per alium medio tempore capta non fuerit: sicut ob omnibus adnotatum extat.

Eadem fere ratione licet tignum domui coniunctum verè non possideatur à domino domus. l. cum qui. ff. de vsucapio. & l. qui vniuersas, in princip. ff. de vsucapio. tamè tignum istud vsucapitur, si tempore, quo domui, vel ædificio additum fuerit, pauci dies ad vsucapionem perficiendam defecerint. l. rerum mixtura. ff. de vsucapi. cuius responsi rationem eam esse Dinus in dicta regula, sine possessione, colum. 2. Bart. & doctor. in dicta. l. rerum mixtura, censent, quod pauci dies vsucapioni deficiant tempore, quo possessionis cõtinuatio cessat. Fortassis verior est ratio ad responsum iurisconsulti in dicta. l. rerum mixtura. §. Labeo. quod licet proppire, & vere non possideatur tignum illud separatim: tamè cum ipsa domo, vel ædificio, cui adiunctum est, simul videtur possideri: vt explicant Cuma. in. l. 3. §. Labeo. ff. de acquir. possess. idem in. l. qui fundum. §. 1. ff. pro empt. Imola & Besutius in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. Balb⁹ in tract. de prescript. 3. part. sextæ part. principal. q. 1. 3. limitat. quãuis Iasoni in dicta. l. si is qui pro emptore. nu. 54.

displiceat hæc interpretatio ad iurisconsulti responsu in dicta. l. rerum mixtura.

Postremò illud obseruandum est, quod possessio quãdoq; habet plurimum facti, nempe quando in ea acquirenda principaliter factum intercedit: quippe quæ corpore ipsius possidentis acquiratur. Et hæc aliquid iuris habet: quia ius non resistit, nec eam reprobatur, unde tacitam habet iuris approbationem: & quia ministerio iuris per absentem retinetur. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. l. 3. §. Nerua filius. ff. de acquir. possess. quandoq; possessio habet plurimum iuris, parum autem facti: quia principaliter in ea operatur iuris dispositio: qualis est ea possessio, quæ acquiratur alteri per seruum, per filiũ ex causa peculiari absq; actu possidentis: & hæc dicitur habere plurimum iuris: quia nobis etiam ignorantibus acquiratur. l. Labeo. ff. de vsucapio. Etenim dum Dinus in dicta regu. sine possessione, scribit etiã ignorantem possidere per seruum, vel per filiũ, atq; item vsucapere: est intelligendus in his, quæ acquiruntur ex causa peculiari: non ex alia. Nam licet ex alia possessio acquiratur ignorantibus: non tamen est ea possessio sufficiens ad vsucapionem. glossa communiter recepta in lege prima. §. item acquirimus. ff. de acquir. possess. quo in loco Iason nume. 39. fatetur hæc opinionem communem esse: idem

asse-

asseuerat eam sequutus Ioan. Crotus in dict. l. si is qui pro emptore. col. 2. tex. ad id optimus in. l. quod seruus. & in. l. si me in vacuam. §. vlti. ff. de acquir. possess. tametsi Iason in dict. §. Item acquirimus. aduersus cõmunem negauerit, possessione ignorantibus acquiri per seruum, vel filium in his, quæ ex re non peculiari habentur. Sed tamè communis sententia per Crotum defenditur per tex. in dicto. §. vlti. & in dict. l. quod seruus. Habet vero hæc possessio aliquid facti ex eo quod factum in ea acquirenda cõtingerit serui quidẽ, vel filij possessionem capiens. Est & possessio, quæ plurimũ iuris simul & facti habet: in qua iuris dispositio simul & factum operatur, & concurrunt. Qualis est, quæ per procuratorem, vel per filium, aut seruum ex causa non peculiari queritur. Nam hæc quo ad vsucapionem ignorantibus non queritur: licet quo ad alios iuris effectus quæ sita sit etiam ignorantibus: quod modò adnotauimus. Alia est possessio, quæ omnino, & in totum iuris autoritatẽ, & vim habet, nec quidquam à facto consequitur: nempe ea, quam doctores ciuilibus appellat: atq; hæc distinctio omnium ferè consensu traditur, & constat ex gloss. Card. & Abb. in cap. cum nostris. de concess. preb. & in dicta regu. sine possessione. Bart. in. l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucapio. numero. 10. & ibi Iasone, columna

secunda. & Crotto, columna. 1. Hinc planè deducitur, captũ ab hostibus præscribere, & vsucapere quæ tempore captiuitatis possidebat per seruum, vel filium ex causa peculiari: quia illa possessio plus iuris, quàm facti habet: ea verò, quæ possidebat per se, vel procuratorem, filium, aut seruum ex causa tamen nõ peculiari, minimè vsucapit dũ est in captiuitate. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. quia priori casu possessio habens plurimum iuris sufficiens est iure postliminij ad vsucapionem. l. iusto. §. vltimo. ff. de vsucapio. At in posteriori casu possessio habet plurimũ facti, & in factis fictio postliminij parum aut nihil operatur: quia solũ ea restituit quæ iuris sunt. l. postliminij. ff. de capti. non ea, quæ sunt facti. l. in bello. §. facta. ff. de capti. leg. deniq; ff. ex quibus causis maior. quemadmodum adnotauerunt gloss. Barto. Iason, numero. 36. & 51. Ioannes Crotus columna. 5. 7. & 8. in dicta. l. si is qui pro emptore. quo in loco hæc est communis omnium cõsensu resolutio: vt fatentur Iason & Crotus. idem tradere gloss. Dinus nume. 10. & alij in dicta regu. sine possessione. Sic sanè sunt accipienda quæ tradunt de captiuis, an hi possint vsucapere ex ea possessione, quam ante captiuitatem per se vel per alios obtinebant.

Possessio autem, quam diximus ignorantibus acquiri quo ad alios iuris

C 3 ris

ris effectus, non quo ad vsucapionem, etiam quo ad vsucapionem prodest, & sufficiens est post scientiam illius, cui est per alium quasi ta. l. 1. & inibi eius interpretes. C. de acquirenda possessione.

Ex. §. sequenti.

- 1 Iure veteri ecclesia contra ecclesiam prescribat triginta annorum spatio. Et inibi intellectus cap. sicut. 1. 6. quest. 3.
- 2 Interpretatio text. in Cap. quicumque. 1. 6. quest. 3.
- 3 Quadragenaria prescriptio aduersus ecclesiam est necessaria.
- 4 Privilegio, an possit quis vti aduersus habentem simile privilegium?
- 5 Vsucapio triēnalis, & similes prescriptiones aduersus ecclesiam admittuntur.
- 6 Centenaria prescriptio necessaria est contra Romanam ecclesiam.
- 7 Quo tempore prescribantur res ad fiscum secularem pertinentes?
- 8 Libertas, seu immunitas à soluendis indictionibus, & collectis, quo tempore prescribatur.
- 9 Intellect. l. vltimæ. C. de sacrosanctis ecclesiis, an centenaria prescriptio sit necessaria contra principem secularem.

§. Secundus.

AE T E R V M ad vsucapionē, vel prescriptionem non tantū sufficit possessio, sed oportet eam possessionem certo tem-

pore legibus quidem, vel Canonibus definito, continuo habitam, & retentam à prescribente fuisse: quod probatur in. l. 3. ff. de vsucapio. Et regulariter inter priuatas, vlt ad vsucapiendam rem priuatorum sufficiens est decem inter presentes, viginti annorum inter absentes prescriptio: ac quandoq; necessaria est triginta annorum possessio iuxta distinctionem Imperatoris sub titulo. C. de prescript. longi temporis, decem vel vigin. anno. maxime in. l. vltima. Et sub Rubr. C. de prescript. trigin. vel quadra. anno. text. singularis iure regio in. l. 19. & 20. ac. 21. titu. 29. parti. 3. In prescribendis autem seruitutibus quod tempus à iure exigatur tradit glos. in. l. seruitutes. in. 4. ff. de seruitu. Cæpo la in tract. de seruitu. vrba. predio. cap. 19. & sequenti. Balbus de prescriptio. 2. parte. 4. partis princip. doctor. in dicta. l. vltima: qua de re ipse aliquot adnotauit presertim de vsucapione seruitutis discontinuæ: vsusfructus: iuris pascendi: & de amittenda seruitute, libro primo variar. resolutio. cap. 17. numero. 10. quo in loco examinaui, an laici prescribere valeant exemptionem, & immunitatem à soluendis decimis, quas ecclesiis soluere tenentur.

Olim sanè Canonibus statutū est, quòd ecclesia contra ecclesiam prescriberet triginta annorum possessione: cuius quidem assertionis author est Gratianus in cap. placuit. versi.

versicu. in canonibus. 16. questio. 3. idem testatur Cōstantinus Harmenopolus in Epitome iuris ciuilibus, lib. 1. titu. 3. etiam si Iason in authē. quas actiones. C. de sacrosan. ecclesia. col. 3. parum diligenter considerans vetera conciliorum, & Canonum Decreta, Gratiani auctoritatē in hoc refellat, atq; despiciat. pro ipso Gratiano est tex. in cap. illud. de prescriptio. qui refert, Canones quosdam tricennalem prescriptionem aduersus ecclesias, earumq; res admisisse. idem apparet in cap. 1. & 2. 16. q. 3. vbi canonibus antiquis statutum fuisse constat, posse ecclesiam contra ecclesiam vti prescriptione triginta annorum. Hoc ipsum constat & ex variis Canonibus, quorū meminit Burchardus Vuormatiensis Episcopus, libro. 3. Decretorum cap. 146. & sequentibus. idem probat tex. in cap. sicut. ead. caus. & q. cuius Canonis litera obiter est expendenda ex eo, quòd difficilis censeatur eius intellectus. Sicut, inquit, diocesim alienam tricennalis possessio tollit: ita territorij possessio conuentum nō adimit. Haftenus ille Canon: ex quo iuris Canonici interpretes frequentissimè adnotarunt, quòd prescribens episcopus locum ad alterius diocesim pertinentem, illum censeatur prescripsisse quo ad proprietatem solū: non quo ad iura Episcopalia, nec quo ad iurisdictionem. sensit Bartholo. Brixienfis hūc intellectū nō omninò germanum illius Cano-

nis sensum significare, dum doctifimus ille vir hac præmissa interpretatione de huius capituli sensu dubitat. Et profectò communis intellectus iuxta literā vulgatam defendi non potest. Nam si tricennalis possessio tollit diocesim alienam: cur territorij possessio iurisdictionem non auferat, & prescribenti adquirat itidē episcopalia iura: nulla ratione congrua probari iure valet: si quidem territorij possessio iurisdictionis possessionem saltē præmittit. l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. significat.

Quam ob rem illius Canonis litera integra, & sincera petenda est ab ipso Concilio Toletano. 4. cap. 34. Sicut tricennalis, inquit, possessio diocesim alienam tollit, ita territorij conuentum nō adimit. Hęc sanè lectio ex cōcilio restituta probat, hanc tricennalem possessionē simplicem quidem esse: ita quidem, vt territorij conuentum non comprehendat: nam si prescribens eum possedisset, dubio procul adquireret territorij conuentum: & eum possessio tricennalis tollet: sicut diocesim. Etenim cum in prescriptionibus possessio, vel quasi necessaria sit ad acquisitionem: si tricennalis possessio non tantum locum alterius diocesis obtinuit, sed & in eo iurisdictionem, iuraq; episcopalia exercuit: tollitur per prescriptionem possessio, & ius episcopale. Quòd si prescribens iurisdictionem non exercuit, nec iur-

ra episcopalia: sed tantum locum simpliciter obtinuit: dubio procul communis doctorum sensus obtineret: cui tamen non conuenit Canonis litera: quæ præmittit, possessionem tricennalem alienam diocesis tollere: atque ita iurisdictionem, & iura episcopalia: cum hæc propria sint, & conueniant diocesi: iuxta sacrorum Canonum Decreta. At si dixeris iuxta priorem literam, & eius communem interpretationem, esse maximum discrimen inter possessionem diocesis, & possessionem territorij: quasi prior possessio exercitium habeat iurium episcopaliū, & iurisdictionis: posterior verò nō habeat, nec habuerit iurisdictionis vsum: hoc planè refragatur propriæ diocesis significationi secundū quā possessio territorij præmittit in dubio iurisdictionis vsum. dicta. l. pupillus. quia in dubio iurisdictione territorio eā habenti adhæret: Bart. in. l. inter eas. ff. de acquir. rerū dominio. Ancharr. in regula Accessorium. colum. 32. Alexand. consi. 35. colum. 2. lib. 4. & in. l. 1. ff. de iuris. omni. iudi. colu. vlti. quāuis secundum Bart. ibi nu. 16. quandoq; datur iurisdictione sine territorio, & territorium sine iurisdictione: quod explicant Deti. consi. 483. colum. 2. & consil. 528. colum. vlti. Bald. in. l. data opera. colu. 10. in predicamento situs. C. qui accus. non poss. Carolus Molinæus in cōsuetudin. Parisiensibus. §. 1. glol. 5. nume. 44.

Igitur sensus iuxta Conciliorum Authenticorum lectionem hic est: quod si episcopus alienæ diocesis partem per triginta annos possederit: eam præscribit eo quidem modo, quo possederit. Nam si possessio, vel quasi, iurisdictionis exercitium habuit, & iurium episcopaliū administrationem: omninò adquiret præscribens partem illam diocesis quo ad iurisdictionē, & episcopalia iura exercenda in illis ecclesiis iam cōstruetis, in quibus possessor præscribens ea exercuit. Non tamen præscribit etiam in ea parte, quam possedit, territorij conuentum, id est iurisdictionem in abstracto, & in habitu, quam nunquam exercuit, quæ tamen cōpetit ad ecclesias ædificandas, templaq; construenda. Hæc etenim adhuc post præscriptionē pertinebit ad episcopum, cuius ante præscriptionem ea pars diocesis erat: siquidem ex Bartolo in dicta. l. prima, constat, iurisdictionem posse dari in genere, & in abstracto. Hic verò intellectus apertissimè probatur in eodem Concilio Toletano cap. 34. quo in loco post verba, & decisionem capitu. Sicut. apponitur velut exemplum alter Canon à Gratiano relatus. 16. quæstio. 5. capitulo, possessio territorij. non rectè, ni fallor distinctus. quod Lector facilimè iudicabit, si animaduernerit apud Conciliū ipsum Toletanum capitulo. 34. in hunc modum integrè absque vlla diuisione

fione legi. Sicut tricennalis possessio diocesis alienā tollit: ita territorij cōuētū nō adimit. ideoq; nouæ basilicæ, que conditæ fuerint ad eū proculdubio pertinebunt episcopū, cuius conuentus esse constiterit. Hætenus integrè Toletanæ Synodi decretum: quod & in hunc modum retulit Burchardus Vvormatiensis episcopus lib. 3. decretorum, cap. 147. centum ferme annis Gratiano antiquior. Hoc ipsum, quod de tricennali præscriptione adnotauimus ex Gratiano, palàm statuitur apud idem Toletanum conciliū cap. 33. cuius mentio fit 16. q. 3. cap. quicumq;. Quod ita vulgò legitur: Quicumq; episcopus alterius episcopi diocesis per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit: quanuis secundum ius legis eius nō videatur esse diocesis: admittenda tamen non est contra eum actio repositi. ad cuius canonis interpretationē libèter quæsierim: cur diocesis nō videatur esse illius, qui per triginta annos eā possederit: cum aliis canonibus eiusdem concilii definitū sit tricennalē præscriptionem tollere alienā diocesis. deinde si illius, qui possedit per triginta annos diocesis nō est, cur per eundē canonem apud ipsum possidentē manet, nec ab eo repositi potest per priorē dominū. Et præterea si verè tollitur per tricennalē possessionē diocesis aliena: quod satis expressim cōstat, cuius obsecro fit: certè ipsius, qui

per triginta annos possedit, & præscripsit: non alterius. Qua ratione à prædicto canone tollēda est diocesis, nō: & loco quāuis, legendum est, quia: & deinde expungi debet diocesis, tamē: ita quidē, Quia secundū ius legis eius videtur esse diocesis: admittenda nō est actio repositi. Quæ quidē lectio sic restituēda est ex codice conciliorum apud Germanos nuper typis excuso, & ex vetustissimo conciliorum Toletanorum libro manu scripto: quod ipse testor, quippe qui eum librum legerim Toleti apud diui Frācisçi cœnobium, titulo sancti Ioannis, à catholicis Hispaniarum regibus erectum. Quin & doctissimus vir Bartholomæus à Miranda in Epitome conciliorum eundem canonē in hunc modum legit, Quicumq; episcopus alterius episcopi diocesis per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit: admittenda non est contra eum actio repositi. Quibus tandem fit, vt satis compertum sit canonibus antiquis tricennalem præscriptionē sufficientem fuisse prælatis, & ecclesiis ad acquirēdas res alterius ecclesiæ, vel episcopatus. eandem sententiā probat tex. in cap. sanctorū. De præscript. qui ad canonū antiquorum sanctiones referendus omnino est: dum censet tricennalē præscriptionē sufficere, vt ecclesia rem alterius ecclesiæ præscribat.

Verū hi canones antiquati sunt per Romanos pōtiffices, qui quadragen-

3 genariam præscriptionem necessariam esse censent aduersus ecclesias, earumque res: siue præscriptio procedat à priuato, siue ab altera ecclesia. tex. insignis in capit. de quarta. de præscript. glo. in dicto ca. sanctorum. Et ubique iuris canonici interpretes. tex. in cap. illud. & cap. ad aures. eo. tit. Auth. quas actiones. C. de sacros. eccles. cui conuenit regia. l. 26. tit. 29. parti. 3. latius cæteris tradit Francisc. Balb. de præscript. 5. par. princip. in princ. Et idem erit, si ecclesia velit præscribere rem alicuius monasterii: etenim non potest minori spatio quadraginta annorum eam vsucapere, sicuti notat glo. communiter recepta in dict. c. de quarta. tex. opt. in dict. Auth. quas actiones. unde quod Gratianus scribit in dict. cap. placuit. vers. in canonibus. 16. q. 3. sentiens ecclesiam aduersus monasterium posse præscribere spatio triginta annorum: monasterium uero contra ecclesiam uti non posse minori tempore quadraginta annorum, procedit inspectis canonibus antiquis: nepe cap. 1. 16. q. 3. quo id statutum fuisse apparet: hodie uero ea constitutio sublata est secundum communem omnium interpretationem.

Imò & hec quadragenaria præscriptio necessario exigitur ad præscribendam legata pauperibus relicta: & res ad eadem legata pertinentes. tex. in Auth. de eccles. titul. 5. pro temporalibus. Panormit. & doct. in dict. cap. de quarta. Abb. & Feli. in

cap. sanctorum. eo. tit. Bal. & Iason col. 1. in Auct. quas actiones. C. de sacros. eccles. quibus etiam suffragatur Balbus de præscriptio. 5. par. princip. in prin. Ex quibus falsa uidetur Antonii & Imolæ sententia in cap. nihil. de præscriptionibus. existimantium, nullam præscriptionem procedere contra pauperes in rebus eis ligatis. horum ratio ea est quod pauperes, cum sint incerti, agere non possunt: agere autem non valenti minimè currit præscriptio. l. 1. C. de annali exceptio. hæc autem ratio facilimè tollitur: nam & si pauperes agere non possint ad legata: potest tamen ea petere episcopus, qui curam habet pauperum sicuti manifestum est. Et præterea similia sunt, pariter iure cæsentur legata relicta ecclesiis, & ea, quæ pauperibus relinquuntur. l. vlt. C. de sacrosanct. eccles. ideoque legata pauperibus relicta præscribi poterunt eo modo, quo res legata ecclesiis vsucapiuntur.

Quod uero diximus, ecclesiam res alterius ecclesiæ non posse præscribere minori tempore quam quadraginta annorum, eam difficultatem habet, quod priuilegium habes non utitur eo contra habentem idem priuilegium: quemadmodum notat in Auth. de sanctissimis episc. 5. sed hæc præsentia. & in l. verum. 5. vlt. c. l. sequenti. ff. de minoribus. igitur priuilegium, quod canones concesserunt ecclesiis, ut possint excludere præscriptionem minorem quadragenariam

naria: obijci non debet aduersus ecclesiam præscribentem, quæ simile priuilegium habet. Sed & ista ratio cessat profusus, si diligenter, & uerè regulam suprascriptam examinemus. Etenim ubi duo idem habentes priuilegium cõtedunt de aliqua re: is quidem præferat alteri qui priuilegium actu habet & practice in ea re, & specie de qua agit. tex. & ibi Bar. l. 1. vlt. ff. ex quibus causis. maior. quo in loco Bar. hoc adnotauit. Nam qui reipublice causa abfuerit etiam aduersus eum, qui pariter reipublice causa abfuerit, restituendus est, si aliquid damni patiat. uterque etenim priuilegium habet, ex quo restitutionem si læsus fuerit, petere potest: & tamen qui modò indiget auxilio restitutionis ad reparationem damni, priuilegium habet in specie de qua agitur, & in exercitio, quia læditur: alter uero cum læsus in eadem causa non fuerit in presentia rum id priuilegium minimè obtinet. ad idem. l. verum. 5. penult. idem notauit Bart. in dict. Aut. quas actiones. Abb. in cap. ad aures. de præscript. idem Abb. in cap. super spoliatione. de ordi. cogni. & in cap. in presentia. Et ibi Feli. numer. 29. de proba. Bald. in dicta. l. fi. ff. ex qui. causis. maio. Iason in 5. rursus. Inst. de actionibus. numer. 56. Panor. notab. pe. in cap. auditis. de in inte. restit. Sic sane in specie præscriptionis, ecclesia, quæ re alterius ecclesiæ præscribit, non habet in præscribenda illa re, nec in præscribendis rebus alienis priuilegium aliquod: ecclesia uero contra

quæ præscribitur priuilegium habet, ut minori spatio quadraginta annorum eius bona, & res minimè vsu capiuntur: unde hic non datur priuilegiorum concursus: quia tantum unius ecclesie priuilegium huic negotio cõuenit. Cæterum Philippus Deti. in dict. cap. in presentia. numer. 51. aduersus hæc communem Doct. resolutionem expendit tex. in dict. Auth. de sanctiss. episc. 5. sed hæc presentia. quo probatur, habentem priuilegium in specie, & re de qua agit, non posse uti eodem priuilegio contra eum, qui simile in genere priuilegium iure obtinet. Ecclesia etenim monasterii excludit substitutum ex priuilegio, quod iure habet in specie quoties institutus eiusdem monasterii habitum, & religionem adsumpserit, & nihilo minus si religioso, qui fuit institutus, substituat altera ecclesia, hæc à monasterio non excluditur: quia habet in genere simile priuilegium: tametsi in specie, de qua cõtrovertitur, tantum agatur de priuilegio monasterii, cuius religionem institutus professus est: non de alterius ecclesie substitutum simili priuilegio. Quæ ob rem ipse Deti. aliam adsumit hæc questione cõclusionem, existimans in uniuersum rem istam ita definiendam fore, ut habens priuilegium possit eo uti aduersus eum qui simile priuilegium obtinet quando potètius est priuilegium eius, qui eo uti uult: uel ex eo quod is agat de damno cuitando, alter de lucro captando: quod Bar. admonet in di. Aut. quas actiones. Bald. in auth. perpetua.

perpetua. C. de sacros. eccles. An-
cha. cons. 36. Abb. in dicto cap. in
præsentia. super glo. vlt. tex. opti-
mus in dict. l. verum. §. penult. vbi
Bart. vel ex eo quod causa conce-
dendi priuilegium fauorabilior
est. tex. in dict. l. verum. §. vlt. &
ibi Bald. cum. l. sequenti. idem Bar.
in dict. Auth. quas actiones. vnde
Philippus Deti. ob interpretatio-
nem minimè conuenientem. §. sed
hæc præsentia. hanc posteriorè con-
clusionem sufficere ceterad huius
quæstionis resolutionem. Ego qui
dem vtrinq; cõclusionem admit-
terem ad faciliorem recognitionem:
cùm vtracq; omnium consen-
su probetur: tametsi sciam in dict.
§. sed hæc præsentia. responsum esse
ab Imperatore non satis iuxta hæc
resolutionem: quia nec ex conclu-
sione priori, nec posteriori cõgrua
ratio eius responso constituitur.
Atq; ideo dici forsitan poterit, in ea
specie monasterium, quod habet
priuilegium excludendi substitu-
tum, non excludere ecclesiam, nec
piam causam: non quidem ex eo
quod par sit in eadem re vtriusq;
priuilegium: sed propter præsum-
ptam voluntatem testatoris: quæ
consideranda omnino est ad deci-
sionem tex. in dict. cap. in præsen-
tia. & i Auth. nisi rogati. C. ad Tre-
belli. quod nos latius probauimus
lib. 1. variar. resolut. cap. 19. num. 6.
& sequentibus.

Ex quibus apparet sitne verum
quod scribit Abb. in dict. cap. in

præsentia. de probat. num. 37. quæ
ibi sequitur Deti. num. 52. asseue-
rans, ecclesiam hæredem institutã
posse Falcidiam detrahere ex lega-
to alteri ecclesie relicto. idem te-
nent Angel. in dicto. §. sed hæc præ-
senti. Saly. in Auth. qui rem. C. de
sacros. eccles. Cuman. & Imol. in
l. 1. §. ad municipum. ff. ad l. Falci.
vbi Alex. asserit, nõ esse ab hac opi-
nionem recedendum in praxi. eandẽ
sententiam tenet Abb. in cap. cum
causam. de præbend. Quorum sen-
tentia eam rationem habet, quod
priuilegium habens eo non potest
vti aduersus idem priuilegium ha-
bentem. l. assiduis. ad finem. C. qui
pot. in pig. hab. atq; ita hanc opi-
nionem communem esse fatentur
Deti. in dict. cap. in præsentia. nu.
52. et Vincent. Hercula. in dict. §. si
ad municipum. col. 4. & 5. idq; sen-
sit Saly. in dict. Auth. qui rem. con-
trariam opinionem tenuerunt Ro-
ma. i Auth. similiter. C. ad l. Falci.
40. speciali vltimarum volũtatum.
idẽ Roma. & Alex. in l. Marcellus.
4. col. ff. ad Trebelli. Alex. & Vin-
cent. in dict. §. si ad municipum.
Quibus suffragatur, quod in hac
specie solum ecclesia legataria pri-
uilegium habet: & de eo agendum
est. nec ecclesia hæres instituta ali-
quod in præsentiarum circa dedu-
ctionẽ Falcidie priuilegium obti-
net: vnde secundum Bart. cõmuni-
ter receptũ in dict. Auth. quas actio-
nes. ecclesia legataria priuilegio vti
iure optimo poterit aduersus eccle-
siam

fiam hæredem institutã: ex quo ces-
sat ratio prioris sententiæ: quæ ta-
men communis est, & licet eius ra-
tio, qua ipsius autores vtuntur, tol-
li facillime valeat, profecto potior,
& verior iure videtur, ex volũtate
testatoris, ac mente ipsius legis.
Quid enim obsecro magis conso-
num testatoris, & legis intentioni
esse potest, quam quod ecclesia hæ-
res instituta Falcidiam à legatis om-
nibus etiam piis deducat: deniq;
non video præter hanc legis, & te-
statoris mētẽ, rationẽ cõgruã, quæ
communẽ sententiã fulciat, quan-
do quidẽ ea, quæ de pari priuilegio
adducuntur, nõ satis cõueniunt huic
dubitationi. Nam ecclesia legata-
ria in specie proposita priuilegium
habet: non ecclesia hæres instituta:
quæ admodum ex Bar. ostẽdimus.
Nec vlla harũ ecclesiarũ potẽtius
priuilegium habet: nec agit de da-
mno vitando: cũ vtracq; de lucro ca-
ptando tractet: atq; ideo posterior
resolutio, quã Decius elegit, mini-
me vrgeret cõtra cõmunẽ: si Bart.
ratio tolleretur: quæ vere tollitur in
specta mēte legis, & testatoris, qui
sicut potest integrũ legatum loco
pio, & ecclesie relinquere, ita iube-
re poterit quod ex legatis piis Fal-
cidia per hæredẽ deducat casu, quo
legata dodrantẽ hereditatis excessẽ-
rint. Neq; enim inficiari possumus
libere potuisse testatorẽ pænitere:
& legatũ locis piis relicto omnino
reuocare.

Hinc etiam deducitur vera ra-

tio eius quod Bald. tradidit in l. si
quis. ff. de pact. quem sequuntur
Feli. i cap. dilecti. col. 4. de exceptio
Hippo. i singul. 99. ad intellectũ. l.
nõ tãtũ. ff. de re iudi. & l. ex diuer-
so. ff. solut. matri. Quibus respõsis
apparet, maritũ ab vxore dotis ra-
tione nõ posse cõueniri vltra quã
is facere possit, deductis inquam
alimentis sibi necessariis. Etenim
hoc à Baldo intelligit eo casu, quo
mulier inops, & pauper non sit:
alioqui si mulier pauper sit: cum
ipsa agat de damno uitando, dotẽ
poterit à marito etiam egeno exi-
gere, vt ex ea percipiat sibi alimen-
ta.

Cæterum, vt ad propositum
præscriptionis quæstionem redea-
mus, ex his constitutissimũ sit, ad-
uersus ecclesiam necessariam esse
quadraginta annorum præscriptio-
nẽ, quod tamen non omnino ser-
uandum est. Nã procedit quoties
agitur de præscribendis rebus im-
mobilibus: siquidem res ecclesie
mobiles vsucapiuntur triennio: tex.
in dict. Auth. quas actiones, & ibi
glo. communiter recepta verb. du-
rantibus. Speculat. in tit. de restit.
in integr. §. 2. vers. vt autem. Card.
in clem. 1. notab. 8. de sequest. poss.
glo. in cap. de re ditibus. 12. quæst.
secũda. Panor. in cap. cum causam.
de emptio. & vendit. numer. 10.
Innoc. Car. & cõmuniter alii secũ-
dum Abb. col. 4. in cap. primo, de
in integrum restit. idem notat An-
gel. Areti. in. §. res Fisci. Institut. de
vsu

vsucap. Feli. & Balb. statim citandi. Sic & in actionibus personalibus, aduersus ecclesiam sufficere iuris ciuili præscriptionem, quæ aduersus priuatos sufficiens est: & hoc quidem in omnibus his actionibus, quæ semestri, biennio, vel quadriennio tolluntur. probat tex. in dict. Aut. quas actiones. Et ibi glo. verbo, durantibus. glo. similis in dict. cap. cum causam. Ex quibus deducitur, in actionibus, quæ minori tempore decennii iure ciuili tolluntur, vel præscribuntur, parius esse priuatis, & ecclesiis: quia sicuti & pertempus iure ciuili statutum excluditur priuati, ita ecclesie, cuius rei exempla obuia sunt in actionibus, quanto minoris: rehibitoria: & his similibus. Notat Abb. in dict. cap. cum causam. num. 10. & ibi Burgensis col. penult. Iason in dict. Aut. quas actiones. nu. 4. 5. & col. pe. Feli. in dict. cap. de quarta. col. vlti. Franc. Balbus de præscript. 5. parte principa. Fallen. 3. quorū opinio cōmunis est, & in dict. Au. quas actiones. expressim probatur. vnde fit vt actiones personales, quæ iure ciuili spatio triginta annorum præscribuntur: nō minori tempore quàm annorum quadraginta tollantur: cum ecclesie competunt, iureq; datur: quod video passim ab omnibus receptū esse.

Hostiensis tamen in dict. cap. de in int. restit. aduersus communem opinionem censet non obsta

te iuris ciuili cōstitutione triennalem vsucapionem in rebus mobilibus ecclesie minimè procedere: cuius opinionem Panormit. in dicto cap. 1. num. 13. scribit æquiorē esse, tametsi prior, vt iam meminimus, magis recepta sit: quam & Dinus in reg. possessor. num. 18. probat.

Et hæc de ecclesiis inferioribus: nam contra Romanam ecclesiam necessaria est centum annorum præscriptio: quod probat in dict. Auth. quas actiones. & in cap. ad audientiam. cap. cum nobis. de præscript. cap. Nemo. 16. q. 3. modò in præscriptione principale damnum & præiudiciū fiat Romanæ ecclesie: alioqui si principale damnum inferiori fiat, licet quodam modo ex hoc & Romanæ ecclesie præiudicetur, præscriptio ordinaria sufficit: sicuti innuit ipse Romanus pontifex in dict. cap. ad audientiam. ibi, principaliter. quo in loco glo. sentit quòd possit quis tempore ordinario præscribere ius vtile alicuius rei aduersus obtinentem illud à Romana ecclesia, quæ directum habet, cuiq; in ipso directo non præiudicatur. Eandem opinionem sequuntur Card. Imol. Abb. & Feli. col. penult. in dict. cap. ad audientiam. Rom. cons. 166. col. penult. Balbus de præscript. 5. part. princip. col. 6. vers. secundo limitat. & esse communem opinionē fatetur Soci. cons. 266. lib. 2. col. 19. tametsi Hosti. Ioan. Andre. & Antoni. in dict. cap. ad audientiam. existiment ad huc

huc in hac specie requiri centum annorum præscriptionem ipso domino directo ignorante: nā eo sciēte ipse Hosti. sentit sufficere triginta annorum præscriptionem. tex. in cap. 1. §. si quis per triginta. si de feudo fuer. contro. quod & Panorm. atq; Imol. concedunt, Hostiensis distinctionem sequuti. in quo aduertendum est, quia si dominus directus receperit à Feudatario seruitia, aliaq; directi domini iura per triginta annos nullam poterit allegare ignorantiam, & ideo quo ad vtile dominium præscriptio triginta annorum sufficiet iuxta glo. & communem: quam etiam sequuntur Iason in l. 1. col. penult. C. de seru. fugit. idem Iaso. in l. vlt. C. de sacros. eccle. col. 6. Angel. & Imol. in l. vsucapionem. ff. de vsu cap. Abb. cons. 18. & Cons. 62. lib. 2. col. vltima. Et Aymon Sauilli. in tract. de antiquit. tempo. 4. parte. §. ab solutis. numer. 27. & 28. Quod si contigerit vera ignorantia domini directi, non sufficiet hæc præscriptio: Quia ipse valeat contradicere, & hūc præscribentem vtili dominio priuare: cum non cogatur dominus directus nouum Feudatarium inuitus admittere: quem ad modū Hosti. Ioan. Andre. Anto. Abb. & Imola in dict. cap. ad audientiam. & Soci. in dict. con. 266. significare, & asserere videntur.

Eadem ratione res ecclesie, quæ exempta est, & immediate subiecta Romanæ ecclesie, possunt præ

scribi tempore ordinario: nec est necessaria centum annorum præscriptio. glo. singularis in cap. volumus. 16. q. 4. Abb. num. 12. Et Feli. col. penult. in dict. cap. ad audientiam. vbi Imola scribit, hanc opinionem communem esse. idem tenet Panormit. in cap. cum dilecta. col. 1. de cōfir. vtili. vel inutili. Bar. in l. cū sponsus. §. in vestigalibus. ff. de publicia. Fracis. Balb. in dict. 5. part. princip. col. 6. vers. secundo limitat. qui latius expendit, & examinat regulam istam, qua diffinitum est aduersus ecclesiam Romanam necessariam esse cētum annorum præscriptionem.

Hac vero in parte oportune quaritur, quod tempus sit necessarium ad præscribendas res principis secularis. Cuius quæstionis examini præmittendum est: res principis posse multifariam considerari. Aut enim sūt res fisco principis delatæ, vel acquisitæ: aut res ad principem in recognitionem supreme potestatis pertinentes: aut in signum dignitatis principalis eidem principi præseruatæ: aut sunt eiusdem principis, vt principis propriæ: sunt item alia quæ principis sunt non tamen vt principis, sed vt priuati: nempe ipsius principis patrimoniū: quod segregatum est, & distinctum ab his rebus, quæ sunt propriæ principatus, & regni: vel imperii. His deniq; quinque modis distinctione præuia adnotatis, erit facilima huius controuersie resolutio.

Res quidem fisco principis delatæ, vel iam ex delatione acquisitæ præscribuntur eo modo, quem ipse adnotami in Epitome quarti Decretalium. 2. part. cap. 6. §. 8. nu. 16. quo in loco probaui, quo tempore præscribantur res delatæ fisco ex crimine hæresis, vel ex commissi causa ob non solum vectigal. Item quo tempore res iam ex quacumque causa fisco acquisitæ, bona, vel mala fide vsucapiantur. Etenim inibi probaui, res delatas fisco sæculari ex causa hæresis, vel ex causa commissi ob non solum vectigal vsu capi etiam mala fide per quinquennium: & idem in bonis fisco delatis ob crimen læsæ maiestatis humanæ. l. 2. C. de vecti. & commiss. Bart. in. l. 2. C. de apostat. glo. in. l. Manichæos. C. de hæreticis. tametsi in his Hispaniarum regnis adhuc in præscribendis rebus fisco sæculari delatis ob crimine hæresis, seruanda sit cõstitutio text. in cap. 2. de præscript. in. 6. quæ latius explicuimus in dicto. §. 8. nu. 16. Quod si res ex his causis fisco non fuerit delata sed ex aliis, vsucapitur nondum facta denuntiatione per viginti annos, bona tamen fide. l. in omnibus. ff. de diuers. & temp. præf. sed si adsit titulus aliquis, decem anni sufficient. l. quamuis. ff. de vsucapio. facta tamen denuntiatione sufficit quadriennium. l. 1. C. de quadri. præscript. quemadmodum Bar. resoluit in dict. l. in omnibus. Imol. in dict. l. quauis. Angel.

in. §. res Fisci. Inst. de vsucap. Abb. in cap. Cum nobis. col. penult. de præscript. & Boerius. q. 264. num. 20. & sequentibus. explicat Dinus in reg. possessor. num. 16. de regul. iur. Balb. ite de præscrip. 2. par. 5. partis principalis: quorum distinctio magis communis est. Ea verò bona, quæ fisco ob quodcumque crimen fuere non tantum delata: sed & per sententiam tradita: non minori quadraginta annorum spatio, & bona fide præscribuntur. l. omnes. C. de præscrip. trigint. vel quadrag. annorum. Bart. Imol. & Angel. Areti. in locis paulo antè citatis.

Secunda rerum species eam legem, & conditionem habet, vt in eis locus non sit vlli præscriptioni: siquidem ea, quæ principi debentur in signum, & recognitionem supremæ potestatis, & subiectionis, præscribi non possunt: vnde tributa, & census, qui principibus solui debent, non possunt præscribi: nec vlla præscriptione ab eorum solutione quis excusari poterit. l. competit. iuxta Baldi adnotationem. C. de præscrip. trig. vel quadrag. anno. notant Abb. in cap. cum nobis. & in cap. ad audientiam. de præscrip. Balb. in tractat. de præscrip. 2. part. q. 1. regia. l. vlt. tit. 13. lib. 3. ordinat. vnde potest, & illa quæstio examinari, an subditi alicui principi possint præscribere immunitatem à soluendis non quidem tributis, & censibus, sed indictionibus, & super

perindictionibus: quæ non soluuntur in recognitionem potestatis supremæ, & subiectionis, sed pro expensis alicuius belli imminentis, aut pro aliis ipsius principis subleuandis necessitatibus: sunt tamen in hac re adnotanda duo: primum hic non esse tractandum de præscribenda nobilitate, ex qua iure regio competit immunitas ab his oneribus soluendis, sicut & competunt alia priuilegia: sed tantum agendum esse, an possit quis etiam in cæteris plebeius præscribere libertatem à solutione harum indictionum, & onerum. Secundò aduertendum est quæstionem istam examinatam fuisse per Aymon. Sauilli. consili. 111. Qui censet, hanc libertatem præscribi posse aduersus ciuitates, & vniuersitates, quæ habent ius hæc onera indicendi: cuius sententiæ authores sunt Panormit. consi. 94. libr. 1. & consil. 26. colum. 2. libr. 2. Paulus de Castro consil. 313. libr. 1. Corne. consil. 43. colum. 1. libr. 2. & consi. 22. colu. 5. libr. 3. & consil. 142. eodem lib. colum. penulti. quibus in locis Corne. existimat, sufficere tempus quadraginta annorum, quo quidem tempore à præscribente non fuerint soluta onera publica ipsius ciuitatis, quæ ab aliis soluta sint. idem tenuerunt Bald. consili. 112. col. vlti. libr. 2. idem consi. 257. eodem libro. Curtius Iunior consi. 42. col. penul. & consil. 177. col. 4. ad finem: quos ipse Aymon sequitur in dict. consil. 111. nume. 12. qui nume. 21. &

sequentibus contendit in præscriptione huius libertatis non esse necessarium probare quod præscribens fuerit interpellatus ad horum munerum præstationem, & eam negauerit, ac deinde tempus legitimum ab hac negatione transierit: contra Alexand. in consi. 136. numero. 19. libr. 2. vbi expressim contendit, ad præscriptionem huius libertatis, & immunitatis esse necessario præmittendam interpellationem, & eius contradictionem: adducit Alexand. l. cum scimus. & ibi Bart. C. de agricol. & censit. libr. 11. & Bart. in. l. in filiis. C. de decurioni. libr. 10. eandem opinionem Alexandri sequuti sunt Curtius Iunior consi. 60. col. penulti. Antoni. Rube. consilio. 21. colu. 2. à quibus & ab Alexandro rursus discedit idem Aymon Sauillianus in tracta. de antiquit. temporis. 4. parte, cap. circa præmissa. numero. 36. & 38. respondetque in dicto consi. 111. nume. 21. ad. l. cum scimus. dicens inibi tantum requiri ad præscribendam libertatem seruitutis ex non vsu, quod euenerit casus, quo potuit ea seruitus in vsum deduci, & non fuerit deducta. l. & Attilicinus. ff. de seruit. rust. præd. l. si partem. §. si per fundum. ff. quemad. seruitu. amitt. Imò & Alexan. Imolenis in consilio. 30. libr. 5. nume. 12. scribit, satis esse ad præscribendam immunitatem istam à solutione onerum, & indictionum quod quadraginta anni transierint, quibus onera ista non sunt à præscribente

D soluta:

soluati tamen eodem tempore fuerint publicè ciuibus indicta: quod quidem Alexan. responsum Iason sequitur in consili. 210. lib. 2. colum. vlti. & consil. 25. lib. 3. colum. 2. & consil. 101. lib. 4. vnde apparet aduersus ciuitates posse præscribi hanc immunitatē à solutione munerum, & indictionum per quadraginta annos. Quid igitur dicendum de hac præscribenda immunitate aduersus regem, & Principem, pro quo adest iuxta huius regni pragmaticas sanctiones in hisce muneribus & indictionibus ab omnibus in vniuersum soluendis præsumptio, eaq; resistit volenti se ab his oneribus eximere. Huius sanctionis dissolutio constabit ex his, quæ statim dicentur. Nam Regia. l. 6. titu. 29. part. 3. in specie respondet in his, & aliis, quæ iure redditus Regi præstantur non esse admittendam præscriptionem.

Ex his verò, quæ in hac secunda specie diximus, constat, non posse per subditum aduersus principem præscribi summam illam, & supremam iurisdictionem, quæ in eo versatur quòd ab omnibus inferioribus iudicibus ad principem appelletur. Hæc enim principi competit in signum supremæ iurisdictionis, potestatis, & subiectionis recognitionem, secundum Bald. in Auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. nume. 14. Qua de re extat apud nos pulchra Regia. l. 6. ti. 13. lib. 3. ordinatio. quæ expressim vetat huius su-

premæ iurisdictionis præscriptionem: ita quidem, vt nullus dux, comes, aut Marchio possit præscriptione acquirere, nè ab eo ad regem appelletur. Non me latet frequentiori doctorum calculo probari, posse subditum alicuius principis secularis exemptionem præscribere eo quidē sentu, vt nulli subiectus sit, neminemq; nec Imperatorem ipsum, eiusue potestatem recognoscat: quod ipse tradidi in regu. peccatum. de regu. iuris. in. 6. parte. 2. §. 9. num. 9. Et tamen id obtinet, quia hic gerit libertatis, & exemptionis negotium, nec se cuiusquam subditum esse profitetur. At si quis professus sit, ac deniq; non inficietur, se alteri principi subditum esse, hic nullo modo potest præscriptione aliqua acquirere, quod ab eo ad supremum principem non appelletur: nec potest summam illam, quæ verè agnoscit, iurisdictionem, effugere: esset etenim hoc absurdum. quemadmodum docet Oldradus consilio. 172. columna. 1. & idem 244. columna. 2. & consilio. 254. columna. 1.

Tertia species constituitur ex his, quæ non debentur principi in signum supremæ potestatis, & subiectionis recognitionem: sed tamen principi ratione dignitatis præseruatur, & cõpetunt ita, vt nullus ea præter principem expedire possit. vt tabellionum institutio, vectigalium inductio, illegitimos legitimitio: et his similia, quorum mentio fit in. c. super quibus-

quibusdã. §. præterea. de verb. signi. & per doct. inibi: & in cap. primo, quæ sint regalia. lib. Feudorũ. Hæc quidem acquiruntur per inferiorem à principe præscriptione tanti temporis, cuius initium memoriã hominum excedat. text. in dict. cap. super quibusdã. §. præterea. ex quo id passim docto. adnotarunt, præsertim Panormita. in cap. cum nobis. colum. 1. de præscript. Barto. in. l. si publicanus. §. vlti. ff. de publica. Abb. in cap. cum contingat. colum. 5. de foro compe. Alexand. in. l. more. ff. de acquirend. hæred. col. 2. Areti. consil. 30. dubio. 3. Deti. consil. 341. colum. penulti. & consil. 496. colum. 2. latissimè Balb. in tract. de præscriptio. 2. part. 5. partis principalis, quest. 3. Ex quibus tandem constat, hanc opinionem communem esse: atq; ita fatetur præter alios Iason in. l. imperium. numero. 20. ff. de iuris. omnium iudic. vbi meri imperij, quod principi tantum competit, mentionem agens scribit, posse id acquiri per præscriptionem eius temporis, cuius initij memoria humana non est. Nec minoris temporis præscriptio sufficit ad hæc acquirenda: cum in his præsumptio sit pro ipso principe, & contra præscribentem vehemens quidem, & resistens horum iurium absq; principis mandato exercitationi: ideoq; vel est necessaria præscriptio eius temporis quod memoriã hominum excedat: vel quadraginta annorum cum titulo iuxta decisio-

nem text. in cap. primo de præscriptio. in. 6. cuius ipse mentionem feci, & intellectum examinaui lib. 1. variarum resolut. cap. 17. Sed dubitatur à plerisque sitne ad hanc præscriptionem immemoriam necessaria ipsius principis scientia, & patientia: qua de re oportet memoria repetere quæ diximus in. §. præcedenti: & præsertim in principio huius secundæ partis numero. 8. & sequentibus. Nam iuxta opinionem eorum, qui præscriptionem immemoriam admittunt in iuribus incorporalibus absq; scientia, & patientia, itidem dicendum erit in hac questione, quam modò tractamus, non esse necessariam scientiam principis, nec patientiam. At si è diuerso contrariam opinionem recipiamus, dubio procul erit necessaria principis scientia, & patientia. Sic sanè, vt in dicto numero 8. ad finem adnotauimus, in his erit necessaria præter tempus immemoriam scientia, & patientia principis: idque præmittit Abbas in capitu. cum nobis. colum. 2. versicu. circa hanc particulam. & columna penultima, versicu. quedam sunt iura. de præscriptio. quem sequitur Aymon in tracta. de antiquita. temporis. 4. parte, cap. absolutis. numero. 17. Ex quo falsum esse videtur quod adnotauit Bald. consilio. 242. libro secundo. & sensit Alexand. consili. 24. libro. 5. columna. 5. versicu. bene facit. quibus in locis vterq; tenet, in his, quæ

principis dignitati reseruata sunt, quæq; alius præter principem agere nequit, sufficere præscriptionem quadraginta annorum, modò accesserit huic præscriptioni scientia, & patientia principis. Etenim hoc falsum est. Nam si scientia est necessaria ad adquirendam quasi possessionem, sine qua præscriptio nõ procedit, hæc omninò exigitur siue sit tempus, cuius initium memoriam hominum excedat, siue min⁹. At si præscriptio contingat in his, in quibus contra præscribentem est vehemens, & constituta iuris præsumptio, non sufficit nec quasi possessio, nec minus tempus quàm sit illud, quod hominum excedit memoriam: nisi titulus præscriptioni causam dederit: vt probatur in dicto cap. 1. de præscript. in. 6. Multo magis hac in re non est admitenda Iasonis sententia in. l. imperium. ff. de iuris. omnium iudi. nume. 22. qui censet, sufficere triginta annorum præscriptionem ad adquirendum merum imperium: vbi accesserit præscriptioni scientia, patientiaq; ipsius principis. Merum enim imperium plura cõtinet iuxta communem doctorũ interpretationem, quæ principis dignitati reseruantur: ideoq; non erit sufficiens præscriptio triginta annorum ad eius acquisitionem. Præsertim tẽpus istud minimè sufficiens erit, si præmittamus in his ferè rebus acquirendis dari quasi possessionẽ discontinuam, quæ requirit regula

riter tempus, cuius memoria penes homines nõ fit. l. hoc iure. §. duct⁹ aquæ. ff. de aqua. quot. & astiua. tametsi hæc ratio posset tolli ex his, quæ ipse tradidi in lib. 1. variar. resolut. cap. 17. numer. 10. & sequentibus. cum ex inibi adnotatis appareat pleraq; ex his, quæ dignitati principis competunt, non habere causam discontinuam, sed potius continuam: & præterea non omninò verum esse quòd in præscribendis seruitutibus habetib⁹ causam, vel possessionem discontinuam sit necessariũ tempus illud, cuius initium memoriam hominũ excedit.

Quarta species ea cõprehendit bona, quæ principis, vt principis sunt: vt pote, quæ regie coronæ competent, & eius propria sunt: & tamen possent esse iure communi alicuius priuati: qualia sunt prata pa⁹ scuorum, saltus, ferarum viuaria, prædia rustica, & vrbana: quæ quidem non fuere principis fisco propter aliquod crimen delata, nec tradita. horum bonorum, & eorum quæ sub quinta specie traduntur videtur meminisse Regia. l. 1. titul. 17. part. 2. In his quidem rebus sub hac quarta specie contentis quidam censent, non esse admittendam præscriptionem minorem centenaria: huius opinionis Authores sunt gloss. in Authenti. de non alienandis, aut permutan. §. vt autem lex. verb. Nec multum. Angel. & Baldus in. l. 2. C. commu. de vsucapio. Bald. in. l. 1. columna. 2. C. de annali

de annali. except. Baldus idem in leg. sicut. C. de præscript. triginta annorum. columna vltima. Alexã. consili. 24. lib. 5. numero. 14. Feli. in cap. ad audientiam. numero. 22. de præscriptio. Alexand. consil. 84. numer. 2. lib. 1. Matthæus Afflict. in constitu. Neapolit. lib. 3. Rub. 31. constitutione. Quadragennalem. nume. 4. & 5. Ifernina in Rubr. de prohibi. feud. alienat. per Federi. §. Præterea. numero. 17.

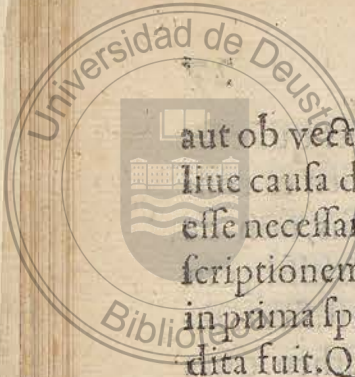
Verum Nicolaus Boërius quæst. 264. numer. 25. expressim asseuerat contrariam sententiam cõmunem, & veriore esse, adisciens, præscriptionem illam, cuius meminit. l. vltima. C. de sacrosan. ecclesi. ad quadragennariam omninò iure nouo redactam fuisse: idq; scribit communi omnium cõsensu receptum esse. in hoc tamen vltimo improbat Boërij sententiam Aymon Saullianus in tract. de Antiquit. tẽp. 4. parte. cap. Absolutis. numero. 37. Quam ob rem in huius quæstionis examine aliquot discriminatim, & distinctè adnotanda sunt.

Primum, quòd lex vltima. C. de sacrosan. ecclesi. statuens, nullã præscriptionem cõtenariam minorem admittendã esse aduersus ciuitates, ecclesias, hospitalia, causasq; pias in his rebus, quæ vel testamento relicta, vel vendita, vel donata fuerint: tantum sit correctã quo ad ecclesias, monasteria, hospitalia, & similia: non tamen quo ad ciuitates: quæ quidem sententia probatur in

Authẽ. quas actiones. per quã correctio inducitur, & tamen ea constitutio solum de ecclesiis, non de ciuitatibus tractat, atq; ita isthęc interpretatio communis est, sicuti testantur Iason in dict. Authen. quas actiones. nume. 21. Aymon in dict. nume. 37. idem latius in principio quartæ partis, nume. 99. & sequentibus. Quo fit, vt manifestus fuerit lapsus Boërij hac in re dum cõtrariam sententiam existimat communem esse.

Secundò illud, ni fallor, certissimi iuris est, in illis casibus specialibus, quos Imperator in dict. l. vlti. tradit, aduersus principem necessariã esse centenariam præscriptionem, nec minorem sufficere: quo in sensu accipienda est gloss. in dict. §. vt autẽ lex. cum his authoribus, quorum paulò antè post eam memini. Etenim si ciuitati in illis casib⁹ ius hoc datũ est, maiori, aut saltem eadem ratione, idem principi datum esse censendum erit. Et præter Angel. & alios modò citatos, hanc sententiam tenuerunt Bart. in. l. in omnibus. ff. de diuers. & temp. præscript. Alberi. & Imola. in. l. quamuis. ff. de vsucap. Abb. in cap. cum nobis. colu. penulti. de præscript. Angel. in. §. res Fisci. Instit. de vsucap. Soci. in consil. 86. col. vlti. versi. Quintò hæc cõclusio. lib. 1. Aymon in dict. quarta parte, cap. absolutis. numero. 40.

Tertiò in his rebus, & bonis, quæ Fisco principis, vel ratioe criminis,

Secundæ partis Relectionis.

aut ob vettigal non solum, simi-
liue causa deferuntur, opinor non
esse necessariam centenariam præ-
scriptionem: sed eam sufficere, que
in prima specie à nobis superius tra-
dita fuit. Quod ex Bart. in dicta. l.
in omnibus: & his, quorum mo-
dò meminimus palam deducitur.
Qui deniq; in hoc tractatu de præ-
scriptiõibus expressim distinguunt
casus in dict. l. vlti. nominatos, ab
his rebus, quæ principis fisco ex le-
ge deferuntur.

Quarto ex præmissis deducitur,
extra casus in dict. l. vlti. ab impera-
tore nominatos, principem eius-
q; fiscum minimè gaudere centena-
riæ præscriptione: sed tempus qua-
draginta annorum regulariter ad
præscribendum aduersus principem
sufficere. l. omnes. C. de præscript.
trigin. vel quadrag. annorum: nisi
aliud lege Regia, aliaue constitutio-
ne speciatim cautum fuerit. Quod
colligitur ab his, quæ in hac vltima
quatuor assertionibus distincta re-
solutione adnotabimus: & probat
optimè Aymon in dict. cap. abso-
lutis, numero. 40. & sequentibus,
quem legito ad interpretationem
dict. l. vltimæ. Sic extra casus in di-
cta. l. vltima nominatos aduersus
ciuitates quadragenaria præscriptio
sufficit & necessaria est, ex dicta. l.
omnes. idq; adnotarunt Alexand.
consilio. 16. nume. 24. lib. 5. Areti.
consi. 154. columna vltima. Balbus
de præscriptio. 3. parte. 5. partis prin-
cipal. quæst. 1. Regia. l. 7. titu. 29. par-

tit. 3. cui adde. l. 4. & 5. tit. 28. ea. part.
Quamuis glos. Angel. Bald. & alij
in vniuersum responderint, aduer-
sus principem secularem non esse
admittendam præscriptionem mi-
norem centenaria: sicuti nec cõtra
Romanam ecclesiam: quæ opinio-
nem reprobant Henri. in cap. dili-
genti. de præscript. & Guido Papæ
quæst. 416. qui post Henri. colum.
vlti. extra casus dicta. l. vltim. qua-
dragenariam præscriptionem ad-
uersus principem regulariter exi-
git.

Vltima species de his rebus agit,
quæ principis propriæ sunt: nonta-
men ea princeps habet iure princi-
patus: sed vt priuatus: quippe qui
ea habuerit priusquam princeps ef-
set: vel ea iure priuato adquisierit.
Et certè in his rebus aduersus prin-
cipem admittitur præscriptio ea,
quæ aduersus priuatum iure est ad-
mittenda secundum Baldum in. l.
2. in princip. C. communia de vsu-
capio. cuius opinionem pluribus
comprobat Aymon in dicta. 4. par-
te. de antiqua. temporis, cap. abso-
lutis. numero. 33. & 34. præsertim
ex glossa in capit. possessiones. 16.
quæst. 4. quæ voluit, res patrimo-
niales clericorum præscribi eo tem-
pore, quo res laicorum præscribun-
tur: cum non gaudeant priuilegio
rerum ecclesiarum: cuius gloss. opi-
nionem frequentissimo interpre-
tum suffragio probatam sequitur
Roma. singul. 451. Saly. & Iason in
dict. Auth. quas actiones. ad finem
eiusq;

§. Tertius.

eiusq; & nos meminimus libro. 1.
variar. resolut. cap. 4. numero. 3.
tametsi Guido papæ in dict. quæst.
416. in his rebus præscribendis, quæ
princeps, vt priuatus obtinet, neces-
sariã esse asseueret quadraginta an-
norum præscriptionem, post Hen-
ricum in dicto cap. diligenti. colu-
vltima ex dicta. l. omnes. Horum
verò sententia omninò referenda est
ad ea bona, quæ per principem iu-
re, & titulo principatus possiden-
tur: licet ea non sint principibus
propria iure supræmæ dignitatis, cū
possent & à quolibet priuato pos-
sideri, & adquiri: sicuti superius di-
stinximus penultima specie.

Ex §. sequenti.

- 1 *Iurisdictio, & mistum imperium præscriptio-
ne possunt adquiri.*
- 2 *Consuetudo, & præscriptio differunt.*
- 3 *Iurisdictio, merum, & mistum imperium in
præiudicium principis non adquiruntur mi-
nori tempore quàm eo, cuius initium memo-
riam hominum excedit.*
- 4 *Regia constitutio vltima, titu. 13. lib. 3. ord.
de præscriptione iurisdictionis examinatur.*
- 5 *Iurisdictio in præiudicium inferioris à prin-
cipe præscribitur tempore ordinario.*
- 6 *Latè discutitur differentia inter præscriptio-
nem immemoriam, & centenariam.*
- 7 *Quo pacto probatur immemorialis præscri-
ptio. Et ibi intellectus Taurinæ constitutionis.*
- 8 *Quomodo probetur centenaria præscriptio.*
- 9 *An sit satis ad probationem centenariæ, quòd
immemorialis legitime probetur.*

§. Tertius.

E iurisdictione au-
tem, an ea possit
adquiri præscriptio-
ne frequentissimè
controuertitur: ac
tandem omnium
cõsensu receptum est, merum, mistum
imperium, iurisdictionem crimina-
lem, & ciuilem præscriptione ad-
quiri posse. Hanc opinionem pro-
bauerunt Barto. in. l. 1. §. deniq; ff.
de aqua quot. & æstiuæ. atq; inibi
Imola & Roma. Bald. in. l. 1. C. de
emancipatio. libero. Panormit. co-
lumna. 4. & ibi omnes in cap. cum
contingat. de foro compet. Barto.
Albericus, & alij in. l. imperium. ff.
de iuris. omnium iudi. vbi Iason
præ cæteris nume. 20. fatetur hanc
opinionem cõmunem esse. idem
asseuerat Balbus, de præscriptio. 5.
part. princip. 2. part. quæst. 3. Nam
in citadis huiusce partis authorib;
minimè immorabor: quippe qui
videam ab aliis id negotium dili-
genter expeditum esse: & deinde
quia dubio procul certissimè esse
opinor hanc opinionem commu-
nè esse: cuius item meminit Ioan.
Lupi in cap. per vestras. 2. notabili,
§. 1. nu. 27. ex antiquioribus Oldra.
confi. 254. Iacob. à Belloyisu in Au-
thenti. de defensoribus ciuitat. §.
nullam.

Pro huius opinionis probatione
adducitur text. in cap. irrefragabi-
li. §. excessus. de off. ord. Et in cap.
cum cõtingat. de foro compet. &
in. l. viros. C. de diuers. offic. lib. 11.

ibi tamen de consuetudine mentio fit, non de præscriptione. Etenim consuetudo iurisdictionem dare potest. gloss. in cap. quanto. de officio ordi. l. vlti. C. de emancipa. libero. gloss. in cap. conquestus. 9. q. 3. gloss. Bart. & doct. maximè Iason num. 43. ff. de iuris. omniū iudi. idem Iason in. l. 3. nume. 34. ff. de acquiren. posses. tex. & inibi latè Feli. in cap. auditis. de præscript. Balbus in tractat. de præscript. 2. parte. col. 7. Rochus Curtius in cap. vlti. de cōsuet. folio paruo. 17. cc. 4. non ex hoc necessariò deducitur idem dicendum esse de præscriptione: cum multifariam cōsuetudo & præscriptio differant, quemadmodum tradidit gloss. Panormit. & alij cōmuniter, præsertim Rochus folio. 44. in dict. cap. vlti. de consuetu. Fracif. Balbus pe præscript. 1. parte. quæst. 10. Abb. & docto. in capit. cum ecclesia. de caus. posses. & propriet. omnium latissimè Aymon Sauilli. de antiquit. temporis. 4. parte in princip. Potissimum verò discrimen est: quòd consuetudo ex communi, & promiscuo vsu ius constituit, & acquirit omnibus eius regionis, aut populi ciuibus, nec alicui specialiter prodest, nec nocet. vnde nec cert' est aliquis qui præscribat, nec contra quem præscribatur. At præscriptio certum vsu habet illius, qui præscribit, eiq; vtilitatem, & ius priuatim acquirit: & deinde cōtra quendam priuatum instituitur, & dirigitur, ad eius priuatum

incommodum: sicuti eleganter explicant Abbas & Cardin. quæst. 8. in dicto cap. vltimo. Corne. consil. 268. colum. 5. libro. 4. Aymon in dict. 4. parte de antiquita. temporis. 7. differentia, nume. 21. Deti. consili. 134. colum. final. vnde si quis priuatus aduersus aliquam vniuersitatem quidquam vsu temporis quæserit, hæc erit vera præscriptio. Sic vbi vniuersitas è cōtrario quid per vsu induxerit contra priuatum: eadem ratione præscriptio dicitur. Item si vniuersitas aduersus aliam vniuersitatem ius pascendi intra illius limites acquirere tentat: erit præscriptio propria. Quod si vsu promiscuo duarum vrbium vicinarum inductum fuerit, vt absq; vlla distinctione vtriusq; oppidi agri sint compascui, & cōmunia pascua vicinis & oppidanis: hæc verè cōsuetudo dicitur. Hinc ipse infero, probari omninò iurisdictionem acquiri posse præscriptione in locis paulò antè citatis. Nam et si inibi fiat mentio consuetudinis: profectò illa cōsuetudo proprius, & aptius, præscriptio dicitur. Sed præter hæc communis sententia doctorum in dicta. l. imperium. planè deducitur ex ea resolutione, quam tradidi proximo. §. vltima eius parte. Etenim vtcunq; iurisdictione, merum, & mixtum imperium ad principem pertineant, ea præscriptione acquiri posse satis manifestum fecimus: omissa illa suprema recognitione, quæ per

sub-

subditum præscribi non potest. Igitur cōstitutissimum sit, iurisdictionem ciuilem, & criminalem, merum, ac mixtum imperium, sicut & alia, quæ principis propria sunt, & ad principem pertinent, præscriptione acquiri posse. An verò sit necessaria principis scientia, id constabit ex his, quæ adnotauimus in hac. 2. part. i princip. num. 8. & sequentibus. Et hæc vera sunt, tametsi. l. 6. tit. 29. par. 3. expressim voluerit, iurisdictionem præscriptione acquiri non posse. Ea etenim constitutio erit interpretanda iuxta eam resolutionem, quæ paulo post tradetur.

De tempore autem ad iurisdictionis præscriptionem, vel ad meri, & misti imperii acquisitionem satis controuertitur inter vtriusq; iuris interpretes. Ego verò id conabor efficere, vt huius quæstionis, & nodi expedita sit dissolutio. Et in primis illud erit obseruandum, quod iam semel in proximo. §. admonuimus, iurisdictionis, meri, & misti imperii, similiaq; iuriū quasi possessionem potius habere causam continuam, quàm discontinuam: iuxta Bart. sententiam in l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapio. ni. quæ communiter recepta est. Quia hæc iura personis ipsis competentia retinentur continuo animo, ideoq; hac in parte tractandum non est de tempore, cuius initium memoriam hominum excedat, ea ratione quòd quasi pos-

sessio discontinua sit, & tunc tempus hoc requiratur secundum glo. & communem in. l. seruitutes. in. 4. ff. de seruitu. cum hic detur quasi possessio continua, sicuti in specie adnotarunt Bald. in. l. 1. C. de emancip. liberor. numero. 20. & in dict. l. imperium. in rep. numer. 13. & in cons. 439. lib. 3. Ancha. cōf. 142. numer. 12. Et alii pleriq; frequētissimè. His deniq; prænotatis sit prima conclusio.

Merum imperium, aut iurisdictione, cum aduersus principem præscribenda est, inq; præiudicium principis, cui iure competit, non minori tempore acquiratur quàm eo, cuius initium memoriā hominum excedat, vel quadragenario, titulo tamen præmisso. Hæc assertio duas habet partes, quarum prior probatur ex eo quòd merum imperium plura contineat, quæ ad supremam principis dignitatem speciali quodam iure pertinent. Quorum acquisitio necessariò exigit tempus illud, cuius initium memoriam hominum excedit. cap. super quibusdam. §. præterea. de verb. signif. vel quadraginta annorum, præmisso titulo: sicuti tradidimus. §. præced. numer. 8. vers. tertia species. reliqua verò quæ ad iurisdictionem causarum criminalium, & ciuiliū attinent, ita propria principis sunt, vt nemini conueniāt, nec cōpetere præterquam ipsi principi valeāt: in quibus præscriptio principi suffragat,

D 5

ac cæteris aduersatur omnino. Nā iurisdictione tota ipsius principis est, nec sine ipsius mādato per aliquē exerceri potest. l. i. ff. de cōstit. princip. notant Doct. in l. i. ad finem, ff. de iuris. omni. iudicū. Andreas Ifernia in proœmio constitutionū Neapolit. Et ibi Matthæ. Afflictus q. 3. Regia. l. 1. & 2. tit. 1. lib. 3. ordinat. vnde iure ordinario, & iuris maxima præsumptione intra totius regnilimites iurisdictione regis est: ita quidem vt ciuitatibus, ac populis, nobilibusq; quacunq; dignitate præditis, obstat hæc iuris præsumptio, quæ regi patrocinator: atq; ideo in præscribēda iurisdictione, eaq; adquirenda obseruāda est constitutio tex. in capit. 1. de præscriptio. lib. 6. cuius lib. 1. variar. resolut. cap. 17. num. 7. mentionem fecimus. Ex quibus & posterior conclusionis pars satis est confirmata: ac deniq; sententia eorum probata qui existimant, merum imperium aduersus principem non posse præscribi aliter quā per tempus, cuius initium memoriam hominū excedat. Quod Paul. de Castro adnotauit in dicta. l. imperium. col. vlt. & alii passim idem obseruauerunt. Qui tamen hoc intelligunt circa ea, quæ principi reseruata sunt in priuilegium dignitatis: quod ne mini dubium esse potest: per cap. super quibusdam. De verb. signi. cuius nos sæpissimè meminimus. Sed ipselatiorem constitui assertio nem: ex qua opinor ad præscriben

dam quacunq; iurisdictionem aduersus principem, eius quasi possessorem, necessaria fore tēpora, quæ continentur expressim in cap. 1. de præscript. in. 6. ea quidem ratione quod iure communi, & regio præsumptio sit maxima, quæ dicat, iurisdictionem principis esse, nec ad alium absq; principis permissio ne posse pertinere. vnde præsumptio, quod iam satis admonui, principi suffragatur, cæteris verò cōtraria est. idemq; sensit Ioan. Lupi in cap. per vras. de donatio. 2. notab. §. 1. num. 43. est & pulchra. l. 4. tit. 1. lib. 2. Et. l. 8. ti. 14. lib. 3. ordinat. quæ expressim asserit, quo ad iurisdictionem civilem, & criminalem iuris communis præsumptionem regi patrocinari: cæteris autem contrariam esse.

Hinc deniq; examinanda est regia cōstitutio ab Alfonso rege Cōpluti condita, A Era Cæsaris millesima trecētesima octuagesima sexta: tit. 27. l. 2. quæ refertur lib. 3. ordinat. tit. 13. l. vlt. cuius tres ipse cōstitutam partes. Prima etenim satis euidenter probat, iurisdictionem civilem, & criminalem posse adquiri per nobiles, aliosq; eam proprio nomine exercentes per tempus, cuius initium hominum memoriā excedat, etiam si titulus aliquis huius iurisdictionis, & vsus minimè probatus fuerit: qua in parte regia lex dicat quod nos modò asseuerauimus, iurisdictionem civilem, vel criminalem non posse adquiri mi

nori

nori tempore quā sit illud, cuius initium memoriam hominum excedit. Igitur sat ex ea lege constat, id statutum fuisse propter præsumptionem iuris communis, quæ regi propitia est, aliis vero refragatur ideoq; tanti temporis vsus necessarius est. cui quidem constitutioni ad stipulatur hæc prima conclusio: & præterea Pauli Castrensis theorica in dicta l. imperium. col. vlt. quæ habet, non posse minori tempore, quā eo, cuius initium memoriam hominum excedit, præscribi ea, quæ absq; principis cōcessione exerceri nō possunt. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quot. & estiuā. Sic & Bald. i dict. l. imperium. in repetitione. num. 13. asserit, merum, vel mistum imperium non posse adquiri contra principem in eius præiudicium aliter quā per tempus, quod appellant immemorabile. Idem post Guiliel. de Cuneo tenet ibi Alberi. num. 40. atq; ita hanc opinionem, quæ eadem est cum prima conclusione, asserit communē esse Caspar Lusitanus in dict. l. imperium. col. 38. Imò in specie Curt. Iunior conf. 147. num. 26. ostendit communē esse opinionem: quod nec mistum imperium nec simplex iurisdictione præscribitur minori tempore, quā eo, cuius initium memoriam hominum excedit. Eadē tamen ratione in specie cōstitutionis regie sufficeret loco immemoralis præscriptionis quadraginta annorū vsus cū titulo

eius, qui cōcedere eū vsum poterat. tex. in dict. cap. 1. de præscrip. in. 6. P 2. 7
b. 14
Secunda pars regie legis probat, iurisdictionem criminalem posse præscribi etiam contra principem, & in eius præiudicium centenaria præscriptione, non minori. Hæc verò decisio deduci potuit à Nouella Iustiniani in Auth. quas actiones. C. de sacros. eccles. quæ sancitum est, non esse admittendā contra Romanā ecclesiam præscriptionem minorē centenaria, quā & ad præscriptionem iurisdictionis Bal. inducit in l. 2. C. de seruit. §. aqua. q. 6. num. 25. idemq; priuilegium habere principem secularē adnotarūt quidam, quorū opinio fuit examinata in §. præced. num. 9.

Tertia legis regie pars statuit, præscribi posse iurisdictionem civilem aduersus regem quadraginta annorū vsu. & hoc quidē forsan de ductū est à l. omnes. C. de præscri. trig. vel quadr. annor. superest tamen explicare, quæ nam sit differentia inter primā, & vltimas legis regie partes: siquidē prima ad præscriptionem iurisdictionis civilis, & criminalis simul exigit tēpus, cuius initium memoriam hominū excedat. Sed verè, ni ego fallor, prima pars tractat de iurisdictione ante illius legis cōstitutionē per nobiles, aliosq; priuatos obtenta in aliquot ciuitatib; & villis, atq; oppidis, quæ possederant. vltima vero pars quæ de cētenaria, & quadragenaria præscriptionibus agit, tātum loquitur

loquitur de iurisdictione post eam legem adquirenda, statuens, quoniam tempore in posterum iurisdictione acquiratur. atque hic sensus constare videtur ex verbis dicti. l. vltima. & euidentius ex dicti. l. 2. tit. 27. apud veteres Alfonsi leges. Quod si discrimen istud non placuerit lectori, oportebit profectò inquirere an in præscriptionibus illis centenaria, & quadragennaria sit necessarius titulus, saltè, ut is allegetur: sicuti Ioan. Lupi sensit in dicto. §. 1. num. 43. Quasi ea sit potissima differentia, quòd in priori legis parte sufficiat immemorialis præscriptio, in posteriori verò loco huius immemorialis sit necessaria centum, vel quadraginta annorum præscriptio titulo saltem allegato: qui alio qui probandus est in quadragennaria præscriptione, que iure communi immemorialis defectu supplet iuxta cap. 1. de præscrip. l. 6. sed hæc expedientur inferius, cum materiam tituli, & differentias inter centennariam, atque immemorialè præscriptionem tractabimus. Quibus adde omnino. l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinat. Secunda cõclusio. Iurisdictione in præiudicium alicuius privati, ac contra priuatum, non cõtra principem, tempore ordinario, quo alia iura præscribuntur, acquiruntur. Hæc verò conclusio satis manifesta est: cum nulla detur ratio, quæ maius tempus exigat in præscribenda iurisdictione aduersus priuatũ, quàm quod exigitur in præscribendis cæ

teris iuribus incorporalibus. sic sane video ferè apud omnes præsertim iuniores hanc assertionem certam esse in dicti. l. imperium. Eandem sequuntur, & probant Bald. cons. 439. lib. 3. idem in. l. 1. num. 18. C. de emancipat. libero. Ancha. cõs. 142. num. 12. Alex. cõs. 16. num. 27. lib. 5. qui hanc opinionem fateatur communem esse. idem asseuerat eam sequutus Balbus de præscript. 5. part. princip. 2. par. vers. circa primam quæstionem, quibus item accedit Areti. in con. 154. col. vltima.

Ex his primùm infero, falsum esse quod Iason in dicti. l. imperiũ. scribit num. 22. existimans, merũ, mistum imperium, & iurisdictionem aduersus principem præscribi tempore ordinario decem annorum, data scientia ipsius principis: eo verò ignorante esse necessarium tempus id, cuius initium memoriam hominum excedit: additque Iason, hanc sententiã magis communem esse: & Iasonem sequitur Balbus in dicti. vers. circa primam. Etenim etiam sciente principe ad præscribendam iurisdictionem ei competentem, necessarium est tempus immemoriale: vel quadraginta annorum cum titulo: sicuti paulo antè ostendimus: vnde Iasonem expressim carpit Curti. Junior cõs. 174. num. 38.

Secundò hinc apparet Iasonem errasse dum opinatur, quasi possessionem iurisdictionis esse discontinuam

nuam. Nam verè causam continuã habet: vt superius probatũ est.

Tertiò dũ Iason fatetur ex glo. in. l. seruitutes. ff. de seruit. ad præscriptionem seruitutis discontinuè sufficere triginta annorũ cursum, ad huc fallitur: siquidem ex glo. supra dicta cõmuni omnium suffragio recepta constat, requiri tempus cuius initium memoriam hominũ excedat. De quo alibi ipse disputauit, & in specie Iasonis sententiã in hoc probarunt Lusitan ibi co. 38. & Curti. Junior in dicti. cõs. 147. nu. 38.

Superest modò expèdere, quòd discrimen sit inter præscriptionem centum annorum, & eam, quæ vulgò immemorialis appellatur, ac cõstat ex eo tempore, cuius initium memoriam hominum excedit.

6 Card. etenim in cap. Si diligenti. ad finem de præscript. in ea est sententia, vt censeat, præscriptionem immemorialem maiorem esse centenaria. Huic subscribere Felin. ibi in fine. idem Feli. in cap. ad audientiam. col. vlt. & in cap. cum nobis. col. 2. eo. tit. Et Caspar Lusita. in dicti. l. imperium. col. 39. Quorum ratio ea est quòd præscriptio immemorialis titulum non requirat: centenaria verò absque titulo non procedat: tex. optimus in dicti. cap. Si diligenti. ad finem: quo in loco expressim hoc probatur. Cõtrariã cõclusionem tenet gl. i. dicti. cap. cũ nobis. quæ cõstat, nõ esse satis ad probationem centenariæ præscriptionis, quòd probe immemorialis præscriptio:

cuius glo. autoritate, & aliis propositis rationibus aduersus Card. omnino tenet cõtrariã sententiã Aymon in tract. de antiquit. tempor. 4. parte. cap. absolutis. in princip. Ego verò aliter existimo re hanc diffiniendam fore, siquidem illud certissimũ est, immemorialè præscriptionem à centenaria differre: & ideo quãdoq; maior cõsebitur altera, vel ob maius priuilegiũ, vel ob aliã causam: quãdoq; minor ob faciliore eius probationem. vnde discrimina vtriusque proponam: non quidem omnia sed ea, quæ huic negotio aptius seruire possint, vt huic quæstionis solutio facilius colligatur.

Prima quidem differentia ea est secundum Card. & Feli. ac Lusita. quòd præscriptio centenaria cõtra Romanam ecclesiam titulum requirit præter tempus, & bonam fidem. idem Aymon concedit in dicti. cap. absolutis. num. 8. dicens idem esse in præscriptione quadraginta annorum contra quamlibet ecclesiam: sicuti notat Bellamera cons. 3. col. 3. ex cap. si diligenti. de præscript. Idem Bellamera in cap. cum nobis. de præscrip. num. 7. in quadragennaria contra ecclesias inferiores, & in centenaria cõtra ecclesiam Romanã titulum esse necessariũ probare conat. Sed isthac tituli ratio minime exigitur in ea præscriptione, quæ cõstat tempore, cuius initium memoriam hominũ excedit, quòd receptissimũ est. Et sanè mihi hæc differentia omnino nõ placet: nã nec iure canonico,

canonico, nec ciuili titulus requiritur in præscriptione quadraginta annorum contra ecclesias inferiores, nec in præscriptione centum annorum aduersus ecclesiam Romanam. nulla etenim in materia tituli requisiti ad præscribendum est differentia inter ius canonicum, & ciuile: quemadmodum diximus lib. 1. variar. resolut. cap. 17. num. 7. & resoluit Balb. de præscript. 2. par. 3. part. princip. q. 6. & idem. 2. part. 4. part. princip. q. 2. col. 3. vnde vtroq; iure in præscriptione decem, vel viginti annorum necessarium est, quod titulus allegetur, & probeatur: at in præscriptione triginta, vel quadraginta annorum, vel centenaria, etiam contra ecclesiam Romanam titulus necessarius non est: nisi præsumptio iuris communis sit contra præscribentem. tex. in cap. 1. de præscript. in. 6. Dinus in reg. posfor. de regul. iur. 1. 6. num. 27. doct. communiter ita intelligentes tex. ibi in dict. cap. Si diligenti. præsertim Aegidius à Bellamera num. 29. & col. vlt. qui post alios, dum Romanus pontifex in eiusdem decretalis responso aduersus ecclesias inferiores, & Romanam ipsam requirit titulum ad præscriptionem eam decisionem interpretatur vbi fit iuris communis præsumptio contra præscribentem: quasi alioqui titulus necessarius non sit, nec in centenaria, nec in quadragenaria præscriptione. Quam opinionem ipse arbitror frequentiori calculo rece-

ptam esse, ex his, quæ Balb. adducit. Quo fit, vt ratione huius primæ differentie immeritò Card. Felin. & Lusitanus existimauerint, potiorè esse præscriptionem eius temporis quod memoriã hominum excedit ea quæ centenaria est, cum nec in hac titulus sit necessarius. Fortassis discriminè hoc inter has duas præscriptiones optimè procedit iuxta hunc sensum, vt planè cõstituatur in eo casu, quo præsumptio iuris communis est contra præscribentem: tunc in quadragenaria, & centenaria titulus requiritur: non tamen in immemoriali. Nam & in hunc sensum decisionem Cardinalis accepere Felin. in dict. cap. ad audientiam. Et Matthæ. Afflict. in const. neap. rub. 7. in cap. 1. notab. 6. tametsi Bellamera & alii subobscure loquantur. Secunda, & potissima differentia in probatione versatur: atq; ideo hinc agendum erit de probatione præscriptionis immemorialis, qua de re tractat glo. in cap. 1. de præscript. in. 6. quã Doct. inibi sequuntur, & in cap. Quid per nouale. præsertim Anto. de verb. signif. Speculat. in ti. de probationi. vers. vltimò queritur. Areti. in cap. licet ex quadam. col. 1. de testib. Odra. conf. 172. col. 34. Alex. conf. 16. col. 5. lib. 5. Corne. conf. 268. col. 8. lib. 4. & est communis opinio secundum Balb. de præscript. 2. par. 3. partis princip. q. 6. col. 7. Ex quibus apparet, immemoriam præscriptionem probari per testes asseretes,

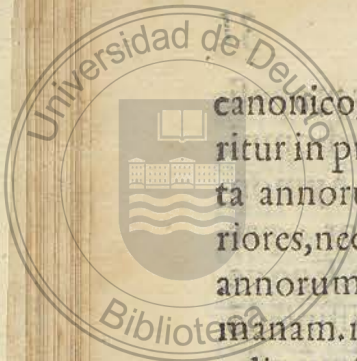
se

se vidisse semper ita fieri, & nunquam vidisse contrarium actum fuisse: & à senioribus, ac maioribus audiuisse id ita factum fuisse, nec vnquam audiuisse contrarium actum esse: atq; huiusce rei publicam esse famam, & opinionem apud eos, qui rei cognitionem habent. Hæc enim est sufficiens testium responsio, vt tandem ipsi testes expressim testificentur de eorū visu, & de auditu: ac item de publica voce, & fama apud eos, quibus res cognita est, vel esse potuit: ac deinde quod nusquam nec viderunt, nec audierunt contrarium.

Testes verò, qui hac de re testificaturi sunt, eius ætatis esse debent, vt possint memores esse, & exponere quid actum fuerit quadraginta annis: sicuti eleganter scribit Lapsus in cap. 1. de præscr. in. 6. Et ibi Domi. ac Francus. Paulus item Parisius conf. 27. num. 98. Aymon Sauilli. in tract. de antiquitat. tempo. 4. parte. cap. absolutis. num. 3. Chassana. in consuet. Burgundia. rub. 1. §. 2. vers. Aduerte. nu. 8. idè in rub. 13. §. 2. ad finem. regia verò Taurina. l. 41. eandem opinionem Lapi probat, ac legis auctoritate confirmat, & præterea lex ipsa requirit, quod testes hi non tantum testificentur de auditu, asseuerantes se ita factum esse audisse à maioribus, & senioribus: sed oportere quod asserant, audisse ab illis maioribus, eos ita eorum ætate vidisse, & audisse factum fuisse, nec vn-

quam vidisse, nec audisse contrarium. idem probat. l. vltima. tit. 13. lib. 3. ordinat. Hoc autem vltimum etfi à glo. in dict. cap. 1. expressim non fuerit requisitum: attamen ab eius mente, & sensu deducitur: sic q; doctores aliquot ex his, qui glo. sequuntur idem explicare videtur. facit ad hoc pulcher tex. i. l. si arbiter. ff. de probatio. In praxi tamen nõ obstantibus regis cõstitutionibus adhuc admittit sæpissime opinio glo. cõmuniter recepta in dict. cap. 1. cum interpretatione Lapi, & sequacium.

Hinc falsum est apparet quod Guido Papæ scripsit. q. 573. quo in loco existimat ad probationem huius præscriptionis immemorialis esse necessariam probationem centum annorum: idem eo non citato tenuit Curti. Iunior cõf. 90. col. vlt. Nã hæc probatio necessaria nõ est secundum opinionem frequentiori suffragio recepta: modò testes de auditu, & communi, ac publica fama testificentur. Forsan nec sufficeret ad probationem immemorialis probatio centum annorum vteuq; legitima: imò necesse est, quod probeatur possessio: vel quasi possessio eius temporis, cuius in initium memoriã hominum excedit, cuiusq; in initium certi, & cõstituti nulla detur hominum memoria, quæ admodum Alex. i. conf. 16. nu. 16. lib. 5. opinat. Quãuis secundum Antonii. i. dict. c. qd per nouale. nu. 15. post Inno. ibi. q. aduersus immemoriam probare velit, debet omnino & euidenter

evidenter ostendere saltem per famam, similemue probationis speciem, contrarium actum fuisse citra centum annos antelitis motæ contestationem. Etenim, vt Alex. opinatur, hoc pacto probatur memoriam hominum extare: non tamen per centum annorum quasi possessionem probaretur præscriptio tēporis, cuius initiū memoriam hominū excedat. vnde nifalor, centenaria quasi possessio sufficiens non erit ad probationē huic præscriptionis quā immemoriale appellamus. Alioqui necessariò dicendum esset, parē fore centenariam præscriptionē huic immemoriali, quod falsum est, & cōstat ex his, quæ prænotauimus: præsertim ex cap. 1. de præscrip. in. 6. à quo deducitur immemoriam præscriptionē procedere & obtinere absq; titulo: imò eam tituli vim habere, ita quidem, vt nec allegatio tituli sit necessaria secundum communem in dict. cap. 1. glo. & Doct. in verb. nō extat. in cap. super quibusdam. de verb. signif. Frederi. conf. 237. Iaso. in. l. si certis annis. col. vlt. C. de pact. quorū opinio communis est, & vera quoties præscriptio iure tempus hoc in iudiciū deducitur, quemadmodum explicat post alios Aymon in. 4. parte de antiq. tempo. cap. absolutis. num. 49. idemq; ipse adnotauit lib. 1. vari. resolut. cap. 17. num. 5. At præscriptio centenaria titulum requirit vbi presumptio iuris communis est

contra præscribentem: in qua quidem specie immemorialis præscriptio sola absq; tituli allegatione sufficiens est: sicuti in dict. cap. 1. probatur. Quo fit vt si aduersus probationem huius immemorialis præscriptionis probetur certum quasi possessionis initiū, idq; vitiosum, etiam vltra cētum annos à die motæ litis: exclusa sit præscriptionis immemorialis vis, quod sensit Ioan. Andre. in cap. 1. ad finē, de præscrip. in. 6. Et hæc quidem vera esse cōseuo etiam si Cinus in. l. 2. C. de serui, & aqua. q. 10. & Bald. ibi. Cæpola deseruit. vrb. præd. cap. 19. Balb. de præscrip. 2. part. 3. part. q. 6. col. 6. & Carol. in consuet. Pari. §. 5. num. 63. teneant tempus immemoriam esse idem quod cētum annorum. quo in loco addit Carol. hanc sententiam communē esse cōtra Cardin. & Feli.

Præscriptio autē centenaria probatur variis modis, etiam si difficilima sit eius probatio. Etenim probari poterit per instrumenta, vt Abb. in dict. cap. cum nobis. de præscrip. 2. col. scribit. si quidem possessio per instrumentum quandoq; probatur: nempe si de traditione rei sit confecta scriptura. l. 2. & ibi glo. C. de adq. poss. notant Alex. & alii in. l. prædia. ff. eo tit. Sic & de constituto constat per scripturam: sicuti adnotatur ab omnibus in. l. quod meo. ff. de adq. possess. itē potest probatio possessionis ad perpetuam rei memoriam fieri: & in scripta

scripta redigi. cap. quoniā frequenter. vt lite non contest.

Imò & testibus probari poterit cētum annorū quasi possessio: atq; ita præscriptio: cum testis testificari iure valeat de his, quæ ante pubertatem viderit. Etenim valet eius testimonium: cum eo tempore, quo testificatur, iā pubes sit, licet actus, cuius testimonium perhibet, ante pubertatem eius contigerit. quod tenent glos. in cap. relatum. 37. dist. gloss. in. l. 3. §. lege Iulia. ff. de testib. & in. l. ad testium. §. 1. ff. de testamētis. alia in. §. testes. Inst. de testamen. Quæ in hunc sensum communi omnium doctor. sententia, & iudicio accipiuntur in dicto. §. primo. vbi Areti. Felin. in cap. vltimo de senten. excōmu. Deti. in. l. 2. §. vlti. ff. de regul. iuris. hanc opinionem fatentur communem esse. Quæ licet à Detio improbetur, habet maximam authoritatem, & probationem à text. in. l. notionem. §. instrumentorum. ff. de verb. significat. vbi seruus factus liber testimoniū perhibet de his, quæ cum esset seruus vidit. lex item Regia. 9. titu. 16. parte. 3. expressim hanc communem opinionē veram esse probat: cui accedit quòd cum dicto, & testimonio solius Romani Pōtificis credēdum sit. cap. cum à nobis. de testib. id verum est etiam in his, quæ Romanus Pontifex vidit ante Summū Pōtificatum. gloss. in cap. 1. de renūtiat. & in cap. ad Apostolicę. verb. promississent. de re iud.

in. 6. Roma. sing. 126. Feli. in. c. sicut. de sentē. excom. Areti. in. dict. cap. cū à nobis. 2. col. & inibi Feli. Quibus suffragatur text. in cap. querelam. de electio. cap. cum olim. in. 14. de priuileg. & in Cle. 1. de reliq. & vner. Sact. Card. i. cle. 1. de probat.

Non obstat tex. in. §. testes. Insti. de testamen. quo probatur in testamentis nō admitti testes impuberes tēpore testamenti, tamen si testimonium perhibeant tempore, quo post testamentū puberes facti sint. Etenim id procedit in casibus specialibus, in quibus ob specialem rationē, & actus qualitatem iure requiritur, quòd testes puberes sint tēpore actus, de quo testificaturi sunt.

Queritur tamen an cētenaria præscriptio probata sit ex eo, quòd quasi possessio eius temporis, cuius initium memoriam hominum excedit, probata in iudicio fuerit? Et sanè glos. in dict. cap. cum nobis. in specie censet, non sufficere ad centenariam præscriptionē, quòd probetur immemorialis præscriptio. Quasi à iure necessariò exigatur cētum annorum possessio, eiusq; manifesta probatio, saltem eo modo, quo meli? iure probari potest. huic opinioni Bernardi accessere Hostien. Bellamera, nu. 13. Abb. nu. 5. Card. Imola, & Antoni. in. dict. cap. cum nobis. & Aymō Sauillianus in tracta. de antiqui. tēp. 4. part. cap. absolutis. nu. 2. & cap. materia ista. nu. 42. quorum opinio communis est. ab ea tamē ipse omninò dissentien-

dū esse opinor, sequētib⁹ rationib⁹.

Primum quidem seclusa facilio-
ri, vel difficiliori probatiōe vtriusq;
præscriptionis, illud apud me con-
stat, maius priuilegium iure conce-
di præscriptioni immemoriali, quā
centenariæ ex eo, quòd centenaria,
vbi præsumptio sit contra præscri-
bentem, titulum requirat: non sic
immemorialis, quæ vim habet ti-
tuli, & eius defectū supplet, quod
paulò antè probauimus. igitur quo-
ties præscriptioni centenariæ cum
titulo statur: fortiori ratione stan-
dū erit præscriptiōi immemoriali.

Secundò satis est certum ex Anto-
nio in dicto cap. quid per nouale.
nume. 15. Alex. consi. 16. lib. 3. nu. 16.
immemorialem præscriptionē sal-
tem excludi, si ex aduerso probatū
sit, contrarium actum esse citra cen-
tum annos ante litis cōtestationē,
vel litem motā, idq; nemo doctus
negabit. Ergo præsumptione qua-
dam apparet, præscriptionem istam
immemorialem saltem præmitte-
re quasi possessionem continuam
centum annis ante litem motam.
Quæ quidem præsumptio cum suf-
ficiens sit ad obtinendum iure præ-
scriptionis immemorialis, quæ re-
quirit, contrarium actum non fuisse
citra centum annos: sufficiet pro-
fectò, ob difficilissimam probationē
in antiquis, ad obtinendū iure cen-
tenariæ præscriptionis: argumento
tex. in. l. si seruus seruū. §. inquit lex.
ff. ad. l. Aquili. l. cæsus & monumē-
ta. ff. de probatio. c. cū olim. de cē-

sib. cap. cū causam. de probationi.

Tertiò fortius vrget in hui⁹ partis
fauorē cōmunis omniū doctorū
sentētia in cap. cū apostolica. de his
quæ fiūt à prælat. cuius ipse mētio-
nem feci in lib. 1. varia. resolut. c. 17.
nu. 5. quæ dicit, quasi possessionē
immemorialem sufficientē esse pro-
bationē, quòd is qui decimas pos-
sedit eas habuerit ante conciliū La-
teranense. Igitur quasi possessio cō-
stat ex probatione immemorialis
præscriptionis multo maior quā sit
ea, q̄ per centū annos obtēta fuerit.

Quartò, si tractat⁹ iste præscriptio-
nis immemorialis ad amussim exa-
minef, illud certo certi⁹ ex eo appa-
rebit, quòd vbi præscriptioni locus
sit, resq; possit per præscriptionem
acquiri, siue aduersus priuatos, siue
contra ecclesias inferiores, vel prin-
cipem, aut deniq; ipsam ecclesiam
Romanā: nec aliqua ordinaria præ-
scriptio sufficiens censeatur, nec ipsa
quidē cētenaria sine titulo propter
iuris cōmunis præsumptionē, quæ
præscribēti refragatur: tūc sanè im-
memorialis præscriptio sufficiens
iure cēsetur: quod probatur in. c. 1.
iam sepius citato, de præscrip. in
6. & in. c. super quibusdā de. verb.
significat. Etenim nemo inficiabit,
ea iura, quorū mentio fit inibi, mi-
nimè posse præscribi etiam per cen-
tum annos absq; titulo: & tamen
præscribuntur per tēpus, cuius ini-
tium memoriam hominū excedit:
sicuti in. §. Præterea. eiusdem capituli
decisum est. Fit igitur, vt maiorem

vim

vim obtineat immemorialis præ-
scriptio, quā centenaria: tametsi
quandoq; difficilimè probari pos-
sit immemorialis, ex his, quæ supe-
rius fuere prænotata.

Hinc deducitur, præscriptionem
immemorialem à centenaria potis-
simū distingui cū in modo pro-
bationis, tum in eius effectibus:
atq; ideò Card. opinionem in di-
cto cap. si diligenti. veriorē esse.

Secundò infertur ex præmissis in-
terpretatio. l. vlti. titu. 13. lib. 3. ordi.
cuius examē hoc in. §. subieciimus.
Nam secunda illius constitutionis
pars à prima distinguit in eo, quòd
præscriptio immemorialis sufficiens
est ad iurisdictionis acquisitionē
absq; aliquo titulo: vt in prima par-
te statutum est. At si hæc imme-
morialis præscriptio desit, necessa-
ria erit cētum annorum quasi pos-
sessio cum titulo: Et hoc secunda
ipsius legis pars palam statuit quo
ad iurisdictionem criminalē: quo
ad ciuilem verò quadraginta anno-
rum tantum vsus eum titulo re-
quirit: quemadmodum paulò an-
tè explicabam.

Tertiò deducitur Aymonem Sa-
uilli. in dict. cap. absolutis. num. 6.
grauiter errasse: dum is argumenta-
tione quadam ostendere conatur,
admissa Card. opinione maius pri-
uilegium ecclesiis inferioribus iure
concedi quā Romanæ: atq; ideò
nè hoc sequatur existimat opi-
nionem Card. falsam esse. Etenim
cēset, quoties præsumptio iuris est

contra præscribentem, necessariam
esse immemorialem præscriptionē,
etiam aduersus inferiorē ecclesiā,
etiam cōtra priuatum: hæc verò im-
memorialis secundum Card. est
maior centenaria: quæ contra Ro-
manam ecclesiam sufficiens est: igitur
maior præscriptio requiritur cō-
tra ecclesiam inferiorem, & deniq;
contra priuatum vbi præsumptio
iuris communis est contra præscri-
bentem, quā aduersus Romanam
ecclesiam. Hæc sanè est argumen-
tatio, qua doctissimus ille vir vtitur
ad improbandā Card. sententiam.
Ego sanè vel non percipio hanc ar-
gumentationē, vel ipsa minùs con-
gruè colligitur. Fateor quidē etiam
aduersus inferiorem ecclesiam ne-
cessariam esse immemorialem præ-
scriptionem vbi præsumptio iuris
communis sit contra præscribentē:
& eandem præscriptionē admitti
in eadē specie aduersus Romanam
ecclesiam. Ex hoc tamen tantū po-
tuisset colligi, parem esse conditio-
nem Romanæ ecclesiæ, & inferio-
ris: non autē esse maius priuilegiū
ecclesiæ inferioris quā sit Romanæ
ecclesiæ: aduersus quam itidem ne-
cessaria est præscriptio immemoria-
lis, quoties titulus præscribenti de-
ficit, & iuris cōmunis præsumptio
ei aduersatur. Ostēdam adhuc ma-
ius esse priuilegium Romanæ eccle-
siæ, quā inferioris: idq; luce clarius
apparet, si animaduertamus, aduer-
sus ecclesiam inferiorem sufficere
quadraginta annorū præscriptionē,

E 2 etiam

etiam ubi iuris cōmunis præsumptio contraria sit præscribenti, modo istitulum habeat: contra ecclesiam vero Romanam hoc tempus non sufficere, sed in hac specie necessariam fore centenariam præscriptionem cū titulo: quod satis probatur in dict. cap. 1. de præscri. in. 6. & in cap. si diligenti. eo. titu. vnde apertissimi iuris est, non tātum ius ecclesiæ inferioris non esse maius, quàm sit in hoc tractatu ius ecclesiæ Romanæ, sed nec par: licet Card. opinionem admittamus.

Quartò ex his deducitur eiusdem Aymonis error, qui in dict. cap. ab solutis. numero. 8. censet in præscriptione immemoriali non exigi tēpus centum annorum, quod ad præscriptionem cētenariam requiritur: sed sufficere immemoriam probari eo modo, qui communi omnium iudicio, & sententia traditur in cap. 1. de præscri. in. 6. Etenim fallitur Aymō in huius cōmunis sententiæ interpretatione: siquidem licet modus ille probandi sufficiens sit, nec expressim contineat cētum annorum probationem, certè dubio procul præsumptione quadam saltem centum annorum quasi possessionem præmittit, eiusq; probationē includit iuxta omnium intellectum, & sensum, quem paulò antè explicuimus.

Hęc diximus de differētia præscriptiōis immemorialis & cētenariæ ad earū cognitionē: quæ præscriptiōni iurisdictionis admodū seruit. De

viribus autē immemorialis sequēti. §. aliqua trademus præter ea, quæ in præcedentibus explicata fuere.

Ex. §. sequenti.

- 1 *Examinatur Regia constitutio de Vasallorū oneribus, q̄ impositiones appellant: & nu. 5.*
- 2 *Annua præstatio, & vniformis, an lōgo tempore inducat tituli, & causæ præsumptionē?*
- 3 *Annua præstatio vniformis, iure annui redditus triginta annis soluta, inducit acquisitionem redditus perpetui.*
- 4 *Annua præstatio contingens tempore immemoriali absq; vllius causæ allegatione, inducit annui redditus acquisitionem.*
- 5 *Annua præstatio facta à Vasallis domini, nō acquirit ipsi ius redditum illum exigendi.*
- 6 *Dominus qualiter possit acquirere ius cogendi subditos, vt ad eius molendina deferant triticum molendum?*
- 7 *An possit fieri statutum, quòd subditi pro molendo tritico ad alia quàm ipsius Reipublica molendina accedere non valeant?*
- 8 *Statutū istud, & si validum sit, an molēdinis ecclesiarum præiudicet?*

§. Quartus.

De præscriptione ei⁹ tēporis, cui⁹ initiū memoriā hominū excedit, plura tradidēre iuris vtriusq; doctores passim: quorū & nos quādoq; meminimus lib. 1. variar. resolu. cap. 10. & cap. 17. ac deniq; in hac ipsa relectiōe. §. 2. & 3. Nunc tñ obiter, nam & tractatui de præscriptionibus cōuenit, examinabim⁹, quam vim habeat hæc præscriptiō circa ea onera, quæ Duces, Marchiones, Comites, & nobiles quotidie à clien-

à Clientibus, quos Vasallos appellamus, exigunt, & percipiunt: eaq; impositiones, vulgari sermone dicuntur. Etenim Regia constitutio à Carolo primo Hispaniarum Rege, Quintoq; Romanorum Cæsare statuta in Madritio Cōuentu anno Millesimo Quingētesimo vicesimo octauo, cap. 20. distinguit, ius possessionis à iure proprietatis. Nam quo ad possessionem nē ea priuentur nobiles, vtq; in ea defendātur, sufficit, & necessaria est quasi possessio continua quadraginta annorum: at quo ad proprietatē, & verum titulum huius iuris sufficiens censetur, & omninò exigitur immemorialis præscriptiō. de possessione hoc in loco agendū non est. Sed quantum ad proprietatem, satis cognita omnibus est sententia Ioan. Andr. Hostien. Henri. Panor. & doct. in regul. quod latenter. de regul. iur. qua definitum est, sufficere ad hæc onera Vasallis imposita percipienda, atq; adquirenda, & necessariam esse immemoriam præscriptionem: modò probatū sit ab ipsis dominis, quod subditi sponte, & nō per vim ea onera exhibuerint, & soluerint. cū alioquē eis suffragetur præsumptio iuris dictatis, potius in his præstationibus vim, & coactionem præsumi, quàm subditorum liberalitatē, titulumue spontaneum, ac iustum. l. 1. C. nē liceat potent. l. 1. & l. 3. ff. de alienat. iudic. l. principalibus. & l. sequen. ff. si certū petat. notat Alexan. cōsi.

1. nume. 12. lib. 4. ideòq; licet probeatur immemorialis præstatio Vasalli erga dominum præter ea iura, quæ lege domino debentur à Vasallis, præsumitur coacta vasallorum voluntas eorumq; oppressio potius quàm libera cum ipso domino pactio, quæ iustum titulum exhiberet: atq; ita colligitur ex communi omnium resolutione in dicto cap. Quod latenter. cui Regia constitutio refragatur dum in specie sanxit, sufficere hanc immemoriam præscriptionem, eamq; iustum esse titulum ad hæc iura adquirenda contra Vasallos: & præmittit ex ea præscriptione iustum titulum potius quàm vim, & oppressionem præsumi. Quam ob rem ad huius quæstionis perfectam examinationem ego prænotandum esse censeo, posse à nobilibus aduersus Vasallos plura præscriptione adquiri. Etenim aut agitur de acquirendis his quæ iure cōmuni principis propria sunt, eiq; speciali quadam summi principatus priuilegio competunt. Et in hac specie necessaria est immemorialis præscriptiō, aut quadragenaria cum titulo, vel centenaria iuxta distinctionem à nobis traditam. §. 2. huius secundæ partis. cū ex hac præscriptione fiat præiudicium principi summo. qua ratione quoties domin⁹ erga Vasallos vsu temporis vult acquirere ea, quæ ad principem pertinent, tunc sanè præscriptiō ista tendit in damnū principis: & ideò in ea obseruāda sunt,

E; que

que de prescriptione aduersus prin-
cipē in proximis Paragraphis ad-
notauimus. Nec locus erit in hoc
casu Regiæ cōstitutioni quo ad se-
cundam eius partem: quod deducit
ex his, quæ ipse tradidi libr. 1.
variar. resoluti. cap. 17. numero. 6.
Aut domini contendunt aduer-
sus Vasallos de iure alicuius annuæ
præstationis, quam seruitium dici-
mus: aut de alio simili iure, quo Va-
salli tenentur domino quolibetan-
no soluere certam quantitatem ra-
tiōe officij, vel artificij: variè etenim
hæ impositiones, hæcve iura solent
per dominos à Vasallis exigi. In his
quidem præstationibus, & simili-
bus oneribus verè Regia constitu-
tio versatur: cuius interpretationi
præmittenda est interpretatio com-
munis Iurisperiti in. l. cum de in
rem verso. ff. de usuris. ab ea quidē
colligitur cōclusio prima. Annua,
& vniformis præstatio cuiuslibet
reditus facta ex causa expressa decē
2 annis: continuis inducit præsum-
ptionem verè causæ, & tituli. sic de
niç Iurisperiti responsum intel-
lexere. Bart. ad finem. Saly. col. 3. &
col. 5. quæst. 3. in dicta. l. cum de in
rem verso. Bald. columna. 2. Salye.
col. vlti. Alexan. colum. 3. in. l. si cer-
tis annis. C. de pact. Antoni. in cap.
peruenit. col. 9. de censib. Francif.
Balb. de præscript. 3. part. principi. par-
te. q. 10. Alexan. consil. 113. colu. 2. &
consil. 118. lib. 2. & cōsi. 75. lib. 4. Ca-
rolus Molinæ. optimè in tracta. de
contractibus. quæstio. 20. tex. opti-

mus in. l. litib. C. de agricol. & cen-
sit. lib. 11. quorū opinio cōis est.
Ex qua inferitur, quod si appareat
quolibet anno, etiam per decenniū
præstationem factam fuisse. Sem-
pronio, non tamen constet ex eis-
dem præstationibus, qua ratione,
& causa fuerint factæ, non ex hoc
præsumitur obligatio ad finem a-
gendi pro tempore futuro, quāuis
creditor certam causam, & titulū
allegauerit: quod deducitur ex mē-
te Bart. & aliorum, quos modò ci-
taui. præsertim id in specie tenent
post Saly. Balb. in dicta. q. 10. vers.
Secundò limita. & Carol. Molinæ.
in dict. q. 20. *omino 3. in fine*
Secundò ab eadem conclusione
deducitur, admittendam esse pro-
bationem in contrariū, nempe ad-
uersus hanc præsumptionem iuris:
vt tandem cōstet nullum titulum
ab initio his præstationibus acce-
sisse: secundum Cinum in dicta. l.
si certis annis. quæst. 10. & ibi Iaso.
col. vlti. Alexan. cōsi. 113. col. 1. lib. 1.
Francif. Balb. in dict. q. 10. col. 9. vers.
Tertiò limita. idem tenet Paul. Ca-
strensis in dicta. l. si certis annis.
Tertiò probatur ex his, eandē cō-
clusionē veram esse etiā in rusticis:
nam præstatio annua vniformis à
rustico facta ex causa, & titulo, in-
ducit præsumptionē, quod illa cau-
sa sit vera. cuius opinionis author
est Barto. in dict. l. litibus. & idē in
dict. l. cū de in rem verso. col. 3. Bal-
colum. penulti. & ibi Iason num.
14. in dicta. l. si certis annis. Paul.
Castrenf.

Castrenf. in consil. 51. columna vlti.
lib. 2. Alexan. consil. 124. col. 1. lib. 4.
Iason in. §. præiudiciales. de actio-
nibus. nume. 56. Carol. Moli. in cō-
suetudi. Parisiens. §. 7. numero. 17.
Balb. in dicta quæst. 10. col. 11. vers.
Et an illa lex. cū de in rem verso.
quo in loco asseuerat hanc opinio-
nem communem esse contra Ci-
num in dict. l. si certis annis. quæst.
5. & Alexand. consil. 50. lib. 5. ad fi-
nem, qui aduersus rusticos trigin-
ta annorū præstationes requi-
runt.

Secunda Conclusio. Annua præ-
statio iure & ratione redditus per-
petui continuis triginta annis fa-
cta, non tantum inducit tituli præ-
3 sumptionem, sed verā redditus per-
petui acquisitionē per præscriptio-
nem. Hæc probatur: quia hoc tem-
pore absq; tituli probatione proce-
dit præscriptio, etiam in rebus ma-
ximi præiudicij: Bald. in. l. male agi-
tur. C. de præscript. trigint. vel qua-
dragin. annorū. Bart. in. l. soluit. §.
1. ad finem. ff. de offi. proconsu. tra-
dit Balb. de præscript. 4. part. 4. par-
tis princip. quæst. 9. notat in specie
hanc conclusionem Carol. in dict.
quæst. 20. colu. 2. idem in consuetu.
Parisienf. titu. 1. §. 7. numer. 21. text.
optimus in. l. sicut. & in. l. cū no-
tissimi. C. de præscript. trigin. vel
quadragin. annorum. §. potest. 16.
quæst. 3. cap. sancto. ea ratione, qua
constat ad præscriptionem trigin-
ta annorum non esse necessarium
titulū, nec eius probationem: qua

dere statim acturi sumus: vnde mi-
hi hæc assertio secunda iure pro-
batissima videtur: nec deficit præ-
scribentis ius, licet ex aduerso pro-
betur de defectu principij: sicuti
Carol. docet dicta quæst. 20.

Tertia Conclusio. Annua præsta-
tio vniformis, & contingens per
tempus, cuius initium memoriam
4 hominū excedit, titulum iustum,
& sufficientē inducit, etiam si præ-
stationes non fuerint factæ ex cau-
sa illa, quam præscribens allēgat,
imò nullius causæ specialis allega-
tio est necessaria. Hæc enim est vis
immemorialis præscriptionis, vt
in his, quæ absque titulo adquiri
tempore non possunt, immemo-
riali præscriptione querantur. cap.
1. de præscript. in. 6. l. hoc iure. §.
ductus aque. ff. de aqua quot. &
æstiu. hanc denique conclusionē
ipse colligo à Cino, quæst. penulti.
Angelo, Paulo, & Iasone col. vlti.
in dicta. l. si certis annis. Barto. in
dicta. l. cū de in rem verso. colu. 2.
Panormita. consilio. 94. lib. cap. 1.
& in cap. vlti. columna. 2. de caus.
posses. & propriet. Feli. in cap. cau-
sam que. colu. 3. de præscriptio. vers.
sed aduerte. Balbo in dicta quæst.
10. col. 9. limitatione. 2.

His tandem præmissis, vt ad in-
stitutum redeamus: apparet quo
ad annuas præstationes, quas Vasal-
li, & subditi domini consueuere
annuatim exhibere, immemoria-
lem præscriptionem solum neces-
sariam in eo casu, quo titulus ali-

quis nō allegatur, nec apparet qua ratione quolibet anno facta fuerit præstatio: id est ubi præstationes factæ fuerint nulla causa expressa. Alioquin si annua præstatio à Vasallis domino facta fuerit causa ipsius expressa: nempe iure constituti in recognitionem subiectionis, aliaque iusta ratione, etiam per decennium tantum: poterunt cogi, & cogendi sunt Vasalli pro futuro tempore eadem domino præstare: modò is causam allegauerit annuæ præstationis, & ex ea potius quam ex continuis præstationibus ius proprium in iudicium deduxerit: nec Vasalli aduersus titulum præsumptum defectum initij probauerint: quod infertur ex præmissa resolutione: idque expressim respondit Alexander consilio. 124. lib. 4. Imò annua hæc præstatio iure perpetui redditus per triginta contingens annos absque tituli probatione sufficeret ad veram annui redditus acquisitionem, cui nō obesset probatio deficientis ab initio tituli: sicut paulò antè subnotabam. Que quidè resolutio quo ad dominos contra Vasallos maximam dubitationem habet, cum propter communem omnium adnotationem in dicta reg. quod latenter. tum ob legem Regiam. Ex quibus immemorialis præscriptio necessaria est. Ego iustissimam esse opinor legem Regiam, eamque à receptissima doctorum sententia deduci. Nam quoties aduersus præscribentem adest iuris

communis non quidem leuis, sed vehemens præsumptio, ei plurimum resistens: necessaria est præscriptio immemorialis, vel saltem quadragenaria iusto probato, & allegato titulo cap. 1. de præscriptio. in. 6. At in hoc casu, quo tractamus de præscribendis à domino contra Vasallos annuis præstationibus, & aliis quidem iuribus, quæ iure communi à Vasallis domino minimè debentur, non tantum est præsumptio aduersus dominum simplex pro subditorum libertate: sed vehemens valde, quòd eas præstationes per extorsionem, violentiam, & tyrannidem à subditis dominus extorserit. l. vlti. §. si iusto. ff. quod met. causa. idque expressim adnotarunt Innocentius in cap. bonæ. in secundo. de postulat. prælat. idè & ibi doctores in cap. si diligenti. de præscriptionib. ubi Aegidius Bellam. columna vltima, Ioannes Faber in. §. equè si agat. de actionib. 3. quest. princip. ad finè. Bald. in cap. 1. §. pactiones. de pace Constantiæ. Aretinus consil. 14. colum. 11. Guido Papæ consilio. 1. nume. 7. & consilio. 65. numero. 2. vnde palam deducitur, necessariam esse immemorialem præscriptionem: quemadmodum lege Regia statutum est, & frequentissima omnium sententia probatum in dicta regula, quod latenter. Quibus duo adicere decreui, quæ forsàn vera sunt, & iure admitti possunt. Primum quidem, Quadragenariam præscriptio-

scriptionem titulo probato, & allegato sufficere loco immemorialis præscriptionis in hac causa, quam examinamus: atque ita interpretandam fore regiam constitutionem, ut vel immemorialis sufficiat etiam quo ad proprietatè, vel quadragenaria cum titulo, eiusque probatione, & allegatione, tex. singularis in dict. cap. 1. de præscript. in. 6. Secundò est considerandum, probata immemoriali præscriptione aduersus subditos, & vasallos, non esse præsumendam vim, nec extorsionem. Etenim tanti temporis usus præscriptioe præsumptionem violentiæ, & oppressionis excludit: sicut probatur ex regia constitutione, & ex his auctoribus, quorum modò meminimus, præsertim ex Guidone cõs. 65. in princ. & cons. 1. num. 10. & l. regia. 2. tit. 11. lib. 4. ordinat. Fit tandem ex his, ut si tractetur lis inter dominum, & vasallos super exactioibus, & iuribus, quæ iure communi domino à vasallis minimè debentur, semper necessaria sit, & sufficiens præscriptio eius temporis, cuius initium memoriã hominum excedit. vnde hinc poterit responsio adsumi & exhiberi pluribus quæstionibus, quæ solent in iudicium deduci circa has exactiones, & iura, quæ domini à vasallis exigere conantur. Sed de operis à vasallis domino præstatis ad domus, & castri custodiam tradit latè Boerius, decisione. 212. num. 9. & de excubiis præstandis

Iason in. l. diuortio. §. impendia. ff. solut. mat. Angel. in. l. turres. C. de operi. publi. Lucas de penna in l. cum scimus. col. 2. C. de agrico. & censit. lib. 11. Alberi. in. l. si usus fructuarius. vers. si ex prædictis. ff. Quib. modis usus amitt. Iacobin⁹ in tract. de roidis. 1. col. Massuerus in ti. de tallis, & collectis, ac excubiis.

Præceteris frequentissimè ad suprema huius regni tribunalia deferret querela vasallorum, qui coguntur per dominos ad eorum propria molendina, & furnos triticum molendum, & panes coquendos ducere, soluta ordinaria mercede: & prohibetur alios furnos & molendina habere, ad alia ue huius officii causa omnino accedere. Etenim nisi legitimè probata fuerit hac in re præscriptio immemorialis, absoluuntur ab his oneribus subditi: damnanturque domini ut subditis liberè permittant priuata, & propria molendina, ac furnos habere: ad eare accedere huius muneris causa prout ipsis subditis libitum fuerit, quod sæpissime fit.

Quibusdam forsàn videbitur adhuc nec immemorialè præscriptionè sufficere in hac specie ob eam regulam, quæ dicitur, minimè posse præscriptioni adquiri ea, quæ à mera voluntate procedere solent, cum exactioib⁹ merè volutariis quasi possessio adquiri nō possit. l. Proculus. ff. de dam. infect. l. 1. §. denique Marcellus. & l. si in meo fundo. ff. de aqua pluui. arcend. l. 2. ff. de via publi.

Etenim qui amicum longissimo etiam tempore hospitio acceperit, non poterit inuitus cogi idem hospitium amico exhibere: quod speciatim responderunt Innocent. in capit. cum ecclesia. de caus. poss. & propriet. Cinus in l. 1. & 2. C. de feruitur. & aqua. Panor. in cap. significanti. de appellat. Deti. conf. 8. col. 3. & conf. 175. col. 6. quorum opinio communis est. tex. optimus in l. qui iure familiaritatis. vbi Bart. Paul. Imola, & Alex. ff. de acquir. poss. l. & habet. §. hospites. ff. de precar. l. si mulier. ff. quib. mod. vsus fruct. amitt. Panormi. in dict. cap. cum ecclesia. idem in cap. Abbate sancti Syluani. de verb. significat. Paul. Castren. in conf. 179. col. 3. lib. 2. quo in loco ex hac regula infert, questores publicos, qui vnus ecclesie, aut sancti nomine in aliqua ciuitate, vel prouincia elemosynas exegerunt, etiam longissimo tempore, non posse prohibere alios questores elemosynarum exactioibus. Atque ideo vasalli, qui longissimo tempore panem, & triticum coquendum, & molendum in furnos, & molendina domini detulerunt, non poterunt cogi & nunc ad eadem molendina, & furnos huius officii causa omnino ire: & itidem prohiberi ne ad alia molendina, aut furnos accedat: quod in hoc casu respondit Signorolus inter cōsi. Bal. conf. 71. lib. 1. tex. insignis in l. 18. tit. 32. part. 3. Quamobrem ambiguum est, an & tempore immemo-

moriali hoc ius possit per dominum contra vasallos adquiri.

Huic sanè obiectioni duplex responsio aptari poterit. Prior quidem, ut ius istud, de quo modo tractauimus, tempore queratur domino aduersus vasallos, quoties vasalli volentes ad alios furnos, vel alia molendina accedere, prohibiti fuerint & huic prohibitioni consentientes ad domini molendina accesserint. Sic sanè hæc præscriptio non aliter procedit, quod glo. aduertit in l. qui luminibus. ff. de seruit. vrb. præd. & in l. 1. C. de seruit. & aqua. Bart. Angel. & Floria. in dict. l. qui hominibus. Panorm. per tex. ibi in cap. significante. de appellat. & in dict. cap. Abbate sancti Syluani. Iason in l. quo minus. ff. de flumi. nu. 27. & ibi Ripa num. 132. Guido Papæ. q. 298. idem Ripa in dict. cap. cum ecclesia. num. 50. Deti. in dict. conf. 8. & conf. 197. col. 2. Cinus & Bald. in l. 1. C. de seruit. & aqua. latissimè Balb. de præscriptio. in 4. parte. 5. parte principalis, q. 5. & 6. Iason in §. xque si agat. de actio. num. 41. post Fabrum ibi, & Aymon conf. 111. num. 22. idem in tract. de antiquit. tēpo. 4. part. cap. materia ista. nu. 99. Carol. Molinæ. in consuet. Parisi. §. 1. glo. 4. num. 11. Et Iacobi. i tract. de Feudis. verbo, & cum molendinis. num. 4. Boerius. q. 125. 2. col. quorum opinio dubio procul communis est. Et probatur in l. hæc autem. ff. de seruit. vrb. prædio. vnde fit, ut si probatum

batū sit à domino aduersus vasallos quod fuerint vasalli volentes ad alia molendina deferre triticum molendum, hoc facere prohibiti, & accesserint huic prohibitioni consentientes ad furnos & molendina domini, ex hoc probata sit quasi possessio huius iuris, & ea ratione præscriptio, que a die prohibitionis incipit, & procedit.

Posterior responsio ab ea ratione deducit, quæ quibusdam placuit, probata præscriptione immemoriali, & sic probato vsu rati temporis, cuius initium memoria hominum excedit, non esse necessarium probari, quod vasalli prohibiti ad alia molendina accedere, huicque prohibitioni consentientes, ad domini furnos, & molendina triticum molendum, & panes coquendos detulerint, quod colligitur ex Dec. cōs. 271. nu. 14. & 15. Aymo. in dict. conf. 111. col. penul. Hoc verò ita est accipiendum, ut ex hoc tempore præsumatur quasi possessio ad quæ sita eo modo, & forma, quæ iure necessaria est iuxta opinionem, cuius modo meminimus. Alioqui immemorialis vsus in vim præscriptionis parum prodesset: quia nisi quasi possessionem legitime obtentam præsumamus, præscriptio etiā huius temporis deficit. reg. sine possessione. de reg. iur. in 6. Sic denique quod ista præscriptio adsumenda sit ex tantum temporis vsu, sensit Salyet. in l. auctoritatem. C. vnde vrb. cū & alii suffragantur: sicut i hæc huius relectionis parte obiter tetigimus, in princip. num. 8. ad finem.

Hæc ipsa conclusio, quod immemorialis præscriptio, aut immemorialis vsus sit sufficiens in his, quæ iure familiaritatis solent exhiberi, & voluntaria sunt, placuit Felino. c. cū M. Ferrariensis. nu. 7. de constitut. & probatur ex his, quæ diximus superius, vers. Secunda conclusio. Ego sanè hæc præsumptione prohibitionis ad adquirendam quasi possessionem tunc præsumere, quando immemorialis temporis vsus probatur simul cum aliquot prohibitionibus in ipsius temporis tractu corrigentibus: licet non probetur prohibitio ita antiqua ut ipsa immemorialis quasi possessio ab ea processerit: sed sufficiet probatio prohibitionum aliquot, quæ motam litem tringinta, quadraginta, aut quinquaginta annis præcesserint: etenim præsumatur ex hoc immemoriale quasi possessionem à prohibitione processisse. Alioqui nulla probata prohibitione: minime admittere quod ex Decio, Aymo: & aliis modo adnotauit. Poterit etiā immemorialis hic vsus allegari, & in iudicium deduci non in vim præscriptionis: sed ad probationem tituli que actor asseuerat se ipsum habere ad hoc ius percipiendum: probatur etenim titulus ex hoc immemorialis temporis vsu, qui vim habet constituti, & privilegii. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. & estimat. cap. super quibusdam. de verb. significat. de præscrip. in 6. cū his, quæ nos adnotauimus lib. 1. varian. resol. en. 7. nu. 3. atque ita videtur respondendum fore in hac specie, tametsi Petrus

trus Jacob. in practica, libello, de furno. Barthol. Cœpola de seruit. vrb. præ. cap. 50. Ripa in dicto cap. cum ecclesia Sutrina. num. 68. Aymon in dict. tract. de antiquit. tempor. 4. part. cap. materia ista. num. 98. Et Boërius quæst. 125. col. 2. expressim asseueret non sufficere quo ad hæc iura molendinorum, & furnorum, quæ modò examinamus, vsum tanti temporis, cuius initium memoriam hominum excedat: nisi à die prohibitionis legitima præscriptio processerit: quæ quidem controuersia rem dubiam satis efficit. Et ideo etiam si prior opinio admittenda sit: posterior tamē, ni fallor, obtinebit quoties actum sit de acquirendo iure merè & simpliciter negatiuo: tunc enim, nisi probetur prohibitio, adquirendum non potest ius negatiuum, etiam tempore immemoriali, cuius rei exemplum sit in dict. l. q. luminibus. vbi Accursius. Nam si meus vicinus domum habens, aut aream propriam per centum annos, aut denique mille, altius eam non edificauerit: minimè ego possum asserere mihi adquisitum esse ius seruitutis altius non tollendi contra vicinum: imò ipse poterit liberè altius tollere. Qua de re oportet exactè cogitare quoties quæstio in praxim inciderit, legendique sunt diligenter præcitati auctores, maximè Cœpola & Ripa, in dict. l. quo minus. num. 131. qui aliquot quæstiones aliis nominatim auctoribus adductis tractauerunt.

Illud omittendum non est, dominos habentes iurisdictionem, principem tamen superiorem recognoscentes, nequaquam posse subditos cogere iure communi, quod ad domini molendina triticum molendum deferant, & non ad alia, is enim actus meræ voluntatis est: vt patet, & ideo permitenda non est, nec iure permittitur domino hæc violentia: adeo quidem vt nec per statutum ipsius domini aut populi id fieri possit: cum id tendat in graue subditorum præiudicium, præsertim eorum, qui alia in eadem vrbe, eiusque territorio molendina cõstruxerint, & edificauerint, aut cõstruere velint. huius sententię auctores sunt Barthol. Soci. cõs. 272. lib. 2. Ioã. Baptista de S. Seuerino in rep. l. omnes populi. ff. de iustit. & iur. col. 36. Signorol. inter consilia Baldi cons. 56. lib. 3. & inibi Baldi cons. 57. Ancha. in cap. canonum statuta. de constit. q. 11. Ripa lib. 1. responsorum, cap. 11. Nicola. Boeri. decif. 125. idque maximè obtinet quando statutum istud fit ad priuatam ipsius domini vtilitatem, quod fatentur Baldi. in cons. 410. lib. 5. & Jacob. in tract. de feudis. verb. & cum molendinis. q. 1. Aymon in 4. part. de antiquit. tempor. cap. circa præmissa. num. 4. Quasi tres hi posteriores auctores velint, & probare conentur hoc statutum fieri posse ad ipsius vniuersitatis vtilitatem, quoties lucrum inde acquirendum in totius communitatis vtilitatem expen-

expendendum est. Ego verò priorem sententiam, quæ communis est, sequor absque vlla distinctione: idque video sentire Doct. quos ad eius cõprobationem citavi: non enim satis est, quod lucrum ex molendinis ipsius reipublicæ futurum sit, vt à populo superiorem habente statutum istud fiat in præiudicium ita graue subditorum: & in damnum libertatis illius, quæ iure communi cuique concessa est. Quam ob rem veluti iniquum est rescindendum: nam & ab eo appellari potest. l. 1. §. solet. ff. quando appell. sit. l. qui se grauatos. C. de censibus. Non inficior posse contingere aliam publicam vtilitatem, cui statutum istud innitatur, ex qua iustificari valeat. quod ex tempore, loco, & aliis iudex discretus arbitrabitur: tantum enim illud hic admonemus aduersus Baldi. & Jacob. non esse rationem iustam huius statuti, quod lucrum acquirendum ipsius communitatis necessitatibus distribuendum sit in publicam vtilitatem: siquidem hæc non est sufficiens causa vt iniqua lex fiat: cum possit aliunde publicis oneribus, & expensis subueniri. Hinc planè deducitur, huiusmodi statutum minimè ratione fortiori admittendum esse in præiudicium furnorum, & molendinorum ecclesiarum. Nam etsi præmittatur hoc statutum validum esse, quod modò negauimus, id tamen aduersus

8 ecclesias quo ad earum furnos, & molendina non obtinebit, secūdum Calderi. inter Ancha. consilia cõs. 12. & Ancha. cons. 13. quo in loco refertur hac de re collegii Bononensis responsio: idem Ancha. cons. 155. Boeri. in dict. quæst. 125. Ripa lib. 1. respo. cap. 11. Soci. in dict. cons. 172. lib. 2. col. 3. Iason in l. ciuitas. col. 4. ff. sicert. pet. Baptista in dicta. l. omnes. colu. 36. ff. de iust. & iur. Ancha. in cap. canonum statuta. quæst. 11. de constit. Alex. cons. 21. lib. secundo numero. 10. Iason optimè in dict. l. quo minus. ff. de flumini. q. 25. vbi num. 156. scribit, hanc opinionem communem esse: quam item sequuntur Panor. in rep. cap. ecclesie sancte Mariæ. de constit. num. 31. Quibus suffragatur tex. in cap. vlt. de immu. eccles. in. 6. quo excommunicantur laici statuētes, & prohibentes cõtractus emptio- nis, & venditionis inter subditos eorum iurisdictioni, & personas ecclesiasticas. Ex qua cõstitutione probatur, statutum illud dici cõtrariū libertati ecclesiasticæ, quo aufer- tur, & tollitur ab ecclesiis, vel clerici- cis id, quod iure cõmuni omnibus est liberè concessum: quæ admodum adnotarunt Antoni. Imol. & alii, præsertim Felin. nu. 29. & Deti. col. 2. in cap. ecclesia. de constit. Rochus in cap. vltimo de consuetud. Folio paruo. 47. col. 2. vnde constat Aymonem Sauilli. in dict. tract. de antiq. tem. 4. parte, cap. circa præmissa. num. 17. non rectè aduertisse quid

quid in hac specie in dict. cap. vlt. statutum fuerit. Nam probare conatus, statutum istud de molendinis non esse contra libertatem ecclesiasticam: respondit ideo verum id esse: quia iure communi non habet ecclesia priuilegium cogendi quæquam ad eius molendina triticum molendum adducere: sed liberum esse cuique eum accessum: & ea ratione potius secundum eum tollitur statuto libertas laicis, quæ ecclesiæ. Etenim quantum valeat hæc responsio palam ostendit ipsa Romani pontificis constitutio, quæ cæset libertatem ecclesiasticam tolli ac diminui, si laici prohibeantur cum clericis contrahere, commercia, & permutationes inire, & tamen liberum erat laicis hæc commercia cum clericis tractare, qua ratione non satis est responsum decisioni prædictæ constitutionis vlt. de immunitat. eccles. in. 6. His etiam accedit præter alia quæ in dict. cap. ecclesia. per Feli. & Deti. traduntur, elegans Thomæ Grammatici testimoniū in decis. 100. refert enim is, & iustissime id factum esse contendit, apud regium Neapolitanum prætorium definitum esse mota controuersia inter Salerni ciuitatem, & Abbatē sancti Benedicti: statutum illius ciuitatis, quo prohibitum extat, in eam urbem adduci vinum extra ipsius fines & territorium collectum minimè comprehendere vina, quæ ex ecclesiarum vineis colliguntur: atque addit ipse non obstante hoc sta-

tuto clericos posse vinum aliunde quam ex territorio collectum in ciuitatem adducere. Quo quidem in loco Thomas hanc decisionem communem de molendinis ecclesiarum probat, & sequitur num. 14. oportet tamen in hac & similibus contentiōibus aduertere ad immemorabilem præscriptionem, & consuetudinem promiscuam laicorum, & clericorum consensu probatam saltem tacito: item ad regias constitutiones, quæ generaliter in vtilitatē reipublicæ statuta, nihilque contrarium sacris canonibus instituentes, solent & clericos & ecclesiarum res complecti. de quo alibi opportuniùs disputabitur.

Cæterum in hac specie, quam tractamus, Calderini, Anchar. & aliorum responsis, ex aduerso refragatur idem Calder. tit. de constit. conf. 21. expressim contrarium respondens: Bald. item conf. 11. inter consilia Ancha. & Aymon Sauilli. in dict. cap. circa præmissa. num. 8. qui aliquot rationes adducit parum huic negotio cōueniētes, idcirco ipse opinor duo vel tria esse hac in parte adnotanda ad huius difficultatis resolutionem.

Primum, non posse statuto domini aut populi, subditos prohiberi, quod non deferant triticum molendum ad alia quam publica molendina: siue id fiat ad vtilitatem domini: siue ut lucrum inde communitati ex molendini redditu ma-

ius

ius accedat, atque hanc esse communem sententiam exprænotatis constat.

Secundò hinc manifestum est, tale statutum & similia maiori ratione nequāquam molendinis ecclesiarum obesse, neque hæc statuti prohibitionem ad ea extendi: sicuti frequentissimo omnium cōsensu definitum extat.

Tertiū est, quod maximam contentionem habet. Nam si iuxta temporis, & publici status conditionē regimini publico, & ipsi communitati, cuius pars est ipse clerus, maximè cōueniat hoc statutum, sitque omnibus laicis quidem, & clericis vtile: non propter redditus maiores ipsius communitatis: sed aliam ob causam: quæ vniuersum hominum illius societatis cōiectū spectet: fortassis hoc statutum admittendum erit, etiam in præiudicium ecclesiarum habetium molendina. Cū conueniat ita fieri, nè illa ciuitas graue detrimētum omnibus in vniuersum nocens, patiat. quod probari poterit ex decisione Bar. in. l. cunctos populos. §. q. C. de summa trinit. quæ licet communiter improbata sit, in hoc tamen casu ob promiscuam, & totius reipublicæ vtilitatē defendi commodè potest. tradit late Feli. in dicto. cap. ecclesia. num. 81. Hoc ipsum sulcitur ex eo, quod licet statutum prohibens bona in eum, qui subditus non sit, alienari, minimè comprehendat ecclesiam secundum Bart. in. l. filius fami-

liās. §. diui. ff. de legat. 1. cuius opinionem late expendunt inibi doctores, præsertim Iason qui numero. 72. in prima lectione fatetur eam communem esse: tamen si ob statum reipublicæ, communitati conueniat, maximè ad eius vel tutelam, vel regimen: quod res quædam in ecclesiam, aut clericos minimè transferatur: tunc statutum id validū erit, & aduersus ecclesias obtinebit: secundum Cardi. in conf. 144. Ioan. Crottum in dict. §. diui. col. 24. & ibi Ferdinandum Loazes nu. 424. idemque sensit Frederi. cōsil. 35. incipienti, statuto ciuitatis.

Hinc denique infero, non omnino falsum esse quod inter consilia Ancha. Bald. respondit, & Calderi. in dict. cōf. 21. tit. de constit. licet idē Calderinus, cui cæteri doctores in specie accesserunt, cōtrariū scripserit: in his etenim Calderini & Baldi responsis non agitur de statuto directe prohibente nè quis triticum deferat molendū ad alia quam ipsius communitatis, & reipublicæ molendina: nam hoc inualidū esse, maximè in præiudiciū ecclesiarum, ipse fateor. Sed actum est de municipali lege, qua tempore publicæ inopiæ, cum reipublica grauatur annonæ penuria, nè triticum ipsius ciuitatis ad exteros deferatur, vetitū fuerit nè quis triticum molendum extra urbem deferat, nisi duodecima pars tritici quæ molendi ratione dari solet, in ipsius ciuitatis exitu portarum custodibus soluat, nomine communitatis recipien-

recipientibus id pro molendinis, quæ extra urbem respublica habet, ad quæ deferendum est triticum vt inibi molatur. Nam etsi ex hoc statuto sequatur damnum ecclesiis quo ad earum redditus, qui ex molendinis ecclesiarum extra urbem existentibus percipiebantur: tamè nè respublica tota grauissimum detrimētum patiatur, cui quidem damno aliter obuiam iri non potest, admittendum est statutum, quod non fit ob augendos redditus ipsius vniuersitatis. Hæc verò diximus obiter ad perfectiorem eius quæstionis, quam examinauimus, cognitionem. Quibus addere libet in ea dubitatione, an laici possint edicto, aut statuto, ad tempus vel perpetuò prohibere clericos vti paucis communibus ipsi reipublice omnibusq; ciuibus: legendos esse Oldrad. conf. 32. Antoni. in cap. no uerint. de sent. excom. Abb. conf. 6. lib. 1. Feli. i. cap. ecclesia. de cõstit. num. 104. & Lucam de Penna in. l. iubemus. C. de nauiculariis nõ excusand. lib. 11.

Haftenus de tempore ad præscribendum requisito tractauimus: deq; immemoriali præscriptione: de centenaria: ac de earum differentiis: atq; itidem de possessione. Nunc breuiter de titulo agemus, cum & is sit necessarius ad vsucapionem, & præscriptionem.

Ex sequenti. §.

- 1 Titulus in hac materia præscriptionis quid sit?
- 2 Titulus quado in præscriptione sit necessarius quinque conclusionibus expeditur.
- 3 Filius suus hæres præscribere non potest titulo pro herede, etiam iure Nouellarum: & inibi traditur decisio. l. nihil. C. de vsucap. pro hered.
- 4 Filius suus hæres veniens ex capite vnde agnati, præscribit titulo pro herede.
- 5 Filius suus hæres repudians hereditatem simpliciter: an possit postea eam accipere ex capite vnde agnati?

§. Quintus.

Titulum ad præscriptionem iure requiri satis probatur in cap. Si diligenti. de præscript. in. l. Celsus. ff. de vsucapionib. & alibi passim apud ius canonicum, & ciuile: sicuti in dicto. l. celsus. Bart. Franciscus Balbus, & alii tradiderunt post Dinum in regul. possessor. de reg. iur. ex quorum commentariis nos hoc in loco aliquot assertiones exponemus pro huius materie compendio.

Illud verò est præmittendum, quòd titulus est causa ex se habilis ad translationem dominii: etenim in hunc sensum accipitur à iure, præsertim in hoc tractatu de vsucapionibus, & præscriptionibus, secundum Cinum in. l. cogi. C. de petit. hered. Paul. Castreñsi. l. Celsus. proximè citata: Balbum in tracta. de præscriptioni. 1. par. 3. par. principal.

q. 2.

quæst. 2. tametsi frequentissimè ex titulo isto sufficienti ad translationem dominii non transferatur dominium ipsum, sed tantum vsucapiendi conditio: idq; variis ex causis contingit, maximè ex eo quòd is, à quo titulus habetur, dominium non habebat, nec poterat illud transferre in alterum, cui titulum concessit.

Prima igitur conclusio fit. In præscriptione decem, vel viginti annorum, quæ ordinaria est, tituli allegatio, & probatio iure exigitur: & idem in vsucapione trienniali. dicto. l. Celsus. l. nullo. C. de rei vèdicat. vbi Bart. & doct. hoc ipsum adnotarunt. Et procedit hæc conclusio iure Canonico, & Ciuili. nam in materia tituli nullum est inter ius Cesarum, & pontificium discrimen. optimus text. in cap. placuit. §. potest. 16. quæst. 3. siquidem Balbus late. 2. parte. 3. part. quæst. 6. & 2. parte. 4. part. princip. quæst. 2. columna. 3. ex aliis resoluit quo ad materiam tituli nullam esse differentiam inter ius Canonicum, & ciuile: quod & nos obiter probauimus lib. 1. variar. resolut. cap. 17. nume. 7.

Hinc colligitur secundum Gratianum in dicto. §. potest. Dinum in dicta regula possessor. nume. 25. & sequè. grauiter errasse, dum existimat iure Pontificio in præscribendis his rebus, quæ possunt possideri, & præscriptione adquiri, & in quibus non est præsumptio contra præscribentem, nõ requiri titulum:

sed sufficere bonam fidem, etiam in præscriptionibus decem, vel viginti annorũ. Etenim hoc falsum est. Nam in longi temporis præscriptionibus adhuc iure Pontificio præter bonam fidem titulus est necessarius.

Secunda Conclusio. In præscriptione triginta vel quadraginta annorũ, nec iure Pontificio, nec Cesarco titulus requiritur: sed sufficit bona fides. l. oes. C. de præscript. trig. annorum. c. placuit. §. potest. 16. q. 3. & est cõmunis opinio in dicto cap. si diligenti. & in dicto cap. sanctorũ. de præscript. vnde si priuatus præscribat contra ecclesiam aliquam rem, etiam si requiratur tẽpus quadraginta annorum, titulus tamen non est necessarius, nec fuit vnquam iure veteri: secundum Panor. in cap. de quarta. nume. 14. & 26. & Balb. in dicto. quæst. 6. & q. 2. 4. part. col. 3.

Tertia Conclusio. Præscriptio immemorialis, etiã vbi aduersus præscribentem adest iuris communis præsumptio, titulum, nec eius allegationem, nec probationem exigit. Sicuti probatur in dicto cap. 1. de præscriptioni. in. 6. & nos tradidimus. §. 3. huius secunde partis, nu. 7.

Quarta Conclusio. Centenaria præscriptio quæ regulariter aduersus Romanam ecclesiam necessaria est, iure ordinario titulum non requirit, nec eius probationem, nec allegationem. Hanc cõclusionem huc repetimus: eam etenim probauimus in dicto. §. 3. nume. 6.

F Quinta

Secundæ partis Relectionis.

Quinta Conclusio. Quoties præsumptio iuris cõmunis est contra præscribentem siue in præscriptione aduersus ecclesiam Romanã, quæ centenaria est, siue in quadragenaria cõtra inferiorem ecclesiam, semper tituli allegatio & eius probatio necessaria est: vel oportet locorum præscriptionum immemorialis temporis quasi possessione probare: tex. insignis in dicto cap. 1. de præscript. in. 6. glos. Dinus nu. 27. in hac reg. glos. cõmuniter recepta in dicto cap. si diligenti. Quam quidẽ conclusionem & nos examinauimus lib. 1. variar. resolut. c. 17. nu. 7. quo in loco attigimus, & explicuimus, quæ præsumptio iuris sit ista.

Verũ in hac materia tituli extat Cæsarum pulchra constitutio, C. de vsucapio. pro hærede. in hac quidem verba: Nihil pro hærede posse vsucapi, suis hæredibus existentibus, obtinuit. Ex qua Bald. Saly. & alij communi omnium cõsensu adnotarunt, titulum pro hærede alioqui in extraneis satis sufficientem ad præscribendum, minime sufficere ad hoc vt sui hæredes, & necessarij præscribant: text. optimus in. l. 2. §. vltimo. ff. pro hærede. Huius decisionis ea est ratio, quod in suis nulla datur propria hæreditas: sed tantũ dominij cõtinuatio: neq; enim videntur filij sui hæredes, & necessarij post parentis mortem patris hæreditatem percipere nouo saltem titulo. l. in suis. ff. de liberis & posthu. vbi Bar

to. Alexand. & alij opinantur, hanc esse veram rationem dictæ constitutionis Imperatoris in dicto. l. nihil. Quæ procedit etiam iure nouo, quo in successione cõsetur sublata differentia emancipationis, & patriæ potestatis quantum ad suitatatem. l. meminimus. C. de suis & legit. heredib. & in Authen. de hæreditatib. quæ ab intestat. defer. §. nullam. Nam hæc differentia non est in vniuersum sublata: sed tantũ quo ad succedendum: siquidem succedit emancipatus pariter cũ suo, & æqualiter vt successisset si suus foret: nec tamen sublata est differentia emancipationis & suitatatis quantum ad modum succedendi. Etenim suus succedit vt suus: emancipatus vt emancipatus: quẽ admodũ notat Areti. in. l. cũ quidam. §. suũ. ff. de acquir. hered. idẽ Areti. in. l. vetre. nu. 9. ff. de acquir. hered. qui ex hoc scribit, emancipatum etiam iure nouo ex potentia suitatatis non transmittere hæreditatem non agnitam: & addit hæc esse communem opinionem: idem asseuerat eam sequutus Alex. in. l. si fratris. C. de iure deliber. & in. l. si emancipati. C. de collat. columna. 5. notat optimẽ Fortuni. in leg. Gallus. §. & quid si tantũ. columna. 107. ff. de liberis & posthumis. Sic & hodie adhuc extat differentia emancipationis, & patriæ potestatis, quoties agitur de infringendis parentum testamentis: nam suus habet ius dicendi nullũ

patris

§. Quintus.

patris testamentum, in quo præteritus fuerit: emancipatus verò habet tantũ bonorum possessio nem cõtra tabulas: præsertim cũ præteritio contigerit causa inserta, & expressa in ipso testamẽto. glos. in Authen. de hæredib. & Falcid. §. exhæredatos. gloss. in. l. si emancipati. C. de collat. & in Authen. ex causa. C. de liber. præterit. & exhæredat. quarum resolutionem explicuimus in cap. Rainuntius. de testamen. in princip. numero. 3. & 4. Quibus addenda sunt quæ de hac cõtinuatione dominij parentis in filium tradit Andre. Tiraquel. in. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. in princ. nume. 19. vnde comprobata est responsio Cæsarum in dicto. l. nihil. Cuius interpretationem aduersus communem aliter explicat Stephanus in Necyomantia Iuris, dialogo. 36. eum legito. Baldus tamen Rubri. de præscript. existimat hanc decisionem veram esse vbi filius allegat se vsucepisse, aut præscripsisse titulo filij hæredis ex capite filiationis, & suitatatis habentis hæreditatem: quasi secundũ Bald. aliud dicendum sit quoties filius allegauerit se possessisse, & habuisse hæreditatem titulo agnationis: ex capite inquam agnatorum, omisso capite suitatatis, & filiationis: tũc etenim procedit præscriptio titulo hæredis ex hoc agnationis iure. eam conclusionem censet mirabilẽ esse Alexã. in. l. in suis. col. 3. ff. de liber. & post. quẽ sequitur Balb. in rep. l.

Celsus. ff. de vsuca. in. 1. part. princ. col. penulti.

Huius verò sententiæ examinationi præmittendum est, an filius in potestate tempore, vel repudiatione priuatus, & exclusus à capite vnde liberi, admittatur ex capite vnde agnati? Qua de re adest text. optimus in. l. 1. §. Sed videndum. ff. de success. edict. quo respõsum est, filium in potestate tempore, aut repudiatione exclusum à capite vnde liberi, admitti ex capite vnde agnati: cui decisioi nõ obstat quod Accursi. ibi notauit scribẽs, simplicem repudiationem ab omni capite repudiantẽ excludere: quam quidem conclusionem dicit singula. Alex. in. l. si creditori. ff. de legat. 1. Paul. Castrenf. in. l. vnica. C. quando non petent. part. idem Paul. & Iason in. l. 3. C. de iur. & fact. ignorant. id enim intelligendũ est, vbi plura capita, & iura simul eodem tẽpore cõpetunt repudianti. Nam eo casu simpliciter repudians renũtiare videtur cuicũq; iuri, & capiti ex quo bona, & hæreditas, quibus simpliciter renuntiat, eidem competunt. At in hac specie, quam modo examinamus, capite vnde agnati non competit priusquam caput vnde liberi exclusum fuerit. Ergo si filius, cui hæreditas primo loco defertur ex capite tantũ vnde liberi, hæreditatem repudiauerit, solum censetur repudiasse eam ex capite vnde liberi: non ex capite vnde agnati: & ideo adhuc post sim-

F 2 pliz

Secundæ partis Relect.

plicem repudiationem habet caput Vnde agnati, cui non renuntiauit: cum nõ dùm tempore renũtiationis cõpeteret, nec esset ei delatum. l. is potest. ff. de acquir. hæredita. l. quamdiu. ff. eodem titu. l. si ita scriptum. §. si sub conditione. ff. de legat. 2. atq; ita esse intelligendam opinionem gloss. in dicto. §. sed videndũ. notat Deti. in. l. quoties duplici iure. ff. de regulis iuris. quo in loco priorem conclusionẽ glossa in dicto. §. sed videndum. intelligit, vbi renuntiatu simpliciter hæreditati: tunc enim omnibus iuribus, ex quibus hæreditas delata fuerit, renuntiatum esse censetur. Barto. in. l. nec is. §. 1. ff. de acquir. hæredita. per. l. si duo. §. idem Iulianus. & §. si quis iurauerit. ff. de iureiuran. & est communis opinio secundum Iason. in dicta. l. Nec is. §. primo. colum. 3. tãetsi inibi disputet aduersus Barto. & alios qui hanc communem sequuti sunt.

His deniq; prenotatis satis explicita est sententia Baldi in dicta Rubrica, de præscript. quam & Alex. sequitur in. l. qui se patris. C. vnde liberi. 4. colu. idem in. l. filius qui patri. ff. de vulga. & pupil. colu. vltima: vbi Socinus num. 16. & Curtius Iunior in. l. si emancipati. C. de collat. numero 30. sensere, maximã esse Baldi auctoritatem, & ex ea plurimum tribui huic opinioni: eam tamen dubiam esse vterq; existimat. Tandem Iason in. l. in

fuis. colum. 2. ff. de libe. & posthumis. reprobat sententiam Baldi: atque allëgat contra ipsum. l. de bonis. ff. de Carb. edict. quem text. inquit singularem esse. Ex eo etenim probatur, filium emancipatum, qui omisso capite Vnde liberi ex capite Vnde agnati patris hæreditatem accepit, adhuc suum dici. Huic autem edicto, inquit Paulus, locus est, etiam si ab intestato ad bonorum possessionem veniant liberi: tametsi ex inferioribus partibus petant, qua legitimi vocantur, quoniam sui sunt: vel ex illa, quæ cognatis datur. Hætenus Iurisconsultus: sed poterit huic loco responderi, filium in potestate venientem ex capite vnde agnati: suum quidem dici, non quòd verè suus sit, sed quia loco sui hæredis à prætore vocatur: vt probatur in princip. & in. §. sunt autem. Instit. de bonorum possessione. Nam & sultas non capit nisi primum gradum. l. prima. §. sciendum. ff. de suis & legiti. hæredib. Igitur suus filius repudiando primum gradum desinit esse suus quo ad effectum saltem: licet nudum nomen retineat: argumento sumpto à. l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de legat. 1. Nec vlla iusta ratione defendi potest, quòd filius omisso capite vnde liberi accipiẽs paternã hæreditatem ex capite vnde agnati, habeat iura sultatis, & omninò ea priuilegia, quæ iure filiis suis cõceduntur. vnde Baldi interpretatio ad. l.

ad. l.

ad. l. nihil. C. de vsucapio. pro here de admittenda videtur.

Ex. §. sequenti.

- 1 Bona fides figmentum quodlibet, & dolum excludit.
- 2 Bona fides plerunq; significat quod æquum & bonũ sit.
- 3 Aequitas, & rigor, qualiter distinguantur: & de summo, atq; stricto iure.
- 4 Bonæ fidei contractus, vnde hanc appellationem habuerint, latè traditur.
- 5 Bonæ fidei contractus, an iure canonico ab stricti iuris conventionibus distinguatur?
- 6 Bonæ fidei contractus, quãobrem ipso iure nulli dicantur dolo dante causam contractũ nõ sic stricti iuris?

§. Sextus.

UPEREST nũc de bona fide, quæ ad præscriptionem necessaria est, quẽdã examinare: non equidem à nostris intacta, sed quæ non ita vt par est fuere per eos discussa. Illud enim verò sciendum est iuris vtriusq; cõditores bonam fidem plerunq; exigere in eum quidem sensum, vt actus fiat, & tractetur citra vllũ figmẽtum, & dolum: simpliciter quidem. l. si seruus communis. §. quod si sciens. ff. de furt. l. ab emptione. ff. de pact. l. 3. C. de peri. rei vedit. explicat Budęus in. l. emptorem. ff. de actio. empti. Sic apud Plautũ in Aulularia, Euclio senex Liconidem adolescentem alloquitus actu. 4. scena. 6. inquit: Dic bo-

na fide, tu id aurum non surripuisti: Apud Terentium in Heautõtimo. actu. 4. scena. 5. Chremes Syru interrogas inquit, bona ne fide? In summa deniq; bonam fidem ipse interpretor iudicium illud priuatũ, quo quisq; de rebus propriis diiudicat secum: particulariter quidem de omnibus propriis actibus moralibus. Nam & fides iudiciũ quoddã est, quo credim? aliquid: itẽ & illud, quo proprios nostros actus morales iudicam? quam ob rem in hac parte fides pro cõsciẽtia adsumitur: & conscientia credulitas quẽdam est: & præterea iudiciũ examinãs actiones nostras. ideoq; à Paulo ad Roma. cap. 14. fides appellatur: dũ inquit, Omne quod non est ex fide, peccatum est: ex fide inquam, id est ex conscientia: auctore Ambrosio in cõmẽtariis epistolæ ad Romanos. cap. vlti. de præscriptio. cap. quẽrat aliquis. de pœnit. dist. 3. qua ratione quoties quis actum cogit contra cõsciẽtiam, & aduersus id, quod priuatũ eius iudiciũ dicitur, dolo quidem nõ bona fide vtitur. vnde ad discernendũ alicui? bonam, vel malam fidẽ, respicienda est vniuscuiusq; propria, nõ alterius cõsciẽtia, vel opinio. l. 1. §. Iulian? scribit. ff. de itin. actuq; priuat. Quo fit, vt is dicatur bona fide possidere: bona fide contrahere: qui credit se id iustè facere, & vt dicitur, nullum habes in corde figmẽtum nec dolum. l. qui à quolibet. ff. de contra. empt. l. bonæ fidei

F 3 emptor.

empton. ff. de verb. signifi. Is verò, qui corde aliud credit, quàm quod dicatur, is inquam mala fide possidet, & contrahit. l. res bona. ff. de cōtra. empt. l. bonam fidem. C. de actioni. Etenim secundum Cicero nem lib. 1. de officiis, fides inde dicta est, quod fiat id, quod dicitur: & iustitiæ est fundamētum. idcirco in omnibus negotiis ratio bonæ fidei habenda est: cùm ei aduersetur mala fides, & dolus, qui in republica minimè est tolerandus: imò à quocunq; negotio summis viribus exterminandus. Hinc sanè quæritur, quam ob rem iure civili actiones quædam, & cōtractus eo distinguantur, quòd quidam sint bonæ fidei, reliqui verò stricti iuris. §. actionum autè. Inst. de actio. l. in actionibus. de in litem iur. text. in cap. cū venerabilis. de exceptio. & inibi glos. Panor. & alij. Nam cùm in omni actione bona fides, & eadem in omnibus cōtractibus considerari debeat. l. si mandato. §. 1. ff. mandat. l. bonam fidem. C. de actio. & obligat. mirum quibusdam, qui iuris civilis disciplinam summis, quod aiunt, digitis tetigere, videbitur, cur cōtractus quidam speciali titulo bonæ fidei censeantur.

Verùm apud iuris civilis responsa interdū verbū hoc: bona fides, nō tam syncerā illā voluntatē, & animū dolo contrariū, quàm equitatem quādam, & iustitiam ipsam à rigore quodam summo segre-

gatam, & puram significat. l. bona fides. ff. deposit. l. at si quis. §. hæc actio. ff. de relig. & sumpti. funer. l. si mādauero. §. Iulianus. ff. mād. l. 2. §. vlt. ff. de precar. Rursus strictū ius apud iurifconsultos appellatur ius prædurum, exactum, & rigoris plenū: quod quidem æquitati, bono, & æquo opponitur. l. 2. §. item Varrus. ff. de aqua plu. arcen. l. placuit. C. de iudi. l. in. his. ff. de cōdit. & demōst. tradit eleganter Budæ. in l. 1. col. 2. ff. de iust. & iure. ac de æquitate quidem multa Oldedorpius in tract. de formula inuestigandæ actionis. c. quid sit æquitas. Et idè in forēsi disputatione de equitate. Cælius lib. 4. lectio. Antiquar. cap. 22. ex quibus illud satis cōstat strictum ius esse, quod strictè & propriè ad corticē literæ absq; vlla benignitate, & humanitate est intelligendum, atq; interpretandum: & idè opponitur æquitati, ac bono & æquo, à quo benigna & humana deducitur interpretatio. l. Pantonius. in princ. ff. de acqui. hēredit. l. si ita scriptū. in princ. ff. de liber. & posthu. l. 1. §. qui operas. ff. ad Tertulli. l. Thais. §. libertatē. in fine. ff. de fideicō. libert. l. si debitor. §. 1. l. inter eos. §. 1. ff. de fideiussor. omnium latissimè Andreas Tiraraquel. lib. 1. de retract. §. 35. gloss. 1. in princip.

Hinc deniq; equitas rigori, & stricto iuri opposita, est mitigatio & interpretatio legis scriptæ ex aliqua circumstantia personarum, rerum, aut

aut temporum: quemadmodum ab Aristotele deducitur lib. 5. Ethicor. cap. 10. ex nostris præter alios id adnotarunt Fortunius & Budæ. in l. 1. 4. notab. ff. de iust. & iure. cuius rei & author est iurifconsultus in dicta. l. bona fides. ff. deposit. qui exempla huic conclusioni suppeditat. Sic & Quintilianus lib. 7. Institutio. cap. 7. eo exemplo vtitur quo & Michael Ephesius super Aristot. in dicto cap. 10. de lege statuente, quòd peregrinus muros ascendens occidatur: cuius legis verbis, & rigori stricto subest peregrinus, qui muros ascendens hostes urbem inuadentes eiecit, & fugauit: adest tamen æquitas, quæ legem superscriptam interpretatur, & dicitur, hunc peregrinum occidendum non esse. Sic constat, æquitatem esse admirabile quoddam temperamentum, quod ex perfecta ratione omnia moderatur. l. Diu. ff. de in integ. restit. l. si seruo fideicommissaria. ff. de hæredib. institu. explicat & Ioānes Corasi. lib. 2. Miscel. cap. 18. Hæc verò moderatio ab æquitate deducta ius ipsum non violat, si legislatoris mentem inspiciamus: sicuti manifestū est: imò iustitiam æquitas ista præ se fert authore iurifconsulto in l. 1. ff. de iustitia & iure. quo in loco scriptum est, ius esse artem boni, & æqui. Hinc apud Aristotelem illud *ἐπιεικὲς*, & *ἐπιεικία* quibus strictum ius plerunq; moderatur. quemadmodum & de hac *ἐπιεικία*, sunt iurifconsulto-

rum testimonia plura, potissimum in l. aut facta. ff. de pœnis. & in dicta. l. bona fides. optimus tex. in l. nulla. ff. de legibus. quæ duriorem interpretationem scriptæ legis reprobat. Quasi æquitas, quæ moderatrix est, à iure nō dissentiat. Nam & Cicero ad Herennium libr. 3. iustitia, inquit, est æquitas ius vnicuiq; tribuens pro dignitate cuiusq; idem Cicero lib. 3. officiorum inquit: In primis operam dabunt, ut iuris & iudiciorum equitate suum quisq; teneat. probat idem tex. in l. cū nec patronos. C. de iniur. quòd si quando æquitas apud authores à iure, vel à iusto distingui videatur: tunc ea distinctio vel referenda est ad ius strictum, & ad iustū, quod ab scripta lege descendit: vel ad æquitatem: quæ remissio potius benigna sit, & ad indulgentiam quādam atq; humanitatem quàm ad ius ipsum spectet.

Ex quibus deducitur ius strictum id dici quod prædurum sit, & asperum, à quo non liceat nec latum vnguem discedere: cuiq; nihil addi, nec detrahi possit; nisi quod scriptura loquitur. l. si alij. ff. de usufru. legat. l. cōtractus. C. de fide instru. hocq; ius æquitati opponitur: idemq; appellatur ius subtile. l. si ita scriptū. in princ. ff. de liber. & posthu. l. in bello. §. Codicilli. ff. de capti. l. si quis ita scripserit. §. 1. ff. de manumiss. testam. l. si tibi. ff. de donat. l. filio præterito. ff. de iniur. rupt. l. per fundum. ff. de seruit.

Secundæ partis Relect.

rust. præd. quibus iuriconsultorū
responsis ius strictū, quod nullam
admittit interpretationem, subtile
appellatur, & benignæ ac humanæ
interpretationi, æquitatēq; opponi
tur. ad idem. l. generaliter. §. si quis
seruo. ff. de fideicō. libert. Hac ra-
tione ius istud strictum, quod nul-
lam interpretationem admittit, sed
prædurè leges & cōstitutiones iux-
ta literam intelligit, à veteribus au-
ctoribus dictum est summū ius:
idemq; summa iniuria censetur: cū
nimis seuerè, & durè absq; nullo tē-
peramēto ex eo leges accipiantur:
alioqui in maximā Reipublicè uti-
litatem ex variis causis interpretan-
dæ, ac moderādæ. Etenim summū
ius appellatur, quoties de verbis tā-
tū legis contenditur, nec specta-
tur quid senserit qui scripsit, aut
qui loquitur est: quo in genere ple-
rūq; sub authoritate iuris pernicio-
sè erratur. l. si seruū. §. sequitur. ff.
de verb. obligat. Hinc Terētius in
Heautontim. dixit: summū ius sæ-
pe summa malitia. Cicero itē lib. 1.
officiorum: existunt, inquit, etiam
sæpe iniuriæ calūnia quadam, & ni-
mis callida iuris interpretatione: ex
quo illud, summū ius summa iniu-
ria, factum est iam tritum sermone
prouerbiū. Hactenus Cicero: qui
& in oratione pro Cecinna elegan-
ter scribit. Cæteri tū ad istam hor-
tationem decurrunt, cū se in cau-
sa putant habere æquum, & bonū,
quod defendant: si cōtrā verbis, &
litteris, & vt dici solet, summo iure

cōtenditur, solent eiusmodi iniqui-
tati, & boni, & æqui nomen digni-
tatēq; opponere. Meminere & hu-
ius prouerbij Columella lib. 1. rei
rustic. cap. 7. & Valerius Maximus
lib. 8. cap. 2.

Igitur ex his apparet ratio, quare
contractus quidam bonæ fidei di-
cantur: reliqui verò stricti iuris. Nā
bonæ fidei cōtractus ideò quidam
4 cēsentur: quòd in his alter alteri ar-
bitrio, & officio æquissimo iudicis
teneatur de eo, quod ex bono, &
æquo præstari oportet, etiā si in cō-
uētiōe id dictū nō sit. habet etenim
iudex potestātē in his actionibus
iudicandi quod sibi bonū, æquūq;
visum fuerit: quanquam nihil à cō-
trahentibus dictū sit: quòd sensē-
re iuris vtriusq; interpretes, præser-
tim in. §. actionū. de actio. glos. &
Panor. nu. 20. in cap. cū venerabi-
lis. de except. qui cōtractus stricti
iuris ideò dici arbitrantur quòd in
his nihil veniat, nec quidquā pos-
sit iudex, nisi quatenus nominatim
à partibus cōuentū sit: cū omissum
censeatur quod palā verbis expres-
sum non sit. l. quidquid astringen-
dæ. l. si ita stipulatus. §. Chrysogo-
nus. ff. de verb. obli. atq; ita hāc esse
huius discriminis rationē nostra-
tes existimāunt: & his suffragatur
quod modò latè deduximus, nēpè
bonam fidem quandam æquitatē
esse, benignamq; ex bono, & æquo
interpretationē. His accedit Triphon
iuriscōsul. in. l. bona fides. ff. depo-
siti. bona fides, inquit, q̄ in cōtracti-
bus

bus exigitur summā æquitatē de-
siderat. Sic Caius i. l. ex maleficiis.
ff. de acti. & obligatio. His actioni-
bus, ait, inuicē experiri possunt de-
co, quod alterū alteri ex bona fide
præstare oportet. ad idem tex. in si-
gnis in. l. quæro. in princip. ff. lo-
cat. Nam & tātū in his actionibus
bonæ fidei valet officium iudicis, quā-
tū in stipulatione nominatim eius
rei facta interrogatio. l. itē si, in fine.
cū. l. sequenti. ff. de negot. gest. l. mo-
ra. §. in bonæ fidei. ff. de vsur. l. Lu-
cius. ad finē. ff. depositi. Cicerolib.
3. de offic. Quintū Scauolam refert
existimantē, in his iudiciis, & actio-
nibus bonæ fidei, summā vim esse
quo ad iudicis arbitriū, & fidei bo-
næ nomē manare latissimè: idq; ver-
sari in tutelis, societatibus, pignori-
bus, deposito, mādato, emptione,
venditione, cōductione, & locatio-
ne: siquidem eo auctore in his ma-
gni est iudicis statuere, præsertim cū
in plerisq; sint iudicia cōtraria, quid-
quēq; cuiq; præstare oporteat.

Sed adhuc controuertitur, vn-
de hi contractus & actiones deno-
minationē istā acceperint: cū sint
in iure Cæsareo alia multa, i quib;
benigna, & æqua est adsumēda in-
terpretatio: & in quibus iudicis ar-
bitriū plurimū possit, nec adherē-
dū mordicū sit verbis, & scripto:
sicuti passim apparet. Huic profes-
sō quæstioni, tametsi sufficiens re-
spōsio detur ex paulò antè prænota-
tis ob exuberantē æquitatē, quæ in
his iudiciis examinandis versatur,

adhuc pro huius rei perfectā cogni-
tione adnotādū est, quòd olim præ-
tores Romæ multis impediti nego-
tiis priuatas causas non iudicabāt:
sed litigatoribus tantum petenti-
bus iudices dare solebant. opti-
mus tex. in. l. placet. C. de pedane.
iudicib. Prætor verò statuta die vo-
catis ad se litigaturis eisq; summa-
tim auditis formulā quādā ex pro-
posita causa cōcipiebat, quā ad pe-
daneū iudicē deferrēt litigatores:
quāq; formulā in quibusdā iudi-
ciis strictè in ea ferè verba, quibus
contrahentes vsi fuissent, aut in alia
ex natura rei ita includebat, vt iu-
dici fas non esset ab eius præscri-
pto discedere, etiam si fortè id
æquum esse censeret. Ita enim
eam concipiebat formulam: Si
patet Titium Seio centum mutua
dare oportere, Caius cōdemnato:
extra quam si pactum cōuentum,
nè ea pecunia mutua peteretur,
factum sit. Cuius quidem vsus, &
prætorii instituti meminere passim
veteres, præsertim Cicero libro se-
cundo de Inuentione: Theophi-
lus in princip. Inst. de interdēt. l.
prima in princ. ff. de fluminib. l. 1.
ff. de doli exceptio. & hæc formu-
la stricti iuris ideò dicta est, quòd
iudici priuato recedere non liceret
à prætoris præscripto: sed omnis
eius potestas intra formulæ termi-
nos, & fines concludebatur: quòd
& Seneca lib. 6. de beneficiis. c. 5. &
.6. significat. In quibusdā verò cō-
tractib; his videlicet qui à iuriscō-

Secundæ partis Relectionis

sultis bonæ fidei dicuntur, prætor cum iudices dabat addere solebat illa verba: ex bona fide. Ex qua prætoris formula liberam iudicandi facultatem iudex habebat iuxta id quod sibi æquum visum fuisset: nec tenebatur ad strictam prætoris delegationem: nec ad contractus præduram verborum conceptionem: quod probatur auctoritate Pauli iuriconsulti in dicta. l. Quæro. ff. locat. vsuræ, inquit, in bonæ fidei iudiciis non tã ex obligatione proficiscuntur, quàm ex officio iudicis applicantur: & rursus inibi fideiussionis formula ad hos contractus ita concipitur: In quantum illum condemnari ex bona fide oportebit, tantum fide tua esse iubes: Cicero item hoc ipsum palam testatur: ita enim lib. 3. de officiis, inquit: Atq; iste dolus malus etiam legibus erat vindicatus, vt tutela duodecim tabulis: & circũscriptio adolescentium, lege Latoria: & sine lege, iudiciis, in quibus Ex bona fide: additur. idẽ Cicero statim. Q. quidem Scæuola Pontii. Maxi. ait, Summam vim esse dicebat in omnibus iis arbitriis, in quibus, adderetur: Ex fide bona quo in loco meminit omnium ferè actionum bonæ fidei. idem paulo antè scripserat: Itaq; Calphurnius cum demolitus esset, cognossetq; Claudium ædes postea proscripsisse, quàm esset ab auguribus demoliri iussus, arbitrum illum adegit, quidquid sibi dare facere oportere-

ret Ex fide bona. M. Cato sententiã dixit, & pronuntiavit, emptori damnũ præstari oportere. Hæc Cicero: qui elegantius rem istam explicuit lib. 6. Topicorum ad Trebatium, dum inquit: In his omnibus igitur iudiciis, in quibus: Ex fide bona: est additum, plurimus earum vsus est. Quo in loco Boëtius eius interpretes ait: In his igitur iudiciis, in quibus additur, vt ex bona fide iudicetur: id est vbi iudices dantur, vt non strictas inter litigantes stipulationes, sed bonam fidem quærant, plurimus causarum vsus est. Hactenus doctissimus ille Cicero nis interpretes. Ex quibus constat, quæ sit vera, & propria ratio ob quam cõtractus quidam, actiones quædã dictæ sint stricti iuris, quædam bonæ fidei. Etenim lege duodecim tabularum sancitum fuerat his quidem verbis: In cõtractibus ea præstantor, quæ lingua nuncupata sunt. sicuti meminit Cicero lib. 3. de officiis. Hanc verò legem prætor obseruandam esse censuit in contractibus stricti iuris, idẽq; secundum eam formulam concipiebat: non ita in contractibus bonæ fidei in quorum iudicio exhibebat liberam formulam, addens, vt iudex condemnaret iuxta id, quod ex bona fide præstari oporteret.

Queram sanè adhuc libèter, cur prætor potius his iudiciis, & actionibus addere solebat verba illa: ex bona fide: quàm aliis: Et profectò id in causa fuit, quod hi cõtractus, qui

qui nominatim à iuriconsultis bonæ fidei censentur, magis quàm alii essent ad humanum conuictũ, & societatem necessari: sine quibus humana societas consistere nequit. cuius quidem rationis testis integerrimus est ipsemet Cicero lib. 3. de officiis. Fideiq; bonæ nomẽ inquit Scæuola existimabat manere latissimè: idq; versari in tutelis, societatibus, fiduciis, mandatis, rebus emptis, venditis, conductis, locatis, quibus vitæ societas continetur. facit ad hæc tex. in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. & l. iuris gentium. in princ. ff. de pact.

Ex præmissis primò infertur, manifestã esse rationẽ discriminis inter cõtractus bonæ fidei, & contractus stricti iuris: & quam obrẽ eã appellationẽ habuerint: & in summa cõtractibus, & actionibus bonæ fidei officium iudicis plurimum posse, nõ sic in cõtractibus stricti iuris: sicuti probatur in. §. in bonæ fidei. de actio. l. quæro. in princ. ff. locat. l. bona fides. ff. deposit. cũ multis aliis, quæ modò præcitata fuerunt, & statim expressim adnotabuntur. Etenim hæc rationẽ veteres iuris vtriusq; professores in dict. c. cum venerabilis. & in dict. §. actionum. de actioni. nõ omnino ignorarunt, tametsi originis cognitionẽ minimè naeti fuerint.

Secundò ex his ipse potissimũ ambigo, sitne verum quod hac in re Zasius vir doctissimus scripsit in l. Qui autem. col. 3. ff. quæ in fraud.

credit. vbi existimat, cõtractus istos quos bonæ fidei nomẽ, habere diximus, ideo sic nuncupatos, quod olim apud Romanos hi contractus iuris gẽtiũ celebraretur in tẽplo Fidei, nemine præsentate nisi ipsa dea Fide: citat huius antiquitatis auctore Dyonisiũ Halycarnasẽ: cui tamẽ hac in re ipse opinor minimè credẽdũ esse. etenim præterquã quod reliqui latini auctores hoc subticuerunt, minimè subticẽdũ: nõ est verò simile in republica ita bene instituta, cõtractus istos, quibus humanũ cõmerciũ innititur, à deo secretè celebrari, vt nullus testis esset conuentionis, si ea, contempta diuina religionẽ: quod frequentissimè cõtingit, negaretur: ideoq; hanc Zasii rationem reiiciendam esse censeo: potissimè quæ ex variis auctori locis apparet, apud Romanos cõtractus istos testibus, & arbitris celebrari solere.

Tertiò hinc apparet, adhuc iure Romanorũ, & nouellarũ constitutionũ ætate Iustiniani, & hisce quidem temporibus manere discriminẽ maximum inter actiones bonæ fidei, & stricti iuris: tametsi solentitas illa prætoris, qua formulas & concipiebat, & dabat, sublata sit. l. 1. C. de formulis. & ibi Doct. tradit Iason in princ. de actioni. numero. 27. ac notatur in. l. edita. C. de edendo. & explicat Alciat. libro quarto dispunct. cap. vlt. Quartò subsequitur ex præcedẽtibus, falsam esse opinionem Bald. qui in capita. de plus petit. in fine scribit iure

5 iure canonico contractus omnes bonæ fidei censerentur, etiam eos, qui iure civili stricti iuris nominantur: atque idcirco iure pontificio sublatam esse distinctionem contractuum stricti iuris à contractibus bonæ fidei. huic sententiæ Baldum sequutus subscripsit Iason in. §. actionum. num. 4. & in. §. quadripli. ad finem, de actioni. item Lancel. Galiaula. l. 1. §. Cato. col. 18. ff. de verb. obligat. etenim hæc conclusio falsa est, nec iure pontificio alicubi hæc actionum distinctio reprobata fuit. vnde cum ea iure civili admissa sit, existimandum est in dubio tacite à iure ipso pontificio admitti. cap. 1. de noui oper. nuntiat. imò expressim isthæc iuris Cæsarei distinctio probata videtur in c. cum venerabilis. de exceptioni. qua ratione à Baldo dissentiunt Iason in. l. cum postea. num. 3. C. de pact. idem in. l. quod te mihi. nu. 34. ff. si cert. petat. Antoni. Burgésis in cap. cum dilecti. de emptio. & vendit. num. 54. & Ludoui. Gomeci. in dict. §. actionum. num. 4. posset fortassis Baldi adnotatio procedere vbi versatur causa pia, vel quid simile ex mente ipsorum canonum. Quintò hinc explicari poterit discrimen illud, quod communi omnium consensu constitutum est inter contractus bonæ fidei, & contractus stricti iuris. Nam licet dolus dans causam contractui bonæ fidei efficiat contractum illum nullum ipso iure. l. & eleganter. vbi

glo. & Bart. ff. de dolo. l. 3. §. vlt. ff. pro socio. l. in causa. ff. de minori. glo. in. l. 2. C. de rescind. vendit. l. 57. tit. 5. part. 5. tamen dolus etiam dans causam contractui stricti iuris non reddit contractum nullum ipso iure, sed rescindendus is contractus est. l. dolo, vel metu. C. de inutilib. stipulat. dict. l. & eleganter. §. non solum. Quæ quidem differentia traditur per glo. in cap. cum dilecti. de empt. & vendi. Bart. in dict. l. & eleganter. Communique doctorum suffragio recipitur secundum Imol. col. 3. & Antoni. Burgés. nu. 45. in dict. cap. cum dilecti. Iason in dict. §. actionum. num. 28. vbi glo. eandem distinctionem probat. Fatetur item eam esse communem Nicellus de concordia glossarum cap. 13. aduersus quam communem post Petrum à Bellapertica, & Fabrum in dict. §. actionum. disputat latissime Ioan. Igneus in. l. contractus. ff. de regul. iur. num. 105. contendens, contractus bonæ fidei etiam ipso iure nullos non esse, imò validos censerentur, licet dolus eisdem causam dederit: sicuti & validi iure ipso sunt contractus stricti iuris quibus dolus causam dederit.

Quid autem referat, contractum esse nullum ipso iure, aut rescindendum, tradidit multi, sed præsertim Andre. Tiraquel. l. 1. si vnquam. C. de reuocan. donatio. verbo. reuertatur. num. 119. & sequentibus. hoc tamen in loco non omittam referre, quæ Franciscus Duarenus

in

in. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. num. 15. scribit, de his contractibus bonæ fidei, & stricti iuris quibus dolus causam dederit. Nā præmittit apud veteres, prætorum, qui iuris civilis custos dicebatur, ius non habuisse tollendi aut abrogandi ius civile, & populi Romani leges: sed eorum tantum permissam fuisse emendationem, ac interpretationem iuris, quæ ex bono, & æquo fit. l. 1. ff. de feriis. l. ius autem. ff. de iust. & iure. Quod igitur prætor ad emendationem, & interpretationem iuris civilis statuebat, licet ius diceretur, attamen quia ius civile primarium erat, & superius, non ita simpliciter nomen iuris obtinuit: ideoque ius illud civile exprimere volentes Iurisperiti per excellentiam, & quia prætorium ius ad illius interpretationem, & moderamen stabatur, ipsum ius, appellauerunt. testis est Ulpianus in. l. 1. §. vlti. ff. de superficie. Seruitutes, inquit, prætorio quoque iure constituuntur, & ipsæ ad exemplum earum, quæ ipso iure constitutæ sunt, vtilibus actionibus petuntur. idem in. l. 1. ff. quod falso tutore. ait: si prætor decreuerit ratum se habiturum id, quod his auctoribus gestum est, tunc valebit per prætoris tuitionem: non ipso iure. Ad hæc est & singularis tex. in. l. 1. ff. Quibus. v. usufr. amitt. parui, inquit Iurisperitus, refert, vtrum iure sit constitutus usufructus, an tuitione prætoris. Hoc ipsum probatur in. l. si usufructus. ff. usufructua. quemadmodum. caue. Illud, ait, scien-

dum siue ipso iure quis usufructum habeat, siue per tuitionem prætoris: nihilominus cogendum esse usufructuarium cauere, aut actiones suscipere. Hinc sanè pactum iure civili, per pactum non tollitur: sed per tuitionem prætoris. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. Nam etsi legibus Romanis cautum sit stipulationem per stipulationem tolli, & elidi, non sic eodem iure civili de pactis statutum est: & ideo qui iure ipso, id est iure civili, obligatur, per prætoris tuitionem defenditur ab obligatione. Prætor enim æquitate motus pacta quædam tuetur temperans rigorem iuris civilis, ex quo vim nullam obtinuerant. His Cicero ad stipulatur lib. 2. de Inuent. 1. & lib. 2. ad Herennium ita scribens, Sunt enim pacta, quæ legibus seruanda sunt: Sunt item pacta, quæ sine legibus obseruantur ex conuentu, quæ iuri præstare dicuntur. Iuri verò dicuntur præstare: quia cum prætor exceptione data eum, qui iure civili obligatus est, tueatur, constat actionem iure civili competentem inefficacem remanere. §. 1. Inst. de exceptioni. l. nihil interest. ff. de reg. iur. l. quod si maritus. ff. de constit. pecu. Prætoris siquidem formula hæc erat: Si patet Titium Sempronio stipulanti centum promississe, Mæuius iudex esto, extra quam si dolo inductus, aut metu coactus promiserit. Vel ita concipiebatur exceptio pacti de non petendo, Extra quam si pactum conuentum, nè ea pecunia peteretur

Secundæ partis Relectionis

peteretur, factū sit. arg. l. exceptio. ff. de exceptio. Atq; hęcideo prenotata fuere, vt hinc constet apud veres iurisconsultos verba isthęc: ipso iure: idem significare quod illa: iure ciuili: ad differentiam iuris prætorii, eiusq; equitatis, ac moderatio nis. Qua ratione postea iure pontificio, & constitutionibus nouellis hæc verba in eum sensum accipiuntur, vt significant ab initio statim vel actum nullum esse, vel valere iure pontificio, cæsareo, quocunq; ue alio, de quo tractetur, ad exemplum quidem veteris significatio nis, iuxta quam omnino iure ciuili actus vel erat nullus, vel validus: licet prætoria æquitate rescindere tur quandoq; & plerunq; tuitione quadam defenderetur,

His deniq; præcognitis illud est obseruandum, quod olim apud Romanos contractus dolo initus efficax erat, doliq; nulla ratio apud iudicem habebatur, nisi in bonæ fidei iudiciis, aut nisi minor dolo esset circumscriptus: donec prætores ius ciuile moderantes vel doli actionem, vel exceptionem litigatoris concedebant sequuti, & in iudiciis constituendis admittentes formulas quasdam, quas Aquilius Iurisconsultus aduersus dolosos ediderat. cuius rei testimonia sūt apud ipsum Ciceronem lib. 3. de officiis: is inquam ait, Atq; iste dolo malus, etiam legibus erat vindicatus, vt tutela duodecim tabulis, & circumscriptio adulescētium lege La

toria, & sine lege iudiciis, in quib; Ex bona fide, additur. Idem Cicero eodem lib. Stomachari, inquit Cannius. Sed quid faceret: nondū enim Aquilius collega, & familiares meus pertulerat de dolo malo formulas. Item & ipse Tullius lib. 3. de natura Deor. Inde tot iudicia de fide mala, tutelæ, mandati, pro socio, fiducia: reliqua quæ ex empto, aut vendito, aut conducto, aut locato contra fidem fiunt. Inde iudicium publicum rei priuatę lege La toria, inde euerriculum malitiarū omnium, iudicium de dolo malo, quod Caius Aquilius familiaris noster protulit. Idem lib. 1. de officiis: iam illis promissis non standum esse, quis non videt, quæ coactus metu, aut dolo deceptus quis promiserit: quæ quidem pleraq; iure prætorio liberantur, nonnulla legibus. Hactenus Cicero. Ex quibus apparet, dolum iure ipso, id est ciuili in bonæ fidei iudiciis vindicari: in cæteris iure tantū prætorio per actionem, aut exceptionem doli: quo item fit, vt iudiciis bonæ fidei nusquam oportuerit à prætore dante iudicem addi exceptionem doli: ea etenim ipsis iudiciis huiusmodi inest. l. huiusmodi. §. qui seruum. ff. de legat. 1. sed et si. ff. solut. mati. l. 3. C. de rescind. vendit.

Sexto ab huius quæstionis definitione inferitur, plurima cessare, quæ per Petrum, Cinum, & alios adducuntur aduersus communē sententiam, qua definitum est, cōtractus

tractus bonæ fidei, quibus dolo causam dedit, nullos esse ipso iure: non sit contractus stricti iuris. Nam ius ciuile irritum esse censet contractū bonæ fidei ab ipso quidem initio: & nullū omnino ratione doli, qui causam cōtractui dedit: atq; ideo ipsum ius ciuile actionem dat, & exceptionem ad illum dolum vindicandum, ex quibus contractus rescissio ad expeditio rem effectum peti, vel obiici poterit. eaq; actio de dolo ipsi cōtractui videtur inesse, sicut & exceptio doli, quemadmodū superius probatum: quidquid aliter hac de re Doctores nostri scripserint.

Septimò hinc & illud constat, non satis Petrū à Bellapertica rem istam intellexisse, dum aduersus rationem communioris opinionis argumentatur contractū stricti iuris, cui dolo causam dedit nullū esse ipso iure, si & contractus bonæ fidei ex hoc nullus sit. Nam ipse scribit ita in contractibus stricti iuris, vt in bonæ fidei ex dolo dante causam contractui deficere consensum, quem dolo omnino impedit, & sic substantiā obligationis & cōtractus: ideoq; si cōtractus bonæ fidei nullus censeatur ipso iure ex eo, quod substantia, quæ à consensu pendet, deficiat, eadem ratione & contractus stricti iuris censi debet ipso iure nullus ratione doli dantis causam contractui. Etenim vtcunq; sit, etiam si cōsensus desit in cōtractibus stricti

iuris, quia dolo dat cōtractui causam. l. qui cū tutoribus. §. qper fallaciā. ff. de trāfact. l. si per errorem. ff. de iuris. omni. iud. l. si quis cū aliter. ff. de verb. obligat. tamen lex ciuilis Romanorū, quæ à prætorio iure distinguitur, noluit dare actionē ad vindicandū istū dolum, nec eū vindicare in contractibus stricti iuris: tamen in contractibus bonæ fidei dolum istū nō tantū improbet sed & legibus vindicandū esse censet. vnde Conrad. i. summario totius operis de cōtractibus ad. q. 57. distinctione. 3. post decimum quartum dictum, Petrum in hac argumentatione reprehēdit, ex eo quod ius ciuile voluerit contractū bonæ fidei, cui dolo causā dedit, nullū esse: nec tamē idē voluerit de cōtractu stricti iuris, etiam quo ad consensum defectum omnino pari: nēpe quia dolo cōtractui causam dedit. vnde secundum eū etiam si ex natura rei ob deficientem cōsensum hi contractus bonæ fidei, & stricti iuris pares sint: tamen quo ad iuris ciuilis remedia, & dispositionem liberam impares cēsentur, & censi sunt. Cū liberum legi fuerit hoc vni concedere, & alteri negare variis ex causis. Non tamen omnino est admittenda ratio supra scripta, qua diximus dolum dantem causam contractui consensum impedire, quatenus cōsensus substantia cōtractus est. l. cōsensu. ff. de actioni. & obligat. nā si hæc fuisset principalis ratio, ex qua ius ciuile

Secundæ partis Relect.

ciuile voluit, & statuit nullum esse contractum bonæ fidei: profectò eadem ratione idem foret in contractibus stricti iuris dicendū: cum & in eis substantia, id est consensus deficeret. quod fatetur Bart. in dict. l. & eleganter. col. 3. Sed quāuis dolus det causam contractui bonæ fidei, vel stricti iuris: non ex hoc sequitur consensum substantialem contractus defecisse, etenim verè contrahens consensit. Quòd si dixeris, hic non consensisset nisi dolo inductus foret ad consentiendum: fateor quidem: & tamè illud constat, quòd nihilominus verè consensit contractui, licet in causa inducente ad consensum errauerit, & deceptus fuerit: sicuti Bart. in dict. l. & eleganter, adnotauit. idèq; probatur efficaci exemplo. Ad contractum enim matrimonii cōsensus & is liber omnino pro ei⁹ substantia necessarius est: cap. cum locum. de sponsali. & tamen si quis dolo inductus fuerit falsis persuasionibus, & causis, vt Mariam vxorem accipiat, in eamq; vxorem accipiendam cōsentiatur: alioqui dubio procul non consensurus, si certus esset causas sibi expressim significatas falsas esse: profectò hic matrimonii contractus validus est: non alia ratione quàm quòd substantialem consensum habeat: qui ad coniugium necessarius est: quemadmodum in hac specie ipse probauit in Epitome ad. 4. lib. decret. 2. part. cap. 3. §. 7. num. 3. quo in loco, & de

matrimonio per errorem cōtracto tractauit.

Octauò infertur, non esse propriam, nec veram rationem, quam tradit Curtius Iunior in. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. num. 4. huius quidem distinctionis contractuum bonæ fidei à contractibus stricti iuris. Is inquam existimat, bonæ fidei actiones ideo dictas esse, quòd licet dolus ab omni contractu abesse, ac bona fides vbiq; adesse debeat tamen in his contractibus, qui bonæ fidei sunt magis necessaria sit, & ad eorum substantiam pertineat: cum contractus bonæ fidei nullus sit ipso iure, si dolus ei dederit causam: quòd modò explicuimus. Etenim iuxta præmissam à nobis traditionem non ideo contractus bonæ fidei ex dolo dante causam contractui nullus est ipso iure, quòd bona fides ad eius substantiam requiratur. Et præterea libenter quæram à Curtio cur magis in his cōtractibus bona fides ad eorum substantiam pertineat quàm in aliis, qui stricti iuris nominantur: vnde sufficiens non est ratio Curtii, præsertim quòd priuilegia, & iura, quæ his contractibus bonæ fidei lege dantur, ac competunt, etiam ad eos pertinent, in quibus contrahentiū dolus minimè contigerit. l. bona fides. ff. de posit. l. i. §. actionem. ff. eo. tit. & constat ex differētis, quas inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris explicat glo. in dict. capit. cum venerabilis. vbi Panor. de exceptio.

§. Septimus.

ceptio. doct. in dicto. §. actionem. vbi Ludo. Gomec. tradit num. 24. sex differentias inter cōtractus bonæ fidei, & stricti iuris: aliā ponit gloss. in cap. cum dilecti. de empt. & vend. Deinde ratio Curtij ex eo deficit, quòd bonæ fidei vocabulū in hoc tractatu non tantum pertinet ad id, quòd à dolo, fraude, & calliditate alienum est, sed & ad illud quod bonum, & æquum censetur, iuxta dict. l. bona fides. & ea, quæ ex Cicerone paulò antè commemorauimus.

Nonò deducitur ab his, in animæ iudicio minimè considerandā esse hanc differentiam contractus bonæ fidei & stricti iuris, quoties dolus dederit causam cōtractui. Nam siue contractus, cui dolus causam dederit, sit bonæ fidei, siue stricti iuris, omninò null⁹ erit, nec dolosus eo vti poterit etiā nulla rescissione præmissa, nec dolum passus ex eo tenetur ante rescissionem: siquidē in eo foro non tractatur de subtilitatibus his, & distinctionibus iuris ciuilis à prætorio: sed tantum agitur de natura rei secundum quam nō differt cōtractus stricti iuris quantum ad hoc à cōtractu bonæ fidei: cum etsi lex ciuilis omiserit actionem dare aduersus dolosum, non ex hoc eum liberat ab eo iure naturali, quo tenetur is dolo abstinere: proximūq; non decipere: atq; ita visum est Conrado in tractatu de cōtractibus, in Summario totius operis ad quæst. 57. distinct. 3. post deci-

num quartum dictum. idemq; potest colligi ex his, quæ nos explicuimus in regul. Peccatum. de regulis iuris. 2. parte. §. 3. nume. 7. Hęc sanè de bona fide quantum attinet contractus, qui a Iurisconsultis bonæ fidei dicuntur.

Ex. §. sequenti.

- 1 Quis dicatur bona fidei possessor?
- 2 An possit dari medium inter bonam, & malam fidem? & inibi qualiter contrariorum eadem sit disciplina.
- 3 Dubitans an res sit sua, vel aliena, an habeat bonam fidem, & an possit eam rem vsucapere?
- 4 Intellectus cap. Si Virgo. 34. q. 2.
- 5 Errans in iure nec assistenti, nec resistenti, an habeat malam fidem: & ibi de iuris errore, nume. sequentibus.
- 6 Examinatur sententia Bart. in. l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hered.
- 7 Ignorantia iuris humani, an habeat culpam?
- 8 Error iuris an in animæ iudicio prescriptionem impediatur?
- 9 Error iuris maximè dubij & perplexi, non impedit prescriptionem.
- 10 Error iuris simul cum errore facti contingens, an impediatur prescriptionem?

§. Septimus.

SUPEREST nūc examinare bonæ fidei significationē quo ad vsucapionis, & prescriptionis tractatū: cū in eo sapissimè requiratur exacta huius dictionis elucidatio. maximè agendum erit, quis dicatur habere bonam fidem: item quis dicatur bonæ fidei possessor: Et sanè bonæ fidei possessor

for is est, qui iustè credit rem, quã possidet, ad se pertinere. l. bonæ fidei. ff. de verb. signifi. vbi bonæ fidei emptor dicitur qui credit vedito rem tradentem esse dominũ: ac subinde credit rem veditam titulo emptionis in eius dominiũ transiisse. Sic & is, qui scit rem veditam non esse veditoris, potest habere bonam fidem, si eam emerit, existimans veditorem habuisse à vero domino vendendi licetiam: quod probat Dinus in hac regula, in principi. ad hæc facit tex. optimus in cap. si virgo. 34. q. 2. Etenim si mala fides est credulitas rei alienæ, à contrario bona fides erit iusta credulitas rei propriæ. tex. ad idẽ in l. si existimans. ff. pro solut. l. si fundum. ff. de acquiren. posses. l. vlti. C. vnde vi. tradidẽre Bart. in l. furtum. §. fundi. ff. de vsu capio. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princip. in princip. Docto. in cap. vlti. de præscript. Et in hac regula. possessor.

Primò hinc deducitur quæstio non inelegans, qua cõtrouertitur: possitne dari medium inter bonã & malam fidem, ita quidẽ vt quis in eo sit statu constitutus, quòd in re per eum possessa nec habeat bonam, nec malam fidem? Et Dinus in huius reg. cõmentariis in princip. existimat, bonam & malam fidem cõtraria esse: atq; idẽ si quis sit malæ fidei possessor, statim apparere, eum non esse bonæ fidei possessorem: & præterea inquit, quòd habita cognitione bonæ fidei, cogno-

scitur & mala fides: quia si cõtrariũ eius, quod posuimus ad bonã fidẽ, cõstituamus: id pertinebit ad malã fidẽ. Sic deniq; contrariorũ eadem est diciplina: id est eadẽ est ratio cognoscẽdi contraria: cùm per intelligentiam vnus contrariorũ, & alterius vis cognita sit. Etenim, vt Aristoteles ait lib. 2. Rhetoricorum, cõtrariorum eadem est diciplina, sed cõtraria vis. idem repetit Aristot. in Topicis. idcirco quidẽ contrariorũ eadem est diciplina: quia eadẽ est ratio cognoscẽdi contraria: cũ altero eorum cognito, vtriusq; proprietatis cognita sit: sed tamen cõtraria vis est contrariorũ: nõ contrarium eius, quod in vno constituimus, in altero est statuẽdũ. qua de re latius Alexan. Zasius, & alij in Rub. ff. de acqui. poss. Euerard. in locis legalibus. c. 75. Titelmãnus in dialectica, cap. 22. lib. 5. & alij pleriq; quorum exẽpla modò missã facim⁹: hoc tantum ad intellectũ Dini, qui eadẽ vtitur argumentatione, adnotãtes. Ex quib⁹ & illa procedit argumentatio: ad remotionẽ vnus cõtrariorũ sequitur positio alterius: & illa, ad positionẽ vnus contrariorũ sequitur alterius remotio, secũdũ Arist. lib. 2. Topicor. l. hæc verba, ille. ff. de verb. significat. l. sed si pupillus. §. si institoria. ff. de institoria. l. 1. C. de furtis. cap. cùm renũtiatur. 32. q. 1. cap. quicũq; ab origine. de pœnit. dist. 2. igitur qui bonã fidem nõ habet, is necessariò in mala fide est: & qui malam fidem non habet, eadem ratione

ratione bonam fidem habere dicitur: vnde consequitur, non esse dare mediũ inter bonam, & malam fidem.

Verũ argumentationem istam oportet planius intelligere. Nã vbi inter duo contraria nullum constitui potest medium, valet prædicta argumentatio affirmatiuè, & negatiuè in hunc modum: Est cõtractus bonæ fidei: ergo non est cõtractus stricti iuris. item, non est cõtractus bonæ fidei: ergo est cõtractus stricti iuris. Quòd si duo sint cõtraria mediatè, quia inter ea medium constituitur, valida est argumentatio affirmatiuè: non negatiuè: est hæc res alba, ergo non est nigra. non tamen rectè sequitur: hæc res nõ est alba: igitur est nigra. Sũt enĩ & alij colores medij inter albũ, & nigrum: atq; idẽ ad negationẽ vnus coloris non sequitur positio alterius contrarij: tex. optimus in l. si inter me, & te. vbi Paul. de Castro. ff. de except. rei iudi. gloss. in l. 1. §. scientiam. ff. de tributo. cui & alia est in hoc similis in l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hered. & ibi Paulus de Castro. notant in specie Euerard. in dict. cap. 75. ad finem: Andreas Gammarus lib. 2. Topicor. cap. de loco à cõtrarietate. Claudi⁹ Cantiancula in loco à cõtrariis, & Hegedorphinus lib. 4. vbi de loco à cõtrariis agit. Ad propositã ergo quæstionem manifestè deducitur, nõ posse argumentationem negatiuè procedere: hic nõ est bonæ fidei

possessor: igitur mala fide possidet. Sic nec illud sequitur: hic non est malæ fidei possessor: ergo bona fide possidet: tametsi optimè sequatur: hic est bonæ fidei possessor: ergo nõ possidet mala fide. Item hic possidet mala fide: igitur nõ est bonæ fidei possessor. Est equidẽ mediũ inter bonam, & malã fidẽ. l. 1. §. scientiam. proximè allegata. Hoc autem medium constituitur in eo, qui dubiũ habet, & dubitat, an res per eum possessa sit sua, vel aliena. hic sanè non habet bonam fidem, nec item malam: non enim habet bonam, quia nou credit rem ab eo possessam esse suam: non habet malam, quia non scit rem ipsam alienam esse: quam ob rem, dubitantẽ non habere nec bonam, nec malã fidem, adnotãrũt gloss. in l. 1. C. de acqui. poss. glo. in l. 2. ff. pro solut. gloss. item in l. 3. §. generaliter. ff. de acqui. posses. cõmuniter in ibi recepta secundum Alex. & Iason. & hinc distinctio singularis exponitur quo ad præscriptionem, vt dubitans non possit incipere vsucapionem, nec præscriptionem, & dubitatio impediãt initium præscriptionis: non tamen eius cursum, si ab initio præscribẽs bonam fidem habuit: licet postea priusquam præscriptio fuerit perfecta superueniat dubitatio, quemadmodũ explicãt Bar. in l. naturaliter. 2. col. ff. de vsu capioni. Panormit. in cap. vltimo de præscript. nume. 39. Imol. verbo, bona fides. Felinus ibi numero. 9.

Syluester, verb. præscriptio. 1. §. 3. Francisc. Balb. de præscriptioni. 2. part. 3. part. princip. quæst. 2. & hæc est communis resolutio, vt fatentur Panormita. Felin. & Balb. in dictis locis. idem asseuerat Ioan. Hannibal in repetit. dict. l. naturaliter. nume. 117. quo in loco latissimè de hac distinctione disputat, pluraq; adducit in cōprobationem, & improbationē huius cōmunis sententię.

Cæterum Panormi. in dict. cap. vlti. nume. 39. in hac quæstione rationem quandam comminiscitur, quam & ipse commēdat scribens, quod is dicitur habere bonam fidem, qui ignorat rem, quam possidet esse alienam: vel qui non habet scientiam rei alienę: cap. si virgo. 34. quæst. 2. is autem qui dubitat non habet scientiam rei alienę: igitur secundum eum dubitans bonam fidem habet: quod etiam adnotauit glos. in dicto cap. vlti. & in cap. si diligenti. de præscriptio. Hæc verò Panor. ratio satisfalsa est, nec potest vlla ratione defendi. primū etenim si ea vera esset, posset præscriptio à dubitāte incipere: & deinde dubitans bonam fidem haberet: vtrūq; quidem communis omnium sententia, quam & ipse Abb. sequitur, omninò negat. non obstat text. in dicto cap. si virgo. dum dicit: is est bonę fidei possessor, quandiu se possidere ignorat alienum. Nam verbum illud: ignorat: accipitur de illa ignorātia positua, qua quis errat credēs rem, quam possidet pro

priam esse: cū sit aliena: nec intelligitur de ignorantia negatiua, qua quis dubitat, rem quā possidet esse suā. hic enim intellectus patet ex similitudine, qua vtitur ille text. prioris casus ad sequentem de illo, qui rem carnalem habuit cū ea, quam ignorat antè cū alio matrimoniū contraxisse. Nam si posterior hic casus de dubitāte esset intelligēdus, proculdubio mortale adulterij crimen esset hæc fornicatio: quod ille text. negat: vnde vterq; casus nō de dubitāte accipiēdus est: sed de ignorante vera quidem & posita ignorantia: quam ob rem parū ille text. vrget pro Panor. sicuti aduertunt Hadrian. quodlib. 2. vers. ad secundam. idē in. 4. sent. cap. de præscrip. & Ioan. Medina de resti. q. 10. & 17. locus autem alter à glos. ex Iuriscōsultis adducitur in. l. qui scit. §. bonę fidei. ff. de vsur. Cuius auctoritate glos. existimat dubitantem habere bonam fidem. Enimuerò Iuriscōsultus inibi loquitur de eo, qui postquam semel rem habuit bona fide, ante completam vsucapionem habuit scientiam rei alienę: & sic non agit ille text. de dubitante: atq; ita si locus ille probaret, dubitātem bonam fidem habere: idē profectò expressim probasset, scientem rem alienam esse bonam fidē habere: quod falsum est. Potissimū locus ille Iuriscōsulti huic proposito minimè conuenit: quia tractat de fructib; perceptis ab eo, qui rem bona fide adquisiuit, postea tamen

men quàm habuit scientiam rei alienę, & bona fides cessauit, malaq; accessit: idq; peculiaribus quibusdam rationibus obtinuit: de quibus ipse disputauit lib. 1. variar. resolutio. cap. 3. nume. 7. vbi diligentius Iuriscōsulti locum examinaui.

Antonius autem à Butrio in dicto cap. vlti. aduersus opinionem communem insurgit existimans, præscriptionem inceptam à bonę fidei possessore minimè continuari, imò interrumpi ex eo quod præscribēs dubium habeat, sitne res quam possidet sua, vel aliena. huic sententię & alij ex nostris accessere: sed & ex Theologis Hadrian. in. 4. sentent. in tract. de restitutione cap. de præscriptione. idem probat duabus præsertim rationibus, quarū prior inde procedit, quod mortaliter peccet qui dubius an res, quam possidet aliena sit, eam detineat, nec restituat. Nam is, qui dubius an liceat sibi absq; mortali crimine quidquā agere, id nihilominus, agit exponit se periculo peccandi mortaliter: ideoq; mortaliter peccat: iuxta illud, qui amat periculum peribit in illo. Ecclesiast. cap. 3. cap. literas. de restit. spoliat. cap. in præsentia. de spōsali. igitur qui dubius est, an possit absq; mortali peccato rem, quam possidet, detinere, quia dubitat an aliena sit, eamq; detineat, nec statim eam restituat, mortaliter peccat: ob idq; malam fidem omninò habet,

nec præscribere poterit: etiam si isthæc dubitatio cōtigerit postea quàm iam bona fide fuerat olim incepta præscriptio: siquidem mala fides ex hac dubitatione deducta quandocunq; præscriptionem interrūpit. Posterior autem ratio, quæ aduersus communem proponitur, præmittit ad præscriptionem necessariam fore bonā fidē continuam toto præscriptionis tempore. cap. vlti. de præscript. cum similibus: quæ quidem bona fides palam deficit eo ipso quod possessor dubitare incipit, & dubitat, rem quam possidet esse suam. ergo præscriptio bona fide incepta, propter dubitationem contingentem durante præscriptione cessat, & interrumpitur. His verò rationib; pro communi sententia respondetur: & quidem priori satisfieri poterit, si præmittamus, dubium esse duplex, speculatiuum scilicet, & practicum. Speculatiuum contingit quoties quis mente, & animo dubitat de aliqua re, quo ad eius qualitatem, & conditionem: item dubitat de facto, & eius veritate sola quidem speculatione. Dubiū autem practicum est, & accidit vbi quis non tantum dubitat in genere & sic de conditione rei vel de facti veritate: Sed etiam dubitat, an ei modò licitum sit agere eum actum, de quo ratione dubitationis circa eius qualitatem, & conditionē, ac facti veritatem cōtingentis, speculatione quadam etiā du-

Secundæ partis Relectionis.

bitavit. Agere enim contra dubiū speculatiuum tantum, peccatum non est, modò non agatur contra dubium practicū: quod ipse probauit in Epitome de sponsalibus, & matrimoniis. 2. parte, cap. 7. §. 2. nu. 10. Sic qui possidet aliquam re titulo domini, licet dubitet, eam rem suam esse, & ad eum pertinere: tamen nō est dubius practicè: quippe qui existimet in hoc dubio posse iustissimè eam rem per eum possideri titulo domini: nec interim donec appareat quòd aliena sit teneri ad restitutionem: què admodū & idem Hadri. in dict. quodlib. 2. versi. ad primam cōfirmationem scribit, posse quempiā absq; peccato mortali rem, quam dubitat esse suam, iustis ex causis detinere: nec teneri ad eius restitutionem. Vnde consequitur, dubitantem rem esse suam non contrahere malam fidē, nec eā habere, etiam si re iure dominij retineat: quod & Ioan. Medina probat in libro de restitut. quæst. 17. Potest enim contingere, me ipsum dubitare, an res, quam possideo sit mea dubio quidem speculatiuo, & tamen practicè non dubitare, quin mihi stante hoc speculatiuo dubio liceat rem ipsam habere iure dominij: imò certus verè sum me non teneri ad eiusdem rei restitutionem: ex quibus apparet cōmunem doctorum distinctionem veram esse, nec posse improbari ex hac ratione, quam Hadri.

& alij tradiderunt. Altera ratio tollitur ex eo, quòd iure Canonico, & Ciuili ad initiū præscriptionis bona fides necessaria est. l. 1. C. de vsucapio. transformand. glossa in l. 1. C. de acquire. posses. Et hæc secundum communem distinctionē ab initio requiritur. Præscriptio verò bona fide incepta non interruptitur nisi ex mala fide: vt in hac reg. & in dict. cap. vlti. probatur. & cap. vigilant. eodem titu. idcirco falsum est quod quidam aduersus communem vt verum præmittunt, existimantes iure requiri, & exigi ad præscriptionē cōtinuationem bonæ fidei toto præscriptionis tempore. Etenim contrarium verius est, satisq; probatur in dicto cap. vlti. vbi Romanus Pontifex postquam scripserat, præscriptionem nullam absq; bona fide procedere, intulit Corollarium quoddam in hæc verba: vnde oportet, vt qui præscribit in nulla temporis parte rei habeat cōscientiam alienæ. Ex quib; verbis deducitur primū, præscriptionē cū mala fide non posse procedere. itē constat, quòd est necessaria bona fides ad initiū præscriptionis: deinde nihil aliud, quātū attinet bonæ fidei materiā, præscriptionē semel inceptā vitare, quā sciētia rei alieng, quæ peccatū mortale præ se ferat: igitur non idē erit in dubitatione rei alienæ.

Est & alter casus, in quo potest cōstitui mediū iter bonæ et malæ fidē: nēpe cū

§. Septimus.

cū quis errat in iure, quòd nec asfistit, nec resistit, vt censet Bart. in l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hered. qui asseuerat, errantem huius iuris errore, nec habere malam, nec bonam fidem. Sed tamen ad huius sententiæ veram cognitionem expedit aliū expendere, an ex iuris errore quo ad vsucapionem, vel præscriptionē procedere possit bona fides: qua in controuersia sit prima conclusio. Error iuris non producit bonam fidem sufficientem ad præscribendum, quoties titulus est huic præscriptioni necessarius. l. nunquam. ff. de vsucapio. l. si fur. §. 1. ff. eo. titu. l. iuris ignorantia. ff. de iuris & fact. ignorat. optima glos. in cap. Apostolicæ. de donatio. & in cap. dudū. de deci. text. in cap. 2. §. cōtractus. de reb. ecclesi. in 6. cap. qui contra iura mercatur. de regul. iuris in 6. l. quemadmodum. C. de agricolis, & censit. lib. 11. Etenim cū titulus iustus ad præscriptionem iure requiritur: nō potest titulus iniustus iuris errore, qui minimè suffragatur cuiquam in acquirendis, & simul causam dare vsucapioni, & bonam fidem producere: huius conclusionis author est Dinus in hac regul. num. 40. & omnes idem probant, quorum statim ad secundam conclusionem mentionem faciemus. Etenim ius non censet, titulum istum iuris errore constitutum sufficientem fore ad præscribendum, nec item bonam fidem ab hoc er-

rore iuris deductam. Secunda Conclusio. Error iuris bonam fidem inducit sufficientem ad eam præscriptionem, quæ titulum minimè requirit: sed sola bona fide procedit. Hæc Cōclusio probatur ea ratione: quia si præscriptio tantū bonam fidem exigit, & bona fides verè detur etiam præmissio iuris errore, palam cōsequitur, hæc bonam fidem sufficere. deinde idē probat in cap. peruenit. de emptio. & vendit. vbi Antoni. & Imola. idē Imola in cap. de quarta. de præscriptio. & in cap. vlti. eod. tit. col. 4. Paul. de Castro in consi. 44. col. penulti. lib. 2. idem Paulus in dict. l. Celsus. col. 2. vbi Bart. penul. col. hoc ipsum tenet: & Antoni. Rub. consi. 75. qui hanc opinionem fateatur communem esse. idemq; constat ex traditis per Feli. in dict. cap. de quarta. nume. 34. & Balbum in repet. l. Celsus. ff. de vsucapioni. 4. notab. atq; in hunc sanè modum iuxta duas has conclusiones intelligendæ sunt variæ glossarū auctoritates, quæ in hac cōtrouersia nūc vnū, nunc contrariū responderūt. Præsertim ex his constat, non retē ad hanc secundam conclusionem adduci gloss. in dicto cap. de quarta. vbi tenuit, iuris errorem producere bonam fidem sufficientem ad præscribendum: nam si ea glos. in hoc sensu accipienda sit, falsa erit eius opinio: quia ea præscriptio, quæ ibi tractat, titulum exigit, & requirit. Quidā enim illius glo.

sententiã intellexere quo ad errorem iuris, cum quis habuit episcopi concessionem absq; consensu capituli, & alia canonica solennitate, credens eum titulum iure sufficientem esse. Alij verò rectius glos. opinionem interpretantur ita quidem, vt præscribens in iure non errauerit: sed in facto: quippè qui cū haberet solius episcopi concessionem opinatus est, & capituli consensum, & alias Iuris Pontificij solennitates concessioni accessisse: & in hoc sensu verum est, quòd præscriptio iustè procedat secundum Abba. colum. 3. & Felin. numero 25. in dict. cap. de quarta. Dominic. in dicto cap. 2. §. contractus. & Balbum in dicta. l. Celsus. 4. notab. vers. quartò limitatur. vnde subinfertur intellect. ad tex. in dict. §. contractus. quo probatur, quòd is qui rem ecclesiæ emerit ab ipso prælato tantum, absq; consensu capituli, non potest eam rem præscribere, etiam si credat iure Canonico consensum, & auctoritatem prælati, quam ipse habuit, sufficere absq; alia iuris solennitate. Hic deniq; errat in iure, & ideo non poterit præscribere, quoties ad præscriptionem bona fides, & titulus necessaria sint, iuxta præmissas conclusiones. sic & glos. in dict. §. contractus: non satis diligenter rem hanc examinavit dū opinatur, esse casum specialem in eo capite, quòd titulus inualidus non tribuat causam præscribendi. Nam vbi titulus est inualidus ex iu-

ris constitutionibus, & titulus requiritur ad præscribendum, tunc generale quidem est, quòd titulus inualidus nõ det causam præscribendi.

Hæc autem secunda conclusio tunc obtinet, cū error contigerit iu iure nec assistente, nec resistente: cuius rei exempla traduntur in. l. non dubium. C. de legib. vbi Bal. col. penul. Bart. in. l. cum lex. ff. de fideiuss. col. penulti. & in. l. si quis pro eo. nume. 12. eo. titu. Nam si error sit iuris resistentis, profectò is non sufficit ad inducendam bonam fidem, etiam quo ad præscriptionem longissimi temporis, quæ titulum non requirit: quemadmodum resoluit Fracis. Balb. in dict. l. Celsus. 4. notat. vers. quartò limitatur: qui ad hoc citat Panor. & doct. i dict. cap. de quarta. col. 2. cui declaratio ni suffragat opinio Bar. in. l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. here. vbi existimat, bonam fidem inductam errore iuris resistentis nõ sufficere, etiam ad fructuam acquisitionem: tametsi alioquin bona fides à iuris errore procedens, nec sufficiens ad præscriptionem, sufficiat ad fructuam acquisitionem. tex. in dict. §. scire. quã opinio nẽ ipse latius examinaui lib. 1. vari. resolut. cap. 3. nu. 8. tandem hæc interpretatio huius secundæ conclusionis probatur à Felino in dicto cap. de quarta. numero. 26. Paulo Castrensi in dicta. l. Celsus. Card. in Clemen. 1. §. si quis. quæst. 11. de reb. ecclesi. sensit & hoc Barto. in leg. quemadmodum. C. de agricol.

& cens.

& cens. lib. 11. atq; ita ipse admitte- rem secundam conclusiõem hac limitatione temperatam: etsi non desint auctores non contemnendæ auctoritatis qui expressim probare contendunt, errorem iuris, & ab eo inductam bonam fidem non sufficere ad longissimi temporis præscriptionem, quæ titulum non requirat: horum enim opinio procedit iuxta ea, quæ adnotauimus in errore iuris resistentis. Quod est animaduertendum ad disputationem Felini, qui in dict. cap. de quarta. numero. 35. plures retulit tenentes aduersus secundam conclusiõem, quibus & ipse accedere videtur: tandem poterit optimè secundum hanc declarationem procedere tex. in dict. §. contractus.

Adhuc tamen obiicitur secundæ conclusioni Bart. sententia. is enim in dict. §. scire. scribit, errantem in iure nec assistenti, nec resistenti, non habere bonam, nec malam fidem: sed esse in hoc medio constitutum, vt nec sit bonæ, nec malæ fidei possessor. Quòd si hæc Bart. opinio vera est, profectò stare nequit secunda conclusio, quæ dicitur, bonam fidem errore iuris inductam sufficere ad longissimi temporis præscriptionem, Nã cum ad initiũ præscriptionis sit necessaria bona fides, nec sit satis malam fidem abesse: & ex errore iuris constituitur medium inter bonam, & malam fidem, manifestè consequitur, errantem in iure etiam nec assisten-

ti, nec resistenti bonam fidem non habere, & ideo non posse incipere præscriptionem. Quam ob rem ad huius difficultatis enucleationem ipse opinor aliquot esse cõsideranda.

Primum etenim illud constitutissimum sit, malam, vel bonam fidem ad factum pertinere: ipsius autem vfucapionis, & præscriptionis vim ad ius ipsum. l. bonæ fidei. ff. de adq. rer. dominio. vnde licet ad ius pertineat, hanc vel illam præscriptionem admittere, aut reiicere: quòd tamen is, vel ille habeat bonam fidem, facti: non iuris est. Nam si ego verè scio rem à me possessam alienam esse: ius non poterit me bonæ fidei possessorem efficere, tametsi possit, à me tollere iuris effectus, quos malæ fidei possessor pati debet. rursus si ego verè opinor, rem à me possessam meam esse, vt cunque sit, etiam si ego iuris errore deceptus id existimem: non potest ius efficere quòd ego sciam, rem hæc à me possessam alienam esse, & ideo ex hac causa sum malæ fidei possessor: quanuis ius ipsum possit me ob huc iuris errorem excludere ab his, quæ bonæ fidei possessores iure consequi solent: & similiter afficere his quæ aduersus malæ fidei possessores statuta sunt.

Secundò adnotandum est, ignorantiam, & errorem iuris quandoq; contingere absq; ignorantis culpæ: quandoq; & frequenter culpam quidè præmittere ipsius ignorantis:

G 5 quæ

Secundæ partis Relectionis.

qua sanè culpa vel erit veniale, aut mortale crimen: & aliquando nullius peccati labem habebit. Nec enim sequitur, hic propter ignorantiam iuris punitur amissione propriæ rei, vel auersione lucri propter culpam, quam ex ignorantia cõtraxit: ergo peccat. Nam culpa apud iuris vtriusq; professores non accipitur semper eo modo, quo apud theologos. Apud nos culpa dicitur quæcunq; negligẽtia circa bonum particulare, quæ in rebus priuatis nullum peccatum habet, à theologis autem dicitur culpa, vbi peccatum interuenit, & committitur. Qua ratione quanuis propter iuris ignorantiam ego vel priuer propria re, vel impediatur alienam adsequi, aut lucrum habere: non ex hoc sequitur, me peccatum mortale, aut veniale commisisse. Si quidem culpa leuissima, quæ à iure sæpissimè punitur, negligentia quædam est satis à crimine libera: sicuti deducitur ex his quæ traduntur in l. contractus. ff. de reg. iur. in l. magna negligentia. ff. de verb. significat. l. quod Nerua. ff. de deposit. Sic deniq; fit, vt ignorantia iuris, etiam ea, quæ non tantum negationis, & nescientiæ sit, sed & erroris, ac deceptionem intellectus inducat, possit absq; peccato mortali, & veniali contingere: quod Adrian. explicat quodlibet. 4. art. 1. præmittunt Abb. & Doct. in cap. 2. de cõstit. per tex. ibi. & in cap. 2. eo. tit. in c. 1. vlt. ff. de decret. ab ord. faci. c.

Apostolicæ. de cleri. excõ. l. vlti. ff. de legat. 1. tradit Roma. cons. 473. & eruditissimè, ac eleganter Alfonsus à Castro lib. 2. de potest. legis pœnal. cap. 14. Quandoq; ignorantia, & iuris error culpam habet, ac peccatum veniale vel mortale iuxta materiæ qualitatem, nec tamè questionem istam modò ad amissim examinabimus: tantum enim adnotabimus obiter quo ad nostrum institutum, vt videamus, an possit mala fides ex errore iuris deprehendi. Et profectò ignorantia iuris tunc peccatum, & malitiam habet, cum quis ignorat ea, quæ scire tenetur secundum statum particularem, & officium, quod exercet: tenetur enim quis scire omnino ea, quæ pertinent ad officium, & statum quem habet: aut actum, quem gerere vult. arg. l. culpa est. ff. de reg. iur. l. lata culpæ. ff. de verb. significat. notant in hac specie Thomas 1. 2. q. 76. art. 2. Adrian. in dict. arti. 1. Almain in moralib. cap. 4. Syluest. verbo ignorantia. §. 7. Alfonsus à Castro in dicto cap. 14. ex quorum rationibus & illud constat, quod in dict. l. lata culpæ. expressum est, latam scilicet culpam esse, & ex ea peccatum quidè argui, si quis ignoret ea, quæ homines eius conditionis, & status communiter scire solent, & communi adhibita diligentia percipiuntur. His accedit quo ad huius doctrinæ principalis probationem tex. i. l. 1. ff. si mēs. fals. mod. dixer. l. illicitas. §. sicuti. ff. de

§. Septimus.

54

ff. de off. præf. cap. non punienda. §. vlt. 1. q. 1. l. 1. ff. quod quisq; iur. cap. non est sine culpa. de reg. iur. lib. 6. quibus in locis latè explicatur quàm grauitè is delinquat, qui ea ignorat, quæ ratione status, vel officii scire tenetur: & qui eorum, quæ ad officium necessaria sunt, ignarus, & inscius immiscet se rei ad se non pertinenti. De his etiam Bart. in l. 1. ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuerit.

Tertium huic negotio potissimè cõuenit, & id ex prænotatis deducitur: nempe quòd agens aliquè actum, contractum, vel cõuentionem aliquam paciscens, tenetur omnino priusquàm id faciat, & peragat scire, & inquirere leges eas, quæ de re illa, aut pactione disponunt, quarumq; obseruatio necessaria est ad iustitiam illius actus. Etenim vel tenetur ab eo actu abstinere, vel diligenter se ipsum, aliosue peritos consulere quid leges ad iustitiam illius actus requirant: alioqui temerè actum ageret, & exponeret se ratione ignorantie & erroris periculo rem alienam obtinendi aduersus iustissimas reipublicæ sanctiones, vel actum illum iniuste agendi: quod peccatum est & quidem grauissimum: siquidè obligatur quis ratione naturali scire illam humanam legem, cuius obseruatio est necessaria ad iuste agendum id, quod facere aggreditur. idcirco in hac specie iuris error, iurisque ignorantia peccatum est, &

sæpissimè mortale, habetq; culpam malitiæ: arg. tex. in l. leges sacratissimæ. C. de legib. Hoc verò peccatum non simpliciter procedit ab errore iuris, eiusq; ignorantia: Sed à negligentia illi coniuncta: & sic à voluntate, quæ non voluit adhibere diligentiam, vt sciret, quod scire tenebatur: alioqui sola ignorantia cum sit in intellectu, vt sciẽtia, cui illa opponitur, non potest esse peccatum: quia peccatum non est in intellectu: sed in voluntate, in qua etiam est meritum. Atq; ita ignorantia quatenus peccatum est, non solum dicitur scientiæ priuationem aut erroris intellectus, sed etiã negligentiam ad sciẽtiã, quæ actui necessaria est, adquirenda. ille etenim solus ignorando peccat, qui obligatur scire quod ignorat: quèadmodum hæc deducuntur ex traditis à sancto Bonaventura in 2. sent. dist. 22. art. 2. q. 2. ad. 4. docetq; eleganter Alfonsus à Castro in dicto lib. 2. de potest. leg. pœna. capi. 14. vers. ignorantia solum facti.

Ex his patet, quando iuris ignorantia culpam præmittat quo ad mortalis, aut venialis peccati labem. Item constat, potuisse iura humana quo ad lucrum, & quo ad bonorum acquisitionem iuris ignorantiam, licet ea cõtigerit absq; peccato, punire, minimè permittendo quòd ignorans, errasue in iure possit ea ex causa lucri quidquã cõsequi, tamen si lex ipsa noluerit damno afficere istam iuris ignorantiam habentes: sicuti

Secundæ partis Relect.

sicuti decisum extat in l. iuris ignorantia. 1. & 2. l. error. l. regula. ff. de iuris & fact. ignorant. quibus in locis explicatur quando iuris ignorantia damno, & pœna afficiatur.

Secundò ab his deducitur, errorem iuris resistentis actui, vel contractui, quo ad factum verè non inducere malam fidem, quatenus ea est scientia rei alienæ. Attamen quo ad iuris effectus error hic iuris resistentis, ob grauissimam culpam, qua errans afficitur, minimè bonam fidem producit, ac fortassis quandoq; potius mala quàm bona fides ex hoc errore præsumetur, & constituenda erit ea ex parte qua censetur mala fides peccatū illud quod ab errante committitur, dū non adhibet eam diligētiam, quā adhibere tenetur in inquirendis legibus, quæ ad illius actus, quæ gerit, iustitiam pertinent.

Tertiò hinc patet, errorem iuris resistentis non inducere bonam fidem sufficientem ad præscriptionem, etiam longissimi temporis, quæ titulum non requirit. Est etenim semper necessaria bona fides ad initium saltem cuiuscunq; præscriptionis. Hæc verò non adest, ubi est error iuris resistentis: quāvis possit dici, quòd absit mala fides: quod non sufficit ad præscriptionem. Imò non tantum abest bona fides: sed & ratione suaderi potest, hunc errorem iuris resistentis malam fidem aliqua ex parte habere propter satis culpam negligentiam: unde fit, satis veram esse interpretationem illam, quam secundæ conclusioni ex Bart. & aliis adscripsimus.

Quartò infertur, errorem iuris nec assistentis, nec resistentis bonam fidem inducere. hoc probatur non tantum ex ea parte, qua bona fides est credulitas, quòd res est propria: hæc etenim habetur non obstante hoc iuris errore: Sed & probatur hoc corollariū ex eo quòd nullam culpam nec mortalem, nec venialem, errans in hoc iure contraxerit: quippe qui id non tenebatur scire, tanquam ius minimè pertinens ad iustitiam actus: cum actus nec reprobetur iure nec fomentum actionis à iure recipiat: sed maneat in ea iustitia, quam ex iure naturali, cuius ignorantia non datur, nec iuste dari potest, actus ipse cōsequitur: ideoq; agens actum iure humano minimè reprobatum, nullam negligentiam commisit, quanuis non indagauerit, an is actus fomentum à iure positivo recipiat: siquidem nemini ex hac ignorantia damnum intulerit ignorans præterquàm sibi ipsi, qui nullo iuuabitur auxilio legis humanæ ad illius actus acquisitionem: tandem in summa satis est, quòd ius actui non resistat, ut is iustus censerit debeat, etiam iuris ignorantia gestus, saltem ea iustitia, quæ naturali iure actui cōuenit: tamen si iuris humani approbationem, aut fomentum non habeat. Quā ob rem Bart. opinio in dicta.

Quartò infertur, errorem iuris nec assistentis, nec resistentis bonam fidem inducere. hoc probatur non tantum ex ea parte, qua bona fides est credulitas, quòd res est propria: hæc etenim habetur non obstante hoc iuris errore: Sed & probatur hoc corollariū ex eo quòd nullam culpam nec mortalem, nec venialem, errans in hoc iure contraxerit: quippe qui id non tenebatur scire, tanquam ius minimè pertinens ad iustitiam actus: cum actus nec reprobetur iure nec fomentum actionis à iure recipiat: sed maneat in ea iustitia, quam ex iure naturali, cuius ignorantia non datur, nec iuste dari potest, actus ipse cōsequitur: ideoq; agens actum iure humano minimè reprobatum, nullam negligentiam commisit, quanuis non indagauerit, an is actus fomentum à iure positivo recipiat: siquidem nemini ex hac ignorantia damnum intulerit ignorans præterquàm sibi ipsi, qui nullo iuuabitur auxilio legis humanæ ad illius actus acquisitionem: tandem in summa satis est, quòd ius actui non resistat, ut is iustus censerit debeat, etiam iuris ignorantia gestus, saltem ea iustitia, quæ naturali iure actui cōuenit: tamen si iuris humani approbationem, aut fomentum non habeat. Quā ob rem Bart. opinio in dicta.

l. Sed

§. Septimus.

1. Sed si lege. §. scire. dum is existimat, errantem in iure, nec assistente, nec resistente, non habere bonam fidem, nec item malam: vel est falsa, vel nam ita simpliciter intelligenda: nā hic bonam fidem habet re ipsa, & quantum ad factum: atq; item quo ad iuris effectum id est præscriptionem quæ tantum exigit bonam fidem. At ubi præscriptio non tantum requirit bonam fidem, sed & titulum iustum legeq; humana probatum, & cui lex ipsa adsistat: tunc sufficiens non est bona fides procedens à iuris nec assistentis, nec resistentis errore: cum lex humana ad usucapionem requirens titulum iustum de eo titulo sit intelligenda, qui per eandem legem humanam iustus censetur, & ex ea fomentum, ac probationem habet. Ex quibus postremò manifestum est, etiam si præmittamus, errantem in iure quantum ad factum bonam fidem habere, potuisse legem civilem hunc bonæ fidei effectum usucapionis, & præscriptionis negare: sicuti & ipsa lex posset usucapionem, & præscriptionem iure humano inductas tollere.

Hinc expendendum erit quod Ioan. Medina vir doctissimus in tract. de contract. q. 17. adnotavit scribens, eam cōclusionem qua iuris utriusq; professores cōmuniter asseuerant, bonam fidem inductam iuris errore, non sufficere ad præscriptionem quæ titulum requirit, procedere in

foro iudiciali propter præsumptionem malæ fidei: at in conscientia iudicio existimat errorem iuris bonam fidem verè producere, si error ipse inuincibilis sit, sufficere ad præscriptionem quamcunq; etiam si ea titulum requirat: cum in eo foro de veritate non de præsumptione agendum sit.

Ego sanè iuxta ea, quæ modò prænotauimus, illud certissimum esse opinor, legem humanam, quæ præscriptionem induxit posse bonæ fidei utcunq; probatissimæ, etiā quæ ab errore iuris inuincibili producit, negare usucapionis, & præscriptionis effectum: nec in hoc quidquam dubito. Deinde video quòd error iuris nec assistentis, nec resistentis, qui absq; vlla culpa contigerit, non sufficit ad præscriptionem, quæ titulum requirit: sicuti modò tradidimus: unde fit, ut maximè dubia sit Ioan. Medina opinio. Etenim cum tractemus de re aliena acquirenda per legis humanæ constitutiones: non aliter eius adquisitio datur quàm seruatis his, quæ per ipsam humanam legem requiruntur: & præterea non arbitror ius civile iuris errorem ab usucapione repellere propter malæ fidei præsumptionem. Nam & si de bona fide constet in foro exteriori, vel interiori, si tamen possessor in iure errauerit, adhuc præscribere non poterit re possessam secundum cōclusiones superscriptas: licet non negauerim iura humana quandoq;

ex

ex iuris errore presumere bonâ fidē nempe quo ad fructuum adquisi- tionem: aut saltem non præsumere ad istum effectum malam fidem: vel iuris errori hunc effectum ad- quirēdi fructus tribuisse, eò quòd non sit omnino manifesta mala fi- des: quæ iuris quadam ignorantia occulta videtur. Sed quantum ad præscriptionem, iuris error excludi- tur, nec ex eo præscriptio procedit: quia illa culpa, & negligentia in iu- ris errore, & in non inquirendo di- ligēter, quid leges humanæ de illo actu ad eius iustitiam statuerint, ef- ficat, vt ad effectum præscribendi iuris error vel mala fides iudicetur ve eius vicem habeat, ex reg. qui cō- tra iura. de reg. iur. quo fit, vt si cō- tingat, errorem iuris etiam resisten- tis inuincibilem esse, tunc præscri- ptio in animæ iudicio obtinebit: atq; ita defendi poterit Ioan. Me- dina opinio. Imò & ea sic intellectu apud iudicem exteriorem admittē- da est: sicuti apertissimè probatur in tertia conclusione, quam statim exponemus. Sed si error iuris vinci- bilis sit, culpamq; præ se ferat, etiā si quo ad factum in animæ iudicio possessor bonam fidem habuerit: quippe qui existimauerit rem à se possessam propriam esse: tunc hu- manæ leges seruandæ sunt, nec lo- cus erit præscriptioni. Quid igitur dicemus ad obiectionem, quæ fie- ri potest: Nam iuris nec assistentis, nec resistētis error nullam culpam habet: & tamen non prodest ad

præscriptionem, quæ titulum re- quirat: ideoq; videbitur quibusdā non excludi iuris errorem quo ad præscriptionem ea ratione, quòd is culpam grauem præmittat: cum in hac specie exclusus sit error iuris absq; vlla culpa contingens à cau- sa iusta præscribendi: Et quidē ob seruandum est, errorem iuris nō re- sistentis, nec assistentis simpliciter inculpatum esse quoties illius iu- ris scientia necessaria non est: & sic quoties agitur de præscriptione, quæ solum bonam fidem requirit: nec exigit quòd præscribens iusto titulo possideat. At vbi præscriptio titulum iustum requirit, oportet ad hunc vsucapionis actum quòd possessor titulo iusto possideat: & idcirco teneatur ad hunc effectum scire, an leges humanæ titulum illū probauerint, & fomentum, ac vim illi contractui præstiterint: hoc ete- nim necessarium est ad iustitiam il- lius actus quo ad vsucapionem & præscriptionem, quæ iure humano institutæ non aliter admittuntur quàm iusto ex titulo: qui quidem abest dum possessor iuris errore in hoc decipitur. Cum oporteat præ- scriptionem saltem in initio bonâ fidem habere procedentem à iusto titulo, qua ratione ad præscriptio- nem requirentem titulum nō suffi- cit iuris error nec assistentis, nec re- sistentis: quia præscribens quo ad hunc effectum culpam contraxit, non inquirendo, an ille titulus iu- stus esset: id est à iure probatus: quod

quod ratione actus scire tenebatur. Verum quòd diximus à iure di- stingui iuris errorem quo ad fru- ctus adquirēdos, & quo ad præscri- bendum, si opiniones cōmuni do- ctorum consensu receptas admitta- mus, planè cōstabit discrimē istud nō omnino procedere: siquidē er- ror iuris resistentis, qui ad præscri- bēdū longo, aut lōgissimo tēpore nō prodest, is nec ad fructus adqui- rēdos sufficit: sicuti ex quadā com- muni sētētia retulim⁹ lib. 1. variar. resolutionū, cap. 3. num. 8.

Tertia cōclusio. Error iuris maxi- mē dubii, eaq; ratione probabilis iu- 9 stā præbet præscriptioni causā, etiā vbi titulus requirit. Huic cōclusio- ni suffragatur quòd hic error sit in- uincibilis: quem homo faciendo quod potest, vincere non valet ob perplexas iuris decisiones, variasq; interpretum sententias. Ideoq; de re ita dubia qui consuluit viros iu- ris peritissimos, eorumq; respōsum habuit, fecit id quod agere teneba- tur ad expellendum errorem iuris, eiusq; scientiam acquirendam. Is igitur iuxta respōsum iuris perito- rum errans, inuincibilem habet ignorantiam: quæ iusta est, atq; id circo iustam præbet præscriptioni causam: cum ius ciuile ideo repel- lat ab vsucapione iuris errorem: quia eum iniustum esse censet ob negligentiam, & culpam igno- rantis, seu errantis, qui non fecit quod agere tenebatur ad eum er- rorem effugiendum: sicuti paulò

antè dicebam. eadem cōclusio pro- batur auctoritate tex. in cap. cum dilectus. de consuet. quem ita in- terpretantur Abbas & Imola ibi: idem Abb. in cap. de quarta. de præscript. colu. 3. & Feli. ibi: idem Felin. in principio Decretorum, colu. 2. Francus in cap. sæpe. colu. 3. de appell. Balb. in dict. l. Celsus. notab. 4. Curti. Iunior conf. 6. nu- mero. 22. & colu. penult. ac finali. Idem Curti. conf. 28. col. 3. post An- toni. in dicto capi. cum dilectus. quibus ad stipulatur quod Bar. & alii scripsere in. l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis.

Quarta conclusio. Error facti si- mul contingens cum errore iuris, bonam fidem inducit sufficiētem ad præscriptionem, etiam si ea titu- lum exigat: tex. apud iurisconsul- tum in. l. Si vir. ff. de vsucap. pro dona. Si vir, inquit Pomponius, vxori, vel vxor viro donauerit, si aliena res donata fuerit, verum est quod Trebatius putabat: si pau- perior is, qui donasset, non fie- ret, vsucapionem possidenti pro- cedere. Ex quo respōso hanc con- clusionem adnotarunt gloss. Bar. & Doct. in dicta. l. si vir. Dinus in hac regula, Possessor. numero 40. Bald. i. l. 4. C. pro emptore. nu. 4. Feli. in dict. cap. de quarta. num. 36. limitatione. 5. Balb. in dicto. 4. no- tab. versicul. sextò limitatur. Nam quidquid sit de iuris errore, facti error planè bonam fidem indu- cit, contingentem absq; vlla culpa erranti

errantis in iure: qui etsi ius omnino cognitum habuisset, nihilominus ob ignorantiam facti bonam fidem haberet: & hæc ad præscriptionem sufficiens esse videtur. Huic tamen conclusioni obstat tex. in. l. nunquam. in princ. ff. de vsucap. qui iuxta intellectum Pauli Castrens. & aliorum probat, e mentem rem alienam à pupillo non adhibita ea solennitate, quæ iure necessaria est, minimè præscribere eam rem aduersus eius verum dominum propter iuris errorem, tametsi habeat errorem facti, existimans, rem emptam à pupillo venditoris esse: igitur hic error facti, iuris errori admistus nequâquam bonam fidem producit ad præscriptionem sufficientem. Præterea quid obsecro prodest, ob ignorantiam facti bonam fidem habere: id est existimare rem emptam ipsius venditoris fuisse & esse tempore contractus, si contractus is fiat iure resistente? Nonne idem esset quo ad bonam fidem quod verè res emptæ ipsius foret venditoris: profectò tutior esset e mentis consciëntia, quippe rem propriam venditoris, non alienam emeret: & tamen ob errorem iuris resistentis contractui non posset emptor hic vsucapere. nec præscribere secundum apertissimam, & planam omnium iuris vtriusque traditionem: fortiori ratione igitur non vsucapiet emptor rem, quæ venditoris non est, si venditio iure resistente facta fuerit. Cum maiori iu

re præscribatur aduersus eum, à quo possessor titulum qualemcumque habuit, quàm contra eum à quo nullum titulum habet. Hinc denique Paulus Castrens. in dict. l. nunquam. & in dict. l. Si vir. reprobatur opinionem glo. & Doct. in dict. l. Si vir vxori. respondens Iuriscōsulto ibidem, quòd in ea specie contingit error iuris in causa: non tamen in valore contractus, quia donatarius credebatur valere donationem generaliter: & tamen errabat in iure, ex quo donatio inter virum, & vxorem regulariter valida non est: tametsi in casu dict. l. si vir. donatio valida erat ex eo quòd donator non efficiebatur pauperior: & sic non aderat error iuris circa illum contractum, qui verè in specie valebat. Quòd si contractus in specie nullus est, aut inualidus iure resistente, etiam si possessor existimet bona fide rem adquisitam ex eo contractu, tradentis fuisse, error tamè iuris præscriptionem impedit secundum Iuriscōsultum in dict. l. nunquam. in hoc etenim casu datur ea mala fides, quam ius civile ob culpam errantis, & ignorantis constituendam esse censuit. hunc denique intellectum ad dict. l. Si vir. ipse colligo ex Azone in Summa. C. de iuris & fact. igno. col. 2. quem nemo ex præcitat. retulit: sensit tamen idem Fel. in dict. cap. de quarta. num. 36. hoc ipsum senserat glo. in dict. l. Si vir. optimè Bellamera in cap. vigilanti. de

de præscrip. numero. 47. Ex his apparet Accursium in. l. Pōponius. §. si iussu. ff. de acquir. poss. perperam intellexisse tex. in dict. l. si vir. dum scripsit, regulam illam iuris, quæ dicitur, dominum transire per traditionem dominium quoties non dominum transfert vsucapiendi conditionem, fallere in donatione inter virum, & vxorem, per dict. l. Si vir. quæ prauè intellexit: nã in eius specie tradens rem alienam transfert vsucapionis conditionem: tradens verò propriam dominium transmittit: quia donatio iure valida est.

Ex. §. sequenti.

- 1 Bona fides, etiam absq; titulo dari potest.
- 2 Bona fides in dubio presumitur, etiam, si nullus titulus probetur.
- 3 Præsumptio malæ fidei an tollatur spatium triginta annorum?
- 4 Immemorialis præscriptio mala fide non procedit, imò requirit bonam fidem.
- 5 Mala fides respectu vnius, an impediatur præscriptionem respectu alterius.

§. Octavius.

Actenus probatū est non semper ad præscriptionem titulum requiri: & tamè semper necessariam esse bonam fidem. Nūc verò illud quæritur, quo pacto possit dari bona fides absq; titulo: siquid èvana credu

litas esse videtur, cū quis existimat rem ab eo possessam esse propriam, nec scit qua ex causa, aut quo titulo eam habuerit. Nã Innocent. & Bald. c. per tuas. de testib. in ea sunt opinio ne vt existiment, nō posse præsumi bonam fidem vbi desit titulus. Sed de præsumenda bona fide statim agere: modò illud erit adnotandum, posse dari bonam fidem absq; titulo: & posse præscribere bonam fidem habere sine titulo. quod probatur in. l. si quis emptionis. §. iuncta glo. C. de præscri. trig. vel quadr. anno. idè ratione constat, quia si præscriptio quòdòq; absq; titulo procedit sola quidè bona fide: vt est iure satis manifestū, & apparet ab speciali argumento in. c. i. de præscrip. in. 6. glo. & omnibus in cap. si diligenti. eo. tit. cōsequitur, necessariò, posse absq; titulo bonam fidem præscribere habere: cū alioqui nulla daretur præscriptio, quæ sola tantum bona fide absq; titulo procederet: quod iure canonico, & civili falsum est.

Primum autem huius conclusionis exemplū sit in eo, qui aliquam rem possedit triginta, & quadraginta annis: & verè existimat suam esse: immemor tamen est tituli, & causæ, ex quibus ad eum peruenit propter longum tempus: facillimè quidè etiam in facto proprio contingit obliuio ex temporis antiquitate. l. peregrè. ff. de acquir. poss. Bar. in. l. si quis delegauerit. ff. de nouationi. Vnde in hoc casu titulus probari nō potest:

Secundæ partis Relectionis

sed tantum bona fides, que sufficiens est ad prescriptionem.

Secundo, bona fides absq[ue] titulo habetur ab eo, qui rem aliquam habuit titulo inualido: id est, cui ius non adfuit, nec fomentum præbet: nec tãdem resistit: hic inquam non præscribit ex prædicto titulo, ubi ad præscribendum titulus est necessarius: quia is titulus non est sufficiens: sed præscribit hic possessor ratione bonæ fidei, quam habet ex errore iuris: nec assistentis, nec resistantis, secundum ea, quæ in proximo. §. explicata fuere: & quæ deducuntur à Bart. in. l. Sed si lege. §. scire. ff. de petit. hæredi. quæ in re ad exempla oportet potissimum aduertere, quæ diligenter omnino sunt examinanda.

Tertio, exemplum huius conclusionis proponitur in eo, qui rem aliquam habuit ab eo, qui bona fide inceperat illam præscribere. Et quanuis nouus hic possessor titulum habeat, eaq[ue] ex causa bonam fidem: non tamen præscribit ex proprio titulo: Sed prescriptionem ab alio cœptam prosequitur. De titulo etenim prescriptionis hic non apparet, licet bona fides modò possidentis, & eius qui prius præscribere inceperat constat saltem per præsumptionem. Vnde hoc in casu datur bona fides in præscribente absq[ue] titulo.

Quartum huic rei facillimè ap-

plicatur exemplum, ubi quis rem aliquam possideat credens eam sibi à vero domino legatam, vel donatam, quæ tamen nusquam donata, nec legata fuerit possidenti: etenim in hac specie nullus titulus probari poterit, quippe qui nusquam contigerit: præscribitur tamen ipsa res sola bona fide, ea præscriptione, quæ titulum non requirit: cum bona fides manifestè ex hac credulitate deducatur. l. si existimans. ff. pro soluto. His ergo casibus optimè procedit præscriptio absq[ue] titulo cum sola bona fide.

Quinto, bona fides absq[ue] titulo haberi potest, si quis rem aliquam possideat, existimans fuisse propriam parentum, quibus iure hæreditario succedit: creditq[ue] alicui viro fide digno id asseueranti. Nam est hæc iusta credulitas secundum gloss. in. l. Titio fundus. ff. de condit. & demonst. cuius meminere maximè eam commendantes Angel. in. l. 2. ff. de eo per quem factum erit. Bal. in. l. indicia. col. penultima. C. de rei vendic. Ioan. Lupi in rub. de donat. int. vir. & vxor. §. 9. numero. 15. Francif. Balb. in dict. l. Celsus. ff. de vsu cap. num. 45.

Cæterum bona fides, quæ omnino ad prescriptionem iure requiritur, præsumitur in dubio, nisi contrarium probetur. glo. & cõmunis in cap. Si diligenti. & in cap. Sancto rû. Itē & in. c. vlti. de præscriptioni.

&

§. Octauus.

& in. l. penult. C. de euietioni. Bar. & alii in dict. l. Celsus. præsertim Balbus inibi. 3. parte. Curti. Senior in conf. 71. col. 4. Iason in. §. sed iste numero. 99. de actioni. Curti. Iunior in conf. 28. 2. colu. Andreas Alciat. de præsumptionib. reg. 3. præsumptione. 5. quorum opinio communis est, quemadmodum ipsi iuniores fatentur, & constat ex his, qui ab eis nuncupatim citantur.

Huic verò præsumptioni locus est etiam si nullus titulus probetur: nam bona fides in dubio præsumitur in eo qui absq[ue] titulo possidet: auctore Bart. in dict. l. Celsus. numero. 17. cui conueniunt Doct. ibi. Et in cap. Si diligenti. paulò antè citato: idq[ue] cõmuni omnium sententia probatum est secundum Alciat. in dict. præsumpt. 5. quibus ea ratio suffragatur quòd bona fides possit contingere absq[ue] aliquo titulo quemadmodum superius ostendimus: atq[ue] ita tenendum est quanuis Innocentius & Bald. in cap. per tuas. de testibus. Imol. in rep. cap. vltimi de præscriptio. colu. 5. & Bart. in. l. vlti. C. vnde vi. numero. 15. existiment, nunquam fore præsumendam bonam fidem nisi detur titulus. Nec obstat. l. vltima. C. vnde vi. ex qua hanc conclusionē hi auctores deducere videntur: quia illa constitutio procedit in eo, qui scit rem ab eo occupatam suam non esse: tunc enim tenetur scire quòd ea sit alterius.

At in eo, qui credit, rem ab eo possessam propriam esse, profectò mala fides non debet præsumi: imò bona: cum deficiat ratio prædictæ constitutionis, quæ in hunc sensum omnino accipienda est.

Illud tamen non est præmittendum, malam fidem præsumi, si quis à principio rem aliquam etiam vacantem propria auctoritate apprehenderit. tex. optimus in dicta. l. vltima. C. vnde vi. quo in loco Barto. scribit, hanc præsumptionem malæ fidei tolli, & purgari possessione triginta annorum: idem tenuerunt Deti. consil. 267. Alex. conf. 6. colu. 1. libro primo. Idem Alex. conf. 151. libro secundo: numero. 7. Curti. Senior conf. 82. colu. 3. Matthæus Afflict. decisione Neapo. 40. numero. 12. Iason in. §. Sed iste. num. 100. de actioni. Curti. Iunior in consil. 52. num. 11. Antoni. Rube. conf. 75. nu. 3. etiam si apparet olim eiusdem rei alium fuisse antiquiorem possessorem, & possedisse tempore quo præscribens eandem re fuerit ingressus propria auctoritate: etenim in hac specie Bar. & Doct. modò citati loquuntur, & sentit Saly. in dict. l. vlti. atq[ue] expressim tradit Balbus in dict. l. Celsus. 3. part. col. 6. ex cuius examine constat, hanc opinionem comunē esse. Nam ipse Balbus ibi fatetur eam cõmunem: idem asserit Claudius in eadē. l. Celsus. nu. 31. quæ & Panormi.

H 2 commen-

commendat in dict. cap. Si diligenti. col. 3. & Deti. idem repetit conf. 558. col. vltima: tametsi possit aduersus hanc præsumptionem probari mala fides possidentis: quod visum est Philippo Corneo conf. 207. lib. 3. de quo in sequenti quaestione tractabitur.

Verum Imola in dict. l. Celsus. col. vltima, & in rep. cap. vlti. de præscript. col. 5. aduersus Bart. & communem probare nititur, & censet, præsumptionem malæ fidei quæ procedit ab occupatione rei propria auctoritate apprehensæ, minimè tolli spatio triginta annorum quoties constat de antiquiori alterius possessione: idem latè asseuerat Hieronymus Tortus inter conf. Alexandri, consil. 192. libro secundo. sensit idem Corneus in dict. conf. 207. Cui accedit Aymon in conf. 146. col. vltima. His primùm ad stipulatur dict. l. vltima quæ probat, malam fidem præsumi si quis propria auctoritate rem aliquam occupauerit: nec obstat eiusdem constitutionis pars vltima, quæ de triginta annis loquitur: quia ea constitutio procedit quo ad effectum illius legis tollendum: nempe vt antiquior possessor elapsis triginta annis non possit agere remedio illius legis: quemadmodum Imola, Corneus, & alii opinantur. Secundò aduersus communem facit, quòd hæres non potest præscribere rem mala fide possessam à defuncto etiam triginta an-

nis, licet ipse velit incipere præscriptionem: sicuti communi sententia definitum est: & quidem ea ratione quòd hæres sit in mala fide præsumpta. Igitur mala fides præsumpta non tollitur spatio triginta annorum. Qua argumentatione vtitur Aymon in dicto cōf. 146. col. vltima eandem sententiam contra Bartol. tenet Roman. in dicta. l. Celsus. Sed pro Bart. opinione adest singularis decisio Innocētii in cap. 2. de in integ. rest. numero octauo, vers. Item nota. cui Ioan. ab Imola, & alii inibi accesserunt. Afferit enim Innocent. bonam fidem præsumi vel ex iusto titulo, vel longi temporis possessione: & subdit hac in re longum tempus definiendū esse arbitrio iudicis. Et quia Bart. opinio cōmunis est, eaq; in praxi tutior esse videtur, oportet respondere his, quæ in contrarium adducta sunt: Nam dicta. l. vlti. C. vnde vi. parum refragatur: quia de præsumpta mala fide tractat ea cōstitutio, nec dicit, hanc præsumptionem etiam post lōgum tēpus validam esse: imò potius, eam debilem videri post triginta annos, expressim insinuat. Ratio verò, quam Aymon ex aliorum mente deducit mihi non placet: siquidem hæres non impeditur præscribere rem mala fide possessam à defuncto ea tantū ratione, quòd ipse hæres sit constitutus in præsumpta mala fide: sed quia ipsius defuncti personam in-

ca

ea re omnino repræsentet: de quo paulò post tractabitur, Quæritur præterea in hoc tractatu, quo examinatur bona fides ad vsucapionē requisita, quòd dicendū sit de præscriptione immemorialis temporis an ea possit procedere cū mala fide: Et sanè non desunt qui existimēt, posse malæ fidei possessorē rē aliquā tēpore immemoriali præscribere mala fide: quasi tāti temporis vis malæ fidei vitiū remittat: quod ita iure verū esse censent Salycet. in l. 2. numero 8. C. de seruit. & aqua. Deti. conf. 496. numero quinto. idē conf. 638. col. 1. Nicolaus Boëri. decis. 39. numero 7. Deti. in l. traditionibus. col. 3. C. de pact. quibus fauere videtur sententia Bart. in dicta. l. vlt. C. vnde vi. cuius modò mentionem fecimus. Etenim si post triginta annos vitium malæ fidei excluditur, omninoq; tollitur, fortiori iure post tempus immemoriale mala fides remissa censenda est. Sed opinio hæc Salyceti prorsus est improbanda, quippe quæ falsa sit. Nam præscriptio mala fide nullo vnquam tempore procedit. tex. in capit. vltimo de præscript. & in hac reg. & in capit. vigilantia. eo tit. nec vlla ratio, quæ verè rationis nomine digna sit, adduci poterit vnquam, vt ex ea permissum cuiquam sit, rem alienam sibi tempore acquirere, si is malitiam, & culpam in eius possessione habuerit. Alioqui humana lex tyrannidi, & crimini fomentum

daret, quod ab ea alienum ita oportet esse, vt potius malæ fidei possessores puniat, quàm defendat. Nec quidquam decisio Bart. patrocinator: quia & si vera sit, planè obtinet in præsumpta mala fide: siquidem præsumptio malæ fidei tollitur possessione triginta annorum: attamen si probatum sit, possessorem verè malam fidem habuisse, nusquam vitiū istud remittitur à possessione: nec locus erit in hoc casu Bart. opinioni, quæ verè de præsumpta mala fide agit: non de vera: quod notant Areti. conf. 153. col. vltima: Aymon conf. 146. col. fi. idem optimè in tract. de antiq. tempo. 4. par. vers. Materia ista. numero 20. & ferè omnes qui Bart. sequuntur: potissimùm Bart. ipse. Sit igitur certa, & constitutissima conclusio, præscriptionem etiam temporis immemorialis nullam habere vim, nec iure procedere, si malam fidem possessor habuerit: cuius assertionis auctores sunt gloss. in capit. 1. verbo, Nisi. de præscrip. in . 6. & inibi Francus col. vltima. Angel. Areti. in . 5. Furtiuæ. Inst. de vsucapio. in princip. Antoni. Rubeus in conf. 13. numero 14. Aymon conf. 146. & in dicto cap. Materia ista. numero 19. Francif. Balb. de præscript. secūda part. 3. part. principal. q. 6. col. 5. Matthæ. Affliet. decisio. 368. numero 10. Capitius Neapolit. decis. 4. col. 7. Quorū opinio cōmunis est secūdū Alex. in l. cum aliquis. C. de iure deliber.

H 3 hoc

Secundæ partis Relectionis

hoc ipsum tenet Dinus in hac regula: dum num. 5. ita inquit, Primus dicit, quod ille qui habuit malam fidem tempore possessionis inchoata, & continuata nullo temporis tractu, seu temporis continuatione non prescribit, etiam si centum annis vel ultra possessionem continuaret. Eandem sententiam probarunt Panormit. in cap. vlt. notab. 1. de constit. Domi. in cap. sacrosancta. 22. dict. Feli. i cap. cum nobis. col. 1. de prescript. qui bonam fidem exigunt ad prescribendam exemptionem a suprema iurisdictione Imperatoris, vel principis superioris, casu quo prescribi ea possit, & tamen in ea specie immemoriale tempus necessarium est: ipsiq; doctores absq; bona fide nullius temporis quasi possessionem admittendam esse censent. Nec oberunt verba Dini in huius regu. commentariis, dum numero. 35. de prescriptione vsusfructus tractans scribit: vsusfructus prescribi poterit, etiam sine titulo, dum tamen bona fides accedat, vt in prealleg. cap. 1. de prescrip. in. 6. vel transcursus temporis, a quo memoria non extet. Haetenus Dinus qui iuxta hanc literam videtur loco bonæ fidei exigere tempus immemoriale: quasi id sit absq; bona fide sufficiens. Etenim hæc Dini sententia in codicibus diligentius excussaliter legitur: sic sanè: vsusfructus prescribi poterit, etiam sine titulo, dū tamē bona fides accedat

vt in prealleg. cap. 1. de prescript. lib. 6. vel veriùs transcursus temporis a quo memoria non extet. vult equidē Dinus non sufficere bonā fidem absq; titulo ad prescriptionem vsusfructus, sed requiri tēpus immemoriale: quod & glo. asseruit sicuti Bart. ibi eam intellexit in. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapio. quæ deniq; opinio etsi falsa sit, quod alibi explicuimus, a Dino tamen probata insinuat, eum intellexisse prescriptionem immemorialis temporis etiam cū bona fide necessariam esse ad vsusfructum tēpore acquirēdū, nec sufficerem in oris tēporis cursum absq; titulo quāuis & ei bona fides accesserit: vnde nō poterit ex Dino colligi, quod prescriptio immemorialis procedat, & obtineat etiā cū mala fide. Ex quibus Aymō Sauillia. in dict. tract. de antiq. tempo. 4. parte, cap. absolutis. num. 59. probare vult, immemoriale tempus non inducere iusti tituli probationem, si constet de titulo vitioso, & iniusto. citat ad hoc Paul. Castrenf. conf. 424. lib. secundo colu. 2. vers. in contrarium facit. Quia secundum eundem Aymonem in cap. Materia ista. num. 3. ex hoc vitioso titulo & iniusto mala fides apparet. atq; ideo immemorialis prescriptio vim propriā amittit propter malę fidei vitium. Ego equidē vbi de tēpore immemoriali iure prescriptionis agitur si de mala fide prescribētis appareat, existimo inutilē, & inuolidam esse prescri-

§. Octauus

prescriptionem: sicuti superius probatum est. idem dicendum censo quoties de initio, & primo titulo constat: nam eo casu non de prescriptione immemoriali, sed de titulo, eiusq; viribus, quas habuit vel ex cursu tanti temporis haberi iure potest, agendum est. Quod si tēpus immemoriale non in vim prescriptionis, sed in vim priuilegii, & iusti tituli, ad eiusq; probationem allegetur, tunc si de titulo iniusto appareat, de eius viribus tractandum est, & potissimum an ex tanti temporis vsu, & quasi possessione vitium tituli probati remissum censeatur: & an titulus ille presumatur iustus, & solennis. Quod latius erit pro causā, & controuersie qualitatibus examinandum. Alia deinde quæstio hac in parte opportunè ad materiā bonæ fidei examinanda erit: qua solet controuerti, an mala fides respectu vnus impediatur prescriptionem respectu alterius? Et Bart. in. l. naturaliter. numero. 11. ff. de vsu cap. sensim hoc tractare videtur. Nam ab eius decisione quidam adnotarunt, malam fidem vnus causa non impedire prescriptionem quo ad alterum in hunc quidem sensum, vt si possideam fundum, quem opinor esse Titii, possim illum vsucapere aduersus Sempronium, cuius verè fundus erat: cum ratione Sempronii, & quo ad ipsum ego bona fide possideā. hoc

ipsum probatur secundum eos in l. si quis fundum. vbi glo. ff. de acquir. poss. glo. in. l. sicut. C. de prescrip. trigint. vel quadr. anno. tex. in. l. qui balneum. in fine. ff. qui potio. in pig. hab. Sic enim ex Bart. deduxerunt hanc sententiam Aegidius a Bellamera in cap. vigilanti. nu. 35. Imola in cap. vlt. num. 25. de prescript. Antoni. colu. vlt. Felin. col. 1. in cap. illud. eo. tit. atque eandem opinionē fatetur esse cōmunem Barthol. Soci. conf. 47. col. vlt. lib. 3. Balbus de prescript. 3. part. 6. partis princip. q. 3. & Ioannes Hannibal in rep. dictę. l. naturaliter. num. 156. ipse verò nō inficior Bart. conclusionem veram, & communem esse in eo sensu, qui verè Bartolo tribuendus est absq; aliqua tati viri omniumq; præceptoris iniuria: & tamen omnino nego supra scriptam conclusionem ex Bart. deduci, item veram & communem esse. Nam etiam si pro opinione præmissa in eo sensu quem significauimus citentur Imola in dict. l. si quis fundum. Ancha. in cap. 1. de prescriptio. in. 6. Saly. in. l. cum notissimi. §. imò. C. de prescrip. trig. vel quadra. annorum. hi quidem simpliciter Bar. verba referunt ea minime mutant, nec ex eis præfatam falsam conclusionem colligentes. Et quanuis ipse Bartol. in dicta. l. naturaliter. numero. 14. videatur sentire conclusionem, quam modò improbamus, dū scribit, quod defectus bonę fidei quo

ad unum non impediatur præscriptio
nem quo ad alium: sed defectus
possessionis impediatur præscriptio-
ne quo ad omnes: quia possessio
vna est, & vniuniformiter omnes re-
spicit: bona autem fides, vel titulus
possunt variari, respectu plurium:
in his tamem præcitatæ verbis Bart.
non probat quod ei quidam adscri-
bere conantur. Is enim qui non pos-
sidet nec præscribit contra vsum
fructuarium, nec præscribit contra
propriarium. Is vero qui possidet
habet tamem bonam fidem respectu
propriarii, malam tamem respectu
vsufructuarii, præscribit planè ad-
uersus propriarium: non tamem con-
tra vsufructuarii: sic & qui ha-
bet malam fidem ratione hypothe-
cæ, bonam verò fidem quo ad rei
propriatatem, præscribit omnino
propriatatem non hypothecam. at-
que hic est verus, proprius, & germa-
nus sensus Bartoli. Ex quo & lo-
eis ab eo citatis id tantum deducitur
quod mala fides respectu vni iuris,
non impedit præscriptionem respec-
tu alteri: vtpote mala fides quo
ad vsum fructum rei non impedit
præscriptionem quo ad proprietatem:
quæ sensum est Bart. verbis deduxe-
runt Areti. in l. 1. §. ite adquirimus.
numer. 56. & inibi Vincenti. de Her-
culanis numero. 24. idem Areti. in
l. 3. §. Neratius. colu. vlti. idem in l.
Pöponius. §. ex facto. ff. de adquir.
poss. idem Areti. in cons. 17. colu. 9.
quam ob rem ipse Areti. vbiq; asse-
rit malam fidem circa idem ius,

nempe circa dominium, etiam si
ea contigerit respectu vnius, impe-
dire præscriptionem respectu omnium:
quod & Cuma. tenere videtur in
dict. l. naturaliter. probatur autem
hæc sententia ratione profecto cui
dedit. Nam hic possessor habet scien-
tia rei alienæ, vt constat in l. aut qui
aliter. §. si quis dum putat. ff. quod
vi aut clam. & ideo mala fidei pos-
sessor est, qui nullo pacto præscri-
bere rem possessam potest. tex. in cap.
vlt. de præscript. & in hac reg. pos-
sessor. Quin & Panormit. in dict. c.
illud. num. 8. posteriorem hæc sen-
tentiam probat, ab Antonio disce-
dens. Idem sequuntur, & iure ad-
mittendum esse censent in effectu
Francis. Balb. in dict. q. 3. Ioan. Han-
nibal num. 160. Claudius in dict. l.
naturaliter. col. 3. & Soci. in dicto
§. item adquirimus. imò & A Eg-
di. à Bellamera in dict. cap. vigilan-
ti. num. 35. licet ex Bart. priorem opi-
nionem deduxerit, hanc posteriorem
post alios probat: horum senten-
tiam non tantum veriore, sed
& magis communem esse ipse
opinor. cui ad stipulatur tex. in si-
gnis in l. prima. §. Sed per eum.
ff. de acquiren. poss. quo in loco
respondetur, hominis verè libe-
ri possessorem non acquirere per
ministerium huius, quem existi-
mabat bona fide seruum esse:
sed tamen mala fide credebat
alterius cum seruum esse. Hic
enim vides, possessorem homi-
nis liberi bonam fidem habere:
quia

quia existimat eum seruum esse, &
ratione seruitutis contingit bona fi-
des: habet tamen hic possessor ma-
lam fidem respectu alterius, quem
censet dominum esse huius homi-
nis: atque ita mala fides huius respec-
tu possessionem totam vitio affi-
cit, vt tandem in totum dicatur ma-
læ fidei possessor: quem tex. ad hæc
præter alios Soci. perperdit in dict.
§. item adquirimus. in princip. Ver-
um quinq; aut sex in hac contro-
uersia constituam casus, quibus
prior opinio satis vel defendi, vel
explicari poterit.

Primus, quoties mala fides conti-
gerit ratione diuersorum iurium
eiusdem rei, & bona fides eidem
admista sit: ea ex parte, qua bona fi-
des obtinet, procedit præscriptio:
alia verò ex parte, qua mala fides vi-
get, minimè locus erit præscriptio-
ni. Cuius rei exemplum sit in vsu-
fructu, & proprietate eiusdem rei.
Nam potest possessor habere bonam
fidem quo ad proprietatem, malam
autem quo ad vsufructum: idcirco
præscriptioni locus erit quantum
ad proprietatem: non quantum ad
vsufructum: quod ex Barto. re-
ctè intellecto colligitur: atque item
ex Aegidio in dicto numero. 35. &
ab his, qui rectè verba Bart. inter-
pretantur.

Secundò, vbi mala fides adest pos-
sessori ratione vnius iuris, quod po-
test distinctum esse numero, adhuc
præscriptio admittenda erit contra
eum, cuius respectu bona fides pos-

sessori adest, etiam si eiusdem iuris
causa possessor malam fidem quo
ad alium habuerit. Nepe si quis pos-
sedeat rem aliquam absque dubio bo-
na fide quo ad proprietatem, sed ta-
men mala fide quo ad vsufructum
respectu vnius, quia existimat
illum ad Sempronium pertinere:
bona verò fide respectu alterius,
Titij videlicet, ad quem verè vsuf-
fructus pertinebat. Etenim in hac
specie præscribit possessor vsufruc-
tum aduersus Titium ex bona fi-
de quæ eius respectu habet: hoc ta-
men exemplum pendet ab ea questio-
ne, an possint plures esse vsufructus
eiusdem rei, qui quidem vsufructus
numero distinguantur. & quia qui-
busdam videbitur, vnius, & eiusdem
rei vnicum tantum vsufructum
constitui posse: sit exemplum aptius,
& verius in pluribus Hypothecis:
quæ dubio procul possunt circa eam
dem rem constitui. Nam si posses-
sor habeat bonam fidem quo ad vnã
hypothecam, aduersus eam præscri-
bit, si verò habeat malam fidem re-
spectu alterius hypothecæ, minimè
aduersus illam procedet præscriptio:
quod in specie adnotauerunt Clau-
dius in dict. l. naturaliter. colu. 3. &
Balb. 2. part. 3. part. principi. q. 4. opti-
mus tex. in l. si balneum. ff. qui pot.
in pigno. habeant.

Tertio verissimè constat, malam
fidem respectu vnius partis fundi
non impedire præscriptionem re-
spectu alterius partis, in qua posses-
sor habet bonam fidem. Sicuti

probatum in dicto. l. si quis fundum. ff. de acquir. possessio. Et notat in specie post alios Balb. in dicto. q. 4.

Quarto, si quis malam fidem habeat respectu eius, a quo causam habuit, quia credit, illum dominium non habuisse, nec potuisse transferre dominium in possessorem: simul tamen opinatur, & existimat ex alia causa rem ad se pertinere, profecto hic possessor præscribere iuste poterit: quippe qui verè bonam fidem habeat.

Quintus casus hac in questione constitui potest in eo, qui rem alienam possidens in iudicium ab eo, qui nec dominium, nec ius habet, adducitur. Is etenim cum alioquin bona fide possideret, si lite contestata per eum aduersus iniquum actorem non contraxerit vitium male fidei: quia non obstante ea contestatione adhuc opinatur rem ab eo possessam propriam esse, vsucapionem continuabit, nec ea cesebitur interrupta per dictam litem contestationem: quem admodum Soci. respondet in dicto. cõsi. 47. lib. 3. ad hoc inducens Bart. opinionem in dicto. l. naturaliter. ff. de vsucapione.

Sexto eiusdem Bart. sententia vera est, & obtinet in alium sensum, hunc videlicet, ut possessor male fidei respectu Sempronij, qui verus dominus non est, bonæ fidei tamen quo ad Titium, qui verum rei dominium habet, si iustam habeat causam litigandi super eadem re cum Titio eius vero domino ipsam ven-

dicante, nequaquam tenebitur ad eiusdem rei interitum, qui pendente lite contigerit absque possessoris culpa, eo quidem modo quo res ipsa apud verum dominum esset peritura: quod Bart. visum est in l. item si verberatum. §. vlti. ff. de rei vendicat.

Ex §. sequenti.

- 1 Successor vniversalis non potest præscribere rem a defuncto mala fide possessam.
- 2 Intellect. l. nec vsufructuaria. C. vsufruct.
- 3 Hæres eius, qui precario possidebat, an intelligatur domino possidere?
- 4 Mala fides defuncti non obstat hæredi bona fide præscribenti. annis triginta.
- 5 Quid de hærede conscientie inuentarium?
- 6 Mala fides præsumpta vel ficta ipsius defuncti, non nocet hæredi.
- 7 Successori singulari, an nocet mala fides authoris?
- 8 Missus in possessionem ex causa noxali, vel damni infecti, an præscribat mala fide. Et inibi intellectus. l. §. generaliter. ff. de noxalibus.

§. Nonus.

SI denique quo ad ipsius possessoris & præscribentis bonam fidem prænotatis: subinde quaeritur vtrum mala fides authoris noceat successoribus? quam quaestionem breuiter absoluere conabor: siquidem ea passim ab aliis non indiligenter tractatur: idcirco duas tantum exponam pro eius resolutione conclusiones.

Prima

Prima Conclusio. Successor vniversalis iure hæreditario, non potest rem a defuncto mala fide possessam, etiam triginta annorum tempore præscribere, quanuis is bonam fidem habeat, vel itaque a seipso initium præscriptiois adsumere, nulla temporis accessione vsus. Hec constat: quia hæres personam defuncti repræsentat, & ideo mala fides defuncti in heredem, & vniuersalem successorem transmittitur. text. optimus apud iuriscõsultum in l. cum hæres. ff. de diuers. & tempora. præscript. l. vlt. C. cõmu. de vsucapioni. Quæ quidem conclusio etiam iure Pontificio procedit secundum Abb. Anto. & Felin. colu. 8. in cap. si diligenti de præscriptio. eundem Abb. in cap. 2. col. 2. eodem titu. & plures alios, quos Iuniores citant, hanc opinionem communem esse asseuerantes, præsertim Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princip. q. 12. in 2. membro. Alexand. Vincent. Herculanum col. penulti. Iason. numero. 22. & Ioan. Crottum Folio penul. in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de adquiren. possess. tametsi Dinus in hac regul. numero. 42. ad finem, & Barto. in dicto. l. cum hæres. Aegidius à Bellamera in cap. vigilantium. numero. 32. de præscript. & quidam alij opinentur, iure canonico possessorem heredem præscribere rem mala fide a defuncto possessam, modo ipse hæres nolit vti accessione possessionis ipsius defuncti. Quorum opinio in eo, quod constituere vult differere

tiam inter ius Canonicum, & Ciuile, prorsus est falsa, nec vlla congrua ratione defenditur. Etenim sicut iure ciuili hæres repræsentat defuncti personam. l. cum a matre. C. de rei vendi. l. 2. §. ex. his. ff. de verb. obligat. & in Auth. de iureiur. a mori. præstit. ita & iure Pontificio: nec hoc quisquam inficiabitur: vnde si iure ciuili hæres præscribere non potest rem a defuncto mala fide possessam: quia eius personam repræsentat: idem iure canonico dicendum est, eadem inspecta ratione. illud profecto posset à Dino, Bart. & aliis iustius considerari, quod fortassis hæc prima conclusio, nec iure ciuili obtineat. Nam etsi verum sit, quod hæres non possit præscribere rem a defuncto mala fide possessam cum velit, vti accessione possessionis obtentæ ab ipso defuncto dicit. l. Pomponius. §. cum quis. tamen si hæres velit incipere præscriptionem nulla vsus accessione temporis, quo defunctus possessionem habuit, præscribet habens bonam fidem: nam dicit. l. cum hæres. non omnino hanc præscriptionem excludit: quod apertius apparebit si Iuriscõsulti contextum referamus. Cum hæres, inquit Vlpianus, in ius omne defuncti succedit, ignoracione sua defuncti vitia non excludit. veluti cum sciens alienum ille, vel precario possidet. Quanuis enim precarium heredem ignorantem non tenet, nec interdicto recte conueniatur: tamen vsucapere non poterit, quod defunctus non potuit.

Idem

Idem iuris est, cum de longa possessione quaeritur: nec enim rectè defendetur: cum exordium rei bonæ fidei ratio non tueatur. Hæc Iurifconsultus, qui non tractat expressim de hærede à seipso incipiente præscriptionem: imò in his vltimis verbis insinuat, exordium præscriptionis adsumi à tēpore defuncti, cum hoc exordiū ad malam fidē referat: quæ tamen mala fides tunc, id est à defuncto initium habuit: non ab hærede, qui bona fide possidet. Ratio autē, qua tenentes cōmunem sententiam vtūtur de repræsentatiōe personæ defuncti, fortiter vrget in fauorem communis assertionis: nam & ea Iurifconsultus ipse in dicta. l. cū hæres. vtitur in eiusdem responsi principio: procedit tamen quo ad actiones, & obligationes personales, ex quib⁹ hæres tenetur ex persona defuncti: non tamen quo ad vitia personalia ipsius defuncti, quæ in hæredē nō transeunt, nec ei nocent in his, quæ hæres ipse agere velit ex sua persona: etenim in his, quæ hæres expedire, & peragere vult vsus defuncti possessione, vel contractu, necesse est vt & particeps sit vitiorum personalium ipsius defuncti, cui⁹ personam repræsentat. Quam ob rem etiam si hæres teneatur quādoq; ex delicto vel mala fide, vitio, & crimine defuncti: non ex hoc sequit⁹, quòd ipsum vitium in hæredem transeat, vt personam hæredis inficiat. Quod palam probabitur, si o-

itenderimus, malam fidem defuncti non transire in personam hæredis, in eū sensum, vt eam vitio personali afficiat. Hoc verò constat argumento sumpto ab absurdis euitandis: Nam si ratione repræsentationis mala fides defuncti transit, & in hæredem, & eius personam afficit saltem per fictionē quo ad effectum præscribendi: profectò sequeretur nullo vnquam tempore, nullo vnquam casu posse hæredē præscribere rem mala fide possessam à defuncto, nec spatio longi, nec lōgissimi temporis, etiam vbi titulus ad præscriptionem necessarius nō sit: quod perquam durum, & asperum videtur his, quorum opiniones statim explicabimus: cū mala fides, etsi ficta sit apud hæredē præscriptionē impediatur ob repræsentationē, attēta gñali cōmunis assertionis ratioe: nec enim fictio semel à iure inducta absq; contraria iuris decisione deficere potest, quippe quæ veluti certa res sit iure statuta. Deinde si verum est, quod doctores pro communi adnotarunt, malam fidem defuncti in hæredē transire ob repræsentationem, sequitur planè, quòd si defunctus debitor sit alicuius quantitatis, & ratione huius obligationis sit in mala fide constitutus: eius hæres bonam fidē habens non poterit vel statuto, vel lege municipali, quæ dicat actiones personale decem annis præscribi, hanc actionem præscriptione tēporis excludere ob malam fidem, sicuti

sicuti nec defunctus posset: quod ipse falsum esse censeo. Deniq; vt hæc breuiter absoluā, ni fallor, minime procedit argumentatio ista: defunctus non poterat rem istam præscribere ob malam fidem, quā habebat, ergo nec poterit eius hæres, quia personā defuncti repræsentat. Hæres equidem bonam fidem habens plerunq; præscribere valet res, quæ à defuncto vsucapi non poterant mala fide impediante: sicuti doct. in aliquot casibus fatentur: cum tamen repræsentatio semper adsit omnibusq; casibus conueniat. Igitur qui aduersus cōmunē tenere velit is necessariò intelliget repræsentationē, cui⁹ meminit dict. l. cū hæres. in eo casu, quo hæres vti vult accessione, & sic iure hæredis.

Sed & cōmuni opinioni adhuc ad stipulatur tex. in l. nec vsufructuariū. C. de vsufruct. cuius hic est cōtextus: Nec vsufructuariū ad obtinendam proprietatem rerum, quarū vsufructum habet, neq; successores eius vlla temporis ex ea causa tenentes præscriptio munit. quo in loco Paul. de Castro scribit, quòd si is, q; possidebat precario nomine mortuus est, & hæres eius per triginta annos, & vltra etiam precarium ignorantes possiderunt proprio nomine, nō propterea rem ipsam præscriperunt ea ratione, quòd cū defunctus nomine precario tenuerit rē, eius hæredes cōsentur eodem modo tenuisse, licet tenuerint vt domini: quia nō super

ueniente noua causa nō interuertunt possessionē: sicuti nec defunctus potuisset mutare causam possessionis. l. nemo. C. de adqui. poss. Hæc Pauli Castrensis opinio etiam probatur in dict. l. cum hæres. & sequitur Paulū Balbus de præscript. 4. part. 4. part. princip. q. ii. col. 2. & Andre. Tiraquel. in lib. de cōstitut. 2. parte, ampliatur. 13. nu. 5. & sequētib⁹. facit optim⁹ tex. in l. cū in plures. in fine princip. ff. locat. vbi apparet, hæredem coloni, quanuis colonus non sit, nihilominus domino possidere: vnde etsi hæres bonā fidem habeat non potest præscribere, licet velit ipse præscriptionem incipere: quia nō potest mutare causam possessionis, qua defunctus possidebat. Hic tamen adnotandū est cōmunem sententiā duabus rationibus defendi ab his, qui eā sequuntur. Prima quidē ratio deducit à mala fide defuncti: quasi hæres nō possit mutare illam malam fidē defuncti, nec vitiū illud resarcire: & hæc ratio cōstat in dict. l. cū hæres. si diligēter eius verba pēsūt. Altera ratio in eo versatur quòd si defunct⁹ ex aliqua causa possidebat quæ non poterat esse sufficiens ad præscriptionem: cum nomine alterius possideret, eius hæres ex eadem causa intelligitur possidere: & ideo vsucapere non potest deficiente ea possessione, quæ ad præscriptionem requiritur. Prior ratio tollitur ex his, quæ modò explicuimus in responsione, & intellectu dict. l. cum

cū heres. quasi hæres ipse incipiens à se præscriptionem minimè vsus accessione defuncti, ac bonam fidem habēs nequaquam impediatur præscribere: quippe qui nō vta-
 tur in hac præscriptione iure hæreditario. Posterior ratio tūc deficiet, cum probatum fuerit, possessionē interuersam esse ab hærede, amissamq; à vero rei domino: quod poterit iure resolui ex his, quæ in hac Relectione parte ista. §. 1. tradita fuere. nume. 3. Et præterea si consideremus, tex. in. l. si de eo. §. si fortè. vbi Bart. & Areti. ff. de acquir. posses. cuius autoritate dabitur fortasse insignis intellectus ad dict. l. cum in plures. ff. locat. in fine princ. atq; in vniuersum, quoties quis nomine alterius possideat ex eo contractu, qui ad eius heredem non transit, eo quidem mortuo, possessione q; apprehensa, per heredem titulo domini, si verus dominus eam neglexerit repetere, ac habere, perdit sanè possessionem, ab eoq; tempore hæres proprio nomine possidere intelligit. Hinc deniq; si post mortem constituentis se precario alterius nomine possidere hæres occupauerit, diuq; steterit prior possessor absq; eo quod apprehenderit possessionem, eamq; neglexerit recipere, profectò possessionem amittit, & hæres proprio nomine incipit possidere: sicuti in specie voluerunt Ancharra. in cap. cū venissent. de resti. spolia. 5. notab. Corne. cōf. 280. lib. 3. colu. vlti. Carolus Ruinus

confi. 127. colu. 5. lib. 5. quibus accedit Tiraquell. in dict. ampliat. 13. nume. 7. cū precarium in heredē constituentis non transeat. l. cū precario. §. precarij. ff. de precar. cap. vltimo de precar. Etenim is, cuius nomine res possidetur precario, si mortuo cōstituente sciat ab alio rem occupatam, eamq; neglexerit repetere per modicum tēpus, amittit possessionem, quam habebat. l. quauis. l. quod meo. in fine. ff. de adq. posses. Si verò ignorat, rem ab alio occupatam, vel scit vacantem esse, tunc nō perdit possessionem civilem nisi ex eo tēpore, quo obliuio inducitur. l. si id quod in princ. ff. de adqui. posses. l. furtum. §. 1. ff. de vsucap. Qua distinctione vtuntur Barto. in dicta. l. si de eo. §. si fortè. Panormita. in dict. cap. cum venissent. col. penult. & vlti. Paul. Castr. confi. 10. col. 2. lib. 1. Matthe. Afflict. decisio. 40. col. penulti. vers. præterea ex negligētia. Andre. Tiraquel. in. 3. parte, de constituto: limitat. 21. nume. 8. Quo fit, vt minimè impediatur præscrip. ex ratione Pauli Castrensis in dicta. l. Nec vsufructuarium. saltem eo ex tēpore, quo hæres proprio nomine inceperit possidere. idcirco communis sententia dubia videtur adhuc. Nam & opinionem Dini in hac regul. præter supra citatos sequuntur Alex. in confi. 110. nume. 7. & ibi Carol. libr. 1. idem Alexan. in confi. 39. nu. 2. lib. 2. & alij per Balbum relati: licet idem Alexand. in alijs responsis comu-

communem fuerit sequutus. Imò nullam esse inter ius Canonici, & civile hæc in re differentiam asserit Carolus Molin. in dicto confi. 4. col. 1. senties etiam iure Ciuili ad mittendam fore opinionem Dini Tandem ex hac disputatione sunt aliquot explicanda, quæ ab omnibus ad examē huius quæstionis adducuntur. *Primum*, an hæres incipiens ab eius possessione præscriptionē possit rem à defuncto mala fide possessam præscribere triginta annorum præscriptione. Siquidem hanc præscriptionem iure procedere nō obstante mala fide ipsius defuncti, asserit gloss. in regul. cū quis. de regulis iuris in. 6. quam sequuntur Bald. in l. nihil. C. de vsucap. Areti. & Crottus in dicta. l. Pomponius. §. cū quis. Paulus Castren. in. l. 2. C. de fructib. & liti. expens. idem Paulus in consil. 81. numero. 12. & consilio. 258. lib. 2. ea ratione quod hæc præscriptio triginta annorum titulum nō requirat: sed tantum bonam fidem, quæ verè adest hæredi toto præscriptionis tempore: titulus autem hæredis, qui vitium habet ratione malæ fidei defuncti, minimè nocet: cum sine eo præscriptio procedat. Hæc tamen opinio falsa quibusdam videtur, & præsertim Panormita. in cap. Si diligenti. colu. 8. de præscrip. Alex. Vincent. & Iasoni in dicto. §. cū quis. & Balbo in dicta quæst. 12. nam hi opinionem communem

sequuntur omnia Baldi distinctio-
 ne. Francus item in dicta regul. cū quis. gloss. ibi reprobatur. Et profectò si vera est opinio communis ratione representationis: quia hæres representat personam defuncti, & ideo ex hac representatione fictam habet malam fidem: nō video qua ratione hæc representatio, & fictio à iure inducta cesset in vsucapione, & præscriptione triginta annorum. Etenim quod præsumpta mala fides cesset ex tempore triginta annorum mirum nō est: tamen quod mala fides ficta ex representatione hæredis, extincta sit ob annorum triginta possessionē, mirum videtur: cum etiam post quinquaginta annos representatio, à qua fictio procedit, obtineat. At si dixeris Iurisconsultum in dicta. l. cū hæres tantum agere de præscriptione decem, vel viginti annorum: siquidem triginta annorum præscriptio iure Digestorum nondum erat cognita. glossa in lege, Iulianus. ff. ex qui. causis maior. & in. l. qui occiderit. ff. ad l. Aquiliam. Barto. in. l. tutor qui repertorium. in fine. ff. de administra. tutor. atq; ideo communem sententiam, quæ in dict. l. cū hæres. fundamentum habet, solū obtinere in præscriptione decem, vel viginti annorum: non autem in præscriptione triginta annorum: respōdetur fortassis, rationem dictæ. l. cū hæres. ita procedere in præscriptione triginta annorum, sicuti in

in ordinaria præscriptione decem vel viginti annorum: cum mala fides ita impediatur vnam sicuti alteram, præsertim iure Canonico. Adhuc tamen illud nõ incõgruè in defensionem glof. in dicta regu. cum quis. & Baldi, adduci potest, quòd iure ciuili mala fides non impediatur præscriptionem triginta annorum: quemadmodum iure satis compertum est. Nec item iure Canonico in hac specie, in qua non de vera, sed de ficta mala fide tractatur. Ficta verò mala fides, quæ in herede ob veram defuncti malam fidem constituitur, nullum peccatum hæredis præscribentis habet, idcirco iure pontificio hæres ipse bonam fidem habes vsucapere poterit: quòd & alibi hac in Relectione disputabitur. Igitur in ea præscriptione, quæ iure Ciuili bonam fidem non requirit, nec ob malam fidem impeditur: ea mala fides, que iure Pontificio minimè improbat, quippe quæ ficta sit, nihil oberit vsucapioni, nec obtinebit Iurisconsulti responsum in dicta. l. hæres.

Secundò ex superscripta disputatione apparet, an verum sit quòd Alexan. in dict. §. cum quis. opinatur scribens, heredem defuncti posse præscribere rem à defuncto mala fide possessam, si nolit vti accessione possessionis defuncti, & inuentarium fecerit, ac præscriptio sit tricennalis, quæ titulum non requirat. ita sanè Alexand. in dict. §. cum quis. numero. 22. cui Iason inibi, Fe-

lin. in dict. cap. si diligenti. num. 6. & Balb. in dict. q. 12. accedere videtur. Etenim præmissa cõmuni sententia, quam ipse Alexand. veram esse censet, ego non video quid referat heredem inuentarium fecisse, vt liber ex hoc sit à vitio personali ipsius defuncti: cū hæres re ipsam habuerit ab eo, qui malam fidem habuit, titulo hæredis eum representantis. Imò inuentarium ad hoc hæredi nocet: siquidem hæres id conficiens profitetur, rem illam titulo hæredis velle obtinere. Et prætereà constat, rem illam hereditariam fuisse. Quo fit, vt minimè probari possit hæc Alexandri sententia. Præsertim quòd restrictio ad tricennalem præscriptionem non omnino congrua est. Nam titulus hæredis sufficiens, & iustus est ad præscribendum. l. 3. cum similibus. ff. pro hærede. vnde responsio tex. in dict. l. cum hæredes. non habet rationem à defectu tituli: sed à vitio personali, & sic à mala fide defuncti, quem hæres representat. Quòd probatur: nã titulus alioquã iustus ad præscribendum non ideò repellitur, quòd malam fidem habeat is, qui titulum eum dedit, & à quo titulus processit: sicuti passim in hoc tractatu adnotatũ à nostris est. Et ideò nec in hac conclusione, nec in præcedenti agendum est de titulo, nec de eius effectu: sed tantum de mala fide defuncti quem hæres representat. Quamobrem si vitium istud malæ fidei per inuentariũ so-

lenniter

lenniter confectũ remissum foret, titulus hæredis sufficiens, esset ad præscribendum etiam spatio longi temporis decem, vel viginti annorum. Sic sanè deficiat ipse isthac Alexandri adnotatio. Tertiũ hac in cõtrouersia illud constat, heredem vniuersalem, etiam si velit incipere à seipso præscriptionem, nõ posse præscribere rem à defuncto mala fide possessam, etiã si defunctus titulum habuerit, qui seclusa mala fide sufficeret ad præscriptionem: hæres etenim nec ex eo titulo præscribere poterit: tametsi nolit ad hanc præscriptionem vti titulo pro herede. Eadem enim ratio, quæ iuxta cõmuni sententiam excludit heredem ob malam fidem defuncti à præscriptione titulo pro herede incepta, excludit ite & ab ea præscriptione, quæ procedit amisso titulo pro herede à titulo, quem defunctus habuit: sicuti adnotauit Ioan. Crottus in dict. l. Põponius. §. cum quis. idem voluit Paul. Castren. in cons. 81. nu. 12. lib. 2. & cõs. 258. eodẽ lib. licet idẽ Paul. cõtrarium responderit in cons. 158. eo. lib. Cuius opinio ex eo falsa in hoc vltimo responso videtur quòd hæres vsus eo titulo, quem defunctus habuit, debet eo vti simul cū vitio, quæ titulus ille ratione malæ fidei habebat. dict. §. cum quis. atq; ideò verior est prior sententia, quæ idem Paulus, & Crottus veram esse censent.

Quartũ ex his apertè deduci-

tur, heredem posse rem à defuncto mala fide possessam omnino præscribere, si aliunde quàm à defuncto titulum iustũ habuerit, ex quo præscribere cõperit. text. optimus in. l. an vitium. §. vlti. ff. de diuers. & tempo. præscri. quem ad hoc cõset singu. esse Areti. in dict. §. cū quis. quo in loco idem tenent qui post Areti. ibidem scripsere commentaria, præcipuè Iason colu. 4. Alexan. consili. 181. lib. 1. & Balbus in dict. quest. 12. ad finem.

Quintũ ab his deriuatur ratio eius, quòd Accursius asseuerat in. l. tutor rerũ. ff. de administrat. tutor. scribens, heredem non posse præscribere rem à defuncto mala fide possessam, vbi mala defuncti fides fuerit vera: secus si fuerit præsumpta, aut ficta mala fides: quia in eo casu poterit eius hæres à seipso incipiens præscriptionem bona fide vsucapere. Hanc opinionem Accursij sequuntur Paulus Castren. in. l. nõquam. ff. de vsucap. in princip. Alexan. in dicta. l. Pomponius. §. cum quis. columna. 7. & ibi alij doct. Etenim cū sola mala fides defuncti præstet impedimentum præscriptioni hæredis ob representationem, quæ fictione quadam à lege inducitur: profectò æquum est, quòd hæc fictio representationis locum habeat in vera mala fide defuncti: non in ficta, nec præsumpta: nè demus in herede quo ad vnam & eandem rem, ex vno, & eodem capite, nempè quia hæres, duas fi-

ctiones

Secundæ partis Relectionis

Etiones aduersus omnem æquita-
tem, quã lex ciuitatis in his fictio-
nibus præ oculis habuit. l. postli-
miniã. in prin. ff. de captiuis. l. sciẽ-
dam. ff. ex qui. caul. maior. Barto.
in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsu
capio. colum. 3. & ibi Iason nu. 72.
atq; idẽ duæ fictiones in vno, &
eodẽ negotio ex vna causa nequa-
quam constituuntur. l. 1. C. de dot.
promi. tradit Bart. in dict. l. si is qui
pro emptore. quæst. vlti.

Sexto subinfertur, heredem here-
dis præscribere posse rem a defun-
cto mala fide possessam, licet heres
primus eam præscribere non pos-
set propter malam fidem veram
ipsius defuncti. Quia primus heres,
si quam malam fidem habuit, nõ
equidem veram, sed fictam malam
fidem habuisse videtur: eaq; ratio-
ne eius heres non obstante hac fi-
cta mala fide præscribere poterit:
quod satis dubius explicat Ioann.
Crottus in dict. §. cum quis ad fi-
nem: dicens se nullibi legisse huius
quæstionis decisionẽ. Nam quod
Alexand. notat in dict. conf. 181. lib.
1. colu. 2. & Felin. in cap. si diligen-
ti. nume. 6. de præscriptioni. nõ per-
tinet ad heredem hæredis, sed ad
successorem singularem successo-
ris singularis. de quibus in hac pri-
ma conclusione agendum non est.
Sed in sequenti ad intellectum tex.
in Auth. malæ fidei. C. de præscrip.
lõgi tẽpo. decẽ, vel viginti annorũ.

Septimò apparet, si præmissa dili-
genter obseruenter, successorem in

dignitate, vel officio, qui personã
defuncti, aut antecessoris, minimẽ
representat, posse iure optimo præ-
scribere rem a defuncto, vel anteces-
sore mala fide possessam, modo nõ
vtatur accessione possessiõis ipsi?
cui successit: quod cõmuni omniũ
sententia receptum est auctoritate
glos. in cap. cura. de iure patro. &
in cap. de quarta. de præscript. &
in cap. in primis. 2. q. 1. verb. quia le-
uioris. Quæ et si præscriptionẽ istã
simpliciter permittant, in hunc ta-
men sensum accipiendę sunt secũ-
dum Abb. & Felin. in dicto cap.
de quarta. nu. 23. Alex. Vincet. Iaso.
& Crottus in dicta. l. Põponius.
§. 1. Frãci. Balb. in dict. 2. part. 3. part.
princip. quæst. 12. num. 60.

Secunda hac in quæstione princi-
palis cõclusio. Mala fides auctoris
singulari successori nocet, etiã si is
7 aliqua accessione vti nolit, quo ad
præscriptionem decem, vel viginti
annorum, vero rei domino igno-
rante. tex. optimus in dict. Auth.ẽ.
Malæ fidei. C. de longi tempo. præ-
script. Cuius intellectum hic mini-
mẽ expendam: cum eum latissimẽ,
& diligẽter tradiderint glo. Panor.
& Felin. in cap. si diligenti. de præ-
scrip. Bart. Alex. col. 4. & alij in di-
cta. l. Pomponius. §. 1. ff. de acquir.
poss. Oldra. cõs. 19. Ias. in. §. sed istæ.
nu. 80. de actionibus. Francif. Balb.
in dict. quæst. 12. nu. 6. Angel. Areti.
in. §. Furtiua. In lit. de vsucapioni-
bus. optimus text. in. l. 19. titu. 27.
partita. 3.

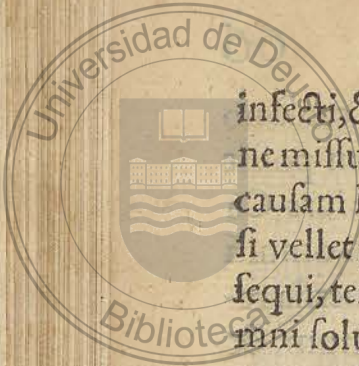
Verum

§. Nonus.

Verum his, quæ longẽ, lateq; ha-
tenus examinauimus, vt cõstitue-
remus, nullam præscriptionẽ posse
mala fide procedere, obstat respon-
sum Iuriconsulti in. l. & generali-
ter. ff. de noxalib. quo in loco Afri-
8 canus respõdit, seruum datum pro
noxã ex Decreto iudicis præscribi
iustẽ posse, etiam ab eo, qui scit ser-
uum illum alienum esse, & non il-
lius, qui eum pro noxa conuentus
noxali actione dederat: a quo qui-
dem tex. adnotarunt quidam, mis-
sum in possessionem decreto iudi-
cis ob rei conuenti contumaciam
alicuius rei, quam ipse missus scit
non esse illius contumacis, sed alte-
rius, posse eã præscribere nõ obstan-
te hac mala fide: quam opinionem
Paul. Castrensis reprobat in. l. præ-
toris. in princi. ff. de damno infect.
Et sanẽ meritissimẽ: cum mala fi-
des huius præscribentis minimẽ re-
mittatur decreto iudicis, qui rem
contumacis tradere voluit: non au-
tem alienam. idem adnotauerunt
Roma. in. l. si per errorem. ff. de vsu
capio. Imola in. c. vlti. de præscript.
colum. 19. in repetitione. idem in. l.
sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. nu-
mero. 26. Alexand. in. l. si finita. §. si
de vectigalibus. ff. de dam. infect.
nume. 11. & ibi Paul. Castrẽsis. text.
optimus in. l. qui fundũ. §. qui bo-
na. ff. pro emptore. ad finem. cuius
meminere Paul. in. l. Iustẽ possi-
det. & Bart. in. l. Pomponius. §. si
iussu. ff. de acquir. posses. deniq;
hi docto. cõueniunt in hoc, quod

missus in possessionem ex causa no-
xali, vel damni infecti, non possit
rem præscribere mala fide iure Ca-
nonico. Nam in aliis causis omniũ
consensu absq; vlla cõtrouersia re-
ceptum est, iudicis decretum, &
auctoritatem minimẽ defendere
præscribentem mala fide, nec iu-
re Canonico, nec Ciuili: ex dict. §.
qui bona. vnde præscriptioni locus
non erit, si quis missus in possessio-
nem, etiam ex secũdo decreto ma-
lam fidem habeat: quippẽ qui pos-
sideat rem, sciẽs eam alienam esse.
Sed missum in possessionẽ ex cau-
sa damni infecti, vel noxali posse
rem mala fide præscribere, etiam si
sciat alienam esse, non illius aduer-
sus quem missio facta fuerit, asse-
runt glos. in hac regula, possessor.
gloss. item in dict. cap. si diligenti.
& ibi Antoni. nume. 12. Panormit.
nume. 28. Imol. nume. 12. Bald. in di-
cta. l. & generaliter. 1. & 2. lect. glo.
& Bart. colum. 1. in dict. §. si de ve-
ctigalibus. Bal. in. l. 2. ff. si ex noxa
caus. agat. num. 10. idem Bal. in Au-
thent. ei qui iurat. col. penul. & ibi
Salyc. q. 9. C. de bonis auct. iud.
possi. Speculat. titu. de secundo de-
cret. §. iuxta. num. 8. quorũ opinio
etiam quo ad ius põtificium com-
munis est, ut testatur Alex. in dict.
§. si de vectigalibus. num. 11. &
Imola in dict. cap. vlt. col. 19. quasi
speciale sit in causa damni infecti
per ea, quę notatur in dict. l. præto-
ris: & in noxali causa: quia res ipsa
cuiuscũq; sit ad illud onus damni

I 2 infecti,

infecti, & noxæ tenetur: qua ratione missus in possessionem videtur causam habere à vero domino, qui si vellet propriam rem petere & cõsequi, teneretur æstimationem damni solvere, vel de damno infecto cauere. Adhuc tamen prior sententia mihi verior apparet. Nam etsi verus dominus his actionibus omninò teneatur, nõ ex hoc sequitur, missum in possessionem, qui scit rem nõ esse possidētis, præscribere posse rem alienam mala fide: cum hic maximam culpam cõtraxerit, qui verum dominum in iudicium non vocauerit, vt rem defenderet: nec ab eo petierit noxæ æstimationem, nec damni infecti cautionem. Etenim res inter alios acta aliis nõ nocet secundum vtriusq; iuris constitutiones. Fit igitur vt missus in possessionem ex causa noxali, vel damni infecti, quoties ante perfectam vsucapionem sciuerit rem, in cuius possessionem missus fuerit, alienam esse, non illius, quem in iudiciũ vocauerat, teneatur ipsum dominũ interpellare pro æstimatione noxæ, vel pro ipsa damni infecti causa: dominusq; tenebitur ex his causis misso satisfacere.

Ex. §. sequenti.

- 1 Intellectus cap. cura. de iure patronat.
- 2 Ius patronatus in ecclesia libera præscriptioe à laicis adquiri non potest.
- 3 Parochiani possunt præscribere ius presentandi rectorem in ecclesia libera.
- 4 Patronus etiam præscriptione potest acquire

- re ius presentandi rectorem in ecclesia collegiali.
- 5 Catholici Hispaniarũ Reges quo iure possint Episcopos nominare, & eligere?
- 6 Expenditur Canon in cap. cum lögè. 63. dist.
- 7 Præscriptio iuris patronatus quantum temporis requirat?
- 8 Ius patronatus præscribi à laicis potest in ecclesia, quæ patronum habet, & olim habuit: atq; inibi tractatur de tempore huic præscriptioni necessario.
- 9 Titulus beneficii canonicus an possit præscriptione adquiri: & an teneatur quis episcopo exigenti illum ostendere?
- 10 Examinatur breuiter Regula Cancellarie de trienniali possessore.

§. Decimus.

HIC præterea regula iuris Pontificij, qua definitum extat nullam præscriptionem mala fide posse obtinere, obstat responsio Summi Pontificis in cap. cura. de iure patronat. Etenim cum ex iuris errore mala fides præsumatur, sicuti hac in Relectione iam satis probauimus, nec possit ius patronatus ecclesiasticũ à laicis in alteram ecclesiam, vel in personam ecclesiasticam, vel in laicos transferri absq; licentia, & consensu Episcopi: responsum est à Romano Põtifice, posse laicos vel clericos ius patronat⁹ ecclesiastici præscriptione temporis obtinere titulo translationis, licet consensu Episcopi minimè accesserit ad eiusdẽ translationis authoritatem: igitur præscriptio cum mala fide adhuc iure

iure Canonico admittitur, cui obiectioni glos. & doct. in dict. cap. cura. responderẽ conantur variis modis, quibus constat, ad illius capituli decisionem omninò aduertendum esse, eam præscriptionem admitti non aliàs quàm si eidem bona fides accesserit, vel quia quasi possidentes ius patronatus existimãrunt, cõsensum episcopi translationi authoritatem dedisse: vel in ea specie, & casu, de quo actũ fuit iure nõ fuisse necessarium consensum episcopi: eaq; opinio iure satis probari poterat ob varias interpretum sententias, ex quibus dubium erat, & ambiguum, an esset in eo casu episcopi cõsensus necessari⁹ iuxta ea, quæ de errore iuris superius à nobis adnotata fuere: vnde constat bonam fidem in specie dicti cap. cura. necessariã esse ad præscriptionem, & idẽ præmittendũ est, eam in ea præscriptione contigisse vel ex errore facti vel ex ignorantia iuris, quæ quandoq; bonam fidem inducit.

Supereft tamen ad illius responsi interpretationem explicare an in adquirẽdis ecclesiis quo ad ius patronatus, vel quo ad beneficij, & sacerdotij titulũ præscriptioni locus sit: Nam & huic tractatui maximè hæc disputatio conuenit. qua de re aliquot constituam Conclusiones, ex quib⁹ huius quæstiõis resolutio constabit cõpendio quodam, cum apud alios lōga, lataq; sit ad vtrãq; partem disputatio.

Prima Cõclusio. In ecclesia, quæ olim libera fuit, ius patronatus ecclesiastici præscriptione adquiri nõ potest à laicis. Huius conclusionis authores sũt Archidi. in cap. hortamur. 71. dist. Card. in Clementi. 2. quæst. 5. de iure patro. Panormit. in cap. querelam. de elect. col. 3. super glos. in verbis, cõsuetudine. Card. item ibi huic opinioni subscribit: idem Alexand. confi. 75. lib. 4. Panormit. in disputatione incipienti, Augerio. colu. 6. versic. & ex his sequor Archid. Idem Abb. & Felin. in cap. causam. 3. colu. de præscript. Ioan. Andre. in regu. quod alicui. de reg. iur. in. 6. iuxta intellectum, quem ex illo refert, & sequitur Rochus Curti. de iure patronat. verb. ipse vel is. quæst. 36. atq; eũdem sensum applicuerunt Ioan. Andreã in vltimis verbis huius disputationis. Abb. in dict. cap. querelam. nu. 9. & ferè omnes, qui post eũ scripsere, quorum statim mentionem faciemus. vnde cum eiusdem Ioan. Andre. opinio communis sit secundum Abb. in dict. nu. 9. & in aliis locis paulò antè citatis, Rochum in dict. q. 36. Deti. in cap. cum venerabilis. de exceptio. nume. 36. Felin. in tract. quando literæ apost. noceant patro. colum. vlt. Francif. Balb. de præscript. 1. parte. 5. part. principal. quæst. 9. Deti. consilio. 124. & consili. 117. & confi. 134. constat & hanc primam conclusionem communem esse: & absq; vlla controuersia tenendam fore: sicuti latissimè

Secundæ partis Relectionis

probat Lamberti . de iure patro. 1. lib. prima part. q. 10. art. 5.

Ego sanè tametsi videam frequèntiori doctor. consensu receptū esse quòd præscriptio iuris præsentandi non admittatur in ecclesia libera, vt ius istud à laicis præscriptione obtineri valeat: scio tamen Ioā. Andre. in dict. reg. quod alicui. ad finem hanc opinionem non ita indistinctè asseuerare: sed eam intelligere quo ad ecclesiam, quæ verè apparet libera, & quam constat nec à laicis constructā, nec dotatam fuisse: quòd si res ista in dubio sit, inquit Ioan. Andre. ecclesiam præsumi à parochianis constructam: atq; ideò posse præscribi ius præsentandi per ipsos parochianos. Ex cōtrario Archidi. quiq; eum sequuntur distinctè probare nituntur, & asseuerant, in ecclesia libera ius præsentandi non posse à laicis præscriptione adquiri. præsertim Card. in dict. Cle. 2. q. 5. arbitratur, in eo dubio, an ecclesia sit libera, vel fuerit à prōnis constructa, vel dotata, idem esse, vt præscriptioni locus non sit, nisi ea fuerit immemorialis. Qua de re latissimè disputat Lambert. in dict. art. 5. cuius quidem omissa disputatione, quæ lectori facilimè obuia erit, illud expeditum est apud me, conclusionem hanc, quam primo loco constituimus magis communem esse: siquidem & qui contentionē istam Archid. & Ioan. Andr. post eos examinare conati fuerūt, in hanc primam assertionem cōue-

nisse videntur: idcirco in praxi nō mediocrem authoritatem, sed sanè maximā obtinebit non obstātibus his, quæ variè vtrinq; adduci solēt.

Posset tamen is, qui habet quasi possessionem præsentandi ex tempore immemoriali, titulum huius iuris, & ecclesiastici patronat⁹ allegare, ad eiusq; probationē inducere tanti tēporis quasi possessionem: quemadmodum Felin. tradit in dicto cap. causam. col. 3. de præscript. Sic enim temporis immemorialis quasi possessio non habet authoritatem iure præscriptionis: sed tituli probati, vel præsumpti: ex cap. super quibusdam. de verb. signific. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æstiva.

Ceterū authore Panor. in dict. disputatione, Augerio. potissima ratio, cui Archidiaconi sentētia innititur ea est, quòd ius patronatus est spiritualibus annexū, & quasi spirituale: atq; ideò laici sint capaces eiusdem iuris, nec id possidere possunt, nisi ex privilegio speciali, vel iuris cōmunis: nēpè cōstructionis, aut dotationis alicuius ecclesiæ ratione cap. quāto. de iudic. cap. 3. de iure patrona. vnde præscribere laici nō possunt ius istud, quòd nec possidere valēt, eiusdē possessionis incapaces iure cōmuni: cū præscriptio absq; possessione minimè procedat: cap. sine possessione. de reg. iur. l. 6. Etenim ex multis, quæ pro Archi. traduntur hoc est, ni fallor, præcipuum fundamentum.

Hæc

Hæc autem ratio profectò parūm vrget. Nam vtcunq; sit, siue ex gratia iuris communis causa dotationis, aut cōstructionis ecclesiarum, laici capaces sunt huius quasi possessionis iuris patronatus ecclesiastici. cap. consultationis. de iure patro. cap. piæ mentis. 16. q. 7. quod satis est ad quasi possessionem istam obtinendā. Nec refert dicere, quòd illi tantūm laici sint capaces qui construxerint, aut dotauerint ecclesias: cap. 3. de iure patro. id etenim non negat, imò concedit absolutè, laicos esse capaces huius iuris: nec inde rectè deducit laicos, eò quòd laici sint huius quasi possessionis fore incapaces. Hoc ipsum constat perpena frequētissima doct. sentētia, dum ipsi opinantur, laicos posse adquirere præscriptione ius patronatus in ecclesia patronum habente, ita vt præscriptio procedat aduersus alium patronū: nō enim hæc præscriptio procederet, si laic⁹, qui ecclesiam nec construxit, nec dotauit, incapax foret huius iuris, eiusq; quasi possessionis. Quam obrem fortassis iure verius est, quòd ius præsentandi possit præscribi per laicos, etiā in ecclesia libera. quòd probatur in cap. Generali. de elect. in. 6. & in cap. querelam. eod. titu. vbi Ioan. Andr. & Autho. indistinctè id tenuerunt. Imò docto. ipsi qui Ioā. Andr. sequūtur simpliciter, & adhuc illi, qui eius sententiā ita tēperant, vt ad hanc primā conclusionem eam deduxerint, planè

fatentur, & fateri coguntur, laicos capaces esse quasi possessionis huius iuris patronat⁹, de quo disputam⁹, præsertim Frederi. consi. 234. Deti. consi. 117. & 134. Nam & Panor. hoc inficiari non poterit, dum admittit iuris patronatus præscriptionē in ecclesia non libera, & quæ olim patronos habuerit.

Vtcunq; sit, licet opinionem Archi. admittamus iuxta hanc primā conclusionem intellectam, quia communis sit: tamen opinio contraria etiam in praxi recipienda est omninò in duobus casibus.

Prima quidem in parochianis præscribentibus ius præsentandi in ecclesia parochiali, saltē vbi non appareat ecclesiam ab aliis quàm parochianis constructam esse: sed simus in dubio: tunc sanè propter obsequia, quæ parochiani ecclesiæ impendunt, & alia onera, quæ ad eius vtilitatem præstare quotidie solent, admittenda est præscriptio iuris præsentandi. Hoc expressim cōstat authoritate Ioan. Andre. in dicta regu. quod alicui. quem in hac specie sequuntur Panor. mit. in consili. 76. lib. 2. Bald. in dict. cap. querelam. 4. colum. Deti. in dict. consi. 117. & consi. 134. vbi respondens in hoc casu fatetur opinionem Ioan. Andre. communem esse. eandem opinionem sequitur Brunellus in tracta. de legato. q. 23. vers. secunda est opinio. nec ipse dubito hanc sentētiam magis communem esse. Alter casus, in quo admittenda est

I 4 præscri

ibi ca
pacos
lege in
caprice

omigo

Secundæ partis Relect.

prescriptio iuris presentandi à laicis obtenta quo ad ecclesiam liberam, cuius presentationem nullus antea habuerat, præmittit, & requirit illius questionis decisionem: an laicus construens, vel dotans ecclesiam collegialem adquirat ius presentandi clericos ad eius ministerium: sicuti adquisisset, si ecclesia collegialis non foret: & iure Pontificio expeditum est, patronum ecclesie collegialis non habere ex constructione, vel dotatiõe ius presentandi rectorem, vel prelatum. tex. est in cap. nobis. de iure patronat. cap. cum terra. cap. sacrosancta. de electio. Etenim eo ipso quod ecclesia collegialis constituitur datur, & cõpetit ipsi collegio ius eligendi sibi prelatum: cap. 1. de electio. patronus igitur ecclesiam collegialem instituens sibi imputet: nam legem illam recipere tenetur, quæ ipsi actui iure inest. Et ideo licet in ecclesia collegiali locus sit iuri patronatus quo ad honores, & similia, non tamen quo ad presentationem Rectoris: sicuti explicant Abbas, & alij in dict. capit. nobis. Card. in cap. suggestum. eodem tit. Alex. cõsi. 74. lib. 4. Rochus Curti. in tract. de iure patro. verb. in ecclesia. q. 2. Cæsar Lamberti. de iure patro. 1. part. 2. lib. 3. q. principali. tex. singu. in l. 1. titu. 15. part. 1. ex quib⁹ & illud constat, ad alia beneficia eiusdem ecclesie collegialis patronum habere ius presentationis: quod in specie notant Abb. in cap.

cum ecclesia Vulterana. 3. column. de electio. idem in cap. quod sicut. colum. 3. & in cap. sacrosancta. eod. titu. & est cõmunis opinio secundũ Imol. in cap. vlti. de concess. præb. vlti. notabil. Rochus in dict. q. 2. & Lamberti. dict. quest. 5. articu. 3. Que quidem adeo vera sunt, vt nec cõsuetudine, aut prescriptione possit patronus laicus ius eligendi rectorem ad collegialem ecclesiam adquirere: gloss. in dict. cap. nobis. & in dict. cap. quod sicut. quas docto. communi omnium consensu probarunt: quemadmodum Lambert. & Rochus tradidẽre: ac latissimẽ Ioan. Selua de beneficio. 2. part. questio. 23. est etenim necessarium priuilegium Romani pontificis, vt hoc ius laicis possit cõpetere: quod & Regia. l. 1. titulo. 15. parte. 1. insinuat. Ius autem presentandi prelatum ad ipsam ecclesiam collegialem patronus laicus habere potest, si tempore constructionis ecclesie, aut dotationis id ius ex consensu episcopi exceperit sibi, secundum Card. in Clemen. plures. 5. vlti. ad finẽ, de iure patro. Rochus Curti. in dict. verb. in ecclesia. q. 2. Lamberti. in dict. quest. 5. in princip. col. vlti. tex. optimus in dict. cap. nobis. ibi, ex sua iurisdictione.

Item, vt propositam controuersiam expediamus, poterit patronus laicus habere ius presentandi prelatum in ecclesia collegiali ex prescriptione. Nam in hac specie admittendã esse opinor Ioan. Andre. opinio

opinionem, quæ communis est. Cum hæc ecclesia collegialis patronum habeat laicum, qui eam erexit, dotauit, & construxit, in cuius obsequii, & muneris remuneratio mirũ nõ est, quod ius presentandi prelatum legitimo tempore patronus laicus adquirere possit: sicuti in parochianis, quorum impensis, & opera ecclesia constructa fuerit, Ioan. Andre. censuit in dict. reg. quod alicui. & nos paulo antea adnotauimus. Eritq; ex hoc optimus applicandus intellectus ad tex. i dict. cap. nobis. ibi, nisi ex sua iurisdictione.

Ex quo inferitur, catholicos Hispaniarum reges, etiam si nullum priuilegium à Romanis pontificibus habuerint ad presentationem episcoporum, qui ecclesiis cathedralibus presint, posse iure optimo vt ecclesiarũ patronos ius istud ex prescriptione obtinere, licet ecclesiis quarum patroni sunt, collegiales, vel cathedrales existant. Hoc enim corollarium deducitur ab his, quæ proximẽ probata fuere: siquidem Hispaniarum reges patronatus ius obtinent in ecclesiis cathedralibus cum eas crexerint, cõstruxerint, & amplis patrimoniis dotauerint. Quod satis constat ex veterum Historicorum monumentis: atq; ex l. 18. tit. 5. part. 1. l. 3. tit. 3. lib. 1. ordi.

Hoc idem ius possunt & reges defendere iureq; tutari allegato priuilegio Romanorũ põtificũ, quod probare poterũt immemorialis tẽ-

poris quasi possessione etiam si expeditum esset hac in re prescriptio ni locum nõ esse: iuxta ea, quæ paulo antea tradi dimus.

Tertiõ idem ius, etiam si reges Hispaniarum patroni ecclesiarum episcopaliũ minimẽ forent, probaretur auctoritate eius opinionis, quã ex Ioan. Andrea superius defendimus, asserentes ius patronatus adhuc in ecclesia libera posse à laicis prescriptione adquiri: ex eo, quod laici sint hui⁹ iuris, eiusq; quasi possessionis capaces. Vnde Hispaniarum reges potuerunt prescriptione hoc ius presentandi adquirere, secundum Ioan. Lupi in tract. de benef. vacant. in curia. §. 10.

Olim apud Hispanos moribus obtinuit, vt canonicorum collegiũ cui munus eligendi episcopum iure incumbit, statim mortuo pastore regi eius obitum nũtiaret, ab eoq; peteret licẽtiam & facultatẽ eligendi episcopũ: qua per regẽ cõcessa ipsi canonici eligebant prelatum, quem ante missionem in possessionem regi exhibebant, vt ab ipso bonorum administrationem obtineret. regia. l. 18. titulo. 5. par. 1. & dict. l. 3. titulo tertio libro primo ordinat. cuius rei testimoniũ peti solet à cap. cũ loge. 63. dist. Nam & iure æquum est, & honestati cõueniens quod in ecclesia cathedrali, vel collegiali prelatus electus ante institutionẽ patrono ipsi cuiq; etiã priuato exhibendus sit, vt ipse patron⁹ videat sitne is cõueniens, & idoneus

Secundæ partis Relectionis

ecclesie administrationi . c. nobis. & ibi doct. de iure patronat. tex. optimus i cap. lectis. 63. dist. quo definitum est, episcopos electos non esse à Romano Pontifice institutos, nisi epistolam approbationis ab Imperatore obtinuerint. Etenim & regis interest nosse, qui sint qui ecclesias intra eius prouinciam sunt administraturi: sicuti colligitur ex his, quæ adnotarunt Innocent. & Abb. in cap. super his. de accusatio. idem Abb. in cap. ex parte. A. de testi. & in cap. quod sicut. de electio. glo. in cap. 1. 62. dist. Corset. in tract. de excellent. regis. q. 11. tex. singular. in prag. sãctione, tit. de electioni. cap. licet. §. verum tamen. & ibi Chofmas Guimier. Ioan. à Selua in tract. de benef. 2. part. q. vlt. Guilielmus Benedict. in cap. Rainutius. verb. Et uxorem nomine Adelfiam. num. 367. de testam. Ioan. Ign. in rep. l. necessarios. §. non alias. nu. 331. & sequentibus. ff. ad Syllani. Ioan. Ferrald. in tract. de insignib. peculiar. reg. Frã. 9. iure. Carolus Degraffalius lib. 2. Regaliũ Franciæ, iure 3. Chassanæ. in catalogo gloriæ mũdi, parte. 5. considerat. 24. num. 294. qui diligenter examinãrunt ius hoc regibus ad præsentationem episcoporum pertinens: præsertim Gallici auctores multis auctoritatibus probãrunt, regem Gallorum eam habere auctoritatem vt absq; eius nominatione, & consensu nullus ecclesiæ cathedrali præficiendus sit. idem pleriq; ex his fatentur de Hi-

spaniarum rege: ac ferè omnes hiauctores id adnotãrunt ex cap. cũ longè. 63. dist. Caterum absq; vlla controuersia Hispaniarum reges ius, & quasi possessionem habent ab eo tempore, cuius initium memoriam hominum excedit, eligendi, aut nominandi eos, qui à Romano põtifice episcopatibus sunt præficiendi, ita quidem vt nisi à rege nominatus nemo possit his dignitatibus insigniri. Hoc verò ius sec lusa præscriptio ne, semoto item Romanorum pontificum priuilegio deducitur à concilio Toletano duodecimo, cap. 6. Etenim sub Agathone, aut Leone secundo Romano pontifice, anno primo Heruigii Gothorum regis, qui Hispanias obtinebat Natiuitatis domini Iesu Christi anno sexcetesimo octuagesimo quinto, auctore Roderico Archiepiscopo Toletano lib. 3. cap. 12. qui ex Aera Cæsaris annum computauit septingentesimum vigesimum tertium, Toleti celebratum est concilium Toletanum duodecimum, quo decretũ est, quod rex ad episcopalem dignitatem promouendos eligeret: ipse verò Toletan⁹ Antistes præuia morum examinatione institueret. huius canonis Gratianus meminit in dict. cap. cũ longè. 63. dist. vnde constat ius istud vetustissimis canonum decretis, moribusq; Hispanorũ obtinuisse. temporis item rationem huius concilii Toletani obseruauit Alfonso à Carthagine episcopus

§. Decimus.

episcopus Burgenfis in Anacephaleosi regum Hispaniarum cap. 40. quo in loco annum primum Heruigii Regis, salutis humanæ commemorat sexcentessimum octuagesimum quintum. in quo conuenit computationi Roderici, si obseruemus Aeram Cæsaris, Christi Natale triginta octo annis præcessisse: quod alibi à nobis adnotatum est. Nec controuersum est, hanc synodũ celebratam fuisse anno primo Heruigii mense Ianuario: qã id ex ipsius cõciliũ actis manifestũ extat. Quod verò quidam cõcilium hoc conditum, & celebratũ fuisse sub Agathone, aut Leone secũdo Romanis põtificibus scripserũt, nõ admodũ rationi tẽporũ cõgruit: siquidẽ ipse Alfonso Burgẽsis Benedictũ Secundũ Apostolicã sedẽ eo tẽpore tenuisse meminit: atq; idem mihi magis arridet: cũ ex Mattheo Palmerio i Eusebii Chronico Benedict⁹ Secũd⁹ annis octuagesimo quarto, & octuagesimo quinto supra sexcetesimũ à natiuitate Chri, nondũ duodecim mẽsibus sũmũ põtificatũ obtinuerit. Igitur cõciliũ Toletanũ anno octuagesimo quinto institutũ tẽpori, & regimini Benedicti Secũdi cõuenit, quod vero simili⁹ est: aut saltẽ Ioãni Quinto qui eodẽ anno octuagesimo quinto electus est in sũmũ ecclesiæ catholicæ præsulẽ. Nisi quis existimet primũ annũ Heruigii fuisse sexcetesimũ octuagesimũ primũ: & eodẽ celebratũ Toletanũ hoc cõciliũ: sicuti do-

ctissimus ac diligentissimus Ioãnes Vasæus priori parte chronicorũ Hispaniæ deducit. Etenim iuxta hanc rationẽ Synodus ista Agathonis sũmi põtificis tẽpori aptius cõueniet. Nã & Platina etsi diligẽter Romanorũ põtificum vitas scripserit, nõ satis exactẽ rationẽ tẽporũ habuit. Nos verò non temerè hæc expẽdimus: sed vt quibusdam obuiam iremus, æquo quidẽ animo ob eorũ insignẽ eruditionẽ, & in perscrutandis vtriusq; iuris sanctionibus nõ inutillẽ diligẽtiam, quã tamẽ aliquando parũ propitio in Hispanos animo iniuriosis profectò verbis, à quib⁹ abstinere omnino debet viri doctrina præfertim insignes, & deinde cõmẽtis quibusdã nõ omnino gratam lectoribus studiosis effecere. Ioãnes etenim Igneus in dict. §. non alias. num. 336. ita inquit: Nõ etiam gloriari debent Hispani propter dict. capit. cũ longè. ca. 63. dist. Quoniam Hispani Reges ex concessione Carolo facta obtinẽt, qui postquam Adrianũ huius nominis primum pontificẽ à tyranni de Desiderii Longobardorũ regis prauitate imbutas Christianas fecit: potitis eis Hispaniæ Rex insinuat⁹ est: eo medio ius istud Regaliæ cõsequuti sũt. Hacten⁹ Ioã. Igne⁹: cui⁹ sententiã ante eũ probare conat⁹ est Ioã. Ferrald. i tract. de insignib. reg. Franc. 9. iure. à quo Carolus Degraffalius, & ipse Gallici nominis, dissentit, minimè citato Igneo, lib. 2.

lib. 2. regalia Franciæ, iure. 3. verū quam fœdè lapsi fuerint Ioan. Ferrald. & Ioan. Igneus hac in re factis apparet ex ipso concilio Toletano, à quo ius istud reges Hispaniarum obtinuerunt. Quod deniq; concilium Caroli Magni natiuitatem ferè sexaginta annis, eius autè principatū plusquam octuaginta præcessit: quemadmodum ex ratione tēporum, quam Gaguinus tradidit, palàm constat: sit igitur vt falsissimum sit reges Hispaniarum ius eligendi, & nominandi episcopos habuisse ratione concessionis, quæ Carolo Magno facta fuerit: cum ante ipsum, & ante Arabum in Hispanias expeditionem Gothorū reges id ius obtinuerint. Deinde vt par est, Carolum Magnū Regem, & Cæsarem christianæ religionis fide, ac pietate, armis, & potentia militum instructissimum, in Sarracenos, qui tūc Hispanias occupabant Gallix finitimos incurstones aliquot fecisse: ita verosimile non est, ipsum tot bellis in Italia, & Germania imminentibus deditum, cum exercitu in interiora Hispaniarum penetrasse, prouincias, & vrbes insignes ab Arabum tyrannide liberasse. Nam & Gaguinus huius est sententiæ, vt hæc minimè uerò similia esse censeat. Nec rem istam auctores fidei syncerè tacuissent: potissimum historici Hispani, qui cōtinua serie rerum gestarum, speciatim meminèrere regum Hispanorū, qui post cladem illam Hispaniæ

paulatim singulas vrbes, & opida Sarracenis fugatis & expulsis in pristinum Christianorum dominium vindicauerint: tametsi nō de sint auctores, & hi non contemnendæ inter historicos fidei, qui scripserint, Carolum Magnum cum exercitu Nauarrā, Aragoniam, Cathaloniam, & ad huc, quod omnino à vero abhorret, ad Galleciam vsq; per Mediterranea Hispaniarum penetrasse, easq; prouincias à Sarracenis bello abstulisse. Nam & à Gratiano. 11. q. 1. in cap. volumus. adducitur Caroli magni decretum, ubi ipse Carolus asserit Hispanos sibi subditos esse. Quod testimonium nullam fidem habet: quia eiusdem decreti auctor obscurus & incertus est, aut de Hispanis Gallix finitimis, & Pyrenæum habitantibus debet itelligi: id uero ferè apud omnes receptum est, & Hispani historiographi testantur, eundem Cæsarem à Sarracenis in ipsis Pyrenæis saltibus magna cum iactura, & clade fugatū, fuissemq; fuisse. id enim & qui ex Gallis, exterisq; eius uitæ monumentis tradidèrè planè fatentur: ac nostri, eam uictoriam militibus Alfonsi Castellæ regis, qui cū Sarracenis pacem inierat, tribuendā esse cēsant. Etiam si Gaguinus, aliiq; exteri Chronographi, Arabū tantum, & Sarracenorum in eo conflictu meminerint. Hæc aliis examinanda dimittimus: illud quidem hinc deducetes, Carolum Magnū Hispaniarum prouincias minimè obtinuisse

obtinuisse bello, nec eas catholicis Hispaniarū tradidisse regibus, qui auxilio diuini numinis post illam Roderici Gothorū Regis cladē maximis laboribus deuictis Sarracenis strenuè Christianæ religioni Hispanias restituerint. Quo fit Reges Hispaniarū ius nominandi & eligendi episcopos nequaquam habuisse ex concessione, & priuilegio Carolo Magno concessio.

Hactenus de præscriptione iuris Patronatus, præsentandiq; rectorē in ecclesia libera: Nam hæc præscriptio procedit quandoq; sicuti superius adnotauimus. Est uero necessaria præscriptio quadraginta annorū cum titulo, vel immemorialis: quod probatur ea ratione: siquidē in hac specie uehemens iuris cōmunis præsumptio est aduersus præscribentem: cum omnes ecclesiæ præsumantur liberæ, & in omnib; ecclesiis iuris communis præsumptione collatio libera beneficiorū, & ministrorum institutio ad episcopū pertineat. cap. omnes basilicæ. 16. q. 7. c. ex frequentibus. de institut. cap. cum venerabilis. de exceptio. idcirco inspecta decisione tex. in capit. 1. de præscriptione. in 6. omnino respondendum erit, fore necessariam quasi possessionem quadraginta annorū cum titulo, vel temporis immemorialis ad adquirendum ius patronatus aduersus ipsam ecclesiam, quæ libera olim fuerit. missas enim facio aliorum hac in controuersia rationes:

huic tantū ego subscriperim quod in hac præscriptione præsumptio iuris, & quidem grauis, ac specialis sit contra præscribentem. Sic sanè hanc opinionem tenuerunt Panormi. in cons. 106. 2. colu. libro 2. Alex. cōs. 75. colu. 3. lib. 4. Balbus de præscrip. 1. par. 5. par. princip. q. 9. vers. Tertia cōclusio. & Domini. cōs. 123. col. 2. quorū sententiā ipse uerè esse censeo in hoc casu, cū tractatur de præscribendo iure patronatus in ecclesia, quæ olim fuerit libera. Nec quidquam refert, quod Frederi. cons. 234. Corneus con. 47. lib. 3. colu. 2. & Deti. cons. 134. colu. 3. asseuerent in hac præscriptione titulū minimè fore necessarium: quia ius cōmune nō resistit quasi possessioni præscribentis: cum ius patronatus obtineri à laicis possit. Iā enim semel admonui ad intellectum cōstitutionis dict. cap. 1. de præscript. in 6. aliud esse ius commune resistere quasi possessioni, aut possessioni alicuius rei: aliud iuris cōmunis præsumptionem specialem, & uehementem esse aduersam & cōtrariam præscribenti, in primo casu nulla potest constitui præscriptio: quippe quæ absq; possessione procedere neq; unde iure præscriptionis nullius temporis usus, etiam cum titulo, sufficit ad acquisitionem illius rei, quæ possideri non potest per eum qui præscriptionem allēgat: tametsi possit is titulum legitimum allegare, & ad eius probationem inducere tempus

tempus immemoriale. At in secundo casu licet præscriptioni locus sit, & præscribens quasi possessionis illius iuris capax censeatur, attamen propter iuris contrariam præsumptionem, quæ grauis, & vrgens cõstituitur, necessaria est quadraginta annorũ possessio cum titulo, aut eo deficiente immemorialis tẽporis vsus: iuxta elegantem responsionem Romani pontificis in dict. cap. 1. cuius rationem, & interpretationem ipse examinaui lib. 1. Vari. resolu. cap. 17. quo in loco tractaui, quonam iure decimæ à Christianis debeantur.

Secunda conclusio. In ecclesia, quæ libera non est, nec olim fuerit, sed patronos habuit, ius patronat⁹ etiam à laicis potest præscriptione adquiri aduersus priorem, & verũ patronum. Hanc opinionem constat asseruisse, & probasse omnes auctores, vno dempto Archidiano. quorum mentionem feci ad probationem, & auctoritatẽ primæ conclusionis: atq; ideo eam esse communem, omniumq; consensu receptam opinor. & probatur in dict. cap. cura. de iure patro. aliisq; rationibus, quas commemorat Cæsar Lambertin. de iure patronat. 2. part. 1. lib. 11. q. arti. 1. quauis Archid. sententiã velit defendere Panor. in dict. c. querelã. de elect. col. 3.

Verũ in specie huius conclusionis quoties agitur de præscribẽdo iure patronatus à laico aduersus alium patronum, non contra

ipsam ecclesiam liberam, adhuc requiri annos quadraginta & titulũ, vel immemoriale tempus, respondet Domini. in dict. cons. 123. col. 2. cuius opinio profectò dum titulũ requirit non omnino iure probatur: cum in hoc casu nulla sit præsumptio iuris aduersus præscribentem pro libertate ecclesiæ: siquidẽ ecclesia patronos habuit ab eius initio, & habere iure debet. vnde Rochus Curti. in tract. iuris patronat. verb. ipse vel is. q. 36. num. 86. ex aduerso censet, hoc ius patronatus aduersus patronum laicum præscribi decem annis inter præsentem, & viginti inter absentes. Idem sentiũt Florian. in l. seruitutes prædiorum rusticorũ. ff. de seruitutibus. Ioan. Andre. & Domi. in capit. vnico ad finem, de iure patronat. in. 6. Goffredus in. q. 18. quorũ opinio minimè placet, quia etsi aduersus laicum patronum præscriptio procedat, interest tamen ipsius ecclesię non mutare patronos: quam ob rẽ ob præiudicium ecclesię verius est ac tutius quòd ad hanc præscriptionem exigatur quadraginta annorum quasi possessio absq; titulo tamen: secundum Frederi. cons. 234. Corneum in cons. 47. lib. 3. Deti. cõf. 134. Lambertini. de iure patronat. 1. lib. 2. par. q. 11. ar. 5. Paul. à Citadinis in tract. iuris patronat. in. 6. part. 3. art. q. 17. Alex. cons. 75. lib. 4. in ultimis eiusdem responsi verbis. Idem sensit Balb. in l. 2. col. 2. C. de seruit. & aqua.

Tertia

Tertia conclusio. Quauis ad sacerdotia, & ecclesiastica beneficia titulus præscriptione adquiri non possit: legitima tamen præscriptio ipsũ possidẽtẽ aduersus eũ, qui etiã legitimo titulo beneficiũ petierit, iure defedit. Prior cõclusionis pars probatur in cap. ex frequentibus. de instit. & in reg. 1. de reg. iur. in. 6. vbi glo. communiter recepta hoc ipsum asserit. Idem fatetur omnes auctores statim citandi, ea ratione quòd ecclesiastica beneficia aliter quã canonica institutione obtineri nequeat. Posterior pars cõstat auctoritate gl. i. c. cõtingit. de dolo & cõt. i. glo. magna quã sequũtur inibi doct. præsertim Panor. & idẽ in dict. cap. cura. de iure patro. & in cap. capitulum. col. vlt. de rescript. colligens ex ea, quòd possessor beneficii ecclesiastici bonã fidẽ, & titulũ, vt aiũt, coloratũ habens, decẽ annis inter præsentem, & viginti inter absentes poterit seipsum defendere aduersus alium, qui ad idẽ sacerdotium, & beneficiũ in iudicio agere iure canonici tituli velit. Idẽ tradũt, Feli. i. c. Sicut. de re iudicat. nu. 30. & Francisc. Balb. de præscript. 1. par. 5. par. prin. q. 10. Ioã. de Selua i tract. de beneficio. 3. par. q. 21. ad finem. præscriptionẽ igitur legitimã hic appello eam, quæ ex tempore lege definito, bona fide, & titulo colorato processerit.

Hinc & illa solennis quæstio definiri poterit: an quis teneatur episcopo exigenti titulũ beneficii,

quod possidet, ostẽdere, & exhibere? Nã et si verũ sit, in rebus tẽporalibus neminem cogi posse, vt ostendat titulũ suę possessionis: l. cogi. C. de petit. hæred. quã præter Bart. Bal. & alios ibi examinat Matthæ. Afflict. in rub. de controuers. inuestit. numero. 79. tamen in ecclesiasticis beneficiis episcopus vel iudex ordinarius inquirere optimè potest, quo iure, & titulo quisq; ea possideat: atq; ideo poterit exigere à possessoribus titulos, quos ad obtinenda beneficia habuerint. cap. graue. de præbẽ. cap. 1. vt eccles. benef. cap. ordinarii. de off. ord. in. 6. tex. ex concilio Basiliensi in Prag. Sanctione, tit. de pacificis possessorib. §. ordinarii. gloss. & Doctor. in regula. de regu. iur. in. 6. & in dict. capitu. contingit. Igitur dubium est, an possessor beneficii possit ab hac exhibitione tituli excusari lõgi temporis possessione. Et in hac dubitatione vtar ea distinctione, quæ receptior est. Nam si possessio est breuis temporis, teneatur possessor titulũ Prælati inquirenti ostendere, nisi prælatus eius possessionẽ iam expresse, vel tacitè approbauerit. Quippe qui titulum examinauerit ad tradendam possessionem, aut possessorem sacri ordinis munere ad eius beneficii titulum donauerit. arg. sumpto ex cap. dilecto. de præben. & capit. ex ore. de his quę fiunt à maio. par. capit. notant Innocent. in cap. veniẽs. de filiis presbyt. Ioan. Andre. Ancha. &

& Francus in dict. reg. 1. & alii statim nominatim citandi. Quod si possessio cōtinua fuerit longi temporis, satis erit proprio iuramento titulum probare: nec opus erit illū exhibere: arg. Si arbiter ff. de probat. hanc deniq; distinctionem deduximus: a glo. i Pragmat. Sāct. tit. de pacificis poss. §. ordinariū. verb. inquirant: ad finem. Feli. post alios in cap. illud. col. penul. de præsup. & in cap. licet Heli. num. 7. de simonia. Selua de beneficio. 2. part. q. 27. Domini in dict. capit. ordinariū de off. ord. in. 6. verū in secunda distinctionis parte doct. cōtrouerunt quo ad definitionem longi temporis. Etenim Anania in dict. cap. licet Heli. triennium exigit ad hūc effectum: Feli. verò ibidē decennium requirit. Idem in dicto cap. illud. nunc triennium, nūc decennium necessarium esse censet. Ego hanc quæstionem opinor arbitrio iudicis definiendam fore, non ignarus quid reg. Cancellarię 33. de triennali possessore statuerit. Nam ea institutum est, quod qui per triennium pacificè absq; vlla lite quodcunq; beneficium ecclesiasticum, & sine simoniacō ingressu possederit, nequeat super eodē beneficio molestia vlla impeti: modo titulum coloratum habuerit: nempe à Romano pontifice, vel ab eo, ad quem huiusmodi beneficii collatio pertineat: nec sit in idem beneficium aduersus reservationē aliquam iuris communis intrusus.

Eadem triennalis possessio eodem privilegio munitur in concilio Basiliensi, de quo in pragmat. Sāctione, tit. de pacificis possessoribus, ad cuius interpretationem, quia frequentissimè in praxin ius istud triennalis possessionis adducitur, eandē materiam prosequutus aliquot adiiciam conclusiones.

Quarta conclusio. Possessio triennalis iuxta regulam Cancellarię obtenta, tam quo ad proprietatem quàm possessionem, defendit possessorem, eiq; tribuit aduersus agētem exceptionem tantum. huius assertionis auctores sunt Feli. in dict. cap. sicut. de re iud. nu. 31. Cassador. i reg. de triennali. decis. 7. & 8. & Ludo. Gomeci. in eadē regul. q. 58. & 69. ac probatur hæc sententia in dict. pragmat. Sāctione, tit. de pacificis possessor. & est hæc interpretatio ad reg. Cancellarię omnium consensu recepta: vt testantur Cassador. & Gomecius. Nec quo ad hanc defensionem est necessaria bona fides possidentis: sicuti ex Rotæ decreto asserit Ludo. Gomeci. i. q. 42. dict. regula.

Quinta conclusio. Possessio triennalis non defendit possessorem, cōtra quem agitur de spolio: siue spoliū per violentiam, siue absq; ea contigerit. probatur hæc conclusio in spoliatore violento, in dict. concilio Basiliensi: quo in loco hac de re est tex. satis apertus. in vtroq; verò hanc assertionem latè defendit Ludouic. Gomeci. in dict. regul. q.

ii. eum

ii. eum legito. Sexta conclusio. Possessio triennalis, etiam bona fide obtenta minime dat canonicum titulum possidenti. glo. insignis in cap. cōtingit. de dolo, & cont. in glo. magna. in specie Chosmas in prag. Sāctione, tit. de pacificis poss. verb. molestari. & verb. triennio. Feli. Cassador. & Ludouic. Gomeci. paulò antè citati ad quartam conclusionem. Idem notat Ioann. de Selua. 3. parte de beneficio, quæst. 21. ad finem. Atq; ita Gonfalus à Villadiego ex consensu Auditorū iudicauit, què admodum refert glo. in dict. reg. cancell. 33. tametsi eadem glo. & Rebuffus in tract. de pacificis poss. nu. 7. & sequentibus contrarium defendere conentur.

Septima conclusio. Triennalis possessio etiam bona fide obtenta, & titulo colorato non reddit possessorem tutum in animæ iudicio: imò tenebitur is beneficium dimittere, quoties sciuerit sibi canonicū titulū ad id obtinendum deficere. Hanc conclusionem ex proxima deducimus: nam & illius auctores hanc veram esse opinantur: licet huic contrariam elegerint Rebuffus in dict. tract. de pacif. poss. & Probus i scholiis ad. g. pragmat. Sāctionis, verb. coloratum. num. 13.

Octaua cōclusio. Triennalis possessio etiam titulo colorato, & bona fide procedens, ac cōtinuata, minime impedit episcopum, nec ordinarium, quin possint titulum

beneficii exigere, & de eo inquirere. tex. optimus in dict. pragmat. Sāct. tit. de pacificis poss. §. ordinariū. vbi glof. verb. Triennio. in priori illius tituli parte. & ibi Probus numero. 4. Felinus in dicto cap. Sicut. Gomeci. in dict. q. 58. Cassadorus decis. 7. numer. 9. super regulas Cācell. Idemq; ex prænotatis assertionibus colligitur, quanuis Rebuffus in tractat. de pacif. poss. nu. 20. contrarium adnotauerit. Hæc sane de præscriptione iuris patronatus, & beneficiorū ecclesiasticorū breuiter explicuimus: vt aliqua ex parte tractatui, eiusq; materiæ subseruiremus: obiterq; reg. Cācellarię de triennali possessore perpendimus, eius diligentiorē examinationem omittētes, quam lector poterit petere à Cassadoro, Gomecio, Rebuffo, Felino, & Chosma in dict. prag. Sāctione. Paulo Parisio conf. 81. lib. 4. Boerio decisione. 24. Ripa lib. 1. respons. cap. 17. Rursus Cassador. decis. 2. 3. & 4. titulo de caus. poss. & propriet. qui aliquot quæstiones in praxi sepissimè obuias tractauēre: præsertim maxima cura, & sollicitudine negotium istud expediuit Ludouicus Gomeci. in commentariis ad eandem regulam.

Igitur præscriptio potissimum iure pontificio non obstante decisione prædicti cap. Cura. de iure patro. mala fide procedere non potest: imò ad eius vim necessariò bonam fidem requirit. de legibus

K autem

autem secularibus statim tractabitur.

Ex. §. sequenti.

- 1 Regia. l. 3. & 4. tit. 13. lib. 3. ordinat. explicatur.
- 2 Regia. l. 63. Tauri examinatur.
- 3 Leges civiles præscriptionem inducentes cum mala fide, an possint procedere iure pontificio: & quid de actionibus personalibus?
- 4 Leges civiles præscriptionem cum mala fide inducentes, ac permittentes, an in foro pontificio exclusæ, saltem in foro seculari obtineant?
- 5 Actiones redhibitoria, & quanto minoris, an tempore legibus definito excludantur: etiam in foro pontificio.
- 6 Publiciana etiam iure pontificio admissa censetur.
- 7 Intellect. l. 1. tit. 13. lib. 3. ordinat.
- 8 Intellectus ad tex. in capit. 1. de præscriptio. & in capit. placuit quicumque episcopi. 16. quest. 3.

§. Vndecimus.

Dæter alia, quæ huic regulæ bonâ fidem ad præscriptionem omnino exigenti, obiiciuntur, maxime adduci solent ex iure Cæsareo constitutiones, quæ statuerunt præscriptionem triginta, vel quadraginta annorum, etiam cum mala fide procedere, & vim præscriptionis obtinere. l. Si quis emptionis. §. primo: & l. cum notissimi. C. de præscriptioni. trigin.

vel quadra. anno. l. 21. tit. 29. parte. 3. quæ in personalibus, & realibus actionibus loquuntur. Huc pertinere videntur Regiæ quædam constitutiones, quæ de actionibus personalibus præscriptione temporis excludendis tractauerunt: præsertim. l. 3. & 4. tit. 13. lib. 3. ordi. Regali. l. Item. 63. Tauri. tametsi hæc posteriores constitutiones palam malæ fidei præscriptionem nec admittant, nec refellant. Sed tamen priusquam aggrediamur harum legum quo ad bonæ fidei causam examinationem, oportet expendere sensum earum, quas ex iure Regio adduximus. Nam in dict. l. 3. statutum est, quod actio personalis præscriptione decem annorum tollatur: cui statim adheret. l. 4. quæ definiuit, post illos decem annos non posse fieri executionem actionis personalis: sed tamen posse iudicio ordinario debitam pecuniam peti actione quidem personali. Etenim si actio personalis primo decennio sublata fuit, non videtur, quod possit pecunia debita personali actione rursus in iudicio exigi. idcirco. Regia. l. 4. apparet vel contraria, vel inutilis, aut sane perplexa nimis: Rodericus Xuares in rep. l. post re. ff. de re iudica. sexta limitatione ad legem Regiam, ita conciliat has leges, vt existimet, legem quartam esse intelligendam eo casu, quo ob aliquod impedimentum iuris, vel facti actio personalis decem annis tolli, & extingu

non

non potuit: eo enim casu ius exequendi contractum summario iudicio ipso decennio sublatum est. Erit igitur sensus. l. 4. quod ius executionis paratæ tollatur primo decennio à tempore contractus, etiam si actio personalis eo decennio extincta ob aliquod impedimentum non sit. & addit, ac testatur ipse Rodericus ita in praxi seruari, & intelligi prædictas leges Regias.

Ego verò non video qua ratione hic sensus possit conuenire dictis constitutionibus. Nam. l. 4. inquit, saluum esse ius actionis personalis quo ad iudicium ordinariū post decenniū præscripto iam iure agendi ex contractu iuxta formam. l. proxime, & tamen in. l. 3. quæ proxima est, expressim constat, decennio actionem quamcumque personalem, & ius exequendi ita sublatum esse, vt creditor ipse audiendus nullo pacto sit, nec iure executionis summaria, nec iure actionis personalis, & iudicii ordinarii. Quam ob rem conueniens non est hæc Roderici interpretatio.

Vnde ad planiorem intellectum harum constitutionum oportet præmittere, quandoque ex aliqua obligatione oriri actionem personalem simplicem, quandoque actionem personalem simul & ius summaria executionis, vel hypothecæ. Item & illud obseruandum est, iure regio ius executionis tolli prius præ

scriptione temporis, manente adhuc obligatione, & actione personali: quod probatur in. l. 2. titulo. 9. in Ordinationibus institutis à Reges Alfonso Cõpluti, anno ab Aera Cæsaris Millesimo trecentesimo octuagesimo sexto: qua decisum extat, quod ius exequendi contractum à Christiano in fauorẽ Iudei cõuentum, extingui, & tolli sex annorum præscriptione. Quo quidẽ anno i eisdẽ Comitiis Cõpluti habitis statuta fuit dict. l. 3. tit. 13. lib. 3. ordi. ex quibus verosimile est, ius executionis summaria ex aliquo contractu competens Christiano aduersus Iudæum, vel alterum Christianum decem annis tolli: sicuti quod Iudæo aduersus Christianum competebat, sex annorum spatio tollebatur. Demum his præmissis constitutionibus Henricus secundus Burgis Aera Cæsaris Millesima quadringentesima vndecima. l. 9. mentionem faciens superscriptæ. l. 2. Alfonsi Regis, eiusdẽ Henrici patris, in specie statuit præscripto iure summaria executionis adhuc manere saluam actionem personalem quo ad iudicium ordinariū. Hinc sanè fit, vt licet primo decennio sublatum sit ius summaria executionis, tamen iudicio ordinario actio personalis possit aduersus debitorem per creditorem iudicium deduci: sic. l. 3. intelligenda erit quo ad ius executionis summaria. l. verò. 4. quo ad actionem personalem quæ adhuc salua manet, etiam si ius executionis tempore decem

K 2 anno-

annorum perierit. Sed & hæc interpretatio non omnino dissolvit nodum difficultatis: quia dict. l. 3. satis in specie definierit etiam primo decennio actionem personale sublata fuisse. Nam tractat eadē cōstitutio de actione personali, quæ absq; contractu publico instrumenti competit: & item de ea, quæ simul deducitur & oritur cum iure executionis ex vi instrumenti publici.

Erit deniq; alia quærenda interpretatio quæ controversiam istam distinguat. Etenim potest responderi, actionem personalem simplicem absq; iure executionis summarie cōpetentem, decennio extingui, & tolli. at si ius executionis simul adiunctū sit actioni personali, ipsum ius executionis primis decem annis tollitur: eo verò extincto manet actio personalis salva in aliud decennium. Ergo. l. 3. dū respondet primo decennio actionē personale, & ius executionis tolli, ita est accipienda, ut actio personalis simplex absq; iure executionis competēs, decem primis annis tollatur: non sic actio personalis simul cum iure summarie executionis contingens. nam in hac vltima specie primo decennio tollitur ius executionis per. l. 3. decisionē: manet tamen adhuc salva in aliud decennium actio personalis: quem admodum in. l. 4. probatur. Alioquin si quis dixerit indistinctè tolli actionem personalem primis de-

cē annis, profectò eodē tēpore tolleretur actio personalis, cui adheret ius summarie executionis, quo ipsa actio personalis simplex. quod apparet contrarium menti legislatoris in dict. l. 4. & in dict. l. 2. tit. 9. ex legibus Alfonsi Regis.

Superest modò inquirere verū sensum constitutionis Taurinæ. 63. qua sancitum est, quòd ius executionis summarie ex actione personali procedens, præscriptione decem annorum tollatur. & in hac parte prima convenit cum veteribus huius regni cōstitutionibus. Deinde eadem lege est in secunda eius parte statutum, quòd actio personalis, & executionis decretum super ea datum tollatur viginti annis: nō quidem minori spatio tēporis. Quod videtur refragari aliquatulum Regiis ordinationibus, quarum modò mentionem fecimus. Qua ratione quibusdam visum est, hac Taurina constitutione correctam & antiquatā esse dict. l. 3. qua ex parte inibi cautum fuit, actionem personalem simplicem tolli, & extingui decem proximis annis. Existimant enim quidam lege Taurina statutum esse, quòd actio personalis etiam simplex non tollatur minori quàm viginti annorum tempore. Quibus & illud omnino placebit, quòd actio personalis tollatur viginti annis, quoties mota lite super ea, sequutaq; condemnatione, sit datum mandatum, & decretum execu-

executionis. Quod planè absurdum esse ex eo constat, quòd æquali tempore tollatur actio simplex personalis, & ea item quæ semel deducta in iudicium, decretum executionis iudicialis habuerit: cum tamen actio etiam simplex & quæ alioqui decennio tolleretur, semel deducta in iudicium perpetua efficiatur per litis contestationem sicuti in materia interruptionis examinabitur. & in specie adnotavit Iason in. §. penales. de actionib. numero. 113. deinde ex hoc intellectu sequeretur eodem tempore tolli actionem personalem habentem ius executionis, quo tollitur actio personalis simplex: cum actio personalis habens ius executionis maiorem vim habeat quo ad præscriptionē. Fortassis eadē Taurina cōstitutio condita fuit ad interpretationem legum antiquarum in hunc sensum, quòd ius summarie executionis competens actioni personali tollatur decem annis manente adhuc salva personali actione in aliud decennium: idq; constitutū est in dict. l. 3. & 4. titulo. 13. lib. 3. ordi. & in dicta. l. Taurina in princ. At si actio personalis habeat ius summarie executionis ex his, quæ modò diximus, vtrunq; tollitur viginti annorū præscriptione. Subdit nunc secunda Taurinæ legis pars, actionē personale in iudiciū deductam, & executionis iudiciales literas habentem, non tol-

li minori viginti annorum tempore quo ad vtrunq;: id est quo ad ius exequendi ex decreto iudiciali personalem actionem, & quo ad ipsammet actionē personale: sicuti constat ex dicta. l. 63. Tauri. in secunda parte. Nisi dixeris per hanc legē minimè tolli actionis personalis perpetuationem ad triginta annos: atq; ideo secūdā legis partē ita accipiendam esse, ut actio personalis simul habens ius executionis summarie, tollatur viginti annis, decem quidem primis quo ad ius executionis, & aliis decem vsq; ad viginti quo ad actionē personalem: tandem quo ad vtrunq; tollendum sufficiunt, & sunt necessarii viginti anni. Satis sit quo ad institutum nostrum his regiis constitutionibus probatam, & receptam esse præscriptionem actionū personalium, quæ rarò absq; mala fide potest contingere.

Ad idem spectat Caroli Quinti Cæsaris, primi Hispaniarum Regis catholici & inuictissimi constitutio, quam Madrici anno Millefimo Quingentesimo Vicefimo octavo dum publicū huius regni cōuentū & comitia Hispanorū haberet, cap. 157. statuit. Etenim ea lege sancitum extat, quòd merces à famulis, & servientibus exigi non valeat post triennium ab eo die, quo à famulatio cessarunt, vel à dominis ipsi famuli recesserint, nisi intra id triennium à dominis stipendium petiisse probauerint.

Secundæ partis Relectionis

ecce legem, quæ permittit, & approbat præscriptionem illam, quæ profectò absq; mala fide rarissimè constitui potest. Sic & apud Gallos Ludouicus duodecimus corū rex anno Millesimo Quingentesimo duodecimo, lege lata definiuit quòd famuli mercedè pactā, aut debitam à dominis petant intra annum à die, quo seruire cessauerint: & tantum trium annorum præcedentium. Post annum autem, secundum eam legem famuli salarium petere non possunt nisi scripturam producant in iudicium, qua probe tur petitio. cuius legis meminere Curtius Symphorianus in Aresto amorum. 44. & Rebuffus. 2. Tomo in leges regias, tract. de famulorū salariis. Quo iloco col. 1. scribit Carolū Cæsare Catholicū Hispaniarū regē idem statuisse apud Bruxellas Brabantia anno Millesimo quingentesimo quadragesimo: duorum annorū tēpus ad hoc definientem.

Sunt & plerisq; in locis statuta, quæ permittunt præscriptioē actionum personalium decem quidem annis, etiam si malam fidem debitor habuerit. Quam ob rem cum omnes istæ leges in læsionem animarum tēdant saltem in effectu, quippe quæ malam fidem foueant, & iure præscriptionis prosequantur: oportune tractabitur hic articulus huius tractatus an sint in republica Christiana tolerandæ.

Primū etenim quibusdā placuit leges ciuiles, quibus præscriptio cū

mala fide permittitur, nō esse iure pōtificio sublatas, nec correctas, sed vim legū in foro ciuili, & laicorū omnino habituras, quoties in iudiciū fuerint pro litigantiū iure adductæ: ita tamen vt nihilominus in animæ iudicio, & in foro pōtificio teneatur qui mala fide præscripsit ad restitutionem. Sic sanè refertur opinio ista à gloss. in cap. vlt. de præscripti. Quæ tamen frequentissimo omnium consensu improbat. Etenim si peccatum ob malam fidē in hac præscriptione cōmittitur, procul dubio nec in foro pōtificio nec in foro Cæsaris, & sæculari admittenda est. tex. optimus in dict. capit. vltimo de præscriptio. cap. vigilanti. eo. tit. cap. nouit. de iudic.

Id circò aliter tolli solet isthæc obiectio proposita scilicet distinctione actionū realium à personalibus: ita quidem, vt actiones reales nec iure pontificio nec ciuili nec in foro sæculari tolli possint per præscriptionē triginta, aut quadraginta annorum: actiones verò personales omnino tollantur præscriptione inducta iure ciuili, nepe triginta annis, etiam mala fide. huius opinionis, & distinctionis auctores sunt Hostiens. in summa de præscriptiō. rerum immobil. §. quæ res. col. 1. vers. actiones personales. Bar. in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsu. cap. & ibi Roma. Aegidius Bellamera in dicto capi. vlti. numero. 6. Bald. in cōs. 437. libro primo. Bonifa. in Clem. col. 3. de re iudi. decisio Tolosana

§. Vndecimus.

Tolosana. 73. Corne. conf. 206. lib. 2. & conf. 296. lib. 3. idem Bart. in. l. hæc autem iura. ff. de seruit. vrb. prædior. quorum opinionem sequuntur Petrus Ferrariensis in practica, in forma responsionis rei cōuenti. super verb. præscriptionis. & Carol. Molina. ad Alex. conf. 99. lib. 4. colu. 2. asseuerantes eam verriorem, & communem esse: atq; in praxi seruari. Huic sententiæ suffragatur ratio, quæ dicitur, debitore non soluentem pecuniam, quam scit creditori debitam esse, nō habere malam fidem interim dum nec creditori eā negat, nec in solutione tergiversatur: vnde cū mala fides deficiat, præscriptio non poterit ex eo refelli, nec improbari, quòd debitor sciat, se pecuniæ illius debitore esse. Sic sanè iuxta rationem istā verè dici non potest præscriptionē hanc cū mala fide procedere. His accedit quòd Romanus pontifex in dict. cap. vlt. ad reprobendam præscriptionem ex mala fide inductam, considerat iniustam præscriptoris possessionē: hæc autem iniusta possessio non contingit in debitore actionem personalem præscribere: siquidem in realibus actionibus præscriptio procedit à possessione ipsi rei, quæ debet esse omnino iusta saltem opinione possidentis: in personalibus verò præscriptio deducitur à negligentia non petētis: deniq; in præscribendis rebus factum iustum præscriptoris est necessarium: in præscribendis actioni

bus personalibus solum requiritur negligentia creditoris non petentis: & ideo parum nocet præscriptioni, quòd debitor sciat se verum debitorem esse, & actione personali teneri ad illius pecuniæ solutionem.

Verum aduersus hanc opinionē adest ratio plurimum vrgens, quæ deducitur ex dict. cap. vltimo de præscript. quo damnantur præscriptiones, quæ cum peccato, & mala fide propter peccati labem procedunt, & inducuntur: ille verò qui scit se alteri debere centum actione personali, semper habet conscientiam læsam, quòd ea quantitas pecuniæ alteri debita sit, & licet non teneatur sub peccati crimine, & culpa, statim, & semper soluere, nec offerre pecuniam debitam creditori: semper tamen tenetur eam petenti dare: quia scit alteri debitam. Quocunq; ergo tempore ab eo pecunia debita exigatur, tenetur eam dare creditori: alioqui à peccato mortali liber non est: quippe qui sciat eam pecuniā alteri debitam esse. Deinde hic debitor quasi possidet debitum interim dum ab eo non exigitur. l. etiam. §. primo. ff. de petitio. hereditatis. Quibus tandem constat Bart. opinionem, eiusque distinctionem falsam esse: atque ita, etiam actiones personales præscribi non posse à debitore, qui scit se debitorem esse, nec eas præscriptiones admittendas esse

cuiuscumq; temporis sint, asserunt, aduersus Hosti. & Bart. Panor. & doct. in dict. cap. vlt. de præscript. Ancharr. & Francus in reg. ista, Possessor. colūna. 2. post gloss. hic. Alex. in dict. conf. 99. lib. 4. colu. 2. & conf. 102. libro. 1. ad finem. Ancharr. conf. 5. Paul. Castrens. conf. 98. libro secundo. quorū sententiā sequuntur, & fatentur communem esse Ioan. Imola nu. 19. & Felin. 2. colu. in dict. cap. vlti. idem Imola in dicto. §. Si viam. Balb. in secūdapar. tertie par. principa. quæst. 13. Ioā. Crottus in l. omnes populi. cōclusionē. 11. ff. de iust. & iure. Idem Crottus in l. nemo potest. fol. antepen. colūna quarta & inibi Ripa numero. 116. ff. de legat. 1. Ludou. Gomeci. in princip. de Actioni. numero. 68. Hierony. Gratus conf. 41. colu. vlti. lib. 1. Hanc item opinionem doctissimè defendit Fortunius in tract. de vltimo fine: illat. 2. eandem tenet Mathesilla. notab. 23. probat & Bart. sibi contrarius in dicta. l. omnes populi. numero. 24. dum asseuerat, statuta Italix, leges itē imperiales de præscribendis actionibus personalib⁹ ab his, qui sciunt se veros debitores esse, minimè valere, nec vim vllā obtinere ob peccatum, & malam fidem ipsius præscribentis: quod & Balb. iterum repetit in dict. 2. part. q. 14.

Hinc sanè deducitur alia quidē hac in controuersia opinio, quæ proficitur, nec ī actionibus realib⁹, nec in personalibus, nec in foro pō

tificio, nec ciuili præscriptionē cū mala fide admittendā esse. Etenim ipse debitor scit, se debitore esse: atq; ideo læsā habet cōsciētā: eaq; ratione minimè præscribere poterit libertatem, aut immunitatem à solutione eius, quod ipse scit, alteri deberi. Sic leges ciuiles, si quæ sunt quæ præscriptionem cum mala fide approbent, iure pontificio sublatæ sunt ob peccatum euitandum. Nam vbi de peccato vitando agitur, lex secularis cedit, & subiicitur pontificiæ quo ad vtrūq; forum. gloss. ordinaria in hac reg. Possessor. quam hīc sequuntur Franc. & Doct. Felin. in capit. 1. colu. 8. & in capi. ecclesia. colu. 16. de cōstit. Idem Felin. in cap. in causis. colu. 2. de testibus. vnde subducitur, hanc opinionem magis cōmunem esse.

Cæterum nè leges Cæsareæ, & Regiæ omnino antiquatæ, & sublata censeantur: aut iniquitatis vitio notentur: quibusdam placuit eas constitutiones defendere aliquot explicitis interpretationibus, quibus possint ab accusatorum calumnia vindicari. Quod piū est: modò causæ iustitia id permittat. Adrianus igitur in 4. sent. tracta. de restitutione, capi. hoc supposito. scribit, has leges Cæsareas non esse iure pontificio in totum correctas: imò eas procedere opinatur quando possessor, aut is qui præscribere tentat, habet scientiam rei alienæ: immunis

tamen

tamen est à peccato, etiam si rem illam nō restituat. Quasi Summus Pontifex in dict. cap. vlti. à præscriptione malam fidem, id est rei alienæ scientiam tunc excludat: cū ea simul cum peccato possidentis contigerit. At si possessor sciat alienam esse, & tamen differt iustissimè aliquot ex causis rei restitutionem: eo casu præscribere poterit: quippè qui rem non detineat cum peccato. Hūc Adriani intellectum ipse etiam colligo ex Panormit. in dict. cap. vlti. nume. 13. & 21. qui idē adnotauit in præscribendis actionibus personalibus: imò in eis tantū loquitur, scribens, actionem personalem posse à debitore sciente præscribi, quoties nulla ipse fuerit in mora: quia non tenebatur pecuniam debitam offerre: & ea nusquam tēpore præscriptionis fuit petita. Etenim ex sola negligentia creditor tunc præscriptio vim assumit: quam rationem pro sentētia Hostiens. & Bart. superius expressim adduximus. Et eandem tenent ipse Panormit. in cap. ecclesia sancte Marię. nume. 36. de cōstit. idem in cap. quod clericis. de foro comp. nume. 44. Corne. consil. 176. col. 3. lib. 1. & consil. 277. lib. 4. Soci. consil. 203. col. 2. lib. 2. Andre. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuo. donat. in. glos. reuertatur. nume. 310.

Sed ipse hanc rationem indistinctè intellectam falsam esse censeo: & subinde Adriani & Panor. sententiam opinor non esse admitten-

dam. Nam apud me certissimi iuris est, non posse constitui præscriptionem, nec procedere cum scientia rei alienæ, etiam si possessor nullum crimē, nec culpam mortalem contraxerit ex eo, quod non restituit rem, & differre possit eius restitutionem. Sic & debitor sciens pecuniā debitā esse creditori, quāuis non teneatur statim restituere nec eā offerre, præscribere nō potest, cū scientia rei alienę impediatur præscriptionē: item & scientia pecuniæ debite: tex. optimus in dict. cap. vlti. de quo ipse aliqua adnotauit lib. 1. variarum resolut. cap. 9. nu. 5. Vnde rationem Panormit. qua & Adri. vititur, reprobant Imola colu. 21. & Felin. nume. 3. in dicto cap. vltimo, de præscript.

Rursus idem Adrian. quodlib. 6. artic. 3. aliter Cæsareas, & sæculares leges intellexit, scribens, eas constitutiones in foro tantū seculari seruandas in hunc sensum, vt ille, contra quem præscriptum fuerit, minimè audiatur in iudicio à seculari iudice: imò ei denegetur actio, & ius nequaquam reddatur. Etenim ad reipublicæ vtilitatem posunt humanæ leges negare actionem, & ius ad petendum id, quod iuste, & lege iustitiæ debetur: & id quidem ob vitandas lites, ob vitandam hominum vecordiam, ac negligentiam. Sic deceptus intra iustitij dimidiā, apud iudicē exteriorē nullā actionē habet ad petendū id, quod ratione deceptionis illius

re ipsa contingentis verè, & recto iustitiæ tramite sibi debetur. Siqui dem eidè à legibus humanis actio negatur ob effugiendam litiū multitudinem. quemadmodum ipse probauit lib. 2. variar. resolu. cap. 4. numer. 11. Eadem ratione leges humane pacto nudo actionem ad obtinendum, & exigendum in iudicio pecuniam promissam negarunt, & tamen promittens lege iustitiæ, & sub reatu mortalis criminis tenetur promissum seruare. c. 1. de pactis. quod & nos adnotauimus in cap. cum in officiis. nu. 10. de testamen. sunt & plura ex legibus humanis his similia. Igitur prescribens mala fide secundū Hadri. post ipsam prescriptionem non potest in iudicium adduci, nec ab eo res prescripta peti: manet tamen adhuc in conscientie iudicio, atq; in foro Canonico verè debitor, & tenetur re omninò restituere: quæ quidem sententia conuenit primæ opinioni, quæ retulit glos. in dicto cap. vlt. de prescript. Hec verò concordia latissimè improbat à Fortunio in dict. tract. de vltimo fine, illat. 2. sunt enim dissimilia, quæ paulò antè de legib; humanis tradidimus. Aliud siquidè est, actionem negari à lege humana ob aliquam causam, quæ absq; vlllo dolo contigerit: vel ob defectum solennis stipulationis à legibus requisitæ ad promissionis cautionem. aliud fomentum à lege exhiberi ad occupandas res alienas cum mala fide,

& maxima cōscientiæ lēione: item ad detinendum id, quod quis scit verè alteri debere: & iuxta legum humanarum sanctiones reddere tenetur. Quorum prius etsi ad vtilitatem Reipublice permitti possit: posterius tamen nulla ratio patitur, quòd id in Christiana Republica toleretur. Quam ob rem illud opinor certissimum esse, & ita quidè in praxi seruandum fore in vtroq; foro, quòd nulla prescriptio, nec in realibus, nec in personalibus cum mala fide admittatur: ex quo plura deducuntur simul & ex vera legum secularium interpretatione.

Primum: leges ciuiles, & seculares permittentes prescriptionem cū mala fide, vel actionum realiū, vel personaliū iure Pontificio antiquatas, & correctas esse: ita quidem, vt nec in foro seculari seruandæ sint.

Secundò, ex premis deducitur, per leges has seculares, etiam si forent admittendæ, debitores, aut rerum alienarum possessores, minimè titulum, aut ius aliquod consequi: quibus ex ratione rectæ iustitiæ liberentur à restitutione eius, quod vel alienum est, vel alteri debetur. Etenim quanuis lex humana hac in specie iudicalem exactionem prohibeat, & repellat: nequāquam tamen iustribuit possessori, nec debitori ad rei alienæ acquisitionem.

Tertiò infertur, harum legum secularium decisiones prescribentibus, ac possidentibus prodesse, vt in dubio non probata ab actore
corum

eorum mala fide, presumatur in iudiciali foro bona fides: ea quidem presumptione, quæ sit iuris, & de iure, nec vllam admittat cōtrariam probationem præter eam, quæ ex confessione aduersarij deducatur: iuxta communes omnium traditiones in materia presumptionū. Sic sanè non probata mala fide ipsius rei ad iudicium vocati per ipsum actore, in dubio presumetur bona fides: probari autem mala non poterit aliter, quàm ex confessione prescribentis: sicuti sensere Roman. in consil. 102. colu. 3. Felin. in dict. cap. vlti. numero. 7. Hierony. Gratus in consil. 41. colu. 3. Qui quidem effectus maximus erit: cū etiam si velit creditor aliter probare malam fidem, quàm per confessionem debitoris, admittenda non sit probatio huiusmodi. sat scio non ita expressim colligi hanc opinionem à Romano, & aliis: & præterea satis dubiam esse: licet ex eorum mente deducatur. Quia licet presumpcio sit pro prescribente actionem personalem, quòd bonam fidem habuerit: nō tamen ita expeditum est, quòd contrarium aliter quàm per confessionem prescribentis probari non possit: maximè in prescriptionibus breuioris tēporis, quàm triginta annorū. Etenim Roma. Feli. & Grat. loquuntur de statuto secundū quod non censetur prescripta actio personalis omninò: sed tantū sancitū fuerit, quòd elapso decennio stetur super solutione debite pecunie iura-

mento debitoris: nā in eo casu existimant Roma. & alij, posse contrariū probari per confessionem debitoris aliove legitimo modo. Adhuc tamen quantū hanc illationem attingit, arbitror post cōpletam legalem prescriptionem actionis etiam personalis, presumi bonam fidem prescribentis, ex eaq; prescripsisse. Deinde constat, posse probari malam fidem prescribentis confessione. Quòd autè possit aliter probari dubium est, & fortassis ob auctoritatem legū secularium quibusdā pars negatiua verior videbitur: mihi tamen tutius apparet, posse malam fidem probari aliis legitimis probationibus præter prescribentis confessionem.

Quartò, si post finitam prescriptionem legalem ipse prescribens fateatur, pecuniam solutam non fuisse: vel rem possessam alienam esse semota prescriptionis vi: licet nō fateatur, se tēpore prescriptiōis lēsam habuisse conscientiam, nihilominus presumendum erit, ipsum malā fidem habuisse: nisi ab eo bona fides probata fuerit, vel saltē aliqua iusta, & vrgēti presumptione bonæ fidei, cōtrariā malæ fidei coniecturā euerterit. Quintò illud est adnotandū, etiā in prescribendis actionibus personalibus facilius bonam fidem presumi in hærede debitoris: cū is iustam habeat ignorantie causam, an debitum sit solutum: atq; ideo hæres debitoris in dubio, allegans prescriptionem actionis personalis, ab soluendus erit à petitione actoris
iuxta

iuxta leges sæculares: secundum Philipp. Corneum in consi. 277. lib. 4. col. 3. Quo quidē casu bona fides præsumpta præscribentē defendit.

Sextò leges sæculares procedere poterunt, etiam data mala fide præscribētis actionem personalem: nō quidem quo ad ipsam actionem: sed quantum ad ius executionis paratę, & summarię ipsi actioni adherens: hoc enim ius tollitur tempore à legibus definito, manetq; actio personalis, licet debitor malā fidem habuerit. Nam ex hoc creditor non amittit pecuniam creditā: sed tantū ius illud summarię executionis datum à legibus, quibꝰ & id tolli potest: sicuti adnotauit Franc. Balbꝰ in. 2. part. 3. part. prin. quęst. 14.

Septimò ferè eadem ratione præscriptio actionum personalium iure optimo procedit quo ad vtrunq; forū, Pontificium scilicet, & sæculare, etiam cū mala fide præscribentis: quoties agitur de actionibus à lege ciuili inductis, & ab initio per eandem legem certo tēpore definitione quadam restrictis. Si quidem eadem lex ciuilis ad illud tempus eas actiones concessit, ac restrinxit, etiam si reus malā fidē habuerit: quod ita visum est Paulo Castrensi in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. Panor. col. 3. & Feli. col. 2. Franc. Balbo in. 2. part. 3. part. prin. q. 13. Ioāni Crotto in. l. omnes populi. conclus. 11. ff. de iusti. & iure. & in. l. nemo potest. Fol. antep.

ff. de legat. 1. Nec tamen ex hoc excludit actio de dolo, si is qui actionem temporariam præscripsit, eo vsus fuerit, sicuti sensere Panor. & alij. Et præterea extincta actione temporaria, qualis est redhibitoria, quāto minoris, & similis, adhuc manet obligatio in animæ iudicio ad dāni compensationem: iuxta distinctionem. S. Thomæ. 2. 2. q. 77. art. 3. Ioan. Maior. in. 4. sentē. dist. 15. q. 40. argu. 3. Syluest. verb. Emptio. q. 19. & 20. Conrad. de cōtract. quęst. 54. Caiet. in dict. art. 3. Ioan. Medina de restit. quęst. 34. quibus adde Ciceronem lib. 3. de officiis. & Valeri. Maxi. lib. 8. cap. 2. in princ. Nam & hi tractauerunt, an teneatur venditor detegere vitiarei, quam vendit. Apud Iurisconsultos idem tradiderunt. l. Iulianus. in princip. ff. de actioni. empt. l. qui sciens. ff. commodat. Regia. l. 64. ti. 5. part. 5. Abb. in cap. iniustum. de rer. permut. l. 1. §. si intelligitur. ff. de ædilit. edict. l. penul. tit. 5. part. 5. Cinus in. l. 1. C. de Aedilit. actioni. Abb. in cap. cū cōtingat. nu. 24. de iureiur. Angel. & Roma. in. l. si quis cū aliter. nu. me. 28. ff. de verb. obligat. optimus text. in. l. quæro. ff. de actio. empt. Speculat. in tit. de emptione. §. nūc vidēdum. vers. quid si vēditor. Ex quibus hac in re deducitur cōgrua & iuridica resolutio: illud enim satis sit modò adnotasse, actiones istas quanto minoris, & redhibitorias competere etiam contra eum, qui bona fide cōtractū fecerit. l. tenetur.

netur. ff. de actioni. empt. atq; item tolli, & extinguere tempore legibus definito etiam aduersus eum, qui malā fidem habuerit, secundum communem.

Datur autem actio redhibitoria, quando emptor si sciisset rei venditæ vitiū, eam nullo pacto emisisset: idē agit is intra sex menses ad redhibitionem, vt venditio rescindatur omninò. l. redhibere. ff. de Aedi. edict. l. 2. C. de ædilit. actio. l. sciendum. §. tempus. ff. eod. titu. l. 65. tit. 5. part. 5. Quòd si emptor empturus nihilominus foret: sed non tanti: agit quāto minoris intra annum: quod in præcitat. locis probatur. Quin imò si quis egerit redhibitoria, & succubuerit: aget deinde intra annum, quāto minoris. Bald. in. l. penul. 2. col. C. de ædilit. actioni. Cremēsis singul. 164. & Castell. Cotta in memoralib. dictioe, actio redhibitoria.

Octauò, si rationem æquitatis obseruemus, illud verum esse constabit, præscriptionem actionis realis, vel personalis optimè procedere, etiam cum malā fide præscribentis, quoties aduersus pœnalem legem præscriptio tendit: quam cōclusionem ipse tradidi in Epitome ad. 4. lib. Decret. 2. part. c. 6. §. 8. num. 17.

Nonò, legum ciuiliū, & sæcularium decisio, quæ approbat præscriptionem cum malā fide procedentem secundum quorūdam opinionem, obtinet aduersus legatarium in fauorem heredis. Nam & si hæ-

res scientiam habeat legati: poterit nihilominus aduersus legatariū nō petentem rem legatam præscribere tempore legibus definito: non obstante malā fide: quemadmodum voluit Ancha. in reg. sine possessione. fo. 3. col. 2. vers. itē intelligas. cuiꝰ sententiā & nos post alios examinauimus lib. 1. vari. resolu. cap. 9. nu. 5. Tandē iuxta resolutionē istā expendi poterūt leges sæculares, quibus admissa fuit malā fides in præscribendis actioibꝰ realibꝰ, & personalibꝰ.

Decimò ex prænotatis deduci poterit, falsam esse Baldi opinionem. Is enim in dicto cap. vlti. de præscript. existimat, posse præscriptionem admitti, etiam si præscribēs malā fidem habuerit: modò fiat lex, qua statuatur, leges omnes præscriptionem aliquam inducentes habere vicem, & vim cōsensus ipsorum priuatorum, qui legumlatoribus subiiciuntur: quia in hac specie nō datur malā fides propter consensum illius cōtra quē præscribitur. Hęc nanq; opinio procedere iure nō potest: siquidē lex nō potest consensum alicuius priuati inducere, vbi is absit, ac deficiat: nec potest humana constitutio ex hac fictione purgare conscientiam malę fidei possessoris: cū sincera fides, non simulata requiratur. Vnde hęc opinio Baldi merum commētum est, ac denique impostura quędam minimè admittenda, contra ius naturale, & diuinum. Sic Ioannes Oldendorp. in lib. 2. variarū lectio. titu.

titu. de præscrip. ad finem, Baldum eiusq; nouum inuentum iniquitatis infimulat.

Vndecimò quo ad leges sæculares prætermittendū non est, an Publiciana actio iure Pontificio sit admittenda: Et quidem, vt Publiciana competat, exigitur etiam iure ciuili bona fides emptoris, & agentis eadem actione, tempore saltem traditionis: ita quòd crediderit tradentem dominum esse, vel habuisse eius transferendi dominiū: quantum ipse venditor qui tradidit, malam fidem eo tempore habuerit. l. eum qui. §. Prætor. ff. de Publicia. glos. in cap. Abbate sanè. in principi. de re iudica. in. 6. alia in. §. sed istæ. Insti. de actioni. Sed si emptor tempore traditionis non haberet bonam fidem, nec malam: imò dubius esset: minimè competit ei Publiciana secundum Bart. in dict. §. prætor. eundem in. l. Pōponius. §. si iussu. ff. de acquir. posses. Nam cum bona fides à lege exigatur, constat dubitationem nō sufficere: quod probauimus superius in hac. 2. part. §. 7. numero. 3.

Hæc autem Publiciana, que iure ciuili datur, non obstante mala fide tradentis, minimè tollitur ex cōstitutione & Authē. malæ fidei. C. de præscrip. longi tempor. decem vel vigint. annor. quia illa decisio ex mala fide authoris nō tollit præscriptionē, sed eam in longius tempus producit: ita quidem, vt maiori spatio temporis sit peragenda.

Igitur cum Publiciana tunc obtineat, & admittenda sit, cū præscriptio continuo tramite procedit: constat non obesse Publicianæ mala fides authoris tradentis. gloss. in dict. cap. Abbate sanè. Cuius opinionem doctores inibi sequuntur, & fatentur eam communem esse & veram Alexan. in dict. §. si iussu. colu. penulti. Balb. de præscrip. 2. part. 3. part. princ. quest. 12. Antoni. Burgens. in Rubr. de empt. & vèd. col. 3. Iason in dict. §. sed istæ. nu. 79. & ibi Gomeci. nume. 41. Quorum item ea est resolutio concors, atq; vnanimis, quòd Publiciana iure Pontificio admissa, & recepta sit: idq; probatur in dicto cap. Abbate sanè. vbi glo. verb. dominiij vel quasi. ea etenim ratione defendit: quia agens publiciana non debet, nec tenetur in libello asserere, quòd credit se tunc non esse dominum illius rei, secundum Fabrum & communem. Imò id omittere omninò debet quidquid dixerit Iason in dicto. §. sed istæ. nu. 82. Quam obrem sicuti agenti Publiciana non obstat dubitatio, an res tradētis fuerit, an aliena: siquidem præscriptio semel bona fide incepta non interrumpitur dubitatione: sed adhuc procedit, & continuatur: quod ad Publicianam satis est: ita sciētia rei alienæ ipsam actionem Publicianā impedit, iure Canonico, & ciuili, ex eo quia tunc nō datur quasi dominium: cum nec præscriptio procedat: habeatq; Publiciana fundamentum

mentum ab ipso quasi dominio: quemadmodum deducitur ex traditis per Gomeci. in dict. §. sed istæ. ad finem. licet Bald. in. l. ancille. C. de furt. 1. col. & Balb. de præscrip. 2. part. 3. part. principalis. q. 8. falso existiment, malam fidem superuenientem etiam iure Pontificio non impedire Publicianam.

Cæterum in hac materia est inter Regias constitutiones. l. 1. tit. 13. libro. 3. ordin. quæ statuit, rem immobilem possessam ab aliquo, titulo quidem & bona fide inter presentes omninò præscribi: nec posse in iudicio ad eiusdem rei restitutionem possessorem conueniri. Vidi profectò sepe controuerti de illius legis viribus, & queri, cur ea in praxi recepta non sit. Et sanè ea lex deducta fuit à. l. 1. titu. 9. ordinationū, & legum, quas tulit Rex Alfonso Aera Millesima trecentesima octuagesima sexta: sicuti apparet ex supra præscriptione dictæ. l. 1. titu. 13. Rex verò Alfonso non tulit legem in eum sensum, quòd res possessa per annum & diem, titulo & bona fide inter presentes præscribatur: nec hanc decisionem induxit: sed præmisit, aliquot in ciuitatibus moribus, & forensi vsu inductum esse, vt possessor rei etiam immobilis inter presentes per annum, & diem pacificus: non posset postea in iudicio conueniri: nec conuentus teneretur respōdere: imò se defenderet præscriptione. Et tandem hac lege fori præmissa: quæ qui-

dem habetur. l. 2. titulo. 11. lib. 2. fori, ad eius interpretationem Rex Alfonso statuit, non aliter legem illam forensē procedere, quàm si possessor titulum, & bonam fidem habuerit. Ecce qualiter Rex Alfonso noluit inducere legem nouam, nec eam statuere: sed fori leges interpretari. idem, ni fallor, fecerunt Catholici Reges, qui ordinationum Regiarum libros compilari iusserūt, & eisdem ordinationibus legum autoritatē dedere: alioquin mirum est, quòd vnica lege nō quidem nouiter statuta, sed ab ordinationib; Alfonsi regis deducta præter mētem veteris legislatoris, qui nihil tale cogitauit, voluerint tot leges Partitarum, & aliarum ordinationū de præscriptione tractantes tollere, & antiquare. Lex autem styli. 242. refert forēsis praxis vsum circa dict. l. interpretationē. ac primū quidem exigit, quòd ille contra quem præscribitur in eodem opido, vbi res est, habitationē habeat, vel assiduum commercium. Deinde hanc præscriptionem admittit, etiā quo ad proprietatem, si possessor titulū habuerit. Quòd si titulū non habuerit refert, vsu obtentum esse, quòd præscriptio anni, & vni diei profit quo ad possessionē: salua tamen maneat proprietates apud antiquū dominū, qui eam in iudicio petere poterit. Hæc sanè ad intellectū dictæ. l. tradidimus. Etenim satis constat minimè in iudicio admitti præscriptionē anni, & diei, etiam

etiam cum bona fide, & titulo: nec in rebus mobilibus, nec in immobilibus.

Postremò aduersus hanc regulam iuris, quæ præscriptionem cum mala fide reiiciendam esse statuit, adducitur tex. in cap. 1. de præscrip. ex quo Episcopus partem alienæ diœcesis triennio præscribit sciens eam alienam esse. Nam ea præscriptio iniqua videtur præsertim inter prælatos, quibus maior recti, & iusti cura incumbit. Sed ad huius obiectionis solutionem erit omninò prænotandum, olim in concilio Mileuitano cap. 24. statutum fuisse, quòd si quis episcopus loca ad eius diœcesim, & curam pertinètia, quæ à Catholica fide defecerant, admonitus à vicinis episcopis per sex menses ab admonitione, in catholicæ fidei vnitatem reducere neglexerit, vicinus episcopus qui potuerit ea ad catholicam fidem inducere, & induxerit, sibi ea loca adquirat: nec possit ab episcopo, cuius ea loca prius fuerant, impeti. Idem repetitum fuit in concilio Carthaginensi septimo, quod Gratianus appellat Africæ nonum. Cum tamè in eo concilio Carthaginensi septimo fuerint ferè omnes recitati, & renouati Canones diuersorum conciliorum Prouinciæ Africæ: vnde Antonius Demochares in diligentissima illa ad omnia Gratiani decreta inscriptione tribuit cap. placuit. vt quicumq; episcopi. 16. q. 3. Mileuitano concilio. Et potuisset, quod

Gratianus insinuat, Africano tribuere cap. 88. quo in loco eadem refertur constitutio, quæ in dicto cap. placuit. & cap. 24. Mileuitani concilij continentur. Rursus & illud constat, in eodem concilio Africano cap. 86. sancitum fuisse decretum aliud in hæc verba: Item placuit, vt etiam si quisquam post leges aliquem locum ad catholicam vnitatem conuerterit, si eum per trienniū nemine repetete retinuit, vltèrius ab eo nò repetatur. Quam quidem cõstitutionem Gregorius Nonus ex Africano concilio retulit in dicto cap. 1. de præscriptione. ex quibus manifestum est, iuxta literalè sensum repugnantia in prædictis Canonibus statuta fuisse. Nā in dicto cap. 1. triennium requiritur: Et tamen in dicto cap. placuit. 16. q. 3. sex menses sufficere, decisum extat. Ego etsi videam Hosti. & doct. in dicto cap. 1. non satis exactèrè istam perpendisse, opinor tamen hūc esse verum prædictorum canonū sensum, vt episcopus, qui voluerit locum ad alterius diœcesim pertinentem, & à fide catholica segregatum, ad ecclesiæ vnitatem reducere, prius admoneat verum illius loci episcopum vt eum locum religioni restituat. si verò is id facere, aut curare intra sex menses ab admonitione neglexerit, alter qui eum monuit, poterit operam dare, vt locus ille ad vnitatem ecclesiæ redigatur: atq; ita restitutum, si eundem per triennium à die conuersionis pacificè

pacificè nò repetete proprio episcopo possederit, postea locus repetitioni non datur: imò locus hinc catholice fidei restitutus manet penes restituentem. Sic sanè Canones hinc conciliantur: nam sex menses à concilio Mileuitano præfiniti, à die admonitionis currere incipiunt, & dantur ad hoc, vt constituatur verus, & proprius episcopus in mora, ac negligentia: ex quibus alteri liberū sit, illius loci ad catholicam fidem reductionem procurare. Triennium verò, cuius meminit text. in dicto cap. 1. à die reductionis incipit, & datur episcopo vero illius loci patrono ad ipsius repetitionem. Hunc sensum colligo ex glos. Hostiensis, & aliis in dicto cap. 1. tametsi quædam ipsi addiderint, quæ mihi non probantur. idè intellectus deducitur ex eodem concilio Africano cap. 86. dum inibi dicitur: Placuit, vt quicumq; post leges, locum ad catholicam fidem, & cetera. Hæc enim verba: post leges: etiam si ommissa fuerint à Gregorio Nono, ego sic interpretor: id est post leges admonitionis seruatas. vel post leges admonitionis: & post cõventionem, & admonitionem factam episcopo, ad quem locus ille pertinebat: quemadmodū legibus eiusdem concilij, & Mileuitani decretum fuerat. Fortassis text. in dicto cap. 1. de præscript. & in cap. 86. concilij Apricanis, planè procedunt, vbi episcopus vicinus locū alienæ diœcesis à fide Catholica alienatū, non

requisito proprio episcopo ad vnitatem ecclesiæ reducere curauerit, & reduxerit: hoc enim casu triennium sufficit ad præscriptionem illius loci. At si monitio præcesserit, tunc sufficiunt sex menses ad constituendum in mora proprium episcopum: ita quidem vt si eum locum alienus pastor ad vnitatem ecclesiæ deduxerit, nò teneatur episcopo, ad quem prius pertinebat, restituere. Hinc verū esse opinor quod modò adnotabam: nempe sex menses incipere à die admonitionis: Triennium autè à die conuersionis: etiam si glos. in dicto cap. 1. hæc aliquantulū obscure explicuerit sentiens, trienniū incipere à die admonitionis.

Hanc verò præscriptionem horū canonum interpretes cum scientia rei alienæ, & sic cum quadam mala fide ex eo procedere censent, quòd de fauore fidei hic tractetur: vnde vt qui semel Catholicam fidem dimiserit, eidem diligenter, & sedulo restituantur, obtinuit prædicta præscriptio, quæ verè malam fidem non habet, quanuis adsit rei alienæ scientia: quia legibus canonicis ex causa iustissima permittitur loca ad alium pertinentia occupare, & retinere.

Verum horum Canonū decisio iustificatur maximè ex eo, quòd episcopus negligens restituere Christianæ religioni loca ad eius diœcesim pertinètia, & quæ à fide Catholica discesserunt, videtur ea deserere, aut habere quasi derelicta: atq;

ideo mirum non est, si acquirantur alteri episcopo, qui sedulo conuersioni operam dederit. iuxta notat. in. l. i. & sequ. ff. pro derelict. His accedit text. singul. in. l. locorum. C. de omni agro desert. lib. ii. & in l. qui agros. eod. tit. Quibus responsum est, quod si quis prædium tributarium Reipublicæ excolere neglexerit, nouusq; cultor, & agricola id colere curauerit, post bienniū sibi acquirit nouus hic cultor veteri excluso, cui bienniū istud datur à lege ad repetendum prædiū, quod videt quasi dereliquisse. Nec quidquam oberit sciētia noui cultoris, qui alienum prædium occupaue- rit: quia cum id prædium sit reipu- blicæ tributarium, desertumq; fue- rit à cultore veteri, præsumitur qua si derelictum: & in fauorem Reipu- blicæ permittitur cui libet id præ- dium colere: qua ratione bonam fi- dem habet nouus colonus autho- ritate dict. l. qui agros. cuius ultra Barto. ibi meminit Iason in. §. om- nium. de actio. nume. 72. Eamq; Casaream responsionē ferē omnes intelligunt in prædiis tributariis principi supremo, vel Reipublicæ habenti ius supremi principatus: sicuti notant Angel. & Areti. in. l. si de eo. §. si forte. ad finē. ff. de ad- quirē. posses. quidquid Bart. ibi di- xerit. atq; hæc quidem adnotantur ex dict. l. qui agros. quā & Corset. cōmendat in singul. verb. occupa- tio. ex. l. autem, locorū. deducitur intell. ad. l. qui agros. vt ea proce-

dat nulla præmissa admonitione: etenim tunc requiritur biennium. Quod si admonitio præmissa fue- rit, sex tantum menses habet vetus colonus ad colendum, & repeten- dum prædium, quod incultum di- miserat. text. singul. in dict. l. loco- rum. à cuius responso potest maxi- mam rationem habere interpreta- tio secūda, quam superius exposui- mus ad text. in dicto cap. i. de præ- script. cum aliis canonibus simili- bus. In summa illud est obseruan- dum, quod mala fides minimè da- tur, nec admittitur in præcatis ca- nonibus, nec admitteretur etiam fa- uore fidei, quæ ita à summo, piissi- moq; lēsu instituta est, vt nulla ex parte opus sit, peccatum, & crimen admittere, nec permittendum sit ad eius defensionem. Quæ enim obse- cro vtilitas fidei, aut religiōis Chri- stianæ tractari potest, si deo eius in- stitutori offensa fiat: profectò nul- la. vnde dicendum est, in dictis ca- nonibus præscriptionem admitti cum mala fide fauore Catholicæ fi- dei, & religiōis Christianæ. Nam etsi præscribens habeat sciētiam rei alienæ, non omninò ex hoc malam fidem habere videtur: modò rem alienam legis auctoritate iustis ex- causis capiat, vtq; à domino deser- tam, vel quasi derelictā sibi adqui- rat.

Ex. §. sequenti.

1 Interruptio præscriptiōis, qualiter distingua- tur ab aliis ferē similibus terminis?

2 Mala

- 2 Mala fides quocūq; tempore ante perfectam præscriptionem contingēs, interrumpit præ- scriptionem.
- 3 Bona fides quo tempore sit necessaria ad præ- scribendum: & inibi locus Dini insigniter vitiosus, emendatur.
- 4 Ciuilis interruptio, quæ sit? Et ibi eius vires explicantur.
- 5 Præscriptio contra Romanam ecclesiam, nō interrumpitur per excommunicationem à Rom. Pontifice latam die Iouis sancti.
- 6 Actio temporalis, qualiter perpetua fiat?
- 7 Præscriptio semel interrupta, cessante inter- ruptione, iterum noua potest institui, & cō- tinuari.
- 8 Regia Taurina. l. 65. examinatur.

§. Duodecimus.

MNIBVS his, quæ ad præscriptio- nem iam præmissi- mus fore necessa- ria, examinatis, il- lud est expediendū, quod ad interruptionem præscri- ptionis spectat. Sunt etenim hac in re, quæ distinctam habent cogni- tionem: & ea quidem ita prænotā- tur à iuris vtriusq; interpretibus, vt sciamus, quādoq; præscriptionem non currere, nec procedere: quan- doq; eam cessare, ac dormire: quan- doq; interrūpi. Non procedit, nec currit præscriptio, quoties ob ma- lam fidem, similmue causam non incipit, nec incipere potest. Dor- mit, & cessat, quoties semel ince- pta præscriptio aliquo tempore in- termittitur: vt in ea, quæ contra ec- clesiam ante vacationem, & pasto-

ris obitum procedebat: siquidem vacante ecclesia, & ea prælato desti- tuta, cessat quidem præscriptio: ac demum electo prælato, quæ prius inceperat, continuatur: sic sanè tem- pus vacationis ecclesiæ subdeduci- tur. Interrumpitur autem præscri- ptio, cum omninò extinguitur ali- qua ex causa: licet iam cœpisset pro- cedere. Hæc colliguntur ex gloss. in. l. cum notissimi. §. sed & si quis. verb. innouatur. C. de præscript. tri- gin. vel quadragin. anno. & in cap. illud. & cap. ex transmissa. de præ- script. De interruptione quædam hic breui compedio trademus, tan- tum ad quandam nostri instituti maiorem enucleationem.

Interruptio præscriptionis quæ- dam est naturalis: quædam ciuilis. Naturalis interruptio contingit, cū deficit aliquid ex his, quæ necessa- riò ad præscriptionem requiruntur. Nempè vel possessio, vel bona fi- des, vel titulus. Ciuilis verò inter- ruptio fit quando actus aliquis ac- ciderit, qui ex lege ciuili interrup- tionē inducat. patet isthæc distin- ctio in dict. c. illud. vbi gloss. & in dict. §. sed etsi quis. verb. innouat.

Bona fides adeò ad præscriptio- nem est necessaria, quod minimè sufficiat præscriptionem bona fide cœptam esse: nisi & ea toto præscri- ptionis tempore à præscribente ha- beatur: sicuti ex regula ista colligunt Dinus & doct. Bart. in. l. na- turaliter. 2. columna. ff. de vsucap. Abb. & alij in cap. vltimo, de præ-

script. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princip. q. 7. idcirco. l. 1. C. de vsucap. transfor. quæ ab initio tantum præscriptionis bonam fidem exigit: nec eam accedente mala fide periclitari statuit: iure Põtificio antiquata censetur. idemq; dicendum est de. l. sequitur. §. de illo. ff. de vsu cap. l. bonæ fidei. ff. de acquir. rerũ do. Regia. l. 12. titu. 29. part. 3. tametsi iuris ciuilibus in hoc meminerit glos. in hac reg. dubitari tamen solet, an semel cõcepta præscriptione à bonæ fidei possessore, mala fides postea contingens ita præscriptionem interrumpat, vt etiam recedente hac mala fide, possit possessor bonam fidem iterum habens præscriptionem cõceptam cõtinuare: vel omninõ cõcepta præscriptio interrupta sit? Et quibusdam videtur, malam fidem post cõceptam præscriptionem contingentem, non interrumpere præscriptionem: sed eam durante eo vitio suspendere, vt tandem si vitium id cessauerit, præscriptio cõcepta continuetur, vtaturq; præscribens accessione prioris temporis. huius opinionis authores sunt gloss. vltima, in. 2. quæst. Innocent. & latè Felin. columna penultima, in dicto cap. vltimo de præscript. vbi Imol. eandem probat sententiam, quam sequitur asseueras eam communem esse Balb. 3. part. 6. part. princip. quæst. 4. idem admittere videtur Adrian. quodlibet. 2. versicul. ad primam confirmationem. Quin & ipse Dinus in hac re

gula, nume. 13. non dicit, malam fidem interrumpere præscriptionem: sed eam impedire. vnde illud fortasse sensit, quod interim durante mala fide præscriptio dormiat, & cesset, vt tandem bona fide accedente continuetur. Ego sanè hanc opinionem falsam esse censo: atq; iure verius esse opinor, malam fidem interrumpere omninõ præscriptionem, eamq; extinguere: idcoq; cessante mala fide, bonaq; accedente, necessarium erit iterum ab initio præscriptionem incipere, nec erit locus accessioni prioris temporis: cum id mala fide accedente omninõ extinctum sit: huius sententiæ veritas constat: quia mala fides verè & naturaliter interrumpit præscriptionem: interruptio autem inducit necessitatem incipiendi nouam vsucapionem iuxta communem omnium traditionem in dicto cap. illud. atq; ideò, malam fidem post incõceptam præscriptionem contingentem, non tantum præscriptionem impedire: sed & extinguere omninõ ita, vt etiam accedente bona fide nõ possit prior præscriptio cõtinuari: sed sit opus noua, & integra præscriptioe, asserunt Hosti. Bal. Ioan. Andre. Card. Antoni. & Abb. in dicto cap. vlti. Syluester verbo, præscriptio. 1. §. 3. ad finem. idem tenet Claudius in dict. l. naturaliter. numero. 11. Et inibi Ioan. Hannibal numer. 148. Nam & hi doct. expressim tenet Hosti. opinionem, vbi præscribens post cõceptam bona

bona fide præscriptionem habet rei alienæ scientiam eo modo, quo in mala fide cõstituitur. Quasi opinio prior procedere possit, quoties scientia rei alienæ ita leuis est, quod malam fidem non inducat: quod in cõtrouersiam minimè incidit: siquidem tantum hinc tractamus de mala fide: idcirco si mala fides non accesserit, nulla est hac de re disputatio. fit igitur posteriorem sententiam veriorē esse: nec ipse certum habeo, quod prior sit magis communis.

Ceterum bona fides secundum iuris ciuilibus responsa tempore traditionis regulariter necessaria est. l. si aliena res. in princip. ff. de vsucap. l. si is pro emptore. §. vlt. l. sequitur. §. de illo. eod. titu. l. 2. ff. pro empto. l. existimans. ff. pro solut. Quibus in locis communi omnium cõsensu excipitur à regula contractus emptionis, in quo vt ab eo procedat præscriptio, bona fides exigitur tempore contractus, & tempore traditionis. Eandem resolutionem tradidit glos. & doct. in. l. Celsus. ff. de vsucapioni. Barto. & doct. in. l. dict. l. 2. ff. pro empt. Regia. l. 12. tit. 29. part. 3. Balbus de præscript. 2. part. 3. part. princip. q. 7. Dinus in hac regula, nume. 36. cuius ideò mentionem fecimus, quod existimemus nõ satis explicuisse, quid in hoc articulo iure Pontificio dicendum sit: ita enim scribit: Sed de iure canonico non requiritur bona fides tempore contractus in his, quæ de iure

re communi possunt possideri, cū sine titulo præscribatur, vt dictum est: sed tempore traditionis, & continuata possessionis vsq; in finem completæ præscriptionis: vt patet per verba regulæ. Hactenus Dinus, sentiens præmissam iuris ciuilibus distinctionem, quam & ipse probauit, minimè procedere iure canonico in his, quæ iure communi possideri possunt: quasi titulus necessarius non sit ad præscriptionem: & præterea ius ciuile requirat bonam fidem tempore contractus in his tantum casibus, quibus titulus ad præscriptionem exigitur. Hæc verò à Dino subintellecta ego non ita certa fore censo: sicuti Dinus sensit. Nam vt alibi ostendimus, inter ius canonicum, & ciuile quo ad præscriptionis titulum nulla potest vera ratio differentia cõstitui: nec ite vllū adest inter hæc iura discrimen. Quo fit ita iure Põtificio, vt ciuili, titulum ad præscriptionem requiri. Deinde ius ciuile nõ semper requirit bonam fidem tempore contractus, etiã si titulum exigat. Etenim in aliis titulis, præter emptionem ac ventionem satis esse statuit, quod tempore traditionis bona fides adfit. tametsi ius idē ciuile voluerit, in titulo emptionis bonam fidem adesse tempore contractus: tunc quidem, cū ad præscriptionem titulus necessarius sit. Quam ob rem quidquid scripserit Dinus, existimo distinctionem prænotatam in hoc versicul. ceterum. adhuc iure

Pontificio admittendam esse: & ea ex causa distinguendum esse titulum emptionis à reliquis titulis secundum ea, quæ à Jurisconsultis responsa sunt. Subdit & ipse Dinus: In his verò, quæ non possunt de iure communi possideri, in quibus præscribendis requiritur titulus, dicendum foret, quòd bona fides nõ requiratur tempore contractus, & tempore traditionis, & continuatæ possessionis in titulo emptionis: in ceteris verò requiritur tempore contractus, & tempore traditionis, & continuatæ possessionis: nisi post tempus contractus mala fide celebrati error facti probabilis interueniat, qui malæ fidei præcedentis suspicionem remoueat. Hacten? Dinus. Cuius commetaria hac in parte maximo impressorum vitio læsa fuisse censeo: iure siquidem civili, & canonico quoties titulus ad præscribendum est necessarius, in emptionis titulo est ite necessaria bona fides tempore contractus, & traditionis: quæ admodum iure Cæsareo, quod in hoc casu iure Pontificio admittendum esse, expeditum extat: & à Canonibus additur tempus præscriptionis totius, donec ea perfecta sit. Quo igitur pacto fieri potest, quòd vbi titulus est ad præscriptionem necessarius iure civili & Canonico, nõ sit item necessaria bona fides tempore contractus vè traditionis? Et præterea si iure civili in ceteris contractibus nõ requiritur bona fides tempore contractus:

sed sufficit quòd ea detur tempore traditionis: ac iure canonico tantum adijcitur tempus cõtinue præscriptionis: cur obsecro Dinus in his titulis requirit bonam fidem tempore contractus, & traditionis, & continue præscriptionis?

Quibus ex causis apud Dinum ita legendum esse opinor: In his verò, quæ iure communi non possunt possideri, in quibus præscribendis requiritur titulus, dicendum foret, quòd bona fides requiratur tempore contractus, & tempore traditionis, & continuatæ possessionis in titulo emptionis. In ceteris verò requiritur tempore traditionis, & continuatæ possessionis: atque etiam tempore contractus, nisi post tempus contractus mala fide celebrati error facti probabilis interueniat, qui malæ fidei præcedentis suspicionem remoueat. Hæc Dinus. Et hoc vltimum iure etiam civili est necessariam: nempe quòd mala fides cesset, nouaq; adsit tempore traditionis: cū alioquin præscriptioni locus non sit.

Atq; hæc dicta sint de mala fide, quæ præscriptionem interruptit. Sic & possessio, quæ omnino exigitur ad præscriptionem, quemadmodum in hac Relectione tradidimus, si ea deficiat quocunque tempore ante completam, & perfectam præscriptionem, vsucapio interruptitur: quæ de re hîc parum immorabimur: cū eam questionem latissimè exami-

examinauerint docto. in dict. l. naturaliter. & Balb. in 3. part. 6. partis principalis, in tracta. de præscript.

Fit item præscriptionis interruptio, si titulus deficiat: quod satis manifestum est, & traditur à Bart. in dict. l. naturaliter. colu. 2. Panor. in dicto cap. illud. Franc. Balb. in eodem tracta. de præscript. 3. part. 6. part. principa. versu. tertio principaliter quaero.

Nunc de ciuili interruptione agendum est, atq; ad eiusdem articuli resolutionem præmittendum, præscriptionum, quædam esse in odium tantum negligentis inductam: vt est ea, quæ mala fide iure Cæsarum admittitur ex triginta annorum tempore: quandam verò esse merè fauorabilem: nempe inductam à iure in fauorem tantum possidentis: qualis est vsucapio triennalis, quæ omnino fauorabilis est: aliam autem esse præscriptionem mistam: id est iure institutam in odium negligentis, simul & in fauorem possidentis. Et hæc est præscriptio decem, vel viginti annorum: quæ cū titulo, & bona fide procedit. sicuti explicat text. in cap. placuit. §. potest. 16. quæst. 3. cuius meminit in hac specie Iason in §. pœnales. Inst. de actioni. nume. 126. post alios, præsertim Abb. & doct. in dicto cap. illud. Est item mista præscriptio ea, quæ absq; titulo, bona tamen fide procedit ex tempore triginta annorum secundum Dinum, qui hæc optimè tradit in hac regul. num. 8.

Prima tamen de interruptione ciuili sit conclusio. Præscriptio triennalis, quæ à doctoribus vsucapio dicitur, non interruptitur, etiam litis contestatione: imò procedit, & perficitur durante lite: in qua possessore condemnato, fit rei restitutio. l. 2. §. vlti. ff. de vsucapio. pro empt. l. Iulianus. §. quantum. ff. ad exhibend. l. si post acceptum. ff. de rei vendicat. ex quibus vnanimi omnium suffragio hæc opinio constituta est, in dict. l. naturaliter. & in dict. cap. illud.

Secunda Conclusio. Præscriptio decem, vel viginti annorum, quæ partim est fauorabilis, partim odiosa, interruptitur litis contestatione. l. motæ litis. C. de rei vend. §. potest. in dicto cap. placuit. Barto. & alij communiter in dict. l. naturaliter. colum. penulti. Abb. & alii in dicto cap. illud. vbi Feli. & Balbus in 3. part. 6. part. principal. Ioann. Hannibal in dict. l. naturaliter. numero. 344. plura hac in re tradidère. Præsertim est adnotandum, hanc conclusionem tunc obtinere, cū litis contestatio fiat apud iudicem competentem, & habentem causam & litis eiusdem cognitionem: sicuti visum est glos. in dict. cap. illud. & in dicto capit. placuit. §. potest. versu. interrupta. & in cap. vt debitus. de appell. quibus est & similis in l. penul. C. ne de stat. defunctor. quarum opinionem sequuntur doct. præsertim Feli. in dict. cap. illud. & Balb. in dict. 3. part. Ioã. Lupi in c.

per vestras. 4. notab. nu. 28. per text. in dict. l. penult. Hanc item secundam conclusionem quidam veram esse opinantur, modò ipse agens in causa non succubuerit: eo enim succumbente non interruptitur præscriptio per litis contestationem: quasi ea vim, quam semel habuit, amisserit auctore victo: sic sanè adnotarunt Feli. & Balb. post alios. probat text. optimus in l. euidenter. ff. de excep. rei iudi. idem asserit Socinus consi. 47. lib. 3. ad finem. Tertio eandem conclusionem ita intelligendam esse opinantur Abb. & quidam alij in dicto cap. illud. vt procedat quoties litis contestatio facta fuerit animo prosequendi litem. Nam litis contestatio alioquin hunc effectum interruptendi non habet: si auctor nullum habens impedimentum litem omiserit, & eam desertam dimittat. glos. in dict. §. pot. vers. interrupta. quam sequuntur Roma. in l. si verò. §. de viro. 34. Fallit. ff. solut. mat. Capitius decisione Neapo. 11. ex argumento sensus contrarij. l. vlt. C. de præscript. trig. vel quadr. anno. quo in loco glos. prima tenet contrarium, quam sequuntur doct. communiter: sicuti eam approbans asseuerat Francisc. Balb. in dict. 3. part. 6. part. principalis. Quæ quidem sententia verior apparet: tametsi Felin. dict. cap. illud. numero. 10. mentionem fecerit glos. in dict. §. potest. dicēs, eam esse auream. Qui tamen dubitat, an ea vera sit.

Tertia Cōclusio. Præscriptio tri-

ginta annorū, aut quadraginta, bona tamen fide procedens, non aliter interruptitur, quam litis contestatione. Hæc enim præscriptio propter bonam fidem similis censetur præscriptioni decem, vel viginti annorum: & mixta iudicatur: quemadmodum constat ex dicto. §. potest. cuius autoritate hæc conclusionem tenuerunt Abb. & Felin. colum. 2. in dicto cap. illud. Balb. in dict. 3. parte. 6. part. princip. quæst. prima secundæ speciei: licet contrarium placuerit Antonio in dict. cap. illud.

Quarta Conclusio. Præscriptio merè odiosa, quæ mala fide procedit ob segnitiam, ac negligentiam alterius, sola citatione interruptitur. Hanc conclusionem latè probant Barto. & docto. in dict. l. naturaliter. & in dict. cap. illud. Balb. in dict. quæst. 1. Iason in l. vltima. ff. de eo per quem factum erit. textus optimus in dicto. §. potest. & in l. cum notissimi. §. imò. & in principio. C. de præscript. triginta annorum. atque idem erit in quacunque alia præscriptione, quæ mala fide possit procedere, cuiuscunque temporis sit.

His adiiciendum est quod Felin. scribit in cap. cum non liceat. de præscript. colum. vlti. existimans, aduersus Romanam ecclesiam nullam procedere præscriptionem: quippe quæ quolibet anno interruptatur per excommunicationem à Romano Pontifice die Iouis sancti

ex

ex Bulla Cœnæ pronuntiatam aduersus occupantes, & detinentes res ecclesiæ Romanæ. Quod satis est singulare, si iure defendi possit. Ego hanc sententiam falsam esse opinor. Nam etiam si illa excommunicatione interruptere posset præscriptionem, id obtineret quo ad mala fidei possessores, quos Romanus pontifex sententia excommunicationis notat. siquidem bonæ fidei possessores, qui etiam rem ecclesiæ Romanæ possideant, iuste tamen opinantur, eam propriam esse, minimè prædictis censuris afficiuntur. Quod si dixeris Felin. sequutus, admonitionem Romani pontificis, etiam extraiudicialè ita interruptere præscriptionem, sicuti eam litis contestatio interruptit: cum ipse Roma. pontifex sit iudex omnium maximus, nec habeat iudicem, coram quo agere, aut alterum conuenire debeat: quemadmodum in hac specie ex illo textu deduxerunt Innocent. Ioan. And. Abb. col. 3. Feli. col. penult. in cap. nihil cum scandalo. de præscript. Areti. in l. si seruū. §. sequitur. col. 2. ff. de verb. obligat. Petrus Perusi. in rep. cap. Si diligenti. de præscriptio. num. 35. id procedit in speciali monitione ipsius Romani pontificis, qui speciali quadam requisitione ac nominatim possessores admonuerit, vt res occupatas ecclesiæ Romanæ restituant: cum ex hac admonitione censeantur possessores in mala fide constituti. non sic erit dicendum

in monitione illa generali, quæ fit per excommunicationem Romani pontificis. Vnde opinio Felin. in dicto cap. cum non liceat. dubia est, & mihi falsa videtur. Eamque reprobabat Carol. Ruinus in consi. 37. nu. 12. & 17. lib. 4.

Superest modò effectum interruptionis tradere: & quidè in actionibus temporalibus, quæ vel sex mensibus, vt redhibitoria: vel anno, vt quanto minoris: & aliis, de quibus in l. sciendum. in fine. & l. cum sex. ff. de AEdilit. edict. l. 65. tit. 5. part. 5. & in l. in honorariis. ff. de actioni. & obligat. atque in omnibus actionibus, quæ tricennali præscriptione tolluntur, per litis contestationem fit earum perpetuatio ad quadraginta annorum tempus. l. vltima. C. de præscriptio. triginta vel quadraginta. anno. Idem traditur in l. vlt. in princ. ff. de eo, per quem fact. erit. maximè per Iasonem inibi: & eundem in §. pœnales. de actioni. num. 113. & Alex. in l. nam & postea. §. si is qui temporalis. ff. de iureiur. atque hoc ita receptum est iure perpetuationis. Quid igitur respondendum erit quoties præscriptio interrupta extitit, an possit iterum cessante interruptione procedere, nouo quidem initio, siue sit interruptio ciuilis siue naturalis? Bernardus etenim in dicto cap. Illud, hanc 16. quæstionem omisit, alia hac in materia tradens. gloss. verò in cap. 1. quæst. 3. & in reg. sine possessione. de regulis iuris in. 6. & Antoni.

L 5 in

in dict. cap. illud. existimant, post
 ciuilem interruptionem non posse
 iterum ab initio præscriptionem
 procedere, nec incipi, vt tãdem no-
 ua, & integra instituat. Quia ma-
 la fides inducitur ex hac interruptio-
 ne minimè patitur, quòd præscri-
 ptio procedat. qua de re tractaue-
 runt. g. Bart. & Salyc. in. l. 2. C. de
 fruct. & lit. expens. etiam quo ad
 alios effectus. hanc opinionem glos.
 in dict. cap. 1. asserit communem ef-
 se Panor. in dict. cap. illud. num. 20.
 Sed hæc opinio tunc vera erit, quo-
 ties ex hac interruptione mala fi-
 des adhuc perseuerat apud præscri-
 bentem: hæc autem quæstio, quam
 modò tractamus, proponitur in eo
 casu, quo bonam fidem habet, qui
 vult præscribere post interruptam
 præscriptionem noua, & integra
 præscriptione. tandem in naturali
 interruptione cõstitutissimum est,
 quòd iterum possit noua, & inte-
 gra constitui, & continuari præscri-
 ptio: nempe possessione semel amif-
 sa, iterum accedente. idem de titu-
 lo: idem de bona fide dicendū erit
 secundum communem in dicto
 cap. illud. tex. optimus in. l. penult.
 tit. 29. par. 3. At in interruptione ci-
 uili frequentiori interpretum suf-
 fragio receptum est, quòd in reali-
 bus, & personalibus actionibus se-
 mel interrupta præscriptio nõ pos-
 sit iterum ab initio procedere, nisi
 tempore quadraginta annorū per-
 fecta fuerit. l. vlt. C. de præscrip. tri-
 gint. vel quadr. anno. ubi gloss. &

Cinus. glo. in. l. 1. C. de longi tem-
 por. Abb. & Feli. in dict. cap. illud.
 col. 5. tex. optimus in. l. 1. §. 1. C. de
 annali excep. tradit Balb. in dict. 3.
 part. 6. partis principal. q. 4. atq; esse
 hanc opinionem communem fate-
 tur Ioan. Hannibal in dict. l. natu-
 raliter. ff. de vsucap. num. 370. verū
 Salycet. in dicta. l. vlti. & in. l. cum
 notissimi. §. Imò. col. vl. C. de præf.
 trig. vel quadra. anno. aduersus cõ-
 munem sententiam existimat, in-
 errupta ciuilitate præscriptione in
 realibus actionibus, tantum requi-
 ri ad nouam præscriptionem decē
 annos vltra eos, qui ab initio iure
 ordinario si nulla contigisset inter-
 ruptio, foret necessariū. cuius sentē-
 tia admitti poterit. Imò fortassis il-
 lud iure probari poterit, in actioni-
 bus realibus, & in rebus præscribē-
 dis semel interrupta præscriptione
 etiam ciuili interruptione, posse ite-
 rum ea interruptione cessante, no-
 uam præscriptionem institui, & cõ-
 tinuari bona fide, & possessione,
 aliisq; accedentibus circumstantiis,
 quæ iure ad legitimam præscriptio-
 nem requiruntur per id tantum tē-
 pus, quod nulla data interruptio-
 ne, sufficeret ad præscribendum.
 Nam leges in contrarium pro com-
 muni allegatæ, intelligendæ sunt,
 quoties mala fides manet apud
 possidentem, vel præscribentem:
 tunc enim necessaria est noua qua-
 draginta annorū præscriptio, secū-
 dum iura ciuilia, quæ iure pontifi-
 cio in hoc sublata censentur. vnde
 fortassis

fortassis in actionibus personalib⁹
 si verè præscribens habeat bonam
 fidem, mala enim præsumitur ex
 ciuili interruptione, idē erit. Super
 quo maturius cogitadū esse ceseo.

Est præterea in hoc tractatu Re-
 gia. l. 65. Tauri, quæ palam statuit, in-
 tentionem præscriptionis fa-
 ctam quo ad possessionem, cense-
 ri itidem habere effectum, ac fa-
 ctam fuisse quo ad proprietatem:
 & è contrario. Cum tamen inter-
 ruptio præscriptionis ratione vnus
 actus, non habeat effectum quo
 ad alium: cap. auditis. ad finem. &
 inibi Panor. & Doctor. de præscri-
 pt. Nihilominus Regia constitutio
 elegans est: nec loquitur de natura
 li interruptione: sed de ciuili: habet
 q; hūc sensum, quòd mota lite quo
 ad iudiciū possessoriū, nõ tantum
 fiat interruptio præscriptionis quo
 ad possessionē super qua cõtrouer-
 titur, sed & quo ad proprietatem,
 quæ in iudiciū deducta nõ est. Sic
 sanè ex hoc interruptitur præscri-
 ptio, qua tolli poterat, & excludi re-
 mediū possessoriū: itē & ea præ-
 scriptio, que actionem ad proprie-
 tatem tempore posset extinguere.
 Ex contrario si aduersus præscri-
 bētem actum sit ad proprietatem,
 non tantum interruptitur præ-
 scriptio, quæ tolleret actionem rea-
 lem ad proprietatem actori com-
 petentem, sed & ea præscriptio, qua
 interdicta possessoria, quib⁹ actor
 agere posset, extinguerentur. Hoc
 etenim cõueniēs est ex eo quòd in

hac potissimū materia de præscri-
 ptionibus maximè coniuncta sit
 possessionis causa proprietati: cum
 absq; possessione proprietatis præscri-
 ptionis titulo adquiri non possit.

Illud verò non est prætermittē-
 dum, quòd si quis præscribētē in
 iudiciū traxerit agēs possessorio:
 & præscribens victus fuerit: certif-
 simi iuris est, etiam quo ad proprie-
 tatem præscriptionem interruptis:
 cum possessio à præscribente aufer-
 ratur: atq; ideo is continuare non
 possit præscriptionem absq; posses-
 sione reg. sine possessione. de reg.
 iur. in. 6. nisi victus agens postea
 de proprietate rei allegauerit præ-
 scriptionem, & velit ad eius per-
 fectionem vti eo tempore, quo pē-
 dente lite possedit: tunc equidem
 Regia constitutio planè illi iustissi-
 mè obiicietur. Sed si agens posses-
 sorio aduersus præscribentem in eo
 iudicio victus fuerit, ac succubue-
 rit, & deniq; proprietatem in iudi-
 cium deduxerit: queritur an reus
 possit præscriptionis iure se defen-
 dere, ad eamq; præscriptionem vti
 eo tempore, quo possedit post mo-
 tam litem super possessorio: Et vi-
 detur non esse locum in hac spe-
 cie Regiæ constitutioni: siqui-
 dem ex litis contestatione non fit
 interruptio præscriptionis. cum
 actor succumbit: quemadmodum
 superius in hoc ipso Paragrapho
 probauim⁹: & tamē vidi frequēter,
 nisi immemoralis præscriptio pro-
 betur, nõ admitti ad cõtinuationē
 præscri-

præscriptionis tempus, quo reus possederit post motam litem super possessorio iudicio, latamq; in eo sententiam: quasi id sit consonum Regiæ, & Taurinæ constitutioni. Quod apud me dubium est. Hæc quidem de civili interruptione: nam naturalem interruptionem diximus non omnino pertinere ad Tauri legem. Id verò probatur plane de interruptione procedente à defectu possessionis: ea etenim dubio procul & ad possessionem, & proprietatem pertinet: nec illa constitutio huic aptari potest. At interruptio procedens à defectu tituli, vel bonæ fidei, etsi naturalis sit, fortassis conueniet prædictæ legi. interruptitur enim præscriptio proprietatis ob malam fidem: item ob deficientem titulū: & tamen interdicitur possessoria, quæ lege, vel statuto temporalia sunt, ac tempore tolluntur, hac in specie præscriptione huius temporis absq; titulo & bona fide, & deniq; mala, iure civili hac in parte minimè antiqua extinguntur: sicuti diximus de iure summarie executionis. Igitur iuxta legem Regiam interruptio præscriptionis quo ad proprietatem ex defectu tituli, aut ex mala fide, cum alioqui minimè præscriptione aduersus interdicitur possessoria interrupteret, ad hæc interdicitur: atq; ideo horū interdicatorū præscriptione interruptitur. Qua de re adhuc oportet maturius perpendere, ac diligentius cogitare.

Ex sequenti capite.

- 1 *Vsucapio, & præscriptio, an sint ratione iustæ legibus humanis introductæ?*
- 2 *An ex præscriptione adquiratur dominium utile vel directum, latissimè disputatur.*
- 3 *Vsucapionem triennalem à lōgi temporis præscriptione perperam distingui quo ad dominii directi, vel utilitatis acquisitionem.*
- 4 *Intellect. ad tex. in. l. Si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur.*
- 5 *An per vsucapionem, vel præscriptionem, etiam si ex eis transferatur dominium directū, fiat iniuria, aut derogetur iuri naturali?*
- 6 *Dominium utile acquisitum præscriptione maximos effectus habet.*

Tertia Relectionis

Pars.

Huius operis initio enūtiata partitio nos iam admonet, vt vsucapionis vim, & effectū exponamus: cuius rei cōtrouersia necessariò deducitur ab ea quæstione, qua disputari solet, sitne iusta lex, quæ vsucapionem instituerit in republica: cum ex ea dominia ab vno in aliū absq; consensu prioris domini, sola humanæ legis auctoritate transferantur. Hic tamen de præscriptione, quæ mala fide procedit, minimè tractabitur: saltem in specie: sed in genere de vsucapione, eiusq; iustitia agendum erit. Idcirco hanc proponimus conclusionem.

Potuit

Potuit lex humanā iustissimè dominiū priuatum ab vno in alterum transferre vsucapionis, aut præscriptionis ratione. Hæc probatur. Etenim humana lex potest ob utilitatem publicam dominium priuatum ab vno tollere, & in alium trāferre. Lex verò id agens ex causa vsucapionis maximam reipublicæ utilitatem affert, ac semper attulit: igitur constat quod in hac assertionem cōstituimus. Atq; huius argumentationis vltima pars quæ ex prioribus rem deducit, manifesta est. Maior verò propositionis pars ex eo apparet, quod lex humana eo tempore, quo res omnes erant communes ante particularem rerum occupationem, potuit eius sola auctoritate priuatis dominia rerū concedere, & tradere: quod apertissimè probatur à Conrado de contract. q. 9. & 11. Ergo eadē lex post illam diuisionē rerū priuatis factā itidem poterit ex iusta causa dominium vnius eiusq; acquisitum ab eo tollere, & in alterum trāferre: quia non minor est legis potestas ad tollendum dominia præmissa causa utilitatis publicæ, nunc post rerum communium particularem dominii acquisitionem, quam fuerit tunc cum omnia erant communia: & indiuisa: atq; auctoritate legis facta fuere priuata. habuit enim tunc lex auctoritatem concedendi aliquot ex rebus communibus ob iustam causam aliquibus, reliquis ab earum vsu exclusis. eadem

ergo habet & nunc potestatem eadem res ab his, qui earum dominium habent ratione publicæ utilitatis, tollere, & aliis adicere. Deinde lex humana, quæ iusta sit inter subditos vim habet ex eo, quod subditi consenserint in imperium & administrationem legislatoris: eademq; ratione subditi consenserunt in legem iustè à principe latam: quod satis manifestum est: idcirco lex iusta, quæ vsucapioni vim dederit, eamq; induxerit, consensus habet tacitum omnium subditorum: qui quidem consensus tacitus sufficiens est, vt virtute legis iustæ dominium ab vno in alterum absq; cōsensu expresso transferatur. Minor huius argumentationis pars tangit iustitiam legis inducentis præscriptionem: nempe vtrum iustam habuerit legislator causam transferendi dominium ab vno in alterum ratione temporis: Et quidem hæc iustitia constat ab utilitate reipublicæ, cui cōuenit dominia rerum non esse incerta: item quod lites, quæ alioqui frequentissimè contingerent aliqua ex parte à republica exterminentur. Idem euidentius ostenditur, si paulò altiùs rem istam repetamus. Nam vsucapio in primis videtur refragari naturali æquitati, cui cōuenit, quod nemo cum alterius iactura fiat locupletior. l. nam hoc natura. ff. de cōditionibus indeb. l. iure nature. ff. de regul. iuris. Tamen ex aduerso obicitur

obicitur, eam æquitatem quando
 q̄ incommodam, & sanè perni-
 ciosam esse communi hominum
 societati, cui lege naturali omnes
 inseruire tenemur: cuiusq̄ ratione
 vt ea conseruetur, passim leges hu-
 manæ instituuntur: quarum finis
 non alius est, quàm humani conui-
 ctus, & humanæ, communisq̄ so-
 cietatis conseruatio. In hoc deniq̄
 vsucapio instituta legibus huma-
 nis est, vt reipublicæ, communisq̄
 hominum societati, consultum sit.
 Ea etenim cessante incertus sem-
 per esset possessor, an res, quam ab
 alio emit, alioue titulo habuit,
 sua sit, nec ne. Quod minimè rei-
 publicæ commodum est: imò
 damnnum infert. l. i. ff. de vsucapio.
 quòd si nullo tempore certa sint re-
 rum dominia, hominum commer-
 cia facilè intermittentur: atq̄ incul-
 ti iacebunt agri, quorum cultura
 reipublice utilis omnino censetur.
 timens nanq̄ possessor nè quando
 dominus verus fundi, eum sibi au-
 ferat, illius curam abiiciet, & incul-
 tum manere sinet, quemadmodũ
 scribit Theophilus in princ. Inst. de
 vsucapio. Et præterea vsucapionis
 lex alia ratione iustificatur à iuriscõ-
 sulto in. l. vi. ff. pro suo. ergo inquit
 Neratius, vsucapio rerum constitu-
 ta est, vt aliquis litium finis esset.
 Sie & Cicero pro Cecinna, vsuca-
 pionem inquit esse finem sollicitu-
 dinis, ac periculi litium. His tandè
 rationibus introducta vsucapio mi-
 nimè infringit regulam illam iuris

naturalis, quæ cum alieno detrimẽ-
 to nos locupletari vetat, sed eam
 potius moderatrice ratione inter-
 pretatur, nè ab alia lege, quæ cõser-
 uationem, & quietem communis
 societatis iniũxit, discederetur. Sic
 legibus duodecim tabularum fun-
 di, & agri biennio vsucapiebantur,
 cæteræ autem res anno tantum. cu-
 ius legis meminere Iustinianus in
 l. i. C. de vsucapionibus. transform. Ci-
 cero lib. 2. Topicorũ: idem in ora-
 tione pro Cecinna. Plato item lib.
 12. de legibus, ad eius reipublicæ,
 quam ipse instituebat, regimen sta-
 tuit, rem mobilem palam & publi-
 cè possessam, anno vsucapi: si clam
 possideatur ea res, triennio quidem:
 & id in vrbe. At in agro palam, quin-
 quennio: occultè verò, decennio vsu-
 capi. Laudat Cicero de officiis li-
 bro secundo, Aratum Sycionium,
 quòd is cum patriam suam tyran-
 nide multis annis oppressam libe-
 rasset, exulesq̄ reduxisset, possessio-
 nes iustas triginta iam & quadra-
 ginta annis obtentas mouere, atq̄
 exulibus restituere ideo iniquum
 esse censuit, quòd tam longo spa-
 tio multa hæreditatibus, multa em-
 ptionibus, multa dotibus teneban-
 tur sine iniuria. Hinc sanè fit, vt
 nulla Christiana res publica sit, que
 propriis statutis legibus vsucapio-
 nem mobilium, & immobilium
 rerum non probauerit: easq̄ leges
 iustas esse ostendit Scotus in. 4. sct.
 dist. 15. & præter eum Contra. de cõ-
 tract. q. 15. conclusione. 2. & sequen-
 tibus

tibus. Thomas in quodlib. 12. q. 24.
 quorum opinio cõmunis est apud
 theologos: sicuti eam sequutus asse-
 rit Hadrian. in. 4. sent. tract. de resti-
 tutione. eo capite, quo de præscri-
 ptionibus agit. Ex hac vsucapionis
 iustitia plura possent deduci: quo-
 rum aliquot, quia maiorem hæc te-
 nus habuerunt controuersiam, bre-
 uis quadam resolutione subiiciam.

Primum hinc facilimè, ni fallor,
 expendi poterit ea quæstio, qua du-
 bitari solet, an ex præscriptione ad-
 quiratur dominium directum, vel
 vtile? Nam frequentiori nostratiũ
 sententia illud obtentum est, quòd
 ex triennali vsucapione transfera-
 tur dominium directum: at ex præ-
 scriptione decem, viginti, vel tri-
 ginta annorum, tantum translatũ
 sit in præscribentem dominium
 vtile, directum verò maneat penes
 illum, aduersus quem præscriptum
 fuerit. Hanc opinionem veram esse
 censent glo. in Auth. nisi tricenna-
 lis. C. de bonis mater. glo. in. l. tra-
 ditionibus. C. de pact. & i. princ. Inst. de vsucapio, quas sequuti sunt
 Bart. & doct. in dict. Auth. nisi tri-
 cennalis. & in præcitat. locis. Pa-
 normitanus in rub. de præscriptio.
 Idem in cap. Cæterum. de iudic.
 numero. 20. & Deti. ibi numero. 17.
 Eandem sententiam fatentur com-
 munem esse passim vtriusq̄ iuris
 interpretes præsertim Iason in dict.
 l. traditionibus. Felin. & Alciat. in
 dict. rub. de præscrip. Frãcis. Balb.
 in tract. de præscrip. 2. par. princ. 2.

q. Areti. in dict. princ. Inst. de vsu
 capio. Ioan. Hannibal in rub. ff. de
 vsucapio. numero. 13. & probatur
 in. l. si duo patroni. §. Iulianus. ff.
 de iureiur. vbi utilis actio datur
 præscribenti. Idem in lege prima
 ad finem. ff. de aqua pluuiæ arcẽd.
 deinde præscribenti competit ex-
 ceptio: ergo priori domino com-
 petit actio. l. super longi. C. de lon-
 gi temp. præscript. l. si quis emptio-
 nis. C. de præscrip. trig. vel quadr.
 anno. Quibus & alia ratio accedit
 quòd dominiũ iure naturali quæsi-
 tum, quodq̄ directũ est, nõ potest
 humana, & ciuili lege tolli. l. eas o-
 bligationes. ff. de capit. diminut. er-
 go per præscriptionem lege huma-
 na inductam non potest dominiũ
 istud directum tolli. his sanè aucto-
 ritatibus, & rationibus potissimũ
 hæc opinio comprobatur: & item
 auctoritate iuriscõsulti in. l. si quis
 diuturno. in prin. ff. quemadmod.
 seruit. vendic. vbi iuriscõsultus ad
 quisita seruitute inquit, vtilè actio-
 nem præscribentem habere ad ius
 seruitutis.

Cæterum contrariam sententiã,
 imò quòd vsucapione decem, vel
 viginti annorum dominium di-
 rectum transferatur auctoritate le-
 gis humanæ ex vsu, probare conan-
 tur Martinus, Petrus à Bella pertica,
 & Iacobus Butricarius in dict.
 Auth. nisi tricennalis. glo. in sum-
 ma. 16. quæst. 3. Faber, & Portius in
 princ. Inst. de vsucap. Alciat. i. rub.
 de præscript. numero. 33. & in. l. vt
 sunt

sunt. ff. de verb. significat. Deti. in l. vltima. C. de edict. Diui Adri. tol. l. d. columna prima. Ioan. Igneus in. l. i. §. domini. el. i. ff. ad Syllani. Idem latius in. l. contractus. ff. de regul. iur. num. 130. cuius rationes aduersus Deti. defendit Rogeri. de Mota i. l. traditionibus. C. de pact. num. 94. eandem opinionem fatentur veriore esse, & tenent Eguinarius Baro Inst. de vsucap. col. 2. Ioan. Corasi. in. l. seruitutes. in. 4. num. 13. ff. de seruituti. Idem Corasius lib. 6. Miscellan. c. 20. & Conrad. de contract. q. 15. conclusio. 3. Quæ quidem opinio probatur ex eo, quod pluriū iurisconsultorum testimonio constat, vsucapione, & præscriptione dominium adquiri præscribenti. l. 3. ff. de vsucap. l. adquiritur. §. non solum. ff. de adquir. rer. domi. l. traditionibus. C. de pact. Auth. nisi tricennale. C. de bonis mater. dominiū autem verbo directum est in dubio intelligendum. l. i. §. qui in perpetuum. ff. si ager. vectiga. cum potentior sit ad sumēda significatio i dubio. l. quaritur. ff. de statu ho. l. d. m. ff. de cōtra. empt. c. penul. de set. excom.

Secundo loco huic sententiæ ad stipulatur ratio satis congrua. Lex etenim humana ex iusta causa habet potestatem transferendi dominium ab vno in alterū: sicuti modo probauimus: non tantum vtile sed & directum: quod negari non potest. alioqui dominium, quod in pœnam criminis trāffertur ab vno

in alterum, directum non esset: sed tantum vtile: quod omnino falsum est. Igitur certum sit, humanam legem posse causa vsucapionis transferre dominium directum in præscribentem. Huius autem dominiū directi translationem fecisse legem inducentem vsucapionem, & præscriptionem, satis apparet ex locis proxima ratione citatis. & præterea, quia manifesti iuris est, auctoritate legis præscriptionis causa dominium in præscribentem transferri: nec distinctio alicubi in ea specie fit dominiū directi ab vtili: quod lex minimè indistinctum dimitteret, si voluisset tantum dominium vtile in præscribentem transferri.

Tertiò eadem sententia habet auctoritatem à lege duodecim tabularum: item à Iustiano Cæsare in princ. & §. 1. de vsucapioni. Quibus in locis pariter statuitur adquisitio dominiū ratione præscriptionis rerum mobilium, & immobilium: additq; Iustinianus ex præscriptione rerum dominium adquiri cum mentionem fecisset rerum mobilium, & immobilium: ergo vt par sit vtriusq; præscriptionis cōditio, ob eandem legis parem, vnamq; vtriusq; determinationē. l. iam hoc iure. ff. de vulga. par est, quod dominium directum rerum etiam immobilium in præscribentem transferatur. Hæc eadem argumentatio fieri potest ex. l. traditionibus. C. de pact. vbi paria censentur quod dominium transferatur traditione, &

vsucapio-

vsucapione: & tamen palam est traditionibus dominium directum, non tantum vtile transferri.

Quartò aduersus communem opinionem vrget tex. in cap. inter memoratos. 16. q. 3. quo in loco dominium adquisitum præscriptione, appellatur æternum. Sic & in cap. clerici. ea. q. dominiū hoc proprietas dicitur, vnde cōiectare licet & deducere, directum dominium præscriptione adquiri.

Quintò, vt partem istam iustiorē esse ostendam, aut saltem minimè conuinci auctoritate tot doctissimorum virorum, qui contrariam magno conatu admittēdam esse opinantur: libenter querā quomodo iure hi doctores vsucapionem triēnalem distinxerint à longi temporis præscriptione, censentes ex triēnali directum dominium adquiri: non ita ex præscriptione longi temporis: Etenim si responderint in vsucapione iurisconsultum hanc cōclusionem palam probare in. l. 3. ff. de vsucapio. vt Dinus in hac reg. censet num. 10. profectò mirabor maximè, viros eruditione insignes hac auctoritate sententiam istā probasse. Nam iurisconsultus in dict. l. 3. non tantum tractat de vsucapione rerum mobilium: sed & de immobilium præscriptione: nam & hæc vsucapio dicitur. l. 4. §. si tu vi. l. si per errorē. ff. eo tit. Nec vllibi in tract. de vsucapionibus, iurisconsulti quorū responsa in Pandectas Iustinianus retulit, hæc distinctionē fe-

cere. Imò ab eis rerum immobilium & mobiliū præscriptio, dicitur vsucapio: & à Cicerone, & aliis veteribus latinæ linguæ auctoribus, quorum dictiões in his, quæ ad vsucapionē pertinent, non aliæ sunt, quæ hæc, quibus & iurisconsulti vtuntur, nusquam mentio fit rei immobilis præscriptionis sub alio nomine, & titulo quā vsucapionis. Præterea licet nō desint rationes, quibus moti legūlatores potuissent inducere, quod directū dominiū ex vsucapione rerum mobiliū adquiratur: vtile verò tantum ex præscriptione rerum immobilium: nepe ob vilem, & abiectam rerum mobilium possessionē. l. peregrè. in princip. & l. si rem mobilem. ff. de adquir. poss. & quia facilius, ac firmitus res mobiles adquirantur. l. 3. §. Nerua filius. ff. de adquir. poss. tamen legislator ex his, & aliis rationibus statuit, minus tempus sufficere ad vsucapiendum res mobiles, quam immobiles: nec in qualitate dominiū & distinctione directi, ab vtili quidquam definiuit: imò pariter, cum vsucapio tam de mobilibus quā immobilibus sit necessariò accipiēda, ex ea generaliter adquiri dominium censuit in dicta. l. 3. tametsi iam lege duodecim tabularum sancitum esset, minori tempore adquiri mobilia quā immobilia. Nec distinctionem istam ita vtilē, & maximi effectus tacuissent iurisconsulti, si ea lege civili Romanorum alicubi facta fuisset.

M Non

Non oberunt huic opinioni ea, quæ contrariæ sententiæ auctores adducunt. Et primò. l. Si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur. Cuius hic est contextus literæ: Iulianus ait, eum qui iurauit fundum suum esse, post longi temporis præscriptionem, etiam vtilem actionem habere debere. Hæc iurisconsultus. Qui variè à doctorib⁹ intelligitur. Nam quidam arbitrantur, longi temporis præscriptionem in ea specie allegari ab eo, contra quem iuratum est. Vnde qui semel iurauit ex aduersarii delatione fundum suum esse, habet ex iuramento actionem vtilem, non obstante quòd aduersarius post hoc iuramentum longo tempore fundum possederit. Quasi tunc non sufficiat longi temporis præscriptio, sed sit necessaria maior præscriptio perpetuata actione per delationem iuramenti: atq; non tantum habet qui iurauit actionem realem, quam priusquam iurasset habeat, quæ perpetuata fuerit per litis contestationem: sed etiam actionem vtilem ex iuramento, quæ quidem actio perpetua est vsq; ad quadraginta annos. l. nam & postea. §. si is qui tēporali. ff. de iureiur. de quo tractat Regia. l. 14. tit. vñdecimo, Partita tertia. Hippo. in singul. 141. Rodericus Xuares in rep. l. post rem. ff. de re iudicat. vers. considera vltimò, & singulariter. & secundum gloss. Paul. & Alex. in dicto §. Iulianus. ac Rodericum in dicto

vers. considera. locus hic iurisconsulti, tractat de præscriptione iam cepta tempore delationis iuramenti: vel de vsucapione post iam delatum iuramentum incipiēda: quæ sensum Regia lex admittit: atq; post alios Iason in dicto. §. Iulianus. Potest aliter locus iurisconsulti adsumi in eum sensum, vt interpretemur, post ipsam vsucapionem finitam, possessorem in iudicium vocatum opposita exceptione, ac præscriptione longi temporis, iuramentum actori detulisse, eumq; ex delatione iurasse. Habet enim tantam vim iuramentum ex delatione præstitum quod & aduersus longi temporis præscriptionem actionem vtilem iuranti acquirit: nec tantum extinguit ius præscriptionis, quo extincto actor habet pristinam actionem directam iure dominii, sed & vtilem ex iuramenti vi acquirit ipsi iuranti. hæc quidem interpretatio, licet Iasoni non admodum placeat, cum is existimet non conuenire textui, deducitur à gloss. ibi in princip. & Bart. in. §. si quis iurauerit. eiusdem. l. si duo patroni. tandem iuxta has interpretationes minimè obstat Iuliani responsum opinioni, quam vltimo loco aduersus communem probauimus: nec cōmuni sententiæ suffragat. Quòd si dixerit quis Iuliani sententiam procedere in præscriptione eius, qui iurauit, vt sit sensus, quòd is qui iurauit ex delatione alterius fundum suum esse, si postea præscri-

præscripserit rem ipsam longo tempore, habere eum etiam vtilem actionem: quemadmodum eum tex. intellexere Iacob. Butri. Richard. Alberti. Bart. & Iason. tūc ipse respōdeo actionem illam vtilem dari ex iuramento: non ex præscriptione: nam de viribus iuramenti agitur in eo titulo, non de viribus præscriptionis: idcirco inibi responsum est, post iuramentum habere iurantem, qui etiam ratione tituli iuramenti præscripserit fundum bona fide, actionem vtilem ex iuramento sibi delato: non tantum actionem directam ex præscriptione: huiusq; responsi non est leuis effectus: sicuti Iason post alios ibidem tradidit. Quam ob rem potius probatur in dicto respōso posterior opinio quam prior. Mihi sane potius placet, quòd in dicto. §. Iulianus. præscriptio allegetur ab eo, qui iuramentum detulerat. Id enim magis consonum est iurisconsulti menti, quam quòd ab eo, qui iurauit, eadem non ita vtiliter proponatur. & iuxta hunc intellectum, si intellexerimus iuramentum præstitum fuisse post præscriptionem perfectam, oportet cōma, & duo puncta post dictionem illam, Præscriptionem, apponere.

Item non obest tex. in. l. i. ad finem. ff. de aqua pluuiæ arcend. & in. l. si quis diuturno. in princ. ff. quæadmo. seruit. amitt. nam in prædictis locis tantum tractatur de vtili

actione pro vtili seruitute, aut quasi seruitute: non de vtili dominio: quæ quidem distinctam habent rationem ex eo, quòd in seruitutibus agatur de re incorporali: quæ verè, & propriè non possidetur: sed quasi possidet. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquir. rerum domi. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. Idcirco mirum non est, quòd seruitus acquisita præscriptione differat ab ea quæ consensu domini cōstitutata conuentione sit: & appellatur quasi seruitus, vtilemq; actionem habeat. illa etenim, quæ pacto, & conuentione sit constituta, propriè seruitus dicitur: at ea, quæ vsu tēporis sit acquisita, quasi seruitus appellatur: quippe quæ non sit cōtinuata propria, & vera possessione.

Deinde leges omnes, quæ præscribenti exceptionem competere asseuerant, nō probant actionem eum nō habere directam: nec ex eis constat, illum cōtra quæ præscriptum est, habere adhuc post præscriptionem, actionem directam. loquuntur enim de exceptione intentionis & facti, cuius meminit glo. in. l. qui se debere. ff. de condict. cau. dat. de qua & nos disputauimus in principio huius Relectionis.

Vltima verò ratio prorsus est fragilis: licet ea vtantur Abb. in cap. Caterum. de iudic. num. 20. & Deti. ibi numco. 17. ex l. eas obligationes. ff. de cap. dimi. dicentes, legem humanam nō posse per vsucapionem dominium directum à priori

domino tollere, & transferre in vsu-
capientem: quia dominium direc-
tum competit iure naturali, cui
lex civilis humana derogare nõ po-
test. Profectò satius esset viris do-
ctrina præstantibus his rationibus
abstinere, quã ita leuiter argumeta-
ri. Quid obsecro refert quo ad iu-
ris naturalis ratione quòd per vsu-
captionem dominium directum, vel
utile potius adquiratur? cum etiã
utile tantum dominium sit suffi-
ciens, ut iuste vsus ipsius rei, utilitas
& cõmodum liberè in vsucapientem
sint translata: deinde si lege
humana non potest ab aliquo do-
minium directum auferri, non po-
terit nec in pœnam delicti rerum
dominium directum à delinquen-
te in principem lege humana trans-
mitti: quod falsum est, & manife-
stè erroneum. Sic deniq; aduersus
ipsum Panormit. & communem,
nec per triennalem vsucapionem
dominium directum lege huma-
na posse adquiri: & tamen dubio
procul id adquiritur. Nec video ra-
tionem congruam, qua probari
possit, dominium utile nõ ita esse pe-
nes alicui rei verum dominum iure
naturali, sicut directum: quo fit vt si
directum sit iuris naturalis: ita erit &
utile. Maximè quòd & si fateamur
dominum verum alicuius rei habere
ius in ea, ac dominium naturali ra-
tione & iure: id planè procedit,
modò intelligamus dominium, si-
cut & libertatem ipsius hominis,
quæ iure naturali competit cuiq;

subditum esse reipublicæ, & eius
administratoribus, qui ad vtile re-
gimen subditorum possint legibus
statutis de dominio rerum, & de
ipsorum subditorum personis dis-
ponere. In hoc enim palam consen-
sere hi, qui se reipublicæ, & princi-
pibus subdidere. Hinc etenim de-
ducitur, ius illud naturale, quo do-
minium propriæ rei quis habet, quòd
q; dicitur, dominium hoc à nemine
auferendum fore, habere, & assume-
re interpretationem ab alia eiusdè
iuris naturalis ratione, qua obten-
tum est, homines ipsos, eorumq;
res subditos esse reipublicæ,
eiusq; principibus, vt utilitati com-
munitatis subseruiant: atq; ita in
his, quæ ad eiusdem communita-
tis utilitatem necessaria sunt parè-
re debent subditi, nec recusare pos-
sunt legum, vel principum impe-
ria. Leges verò vsucapionem indu-
centes iusta ex causa, in totius com-
munitatis utilitatem statuta sunt:
idcirco in controuersiam iniquita-
tis trahi non debet. & præterea pos-
set dici dominia rerum non omni-
no esse distincta iure naturali: sed
humano per particularem earun-
dem rerum communium applica-
tionem: de quo in reg. peccatũ.
tractantes de venatione disputa-
uimus: quanuis iuris naturalis
principium sit, nemini facien-
dam esse iniuriam: nemini nocen-
dum esse. & ea ratione res pro-
pria alicuius non est ab eius do-
minio cum iniuria auferenda: sic
etenim

etenim dominium per vsucapio-
nem in aliquem translatum, iure
potius quàm iniuria auferatur à prio-
ri domino. Ex quibus patet respõ-
sio ad argumentationem. Nam et-
si dominia rerum sint iuris natura-
lis: & ea quæ sunt iuris naturalis
humana lege non possint auferri:
non sequitur ex hoc præscriptione,
aut vsucapione dominia auferri
contra ius naturale: nec ex hoc ius
naturale violari: quia id potius in-
terpretationem adsumit à ratione
moderatrice, quæ & ipsius iuris na-
turalis pars est.

Igitur, quid quid Nostrates ve-
lint, ego constitutissimũ esse pro-
pono, præscriptione quacumq; que
iusta lege probata, & instituta sit,
dominium directum vsucapienti ad-
quiri: nec penes priorẽ dominum id
manere: atq; ideo non solũ præscri-
benti utile dominium competere,
sed & directum.

Verum prior sententia, quæ fre-
quentiori suffragio recepta fuit,
plures habet interpretationes, ac
restrictiones, quibus eiusdem au-
ctores eam perstrigunt, & limi-
tant. eas tradidit Felin. in Rubri-
de præscripti. Iason, & alii in dicta
l. traditionibus. Idem. §. omnium.
de actioni. numero. 72. Ioan. Han-
nibal in dict. l. naturaliter. in rep.
Rub. ff. de vsucapio. numero. 84.
& sequentibus. Ioan. Igneus in
dicto. §. domini. lege prima. ff. ad
Syllani. Præter hæc illud est adno-
tandum, quòd dominium direc-

etum nõ potest esse penes duos in
solidum: & ideo iuxta communẽ
sententiam dominium directum
manet adhuc post præscriptionem
penes ipsum priorẽ dominum: do-
minium autem utile adquiritur præ-
scribenti. At secũdũ opinionẽ com-
muni cõtrariam dominium directum
adquiritur præscribenti: nullumq;
manet apud priorẽ dominum
ex ratioe. l. si vt certo. §. si duobus.
ff. commodat. Vnde si alicubi scri-
ptum sit cum contra quem præscri-
ptum fuerit dominum directum esse,
id intelligendum est, olim scilicet
ante perfectam præscriptionem: vt
cumq; sit, etiam si obtineat ea senten-
tia, quæ habet, dominium tantum
utile adquiri præscribenti: hoc ta-
mẽ dominium vsucapione adqui-
situm verum dominium est, ac di-
recto præfertur. glo. in. l. si ades. in
1. ff. de seruitu. vrb. prædior. & in. l.
3. §. ex pluribus. ff. de acquir. poss.
Bart. in. l. prima, & ibi Iason, num.
57. ff. eo. tit. Sic & qui agit rei vèdi-
catione obtinere debet in ea actio-
ne, si probauerit se rem illam, quã
petit, legitimè præscripsisse: secun-
dum Specul. tit. de locat. §. nunc
aliqua. vers. Quinquagesimo sex-
tò quæritur. Bart. in. l. minor. §. 1.
col. penult. ff. de euidio. Innocen.
in cap. Cæterũ. de iudic. col. penult.
Felin. in rub. de præscrip. col. 3. Abb.
in cap. cum contingat. notab. 1. de
decimis. Alex. cõs. 90. libro secũdo,
colu. 3. Paulum Parisi. conf. 104. lib.
31. nu. 93. Bald. & Paul. Castrenf. in

Tertiæ partis Relectionis

I. cum res. C. de probationi. Panor mit. in dict. cap. Cæterum. col. penul. Balb. de præscript. 2. parte princip. col. 3. Quorum opinio communis est. Quam ob rem illud sit absq; controuersia, hoc dominium utile sufficiens esse ad agendum, & obtinendum rei vendicatione: item & ad excludendum veterem dominum agentem ex directo, sicuti & Alex. explicat in dict. §. ex pluribus. col. 3.

Ex. §. sequenti.

- 1 Præscriptio bona fide, & titulo procedens tribuit præscribere actionem ad vendicandam rem ab ipso veteri domino: & an idem sit in præscriptione bona fide absq; titulo tamē procedenti.
- 2 Præscriptio, an det ius proprietatis præscribenti: & an ipse habeat rei proprietatem?
- 3 Vetus dominus rei præscriptæ ratione domini directi poterit agere contra tertium possessorem, qui non habet causam à præscribente.
- 4 Præscriptione per in integrum restitutione extincta, an sit natua, vel datua actio, quæ veteri domino competit.
- 5 Dominium aduersus per præscriptionem, an possit tolli per principem?
- 6 Dominus directus, an possit impedire confiscationem rei præscriptæ ob delictum præscribentis? His etiam adduntur alii effectus à domino directo procedentes.

§. Primus.

Atis in initio huius tertiæ partis exposuimus contrarias doctorum sententias in ea quæstio-

ne, qua solet discuti, an dominium directum acquiratur præscribenti: ac tandem ostendimus frequentiori auctorum consensu in eam itum esse opinionem, quod dominium directum maneat penes veterem possessorem: utile tantum præscribenti acquiratur. Idcirco oportet expendere, quid operetur illud dominium directum manens apud veterem possessorem: & quid referat vsucapiendi acquiri dominium tantum utile, non directum: subiiciam enim aliquot huius disputationis utilitates.

Primum quidem, licet verum sit, & saltem crebriori doctorum sententia receptum, eum qui rem aliquam bona fide, & titulo decem, aut viginti annis vsuceperit, habere actionem realem ad vendicandam eandem rem à veteri domino, contra quem præscripsit, quiq; eam rem demum finita præscriptione possidet. l. si quis emptionis. in princip. C. de præscript. trigint. vel quadra. anno. iuncta glo. ibi quæ huius opinionis auctores citauit Ioan. & Bulgarum: quorum sententiam fatentur communem esse Salycet. ibi & Balbus de præscript. 2. part. 3. partis princip. quæst. 6. col. 1. Attamen qui vsuceperit rem alterius triginta annis absq; titulo, bona quidem fide, habet actionem aduersus quemcunq; possessorem ad rei vendicationem, modo non sit prior rei dominus. Nam ab hoc non poterit rem istam vendicare: idq; procedit propter dominium directum, quod manet

§. Primus.

manet apud ipsum priorem dominum contra quem præscriptio processerat. tex. optimus in dict. l. si quis emptionis. §. 1. iuxta opinionem glo. quam sequuntur Iacob. Butri. Bald. Angel. & Salycet. Quorum opinio communis est, sicuti Saly. ibi & Balbus in dict. quæst. 6. expressim fatentur: eandemq; sententiam probat tex. in specie in l. 21. tit. 29. part. 3. Ego sane, nisi Regia lex hanc opinionem probaret, contrariam potius eligerem, veramq; esse censerem sequutus Placenti. Cinu, & Alberi. in dict. §. 1. ea præsertim ratione quod præscriptio hæc tricennalis bona fide perfecta eandem vim habet, quam præscriptio decem, vel viginti annorum, quæ cum titulo & bona fide processerit. tex. singular. in cap. placuit. §. potest. 16. q. 3. Dinus in hac reg. num. 9. Abb. in cap. illud. de præscript. col. 3. Balb. in 2. part. princip. quæst. 2. Idemq; apparet in dict. l. si quis emptionis. §. 1. vbi simile præfidiu inquit Imperator dari huic præscriptioni ei, quod dederat in initio dict. l. si quis emptionis. præscriptioni decem, vel viginti annorum cum titulo, & bona fide. Nec obstat tex. in dict. §. 1. vers. ita tamen. quia referendus est ad præscriptionem triginta annorum mala fide continuatam, quæ tantum acquirat præscribenti exceptionem iure ciuili. Hæc ite opinio nem Placētini sequuti sunt Petrus, & Rainerius in dict. §. 1. quorum meminit Alex. in cons. 238. lib. 6. col. 1.

ultimo loco referens hanc sententiam, dubius tamen: sed & eam sequitur Corneus in cons. 14. col. 6. lib. 3. Ex quibus non ita est auctoritate doctorum hæc posterior opinio destituta, quod omnino videatur improbata.

Secundo, etsi verum sit, quod habens dominium utile, & agens rei vendicatione possit in libello dicere, se dominum esse rei petita, ac defendi possit ea libelli asseueratio intelligendo de utili dominio secundu Bart. & comunem in l. sed si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. Abb. in cap. Cæterum. de iudic. nu. 20. tamen si habens dominium utile dixerit in libello se habere proprietatem: talis libellus non procedit, nec admittendus est nec defendi potest: quia verbum proprietas nusquam accipitur obliquè, vt de quasi proprietate intelligatur: auctore Baldo in l. cum res. ad finem. C. de probatio. cuius opinio comuniter recepta videtur ex traditis ab Alex. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquir. poss. col. vna penultima: defenditurq; à Dectio in dicto cap. Cæterum. numero. 17. aduersus Iaso. qui in dicto. §. item si iurauero. numero. 27. à Baldo discedit leui profectò ratione. Errat etenim Iason, dum probare vult, emphyteutæ libellum, quo se asserit proprietarium esse, defendi posse, si intelligamus ratione utilis domini proprietarium esse. Quod falsum est: habet siquidem

emphyteuta vtile dominium debilius profectò, quàm adquisitionem per præscriptionem: nam illud nõ vincit directum: istud verò directo præfertur. nec emphyteuta dici potest quasi proprietarius: cū quasi proprietas dicatur in rebus incorporalibus: cap. vlt. de iudic. quã ob rem falsam esse cenſeo Iasonis opinionem. & tamen itidem falsa est Baldi, sequaciũq; decisio dū ipsi existimãt, nõ posse procedere libellũ quo is qui præscripsit agens rei vendicatione asserit se proprietariũ esse: siquidem iure optimo is libellus defenditur. Est etenim tex. in cap. clerici. 26. q. 3. vbi dominiũ adquisitionẽ per præscriptionẽ, proprietatis appellatur: vnde obiter si Baldi opinio admittenda sit, cū censet diſtinctionẽ istam, Proprietas, nõ accipi obliquẽ, nec posse intelligi de dominio vtile: sed omnino intelligendã esse de directo dominio: infero ex dict. cap. clerici. manifestè reprobari communem sententiam, quæ existimatione auctorum definiuit, præscriptione dominium vtile tantum acquiri. At nihilominus ipse opinor diſtinctionem istam obliquẽ adsumi quandoq; pro quasi proprietate, quemadmodum cõstat in rub. de causa possessionis, & proprietatis. sub qua in ipsius tituli tractatu de quasi proprietate agitur.

Tertiò ab ipsa cõmuni sententiã deducitur quòd vetus possessor dominus directus rei vsucaptæ, & præscriptæ, ratione domini directi pe-

nes ipsum remanentis agere cõtra eum, qui nõ præscripsit, necius habet à præscribẽte, obtinet tamen & possidet re præscriptam: nec hic ea conuentus actione poterit excipere de iure præscribentis: sicuti respondet Dinus in hac reg. numero. 12. Petrus in dict. Auth. nisi tricennale. quẽ ibi sequuntur alii: & Balb. de præscriptio. secunda parte princip. 2. quæst. Quorum opinio communis est secundum Alciat. in rub. de præscri. numero. 30. Qui censet hanc sententiã procedere, etiam si teneamus per præscriptionem acquiri dominium directum præscribenti: quia non inconuenit quòd dominium directum sit apud duos: apud vnum auctoritate legis, apud alium naturalis cuiusdam traditionis iure. Idem repetit ipse Alciat. in .l. traditionibus. C. de pact. quod apud me dubium est: scio etenim idem dominium non posse penes duos in solidum esse: dicta .l. si vt certo. §. si duobus. ff. commodat. Nisi dixerit quispiam dominium directum acquiri præscribenti ad effectum, vt is possit rem ipsam defendere etiam à veteri domino, & possessore, & eam vëdicare ab eodem, & ab alio quocunq;. Hoc autem ius domini directi non est penes alium, qui nullam habet causam à præscribente: idcirco conuentus is in iudicio actione reali ab eo, qui probat eius de rei dominiũ, nõ potest allegare dominiũ illud extinctum esse præscriptione

scriptione: cū reus iste nec præscripserit, nec ius habuerit à præscribẽte. Non inficior adhuc difficilimè posse hanc opinionẽ defendi: si vera est conclusio, quam aduersus cõmunem probauimus asseuerantes, dominium directum præscribenti acquiri: nõ enim habet vllum ius agendi antiquus possessor: cui non suffragatur. l. si quis emptionis. §. 1. de præsc. trigint. vel quadra. anno. quia is tex. procedit in præscriptione mala fide continuata. Fortassis poterit obtinere hæc opinio Petri, & aliorũ, inspecta quadam equitate, quẽ dictat, veterem dominũ & possessorem agentem rei vendicatione minimè posse excludi ab alio quàm à præscribente vel habente ab eo ius, & causam.

Quartò hinc colligitur interpretatio receptæ cuiusdam sententiæ, qua obtentum est, actionem datiuam minimè transire ad hæredes, quanuis natiua bene transeat. glos. celebris in .l. cū precario. ff. de precario. quam dicit peregrinam esse Iason in .l. iuris gentium. colu. 2. ff. de pact. tam etsi eã esse falsam probare conatur Fortuni. in dict. l. iuris gentium. ex eo, quòd cū à lege detur actio, nulla ratio dictat, quin & ea ad hæredes transeat. l. à Titio. ff. de verb. obligat. Et præterea actio cuius meminit. l. quoties. C. de donat. quæ sub modo. ad hæredes trãsit: quod inibi apparet: & tamen datiuam est, secundum Barto. in .l. ff. de actioni. & obligat. pro-

batur igitur actionẽ datiuam ad hæredes transire, cõtra prædictæ glos. conclusionem: qua verò præmissa inferitur, actionem cõpetentem illi, aduersus quem fuerit vsucaptum, & præscriptũ, concessa contra vsucapionẽ restitutione in integrũ, ad hæredes eius trãsire quia natiua sit, propter dominum directum, quò nondum per præscriptionem fuerat priuatus antiquus possessor: quod in specie declarat Bart. in .l. vlti. C. ex quib. caus. maior. quem inibi doct. sequuntur, & Iason in §. rursus. de actioni. nume. 80.

Hinc subinfertur, propter actionem istam natiuam, quæ per rescissionem competit, fructus etiam restitui ei, cui conceditur in integrũ restitutio: quod minimè obtineret, si actio foret datiuam: tunc enim fructus non restituerentur: cū actio noua modò detur: sicuti Salycet. adnotauit in .l. vlti. col. penul. C. ex qui. caus. maior. cuius opinio quoad partem vltimam mihi dubia videtur: ex ea enim sequeretur, quòd si actio omninò sublata per restitutionem in integrũ restitueretur, nequãquam fructus erunt restituendi: quod est contra Iurisconsultum in .l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minori. à quo satis apertè colligitur, cõcessa in integrũ restitutio, nõ tantũ rem ipsam, aut actionem restitui: sed & fructus. deducitur enim qui restituitur ad illũ statũ, quem habuit ante læsionem perfectam. Hæc refert actionẽ omninò

iam extinctam à lege dari beneficio restitutionis, vel nativam restitui. hoc manifestè patet. Nam per contractum, & spontaneam traditionem titulo venditionis transfertur dominium directum: nec apud venditorè manet: & tamen si venditor aduersus contractum restituitur, is habebit actionem ad rem ipsam, & ad fructus, cum ante restitutionem nec directam, nec utilem actionem haberet. Quin & contra Salycet. vrget quòd si quis nactus sit restitutionis beneficium aduersus vsucapionem triennale, quæ directum dominium transtulit in vsucapientem, nullo quidem iure actionis, nec dominij manente apud veterè dominum, & possessorem, restitutionis ratione res ipsa cum fructibus redditur: his ergo constat opinionem Salyc. dubiam esse. illud tamen ex hac disputatione deducitur, maximum esse discrimen, an rescissoria actio per prætoris restitutionem data, ac restituta sublata præscriptione, detur, & competat domino directo, qui ante restitutionem directum habebat dominium, an nullum haberi rei dominium: quia priori casu datur actio directa, posteriori utilis: nec par ius est vtriusque: imò dissimilimum, vt constat ex notatis per Barto. in. l. 1. ff. de actioni. & obligat. colu. 3. Iasonem in. l. cum fundus. §. seruum tuum. nume. 15. ff. si cert. pet. quo in loco tractat, utilem actionem non habere priuilegia directè.

Quintò hinc etiam patet, illum contra quem sit præscriptum absque restitutione in integrum habere actionem rescissoriam, si verum est quòd is habeat directum dominium: nam si non retinet dominium illud directum, restitutio necessaria est, vt actio rescissoria competat. iuxta resolutionem Bart. in. l. in honorariis. ff. de actioni. & oblig. Salycet. in. l. vlti. C. quib. ex caus. maior. 2. colum. Angel. in dict. §. rursus. de actio. Sed hæc illatio non procedit ex eo, quia communis opinio Barto. distinctionem reprobat: sicuti fateatur Iason eum sequutus in dict. §. rursus. numero. 82.

Sextò, ex his quibusdam placet, dominium acquisitum per præscriptionem tolli posse per principem sine causa: quia utile est, non directum. sic Bald. censuit in. l. vlt. col. 2. C. senten. rescind. non poss. quem sequitur Deti. in cap. quæ in ecclesiarum. de constit. nume. 26. verum Felinus ibi, numero. 49. tenet contrariam sententiam. Etenim quauis modus adquirendi dominium hoc sit de iure humano, & illum modum princeps possit tollere: dominium tamen ex hoc iure acquisitum iustum cæsetur: nec illud poterit princeps sine causa tollere: nam maximam irrogaret iniuriam ei, qui rem acquisiuit lege humana, & iuxta permittente: quod Felin. probat alios allegans, cui etiam patrocinantur quæ eleganter tradit Fortunius in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber

de liber. & posthu. columna. 132.

Septimò non inutiliter infertur, quòd licet alioqui legatum rei propriæ ipsius legatarij non teneat tantquam inutile. l. 1. C. comu. de legat. & in. §. si. rem. Insti. de legat. tamen si legatarius rem præscripserat aduersus legantem, tenet legatum, ac valet, utileque censetur propter directum dominium, quod mansit penes ipsum testatorem, & propter alia, quæ superius commemorauimus.

Octauò eadem ferè ratione hinc datur, & constituitur intellectus ad communem Iurisconsultorum conclusionem, qua traditum est, quòd testator legando rem alienam, etiã si ea sit hæredis, non transfert in legatarium dominium, secundum ea quæ adnotantur in. l. 1. C. communia de legat. nos item explicuimus in cap. Rainaldus. de testam. §. 1. in princip. Nam si rem legatam hæres aduersus testatorem præscriptione adquisierat, transfertur in legatarium dominium illud directum, quod testator habebat: cui non præfertur dominium utile hæredis, quia ipse tenetur ad legatum.

Nonò ab eadem radice constat, non esse inutile legatum, etiam si extraneus ante aditam hæreditatem legatam rem vsuceperit per præscriptionem: potest enim esse utile ratione directi dominij secundum Bald. in. l. 1. C. com. de legat. nu. 23.

Decimò eodem iure defenditur quod adnotauit Ripa in. l. nemo potest. num. 103. ff. de legat. 1. qui ex

prestim, & in specie scribit, veterè dominum, & antiquum possessorem, contra quem est res iuxta præscriptionem acquisita vsucapieti, posse eandem rem absque peccato, & iustissimè retinere, si post perfectam vsucapionem ad eum deuenit. Hanc tamè opinionem ipse dubiam esse opinor: Etenim videtur, quòd teneatur hic, qui modò rem possidet eam restituere vsucapienti, si verum est, ipsum ex humana, & iuxta lege dominium eiusdem rei adhuc utile tantum adquisisse. Nam si hoc dominium eius proprium est etiã in animæ iudicio: sicuti Paragrapho sequenti probabitur: nulla ex causa iuxta poterit id eo inuito alter retinere.

Vndecimò ex superscripta doctorum resolutione probari potest, dominium directum aduersus quem est vsucaptum ex longo tempore, posse impedire confiscationem rei præscriptæ, nè ea fiat ob delictum præscribentis: sicut posset illam rem iam vsucaptam ratione directi dominij à tertio possessore vindicare: quod in specie ita visum est Ioanni de Platea in. l. vltima. 2. quæst. C. de bonis vacant. libro. 10. cuius opinio mihi dubia semper visa fuit. Nam licet dominus hic directus, cuius res præscriptione longi temporis acquisita fuit præscribenti, possit illam à tertio possessore, qui nec præscripsit, nec ius habet à præscribente, vindicare: Fiscus tamen causam habet à præscri-

scribente, & succedit in ius præscribentis: idcirco non poterit impediri ratione directi dominij confiscatio. Deinde alia ratione iustissime refellit Plateæ sententia, is enim qui præscripsit poterat rem illam liberè alienare: sicuti iuris est apertissimi: confiscatio verò non impeditur nisi eo casu, quo non poterat criminis reus alienare liberè bona, quorum confiscatio tractatur. Bart. cõmuniter receptus in. l. si finita. §. si de vectigalib. ff. de dam. infect. nu. 12. quibus rationibus existimo nõ posse Plateæ opinionem verã esse.

Duodecimò ex distinctione cõmuni omni cõsensu recepta deducitur, triennali vsucapione actione tolli ipso iure, ita quidẽ quòd priori domino nulla cõpetit actio ipso iure secundum Felin. in cap. ad aures. de præscrip. num. 4. tametsi longi tẽporis præscriptione actio ipso iure non tollatur: sed ope exceptionis. tex. optimus in dict. cap. ad aures. Et est communis opinio vt testatur Balb. de præscript. parte. 1. q. 8. qui, & Feli. in dict. cap. ad aures. in specie asserunt, posse nihilominus iudicem agentem ex officio repellere, argumẽto deducto ex glo. in. l. vbi pactũ. C. de transactioni.

Decimotertiò hinc poterit perpẽdi pulchra decisio Baldi in cap. 1. §. si quis per triginta. si de feudo fuerit contro. col. vlti. qui autoritate Guillelmi de Cuneo in. l. si quis emptionis. C. de præscript. trigint. vel quadr. anno. q. 2. scribit, domi-

num directum, aduersus quem res est præscripta, posse ratione directi dominij eandem rem præscribere titulo pro suo, absq; alio speciali titulo, si possessionem rei bona fide obtinuerit. quam sententiam Balb. sequitur de præscript. 3. parte. q. 12. atq; hic dubio procul est huius cõtrouersie insignis effectus.

Decimoquartò, ab hoc directo dominio, quòd secundum opinionem communem manet apud veterem dominum, & possessorem, infertur, quòd si quis rem ab alio primò præscriptum demum tempore legibus definito præscripserit: & res illa ad tertium quendam possessorem non habentem causam ab vltimo præscribente peruenit, ac simul aduersus eum actionem ad iudicium deduxerint antiquus eiusdem rei dominus, & possessor: item is, qui rem primò præscripserat, præfertur dominus directus ratione dominij directi, quòd nõdum amisit: quem admodũ voluit Petrus à Bella per tica in dict. l. si quis emptionis. 2. col. C. de præscrip. trigint. vel quadr. annorum.

Hæc sanè tractauimus, vt planè ostenderemus plurimũ referre, quòd præscribes dominium directum, an vtile vsucapioẽ adquisierit: siquidem dominium directũ manens penes veterem possessore, contra quem præscriptio processit, maximam habet, atq; affert vtilitatem. tametsi, quòd ingenuè fateor, veriore

veriore esse censeam opinionem illam, quæ dicitur, etiam dominiũ directum adquiri præscribenti.

Ex. §. sequenti.

- 1 Præscriptio iuxta leges humanas perfecta, etiam in animæ iudicio præscribentem defendit, quauis ipse post completam præscriptionem habeat scientiam rei alienæ.
- 2 Ratio legis inducentis præscriptionem, an in animæ iudicio cesset?
- 3 Quid de præscriptione aduersus eum, qui nullam negligentia culpam habuit?
- 4 Præscriptionis exceptio etiam ab arbitratore admittenda est.

§. Secundus.

RAETEREA, quæ de viribus præscriptiois tractata fuere in proximis Paragraphis, illud non infrequenter queritur, an in animæ iudicio qui rem aliquam præscripsit titulo, & bona fide, ac tempore legibus definito, teneatur eandem rem restituere, si post perfectam præscriptionem habeat scientiã, & sciuerit, rem illã alienam fuisse: vel an possit eam rem tutè quo ad Deum possidere, & retinere. Etenim Antoni. in cap. vigilati. de præscript. Bart. in extravag. ad reprimendum. verb. denuntiationem. Ioannes Andre. in hac reg. possessor. Alciat. in. l. quinque pedum. in princip. C. finium regundo. Summa Rosella in verb.

præscriptio. in ea sunt sententia, vt existiment, non posse iustè in animæ iudicio retineri rem legitimo tẽpore, & bona fide præscriptam, si is qui præscripsit post perfectam iure præscriptionem sciuerit, rem illam alienam fuisse ante præscriptionem. Quasi in conscientie iudicio illud obtineat, quòd nemo cum aliena iactura locuples efficiatur. regul. locupletari. de regul. iuris, in 6. Et præterea: quia humana lex vsucapionem, & præscriptionem inducens, eam tantũ induxit quo ad hoc, vt præscribens in iudicio exteriori eo titulo præscriptionis sit munitus: nec tamen per hoc quicquam iuris lex tribuit præscribenti.

Cæterum contrariam sententiam possumus non admodum difficili probatione veram esse ostendere: quam ob rem in hac quæstione vnicam constituimus conclusionem. Qui rem alienam iuxta legis humanæ constitutiones vsucaperit, aut præscripserit, potest iustissime eam possidere in animæ iudicio, nec tenetur eam veteri domino restituere: etiam si sciat rem alienam fuisse. Hæc assertio præmittit ad eius veritatem præscriptionem iure humano perfectã titulo, bona fide, & tempore legibus definito: & deinde quòd scientia rei alienæ habita sit post iam perfectam præscriptionem. Probatur conclusio ex eo, quòd lex iusta in animæ iudicio vim obtinet, ac seruanda

seruanda est gloss. cõmuni omniũ consensu recepta in cap. quæ in ecclesiarũ. de constit. Sanct. Thomas 1. 2. q. 96. art. 4. lex verò inducens præscriptionem iusta est, sicuti iam probauimus: & ea transfert dominiũ in vsucipientem: igitur hæc domini translatio & in animæ iudicio seruari, & rata haberi debet. Deinde si vera foret prior opinio, sequeretur, comperta veritate rei posse iudicem interioris fori, & iudicem exteriorem contraria pronuntiare, & vtrunq; iuste: quod adeò absurdum est, vt quiuis mediocri præditus eruditione hoc minimè posse contingere palàm testetur. Siquidẽ vterq; iudex tenetur ius suum vnicuiq; reddere, ac iustitiam in pronũtiãdo amplecti, vt iudicium equũ sit. idcirco impossibile iure censetur, contrarias sententias ex iustitia ferri in eadem re, & iuxta eandem cognitionem: vnde vel altera necesse est quòd sit iniqua, vel parem vtraq; habere debet definitionem. At si is qui præscripsit rem aliquã bona fide, & titulo, eam in iudicio petierit ab eo, qui olim fuerat illi rei dominus, iustissimè per iudicẽ damnatur possessor olim dominus ad restitutionem rei petita: eaq; res adiudicatur præscribenti, qui iudicis, & legis auctoritate potest eam obtinere. Mihi profectò, vt liberè quid in hac quæstione, & similibus sentio, exp̃sim, & ingenuè fatear, satis certum est, eum, qui habet auctoritatem legis humane, & iustæ,

minimè procedentis ob præsumptionem, sed ad rationem illius veritatis, quæ & in animæ iudicio cognita est, tutum esse quo ad Deũ, nec teneri ad restitutionem: quod in cap. cum esses. de testament. itidem in simili cõtrouersia probare conatus sum. Deniq; hanc principalem cõclusionem, quam in hoc articulo exposuimus, veram esse cõsent, gloss. Panor. Collectari. Aegidius & alij in dicto cap. vigilant. Innocent. in cap. Cura. de iure patronat. Bald. in consi. 315. lib. 3. Thomas quodlibet. 12. arti. 24. Conrad. de contract. quæst. 15. cõclus. 3. & 4. Scotus, Paluda. & Maior in. 4. sent. distin. 15. quæst. 11. Adrian. in tract. de restitutione, cap. de præscriptione. Ioan. Medina de restitutio. q. 18. Deti. in cap. 1. de constit. nume. 18. Francif. Balbus de præscrip. 2. part. 3. part. princip. quæst. 9. quam opinionem communem esse fatentur eam sequuti Florent. 2. part. titu. 1. cap. 15. §. vlti. & Syluest. verb. præscriptio. 1. §. 13. Non oberit huic opinioni quod Alciat. comminiscitur scribēs, in animæ iudicio cessare potissimam rationem ex qua præscriptio iure humano instituta est: scilicet vt lites exterminentur, quæ alio quĩ forent in Republica frequentissimæ, nisi lex vsucapiois, & præscriptiois introducta foret. Nam licet hæc ratio in animæ iudicio non obtineat, sed tantum in foro exteriori quo ad Reipublicæ administrationem: id tamen sufficit ad iustitiam legis

legis humane: quæ quidem iustitia efficit, vt lex quæcunq; non solũ in foro iudicij exterioris, sed & in foro conscientie, seruanda sit: cum vtrobiq; iustitia legis obtineat. Quod secus esset, quando in animæ iudicio cessaret iustitia legis humane, quæ apud exteriorem iudicem vigorem habet: sicuti constitutissimũ est de lege humana procedente à præsumptione: ea enim lex iusta est in foro exteriori, & interiori propter præsumptionem: & tamen si de veritate constet, vbiq; deficit: sed frequentissimè in foro animæ, vbi veritas semper est tractanda, nec locus est præsumptionibus. Et adhuc in hac specie non est lex iniusta, nec eo nomine censetur: sed ab ea receditur: quia deficit ratio, ex qua iustitia legis deducitur. Quam ob rem satis est ad iustitiam humane legis aliquid vt certum statuentis, eius rationem foro exteriori, & Reipublicæ conuenire, vt ipsa lex iusta vtrobiq; & in foro animæ censenda sit: tametsi in animæ iudicio plerunq; seruari lex non debeat ob varias causas, præsertim ob materiam subiectam, ex qua legislatoris mens constat: quæ eò dirigitur, vt in interiori foro minimè ad praxim eius lex admittatur. Sic sanè lex humana agens de præsumptionibus, vel pernam delinquentibus statuens, & his similes, iustæ quidem leges sunt in vtroq; foro, & apud Deũ, & apud homines, non tamen sunt omninò

seruandæ in iudicio interiori propter subiectam materiam, secundũ quam humane, & diuini legislatoris intentio in id tendit, vt in eo iudicio leges istæ minimè seruentur. Quo fit, vt lex humana etiam in foro animæ admittenda sit, quanuis ratio ex qua originem habuit propria sit fori exterioris, nec foro interiori conueniat. Etenim tunc deficiente ratione legis, deficit & ipsa lex, quando deficiẽte ratione legis deficit & ipsius legis iustitia. Hoc verò lógus repetã ad huiuscemodi examen, nè quis statim in quacũq; argumẽtatione impingat. lex equidem præscriptionem, & vsucapionem inducens, varias rationes ad eĩ iustitiã habuit, quæ in id tẽdunt, vt Reipublice tranquillitas statuatur. Nam vsucapio introducta est, vt certa sint rerum dominia, vt lites, cõtentiones in republica effugiantur, vtq; negligentia dominorum, qui res proprias tanto tempore repetere non curant, aliqua ex parte puniatur: quo diligentior quisq; sit, videns sibi nocere negligentiam. Hic est finis à lege humane prætensus in vniuersum. Nec tamen statim cessabit lex si aliquo tempore, aut aliquot casibus hæ rationes deficiant: nisi in vniuersum defecerint. Ratio siquidem legis, quæ vniuersalis est, & in finẽ vniuersalem tendit, legem ipsam integram & omninò inuiolatam tutatur, nisi in vniuersum cessauerit, etiam si aliquot casibus, aliqua ex

parte defecerit. vnde leges humane vsucapionem statuentes minimè deficient, quanuis earum rationes aliquando defecerint, nisi in vniuersum deficiant: quia ratio vera huius legis, eiusque finis vniuersalis est. Sic etiam si in animæ iudicio non sit locus litibus, nec dominiorum incertitudini: attamen adhuc manet lex vsucapionis inconcussa, cum eius ratio non cessauerit in vniuersum: quod semper est hac in re considerandum: maximè quia iustitia legis adhuc defenditur, & perpetua est quo ad forū exterius, idcirco & perpetua esse debet quo ad animæ iudiciū: quidquid Alciat. excogitauerit.

Ex his primò constat, opinionem glos. Imo. & Panormit. veram esse etiam in eo casu quo antiquus rei possessor, & dominus nullā negligentiam culpam contraxerit. etenim
 3 & in hac specie prescriptio lege humana perfecta tutū reddit in animæ iudicio eū, qui prescripsit. quā sententiam probant Innocent. in cap. quia plerique. de immunit. ecclesie. & Syluest. verb. prescriptio. 1. quest. 14. dum tenent, eum qui rem aliquam prescripserit tutum esse in animæ iudicio, etiam si possit dari aduersus prescriptionem restitutio in integrum, interim donec prescriptio per restitutionem in integrum rescindatur. & tamen aduersus prescriptionem tūc restitutioni locus est, cum ipse dominus, aduersus quem prescriptio procedit, nullam

culpam habuit, nec vllam negligentiam contraxit, quemadmodum statim explicabimus: præsertim si dominus maior sit viginti quinque annis: nam minoribus propria negligentia non nocet, quia eis restitutio concedatur ad læsionem vitandam. Sed & hoc Corollarium probat aduersus Maiorē, & Adria. alia ratione, qua constat, rationem illam vsucapionis, vt negligentes puniantur, non esse principalem, nec vnicam introducendæ prescriptionis: vt constat. Imò etsi esset vnica cum sit vniuersalis, vt cesset lex, deberet & ipsa ratio in vniuersum cessare.

Secundò infertur, legem humanā, quæ prescriptionem induxit, non esse pœnalem, nec conditionem legis pœnalis habere, quod patet. quia etsi inter alias huius legis rationes ea vna sit, vt puniatur negligentia, quam habuit dominus in re petendo, & negligendo rem suam, eamque procurando: adsunt tamen huius legis potiores rationes, nempe, vt dominia rerum certa sint, litisque à Republica exterminentur. quam ob rem non fuit principaliter statuta vsucapio in pœnam negligentiam. Nam & vsucapio, prescriptioque aduersus ignorantem, & eū qui nullam commiserit negligentiam: imò fuerit diligentissimus in procurando propriam rem, procedit, & vires obtinet. tex. optimus in dicto cap. vigilantium. l. vlti. C. de longi tempor. prescript. Regia. l. 18. tit.

29. partit. 3. siue hæc ignorantia sit circa ipsam prescriptionem, quia dominus ignorat possidentem prescribere: siue circa ius, & titulum ipsius rei, quia ignorat se ius in re per alium possessa habere: siue ignoret factum, ex quo competit ius in re illa, quam alius, qui prescribit, possidet: sicuti probatur in dicta. l. vltima: & glossa in dicto capit. vigilantium. verbo, latentibus. vbi Felin. columna. 4. Balb. de prescriptio. 4. parte. 4. partis principal. quest. 28. Socinus in. l. cum filius. §. in hac. columna. 5. ff. de verbo. obligationibus. qui expressim improbant, & falsum esse ostendunt quod in hac re tradit Petrus Perusinus in tracta. de quarta episcopali. capit. 2. ad finem: scribens, prescriptionem procedere aduersus ignorantem, quando is ignorat alterum prescribere, scit tamen se ius in re habere, sed minimè procedere contra eum, qui ignorat ius in re habere: vel etsi sciat se ius habere, ignorat tamen factum, & initium ex quo ius illud sibi competit. Etenim hæc distinctio Petri falsa est, nec potest subsistere propter generalem decisionem text. in dict. l. vltima. C. de longi tempor. prescript.

Tertiò ab eadem radice colligitur, non esse admittendam denuntiationem euangelicam contra illum, qui rem alienam bona fide & iuxta legis humane conditiones prescriptione adquisiuit: cum

is nequaquam peccatum committat rem illam detinendo: etiam si habuerit scientiam rei alienæ post perfectam prescriptionem: quod latè tradūt doctores in cap. nouit. de iudic. vbi Deti. optimè numer. 11. & Balb. de prescriptio. 2. parte 3. part. princip. questio. 10.

Quartò hinc deducitur, falsam esse opinionem Ioannis Andreae in hac regul. possessor. quem Collectarius sequitur in capit. vlti. de prescript. dum vterque existimat, eum qui prescripsit rem aliquam bona fide, & titulo, aliis legis humane seruatis conditionibus, non posse absque animæ læsione eam contra priorem dominum defendere. Etenim si iuxta receptam sententiam potest illam rem in animæ iudicio possidere, nec tenetur ad eius restitutionem, profectò dubio procul constat, eandem posse iustissime ab exactione prioris domini defendere.

Quintò subdeducitur ex his, priorem dominum contra quem res est iuste prescripta, minimè posse absque læsione conscientie, & peccato, rem hanc furto, aut alio modo clam ab illo, qui prescripsit rapere: nec vti aliqua compensatione. Nam lex iusta dominium ab eo transtulit in prescribentem: & ideo rem alienam auferret à vero domino: quod in specie admonet Alfonso à Castro, lib. 2. de potest. leg. pœnalis: cap. 5. tametsi verus dominus possit propriam rem ab alio

iniquè detentam, quam alio modo non potest consequi, furto, vel rapina, aut compensatione sibi habere: glossa in capit. ius gentium. 1. distinct. cuius nos mentionem fecimus in cap. 2. lib. 1. vari. resolut.

Sextò hinc perpendi poterit decisio Angeli in l. 1. C. de præscript. trigint. vel quadragin. annor. quò in loco existimat, non esse admittendam exceptionem præscriptionis, etiam iustæ coram arbitratore, qui procedere tenetur de æquitate ut bonus vir. idem tenet Bald. in dicta l. 1. versicu. item si causa. Hæc equidem sententia falsa est: cum arbitrium boni viri debeat instrui à iuris utriusq; constitutionibus, iuxta notata per Alexand. in l. si sic legatum. in princip. ff. de legatis. 1. Felin. in cap. 1. columna. 2. de constituto. Et præterea iustissima est præscriptionis exceptio, & maximè utilis Reipublicæ, sicuti superius explicuimus: igitur ab arbitratore admittenda omninò est: atq; ita Barto. notat in Extra. ad reprimendū. verbo, videbitur. in fine. Imol. & docto. in dict. l. si sic legatum. Matthes. notabil. 14. Aretin. in cap. dilecti filij. columna. 2. de iudic. Ioann. Crottus in l. nemo potest. folio penulti. columna. 1. ff. de legat. 1. Catellia. Cotta in memorialibus: dictione, præscriptio. Roman. in Rubric. de arbitris. columna. 1. Felin. in dicto cap. dilecti. colu. 2. & in dicto cap. 1. de constit. colu. penulti. quorum opinio commu-

nis est. Est ergo hoc in tractatu potissimum obseruandum, vsucapionem & præscriptionem, iustitiæ atq; æquitatis rationem habere: ex qua præscribēs etiam apud diuinū tribunal ius illegsum habere valeat.

Ex. §. sequenti.

- 1 *Maioribus ætate aduersus præscriptionem datur in integrū restitutio ex causa iustæ, & probabilis ignorantie.*
- 2 *Quid de præscriptione quadragenaria, centenaria, & tricennali?*
- 3 *Quadriennium ad petendam in integrum restitutionem non currit ignorantie.*
- 4 *Ecclesia, & minor, restituitur aduersus præscriptionem, etiam quadragenariam.*

§. Tertius.

QUITER ad probationem eius conclusionis, quam in proximo Paragrapho probauimus, itidē explicuimus, præscriptionem aduersus ignorantem optimè procedere secundū frequentissimam doctorū sententiā: atq; ideò agendū est de ea questione, qua quæri solet, an detur contra præscriptionem restitutio in integrū maioribus ætate ob clausulam generalē, si qua iusta causa videtur, ex capite iustæ ignorantie? Qua de re cōclusionem vnicam exponam, ali quot declarationib⁹ eidē adiūctis.

Maioribus ætate aduersus præscriptionem datur in integrum restitutio

stitutio ex causa iustæ, & probabilis ignorantie. Hæc conclusio probatur in l. prima. §. vlti. ff. ex quibus caus. maior. text. item in l. prima. §. si quis autem. ff. de itinere actūq; priua. vbi Barto. hanc conclusionem tenet. idem gloss. in l. si partem. §. primo, verb. non vtendo. ff. quemadmodum seruit. amitt. Abbas & Felinus in cap. vigilant. de præscriptionibus. Iason in §. rursus. Institu. de actionib. numero. 59. quorum opinio communis est secundum Iasonē in l. 2. numero. 185. C. de iure Emphyteuti. Detium in consilio. 29. Balbum de præscript. 4. parte. 4. part. principa. quest. 29. & Soci. Iuniorē in consilio. 70. numero. 21. libro primo. Horum omnium ea est vnanimis sententia, vt conclusio supra scripta obtineat quo ad præscriptionem decem, vel viginti annorum. At in præscriptione quadraginta annorum plerique dubitarunt, an restitutio sit cōcedenda contra istā præscriptionem ex capite probabilis ignorantie. Etenim quibusdam visum est, etiam aduersus quadragenariam præscriptionem concedendam fore in integrum restitutionem: ob easdem causas, nempe ob ignorantiam iustam, & probabilem. Sic sanè censent iure respondendum esse, Imol. in cap. vltimo, folio penulti. de præscript. Alexā. consilio. 71. numero. 3. & consi. 84. numero. 3. libro. 1. Socin. in l. cum filius familiās. §. in hac. columna

ultima. ff. de verb. obligat. quam opinionem fatentur eam sequuti communem esse Felin. in dict. cap. vigilant. 2. colum. Balb. in dicta questio. 29. Nicola. Boëri. in quest. 39. numero. 6. & Alexand. in consi. 169. lib. 2. numero. 15. quibus obstat text. in l. omnes. C. de præscript. trigint. vel quadragin. annor. & in l. vltima. C. de fundis patri. lib. 11. vbi expressim probat, præscriptionem quadragenariam plenissimā inducere securitatem, Et tamen quoties plenissima inducitur securitas, locus non est restitutioni in integrum. gloss. in l. ait prætor. §. permittitur. verb. imputandum. ff. de minorib. Huic rationi accedit gloss. in Clementi. 1. verb. lapsum. de in integrum restit. quæ asseuerat, non esse dandam in integrum restitutionem aduersus tēpora quadraginta annorū. vnde Barto. opinio in quadragenaria præscriptione minimè erit admittenda: imò in integrum restitutio neganda est maioribus, qui iustam habuerunt ignorantiam: quemadmodum tenuerunt Alexand. in consilio. 151. lib. 2. colum. vltima. idem Alexā. in l. 3. §. Labeo. ff. de acquirend. possess. in fine, & Areti. consi. 103. 1. & 2. columna. idem in l. qui vniuersas. §. vltimo. ff. de acquirend. possessio. Detius in dicto consilio 29. Curtius Senior consili. 82. colu. 4. Barbat. consilio. 41. numero. 18. in volumi. 1. Carolus Molinæ. in dict. Alexand. consilio. 151. colum. vlti.

eandem opinionem sequuntur dicentes communem esse Soci. cons. 2. col. penul. lib. 3. Antonius Rube. consi. 56. Socin. Iunior consi. 54. lib. primo. & consil. 76. numer. 102. lib. eodem, & consi. 145. nume. 76. eiusdem volumi. unde manifestè constat rem hanc dubiam esse admodum, tam quo ad conclusionis veritatem, quam quo ad auctorum Catalogum, ex quo possit deduci quæ sit in hac controuersia magis communis opinio. Nihilominus ego censeo posteriorem sententiam iure veriorē esse, in praxi potiorē, inspectis his, quæ de iustitia præscriptionum paulo antè tradita fuere.

Cæterum quo ad præscriptionē centenariam, & eam, quæ immemorialis sit, quidquid de quadragenaria fuerit controuersum, expeditissimum est nō admitti in integrum restitutionem aduersus has præscriptiones: sicuti adnotarunt Barb. in dict. consi. 41. lib. 1. nume. 18. Iason cōsi. 209. lib. 2. Soci. Iunior in dict. consili. 76. nume. 102. & sequentibus. Paulus Parisi. consi. 23. nume. 221. lib. 1. penes quos res ista videtur nullam habere dubitationem. Adhuc tamen nō desunt qui quantum ad centenariam præscriptionem, contrarium probauerint, asseuerantes, aduersus eam restitutionem in integrum cōcedendam esse. Etenim de immemoriali præscriptione non potest iustè controverti, ob difficilissimam probabilis,

& iustæ ignorantie probationem. Sed indistinctè aduersus quamlibet præscriptionem, etiam centenariam, restitutionem concedendam esse maioribus ex capite iustæ ignorantie, probare conatur Aymon Saulli. in tracta. de antiqui. tempo. 4. parte, cap. materia ista. numero. 44. quo in loco numero. 56. defendit opinionem illam, quam paulò antè retulimus, quæ assertum à quibusdam est, etiam aduersus quadragenariam præscriptionem dari restitutionem in integrum maioribus ætate ex causa iustæ ignorantie: atque vtitur ratione quadam, quam ipse censet fortissimam esse.

Scribit sanè Bald. in. l. falsam. C. si ex falsis instrumentis. quod quadriennium datum à lege ad petendam restitutionem in integrum, utile est ab initio, nec currit ignorantie: licet petita non fuerit restitutio centum annis. idem adnotarunt Alexand. consi. 89. lib. 2. num. 10. & cōs. 150. lib. 7. col. 2. Iason in Authē. quas actiones. C. de sacrosanctis ecclesiis. col. 9. Deti. in consi. 36. col. vltima. Cardi. in Clem. 1. de in integrum restit. 25. q. Paul. de Castro in. l. vlti. C. de dolo. optimus text. in. l. vltima. C. de tempo. in integr. restit. pet. Boeri. in dict. Decis. 39. numero. 4. Iason & alii, quorum meminit hanc opinionem sequutus Aymō in dict. cap. materia ista. nume. 45. ex quibus & aliis, quorum latissimè mentionem fecit Ti raquel. lib. 1. de retract. §. 35. gloss. 4. num.

num. 43. apparet Baldi sententiam cōmunem esse: eamq; probauerunt Panormita. in capit. 1. de præscript. colum. vlti. & inibi Felin. hac deniq; opinione præmissa vrget Aymon aduersus posteriorem sententiam dicens, non posse vlllo pacto probari quòd præscriptio quadragenaria excludat restitutionis in integrum auxilium. Nam illud compertum est, aduersus triginta annorum præscriptionem hanc restitutionem concedi: vt fatentur hi, qui de quadragenaria præscriptione hoc ipsum negarunt. Ergo & ea concedi debet contra præscriptionem quadraginta annorum: cum ratione quadriennij dati ad petendam restitutionem in integrum, ius petendi eā illesum & saluū sit post triginta annos ad alios triginta: ac quadraginta, ex ignorantia lēisionis, iuxta Baldi sententiam. fit igitur, si verum est quod Bald. adnotauit, hanc argumentationem fortissimā esse, ad probandum priorem sententiam, quæ asseueratè probauit, aduersus præscriptionem quadraginta annorum, restitutionem in integrum concedendam esse. possetq; Aymon admissa Baldi opinione non solū à præscriptione triginta annorum argumētari, sed etiam à præscriptione decem, vel viginti annorum: quod satis manifestum est. Ad huius tamen quæstionis examen, quia ea difficilissimam habet resolutionem, aliquot distinctè, ac separatim exponam.

Primum illud est considerandum, restitutionem istam, quæ maioribus ex capite ignorantie probabilis, & iustæ, secundum Barto. opinionem concedenda est, tunc locum habere, cum ante perfectam præscriptionem dominus rei nullam habuit sciētiam huius præscriptionis, & lēisionis, quæ ex ea ei imminebat, ita quidem quòd non potuit præscriptionem ipsam impedire. Alioqui si habuit huius præscriptionis, & lēisionis sibi imminentis sciētiam eo tempore, quo iure ordinario agere potuit, & præscriptionem interrumpere, opinor non esse locum restitutioni in integrum. idq; probatur, quia ea causa, cui hanc restitutionem maioribus ætate iura concesserunt, cessat quidem: cum isthæ restitutio petatur ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videtur: & tamen satis constat, deficere iustam causam ex eo, quòd dominus rei per alium possessæ sciētiam habuit præscriptionis eo tempore, quo iure ordinario potuisset rem illam vendicare, aut præscriptionem interrumpere. text. ad hoc insignis in. l. ab hostibus. §. Sed quod simpliciter. & in. l. sequent. ff. ex quibus caus. maio. Etenim quicquid gloss. & doctores inibi scripserint de cōtentione Martini & aliorum: atq; item Iason in. §. rursus. numero. 57. de actionib. illud obtinebit quo ad absentes Reipublicæ causa, aliæue simili. nam quo ad ignoran-

tes mihi omnino placet, non esse locum restitutioni ex ea causa, si ignorantia cessauerit eo tempore, quo commodè dominus agere potuisset, ac prescriptionem interrompere. atque ita opinor sensisse omnes, qui aduersus prescriptionem ex capite iustæ ignorantie restitutionem admittant. unde tempus quadriennij à tempore scientie computandum erit.

Secundò aduertendum erit, in ecclesia, & in minoribus aliud fore obseruandū: nam his conceditur restitutio ex causa minoris ætatis, & ordinaria: idcirco licet his scientibus prescriptio perfecta sit, & scientiam habuerint prescriptiois ante eius perfectionem, nihilominus restitutio eis iure æquissimo concedenda erit: etiam si potuissent agere, & prescriptionem interrompere: quia hæc restitutio tantum læsionem ob facilitatem ætatis, & non ita diligentem rerum administrationem respicit: non aliam iustæ, & probabilis ignorantie causam: quod planè deducitur ex his, quæ statim adducentur.

Tertiò est obseruandum, ecclesie, & minoribus ætate dari auxilium 4 istud restitutionis in integrum aduersus prescriptionem etiam quadragenariam. gloss. Bart. & docto. in Authen. quas actiones. C. de sacrosan. eccles. verb. excluduntur. Card. Imol. & Abb. in Cle. i. de in integr. restit. contra gloss. ibi. rursus idem Abb. in cap. i. de prescript. & est cõ-

munis opinio secundum Abb. in cap. auditis. de prescript. & Deti. consi. 29. colu. 2. quæ probatur in. l. penulti. titu. vlt. part. 6. tametsi contrarium responderit gloss. in dict. cap. auditis. Quadriennium autem ad petendum hanc restitutionem in integrum à tempore finitæ prescriptiois currit iuxta communè horum auctorum sensum.

Quartò adnotandum erit omnes authores, quorum mentionem fecimus ad probandum quòd aduersus prescriptionem quadragenariam nulla concedi debeat in integrum restitutio maioribus ætate ob ignorantiam probabilem, & iustam: eam item sequi opinionem, quæ dicitur, aduersus triginta annorum prescriptionem restitutionem in integrum dari maioribus ætate ex causa iustæ, ac probabilis ignorantie: sicuti constat ex Barto. in dict. l. i. §. si quis autem. ff. de itinere actusque priuato. Deti. in dict. consi. 29. Andrea Tiracollo in dict. §. 35. gloss. 4. nume. 37. licet non desint qui idem probare conati fuerint de prescriptioe triginta annorum ob eandem rationem quæ ex longissimo tempore deducitur. & quia officium iudicis triginta annorum tempore tollitur. gloss. singul. in. l. sicut. verb. persequutione. C. de prescript. triginta vel quadrag. annor. quam doct. in ibi probant, & sequuntur. Bart. in. l. pretor ait. §. vlti. vbi Imol. Roma. & Iason. ff. de noui oper. nuntiat. Oldra. consi. 156. Afflict. in decisio. Neapoli.

Neapolita. 245. ad finem. Deci. consi. 267. col. 3. Huic verò rationi obuiamitur si consideremus, hanc temporis exceptionem, quæ officio iudicis opponenda est, tunc demum procedere cum officium iudicis iam ortum fuerit: & sic à tempore finitæ prescriptiois: sicuti ratione manifesta apparet: siquidem prescriptio aduersus officium iudicis, quod datur ad petendam in integrum restitutionem, non potest prius incipere quam ipsum officium iudicis potuerit iudicium deduci: & sic à tempore læsionis, & perfectæ, finitæque principalis prescriptiois, cuius causa restitutio in integrum petenda est. Quam ob rem etiam si verum sit, officium iudicis competens ad petendam in integrum restitutionem excludi triginta annorum tempore: tamen hi triginta anni computandi forent ab ipso die quo læsio contigit, & sic à die perfectæ, & finitæ prescriptiois: igitur non omnino conuincit hæc ratio pro ea opinione, quæ dicitur aduersus prescriptionem triginta annorum non esse admittendam in integrum restitutionem. Etiam si Soci. in dicta. l. cum filius. §. in hac. col. vlt. scripserit aliquibus eam placuisse.

Quintò, quidquid sit de sententia Baldi in dicta. l. falsam. quæ communi omnium consensu probatur, id verum est quòd ea est intelligenda intra annos triginta.

Nam annis triginta tollitur officium hoc quod competit ad petendam in integrum restitutionem, licet is, qui id habet, fuerit ignorans. Etenim sciens quadriennio excluditur: atque ita est intelligenda Baldi opinio: alioqui in praxi profectò nusquam ei locus erit. Sic sanè Andreas Tiracquellus in dicto. §. 35. glossa quarta, numero. 43. postquam Baldus & sequaces retulit scribit, vix eam decisionem recipi in praxi: nè tam diu maneat rerum incertitudo: nullaque sit securitas bonæ fidei possessoribus.

Sextò constat, si vera sunt quæ præmissimus, satis vrgere argumentationem Aymonis pro ea sententia, quæ habet, aduersus quadragenariam prescriptionem etiam maioribus ætate dari restitutionem in integrum ex causa iustæ ignorantie. Nam si aduersus tricennale prescriptionem locus est restitutioni, & Baldi opinio in dicta. l. falsam. admittenda est: dubio procul manifestè deducitur, etiam aduersus quadragenariam prescriptionem dandam esse restitutionem ex capite iustæ ignorantie: cum nondum post tricennale prescriptionem verè lapsum sit quadriennium propter probabile, & iustam ignorantiam.

Septimò mihi potius placet ea sententia, qua obtentum est aduersus quadragenariam prescriptionem non dari in integrum restitutionem

maioribus ætate causa iustæ ignorantia, atq; in hoc sequor Alexand. & alios, quos paulò antè nuncupatim auctores huius opinionis citavi. Nec oberit ratio Aymonis, si consideremus ea, quæ statim exponam. Etenim & Tiraquel. in diæt. glo. 4. num. 37. pluribus relatis hæc sententiam probare videtur, licet Regia. l. penult. tit. vlt. part. 6. contrarium probet: sed tamen ea constitutio de minoribus tractat.

Octauò idè respōdēdū esse arbitror de præscriptione triginta annorum. Nam aduersus eam non erit in integrum restitutio concedenda maioribus ætate, etiam ex causa iustæ ignorantia: non enim video congruam rationē discriminis inter hanc, & quadragennariam præscriptionē. Quidquid alii dixerint: probaturq; optimè hæc opinio in l. vlt. C. de longi tem. præscrip. decem vel vigin. annor. . quanuis & illa constitutio non solum de tricennali præscriptione tractet, sed & de ordinaria decem, vel viginti annorum. adhuc tamen ob doctorum auctoritatem inconcussam dimittamus eorum opinionem quo ad præscriptionem decem, vel viginti annorum: & quo ad tricennalem adducatur tex. in l. sicut. C. de præscript. trigin. vel quadragin. annorum. qui satis vrget pro hac opinione, ex qua asseueranter defendimus negandam esse maioribus ætate restitutionem ex causa iustæ ignorantia aduersus tricennalem

præscriptionem.

Nonò fortiori ratione restitutio ista neganda erit aduersus centenariam præscriptionem, quæ nullo pacto etiam ex causa iustæ ignorantia rescindetur beneficio restitutionis in integrum, maioribus ætate ex clausula generali, competentis. Decimò, & vltimò potissimū est animaduertēdū, quòd etiā si aduersus præscriptionem maioribus sit concedenda restitutio ex causa iustæ ignorantia: tamen quadriennium in hac specie à die finitæ præscriptionis computandum est. hoc ex eo verum esse constat, quòd maxima sit auctoritas præscriptionis, quæ & aduersus ignorantes procedit: vt superius adnotatum est: ideoq; satis erit, quadriennium hoc à die finitæ præscriptionis computari, vt tandem post finitam præscriptionem iustæ ignorantia causa detur intra quatuor annos restitutio: alioqui profectò plurimum detrahitur auctoritati præscriptionis: nec in hoc casu admitenda erit sententia Baldi in diæt. l. falsam. imò à die finitæ præscriptionis etiam ignoranti quadrienniū currit, ex quo tollitur Aymonis argumentatio. Ignorantia verò in hoc tractatu plenissimè erit probanda: nec sufficiet iuramentum ignorantis: cum sit aduersus eum maxima iuris præsumptio ex longi temporis præscriptione: quemadmodū ipse Aymon adducit in diæt. tract. de antiq. tem. 4. parte, cap. Materia ista.

ista. num. 62. ex his, quæ notantur in cap. proposuisti. de probat. & per Bar. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de furtis.

Hæc de vsucapionibus, & præscriptionibus ad intellectū huius regulæ attigimus: nō ignari quā latè pateat vsucapionum campus: sed

quòd satisficeremus his, qui à nobis enixè postulârūt, vt quæ Salmantica hac dere olim publicè magistræ voce tradidimus, in publicū emitteremus. Lector cādīdus eo animo accipiat ista, quo à nobis fuere elaborata, ita quidem, vt censuram æquam, ac beneuolam in his euolvendis exhibeat.

Trium Relectionis de Præscriptionibus Partium. D. Couarruuias,
Finis.

Handwritten signature and date: *Handwritten signature* 17

EXCVDEBATVR SALMAN

ticæ in Officina literaria Andreae à Por-

tonariis Typographi multò accu-

ratissimi: Anno ab Orbe redē-

pto, tertio & quinquagesi

mo supra Mille Quin-

gentos : Quinto

Iduum Octo-

brium.

Elvachito
7: Perez

Handwritten signature or name, possibly 'Handwritten' or similar, in a highly decorative cursive script.

Handwritten signature or name, possibly 'Handwritten' or similar, in a highly decorative cursive script.

Figura

